

การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

ปริญญานิพนธ์
ของ
รสสุคนธ์ อินคง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

มีนาคม 2546

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

784.1999

ร177ก

ร.2

การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

บทคัดย่อ

ของ

รสสุคนธ์ อินคง

18 เม.ย. 2546

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

มีนาคม 2546

4157021 ร.2

รสสุคนธ์ อินคง. (2546). การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง. ปรินิพนธ์ สป.ม.

(ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ, รองศาสตราจารย์
กาญจนา อินทรสุณานนท์.

งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการศึกษาสภาพบทบาท และกระบวนการสืบทอดปี่พาทย์
ปัจจุบันในจังหวัดอ่างทอง ซึ่งใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารทางประวัติศาสตร์ รวบรวมข้อมูล
ภาคสนาม โดยวิธีทางมานุษยดนตรีวิทยา คือ การสัมภาษณ์หัวหน้าคณะปี่พาทย์ และผู้เกี่ยวข้องกับ
คณะปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ทำการศึกษาระหว่าง พ.ศ.2545 – พ.ศ.2546 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจุบันจังหวัดอ่างทอง มีคณะปี่พาทย์ทั้งหมด จำนวน 34 คณะ นักดนตรี 398 คน
ส่วนใหญ่เป็นชาย นักดนตรีอายุระหว่าง 10-30 ปี มีมากแสดงให้เห็นว่ามีการสืบทอดปี่พาทย์สู่เยาวชน
ปัจจุบันมาก สภาพการสืบทอดของนักดนตรีส่วนใหญ่มาจากบรรพบุรุษ บทบาทของปี่พาทย์เปลี่ยนแปลงไป
จากเดิมที่ปี่พาทย์มีความสำคัญในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรม ปัจจุบันพบว่าการบรรเลงปี่พาทย์เพื่อ
ประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมในงานศพ การบรรเลงเพื่อประกอบการแสดงลดน้อยลงมาก

2. กระบวนการสืบทอดปี่พาทย์พบว่า ความเชื่อในการรับศิษย์เข้าเรียนปี่พาทย์ยังเหมือนในอดีต
คือ ผู้ปกครองนำเด็กมาฝาก พิธีกรรมในการจับมือก่อนเริ่มการเรียนปี่พาทย์เริ่มเรียนเพลงสาธุการ สถานที่
เรียนยังใช้บ้านครูเป็นสถานศึกษา มีเครื่องดนตรีเป็นสื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอน เนื้อหาการสอน
เริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยการนำเพลงมอญมาใช้สอนแทนเพลงชุด โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง
เพลงพิธีกรรม วิธีสอนใช้วิธีการสาธิต เป็นหลัก

ในอดีตการเรียนปี่พาทย์นั้น ผู้เรียนจะให้ความสำคัญกับครูมาก เพราะต้องการได้รับความรู้จากครู
แต่ในปัจจุบันครูต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนเพื่อสืบทอดปี่พาทย์ และมีผู้บรรเลงปี่พาทย์ เวลารับงานแสดง

THE TRANSMISSION OF PI – PHAT
IN ANGTHONG PROUINCE

AN ABSTRACT
BY
ROSSUKON INKONG

Presented in Partial fulfillment of the requirements
For the Master Arts degree in Ethnomusicology
At Srinakharinwirot University
March 2003

Rossukon Inkong. (2003). *The Transmission of Pi-Phat in Angthong Province*. Master Thesis.

M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakarinwirot University.

Advisor Committee: Assist. Prof. Dr. Chalermpon Ngamsutti. Assoc. Prof. Kanchana Intarasunanont.

This research is aimed to study condition, role, and inheritable process of Pi-Phat currently exposed in Angthong Province. The research methodology was derived from textbooks, historical documents, and field data collection or it can be called Ethnomusicology which was interviewing Pi-Phat chief and relevant Pi-Phat persons in Angthong Province. The research was conducted from 2002 to 2003. The results were as follow:

1. Currently, Angthong Province has totally 34 Pi-Phat bands and 398 musicians, most of them are male, age between 10-30 years old. It was found that Pi-Phat is perpetuated to the youth; in addition, actual perpetuation is mostly from their ancestors. The importance role of Pi-Phat in Angthong for funerals; more than the others.

2. As part of perpetuating processes, the believe in student acceptance of music class attendance ceremony has not been changed from the past; parent entrusts their children to teachers' care, the ceremony of Jub Mue (hand grasping) is begun before Pi-Phat lesson and Satukan song can be taught. Teacher's houses are employed as school. Music instruments are used as medium and teaching equipment. The content of teaching has been changed; Mon songs are in place of suite songs, Hom Rong Chao songs, Hom Rong Yen songs, Rueang songs, and Ceremony songs. Demonstration is applied as the major core of teaching.

Teaching of Pi-Phat, in the past, teachers were highly given respect and important; since the students actually learned to obtain knowledge from their teachers. However, the music teachers' role has been changed; students are firstly considered since the teachers need their students to perpetuate Pi-Phat and Pi-Phat players are needed when performing business is undertaken.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

ของ
นางสาวรสสุคนธ์ อินคง

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
วันที่ เดือน มีนาคม พ.ศ.2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์กาญจนา อินทรสุนานนท์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เล้ารัตนอารีย์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์รังสี เกษมสุข)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณดังรายนามที่จะกล่าวถึง ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ ประธานที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ กาญจนา อินทรสุวานนท์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประทีป เล้ารัตนอารีย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์รังสี เกษมสุข กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านเหล่านี้ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องจนปริญญานิพนธ์มีความสมบูรณ์ถูกต้อง ตลอดจนอาจารย์ในภาควิชาดุริยางคศาสตร์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย

อาจารย์เพทาย วรรณทอง อาจารย์ชโลมใจ กลั่นรอด อาจารย์ระพีพรรณ สิทธิสาร ตลอดจนอาจารย์ในภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง ทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษา และคำแนะนำในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ประการสำคัญ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ หัวหน้าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ทั้ง 34 คณะ ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นสาระสำคัญยิ่งแก่ผู้วิจัย จนทำให้เกิดเป็นปริญญานิพนธ์ขึ้นมาได้

สุดท้ายนี้ ด้วยพระคุณของบิดามารดา ซึ่งได้อบรมเลี้ยงดูและชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องด้วยความรัก ความเมตตา รวมทั้งสนับสนุนให้ทุนการศึกษาเล่าเรียน ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในครั้งนี้

รศสุคนธ์ อินคง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารตำราทางวิชาการ.....	7
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
ขั้นรวบรวมข้อมูล.....	28
ขั้นศึกษาข้อมูล.....	29
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
4 การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง.....	31
4.1 สภาพงปีพาทย์ปัจจุบันในจังหวัดอ่างทอง.....	31
4.1.1 จำนวนคณะปีพาทย์จำนวนนักดนตรีในคณะ.....	31
4.1.2 ลักษณะการสืบทอดปีพาทย์ของหัวหน้าคณะปีพาทย์.....	60
4.1.3 สายนักดนตรี.....	98
4.2 บทบาทของวงปีพาทย์ปัจจุบัน.....	104
4.2.1 การบรรเลงปีพาทย์ประกอบพิธีกรรม.....	104
4.2.2 การบรรเลงปีพาทย์ประกอบการแสดง.....	106
4.3 การจัดการเรียนการสอน.....	109
4.3.1 พิธีการรับศิษย์.....	110
4.3.2 สถานที่ สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน.....	115
4.3.3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนปีพาทย์.....	119
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	129
ความมุ่งหมายการศึกษา.....	129
วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย.....	129
การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล.....	129

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5(ต่อ) การวิเคราะห์ข้อมูล.....	129
5.1 สรุปสภาพและบทบาทของวงปีพาทย์ปัจจุบัน.....	130
5.1.1 สภาพและบทบาทวงปีพาทย์ปัจจุบัน.....	130
5.1.2 กระบวนการสืบทอดปีพาทย์.....	131
5.2 อภิปรายผล.....	132
5.2.1 สภาพและบทบาทของปีพาทย์ในปัจจุบัน.....	133
5.2.2 กระบวนการสืบทอดปีพาทย์ในปัจจุบัน.....	134
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	135
5.3.1 ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาและการแก้ปัญหา.....	135
5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป.....	137
บรรณานุกรม.....	137
 ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	143
ภาคผนวก ข.....	148
ภาคผนวก ค.....	150
ภาคผนวก ง.....	155
 ประวัติผู้วิจัย.....	163

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	สรุปจำนวนคณะปีแพทย์ และจำนวนนักดนตรีในคณะ.....	47 - 60
2	สรุปลักษณะการการสืบทอดปีแพทย์ของหัวหน้าคณะ.....	97 - 98
3	สรุปสายนักดนตรีของหัวหน้าคณะปีแพทย์.....	102 -103
4	แสดงการใช้กํานัลของครูปีแพทย์.....	111 -112
5	แสดงการใช้คำบูชาครู.....	113
6	แสดงเนื้อหาการสอนของครูปีแพทย์.....	115

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะบุญมี บ้านแก่งศิลป์.....	60
2 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะกุหลาบศรีประพันธ์.....	61
3 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะศรีประพันธ์.....	63
4 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะแสงตรีนิด.....	64
5 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะอาจมังก.....	65
6 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสุเทพ ยัมสะอาด.....	67
7 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์.....	69
8 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะวิชัย โพธิ์ระบำ.....	69
9 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะล้วน กลิ่นอ่อน.....	70
10 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะนกุลวิเศษชัยชาญ.....	71
11 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะศิษย์ครูบอย.....	72
12 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะพิชิต ศรีเมือง.....	72
13 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะพิกุลทอง.....	73
14 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสมยศ ทองนิล.....	74
15 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสมชายบรรเลงศิลป์.....	75
16 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะธนกกิจศิษย์สาคร.....	76
17 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะ ส. สมพงษ์ศิลป์.....	77
18 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะวิโรจน์ศิลป์.....	78
19 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะเสวย สังข์ทอง.....	79
20 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ.....	80
21 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะนเรศ สุวรรณรูป.....	81
22 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะประทวน แก้วกระมล.....	82
23 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะวัฒน์พันธ์.....	83
24 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะไพโรจน์รุ่งศิลป์.....	84
25 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะเพชรน้ำผึ้ง.....	85
26 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะจำเรียง ฟิ่งกระจำง.....	86
27 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะเนตรภริมย์สัมเข้า.....	88
28 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะเบน กลัดแก้ว.....	89
29 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะเพชรน้ำค้าง.....	90
30 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะ ท. บ้านแก่งศิลป์.....	91
31 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะครูชั้น เชื้อข่า.....	93
32 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะ ป. ศิลป์ประเสริฐ.....	94
33 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสองเมือง พันธุรัตน์.....	95
34 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสัมเข้ามิตรสัมพันธ์.....	96

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ศิลปดนตรีของไทยเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญแขนงหนึ่ง ที่ได้ศึกษาสืบต่อกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีไทยอันเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษ ที่ได้สืบทอดมาหลายศตวรรษ จึงเป็นสิ่งที่ตั้งถามแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และเอกราชของชาติมาแต่อดีต ที่บรรพบุรุษได้แสดงออกตามความรู้ ความคิด ความเชื่อในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีไม่เหมือนกับการสืบทอดมรดกที่เป็นวัตถุ แต่การสืบทอดทางวัฒนธรรมดนตรีนั้น คนในสังคมต้องยอมรับความจริงในข้อหนึ่งว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มักมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ วัฒนธรรมบางอย่างไม่สามารถปรับให้เข้ากับชีวิตของคนในสังคมได้สูญไปฉะนั้นในการสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของชาติใดก็ตามจะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของชนในชาติต่อ ๆ ไป หรือชนชาติอื่นได้ ย่อมจะต้องมีการสะสมและสืบทอดกันมาโดยไม่ขาดตอน ขาดระยะพยายามคิดค้นให้มีการพัฒนาจากเดิมอยู่เสมอ และจะต้องเข้ากับของเดิมได้ ทั้งยังต้องส่งเสริมให้เผยแพร่ไปในหมู่ของชนชาตินั้นเอง และชาติอื่นด้วย (มาศสุภา สีสูกอง . 2530 : 1-2)

วิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่โบราณกาลมา เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยดนตรี เพราะคนไทยเป็นชนชาติที่รักความสนุกสนาน และความรื่นเริงเป็นสาระสำคัญของชีวิต หากชีวิตมีความสุข สนุกสนานและความรื่นเริงชีวิตนั้นก็จะเป็นชีวิตที่ดีและสมบูรณ์ ในทัศนะของคนไทยในอดีตนั้น มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา ต้องมีการทำบุญ โดยเริ่มตั้งแต่เกิดก็มีการทำบุญ มีการทำขวัญเดือน และโกนผมไฟทารกที่เกิดใหม่ เมื่อเด็กโตขึ้นต้องมีโกนจุก หากบุคคลนั้นเป็นชายต้องอุปสมบทในพระพุทธศาสนา มีพิธีทำขวัญนาค พิธีบวช จากนั้นก็ถึงพิธีมงคลสมรส การทำบุญอายุครบรอบ และเมื่อตายลงก็มีพิธีต่าง ๆ ในงานศพ ซึ่งในงานต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นต้องมีดนตรีประกอบเกือบทั้งสิ้น เริ่มต้นด้วยปี่พาทย์บรรเลงเพลงโหมโรง บรรเลงรับพระที่มาเจริญพระพุทธมนต์ บรรเลงระหว่างพระฉัน และบรรเลงส่งพระเวลาพระกลับด้วยเพลงกราวรำ แสดงความปิติยินดี ที่ได้ทำบุญเสร็จ นอกจากปี่พาทย์จะใช้ในการประกอบพิธีกรรมแล้ว ในด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทย เช่น โขน ละคร ลิเก และอื่นๆ ก็ใช้ปี่พาทย์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ (กนก คล้ายมุข . 2541 : 22)

ปี่พาทย์มีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการในสังคมไทยมายาวนานในเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏข้อมูลระบุถึงวงปี่พาทย์ หรือเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงปี่พาทย์มีอยู่มากมาย ทั้งในรูปของจารึก วรรณกรรม และกฎหมาย ในศิลาจารึกวัดพระยืน ซึ่งมีอายุยาวก่อนพุทธศตวรรษที่ 20 ระบุถึงเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงปี่พาทย์ ได้แก่ ข้อง กลอง ปี่และตะโพน ศิลาจารึกหลักที่ 8 ปรากฏคำว่า " ดุริยพาท " ซึ่งเป็นคำที่ใช้หมายถึง เครื่องดนตรีประเภทที่มีเสียงกึงก้องเหมาะแก่การประโคม คือเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงปี่พาทย์ (ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์ . 2536 : 7 – 8) นอกจากนี้ยังพบคำว่า " ปี่พาทย์ฆ้องวง " ในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จซึ่งตราขึ้นก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา กว่าหนึ่งศตวรรษ (สัจจิตต์ วงษ์เทศ . 2532 : 128) จากหลักฐานเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่า วงปี่พาทย์มีปรากฏในสังคมไทยมาแล้วก่อนสมัยอยุธยา

จังหวัดอ่างทองตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตพื้นที่จังหวัดอ่างทองเรียกว่า แขวงเมืองวิเศษชัยชาญ ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อยเป็นแหล่งนักรบที่ร่วมกับชาวบางระจัน ต่อมาได้ย้ายมาตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ภายหลังจึงได้ใช้ชื่อว่าจังหวัดอ่างทอง ด้วยเหตุที่จังหวัดอ่างทองอยู่ติดต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นแหล่งที่ได้รับผลตกผลึกทางวัฒนธรรม ต่าง ๆ จากกรุงศรีอยุธยา เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ครั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เคยเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของราชอาณาจักร กรุงศรีอยุธยา ราชธานีเก่าของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี การปกครอง และการศาสนา มรดกทางวัฒนธรรมสมัยอยุธยาได้ตกทอดมาสู่ปัจจุบันเพียงเฉพาะวัตถุและสิ่งก่อสร้างเท่านั้น หากยังประกอบด้วยมรดกทางนามธรรมอันทรงคุณค่าที่ผ่านการคิดค้นสร้างสรรค์ด้วยความละเอียดอ่อน ได้แก่ ภาษา วรรณคดี นาฏกรรม กีฬา หัตถกรรม งานประเพณีและดนตรีได้ถูกถ่ายทอดตาม กลุ่มหมู่บ้านต่าง ๆ แถบชานเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมด้านดนตรี

จังหวัดอ่างทองถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีร่องรอยของดนตรีไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วงปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง นับว่ามีชื่อเสียงไม่แพ้จังหวัดใกล้เคียง การที่วงปี่พาทย์ของจังหวัดอ่างทองมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับนั้น เนื่องมาจากนักดนตรีผู้บรรเลงส่วนมากได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้จากบรมครูผู้มีความสามารถอย่างสูงในวงการดนตรีไทย จากการศึกษาพบว่าเดิม จังหวัดอ่างทองมีแหล่งที่เป็นศูนย์กลาง การศึกษาดนตรีที่ถือว่าสำคัญแห่งหนึ่ง ได้แก่ วัดโพธิ์ราษฎร์ อำเภอบางโพธิ์ทอง ซึ่งเป็นแหล่งที่ในสมัยหนึ่งเคยมี ครู อาจารย์ จากกรุงเทพฯ เข้าไปพักอาศัยหลบภัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และที่นี่จึงเป็นแหล่งการศึกษาทาง ดนตรีที่สำคัญ นอกจากนี้นักดนตรีในจังหวัดอ่างทอง หลายคนได้ย้ายตัวเองเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาหา ความรู้จากสำนักดนตรีดัง ๆ เช่น สำนักครูหลวงประดิษฐไพเราะ และพบว่าบรรดานักดนตรีของอ่างทอง เหล่านี้ ต่อมาได้เป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียง เช่น ครูสำรวย แก้วสว่าง ครูสำรวย งามชุ่ม ครูพินิจ ฉาย สุวรรณ ครูสมหวัง สดแสงจันทร์ ครูประเสริฐ สดแสงจันทร์ ครูสำราญ ศรีประพันธ์ (ชโลมใจ กลั่นรอด และคณะ . 2544 : 154)และนายเสวย สังข์ทอง เป็นศิษย์ครูเผือก นักดนตรีระนาดศิษย์ครูบุญยงค์ เกตุคง จึงกล่าวได้ว่าจังหวัดอ่างทองเป็นดินแดนที่รวบรวมนักดนตรีฝีมือดีไว้มากมาย โดยเฉพาะทางระนาด และบุคคลเหล่านั้น ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกศิษย์สืบต่อมาอีกหลายรุ่นจนนับไม่ถ้วน และได้ตั้งวง ปี่พาทย์จำนวนมากทั้งวงเก่าแก่และวงที่ตั้งขึ้นใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ . 2542 : 176)

การสืบทอดดนตรีไทยในอดีต หนทางสำคัญที่จะได้มาซึ่งความรู้ คือ การได้อยู่ใกล้ชิดคอยช่วยเหลือ สังเกต เรียนรู้ จดจำ และฝึกฝนจนเกิดความสันทัดชัดเจน ดังเหตุที่ดนตรีไทยเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่งที่ผู้เรียน ต้องทุ่มเทกับการเรียนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการเรียนปี่พาทย์นั้นมีการวางระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ใน แต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน โดยการประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า “ ครอบ ” นายมนตรี ตราโมท (2537 : 4 – 5) อธิบายว่า การครอบในการเรียน ปี่พาทย์นั้นมีขั้นตอนเป็นระเบียบตามลำดับเหมือนการเรียนวิชาสามัญ ซึ่งแบ่งเป็นระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เช่นกัน

* ความผันแปรของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมในสังคมไทยล้วนส่งผลกระทบต่อ วิถีชีวิตของผู้คนชาวดนตรีปี่พาทย์ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป และต่อเนื่องมาทุกยุคสมัย พร้อมกับวันเวลาที่ผ่านไปนั้น ความเปลี่ยนแปลงบางอย่างย่อมมีส่วนผลักดันทำให้ขนบธรรมเนียม ประเพณีทางดนตรีมีการผสมกลมกลืน และในขณะเดียวกันทัศนคติ ความเชื่อ ความศรัทธา ที่เคยยึดถือ ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน ตั้งแต่โบราณกาล ก็เริ่มคลี่คลายกลับกลายเป็นไปอย่างช้า ๆ (เสถียร ดวงจันทร์ ทิพย์.2537 : 78) อิทธิพลของวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกและความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยมีมากขึ้น พิธีกรรมหลาย ๆ อย่างค่อย ๆ หดหายไปจากสังคม ปี่พาทย์ซึ่งทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรม ถูกลดทอดลงภาวะการ

ดำรงชีพของการดนตรีปีพาทย์ และนักดนตรี ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง ให้คล้อยตามกระแสความนิยมชมชอบของสังคม

ความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมปัจจุบัน เป็นสิ่งสำคัญทำให้เกิดการหักเหทางดนตรีไทย คนรุ่นใหม่ไม่สามารถสื่อสารกับดนตรีไทยได้ คนฟังไม่รับรู้ ความสำคัญของปีพาทย์ในพิธีกรรมลดน้อยลง แต่จำนวนวงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองที่ประกอบอาชีพรับจ้างบรรเลงปีพาทย์ ยังมีมากถึง 34 คณะจึงเป็นเรื่องน่าสนใจศึกษาอย่างยิ่งว่า นักดนตรีไทยเหล่านั้น มีวิธีการสืบทอดอย่างไร ทั้งด้านจำนวนบุคลากร เนื้อหา หลักการ วิธีการถ่ายทอด ตลอดจนสภาพและบทบาทของนักดนตรีใน วงปีพาทย์ในปัจจุบัน จึงกำหนดหัวข้อการวิจัยเรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง จากการศึกษาในครั้งนี้ผลจากการวิจัย คาดว่า จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทยในส่วนของ การอนุรักษ์ ส่งเสริมและเป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนด้วย

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาสภาพและบทบาทของวงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบสภาพและบทบาทของวงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง
2. ทำให้ทราบกระบวนการสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง
3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนพัฒนา การเรียนการสอนปีพาทย์ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำการศึกษาจากคณะปีพาทย์ ในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 34 คณะ คือ

1. คณะเสวย สังข์ทอง
2. คณะบุญมี บ้านเทิดศิลป์
3. คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ
4. คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์
5. คณะประทวน แก้วกระมล
6. คณะนเรศ สุวรรณรูป
7. คณะศรีประพันธ์
8. คณะแสง ตรีนิต
9. คณะอาจมั่งกร
10. คณะวัฒน์พันธ์
11. คณะไพโรจน์รุ่งศิลป์

12. คณะสุเทพ ยิ้มสะอาด
13. คณะเพชรน้ำผึ้ง
14. คณะจำเรียง ฟังกระจ่าง
15. คณะเนตรภิรมย์สัมผัส
16. คณะเบน กลัดแก้ว
17. คณะเพชรน้ำค้าง
18. คณะ ท.บ้านเท่งศิลป์
19. คณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์
20. คณะวิชัย โพธิ์ระย้า
21. คณะล้วน กลิ่นช่อน
22. คณะนุกุลวิเศษชัยชาญ
23. คณะศิษย์ครูบ่อ
24. คณะพิชิต ศรีเมือง
25. คณะพิกุลทอง
26. คณะสมยศ ทองนิล
27. คณะสมชาย บรรเลงศิลป์
28. คณะธนกิจศิษย์สาคร
29. คณะครูชั้น เชื้อข่า
30. คณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ
31. คณะ ส.สมพงษ์ศิลป์
32. คณะสองเมือง พันธุ์รัตน์
33. คณะวิโรจน์ศิลป์
34. คณะสัมผัสมิตรสัมพันธ์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ศึกษาเฉพาะคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง
2. ผู้วิจัยถือว่าคำสัมภาษณ์ที่ได้รับจากหัวหน้าคณะปีพาทย์และผู้เกี่ยวข้องทั้ง 34 คณะเป็นคำตอบที่เชื่อถือได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสืบทอด	หมายถึง	การถ่ายทอดดนตรีไทย (ปีพาทย์) ระหว่างครูผู้สอน
		ดนตรีไทยกับศิษย์ผู้เรียนดนตรีไทย
ต่อเพลง	หมายถึง	การสอนเพลงไทยของครูให้ศิษย์
นักดนตรีอาชีพ	หมายถึง	นักดนตรีที่ใช้งานการแสดงดนตรีไทยประกอบเป็น
		อาชีพหลักในการดำรงชีวิต

บทบาท	หมายถึง	การทำหน้าที่ของดนตรีตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ของสังคม
พิธีกรรม	หมายถึง	กิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นเรื่องของความเชื่อที่มีจุดประสงค์เพื่อให้จิตใจอบอุ่นเป็นกิจกรรมที่อยู่คู่กับคนและสังคม สังคมเจริญขึ้นเท่าใดพิธีกรรมก็เจริญขึ้นเท่านั้น
มุขปาฐะ	หมายถึง	วิธีการเรียนการสอนของครูกับศิษย์ที่มีลักษณะแบบตัวต่อตัว ปากต่อปาก ยึดแบบอย่างครูเป็นหลัก สืบทอดกันมา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาประกอบการวิจัย จากเอกสารสิ่งพิมพ์ เอกสารงานวิจัย หนังสือทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

เอกสารตำราทางวิชาการ

1.1 วัฒนธรรมดนตรีกับสังคมไทย

สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2540 : 80) กล่าวถึง ความผูกพันของชาวสุโขทัยต่อดนตรี ปรากฏข้อความกล่าวถึงอยู่ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1 ด้านที่ 2 ดังนี้ “ ...ดั่งดั่งกลอย ด้วยเสียงพาท เสียงพิน เสียงเลื้อน เสียงขับ ใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัวใครจักมักเลื้อน...”

จากจารึกดังกล่าว บอกให้รู้ถึงความสำคัญของดนตรี ที่มีการดำรงชีวิตของประชาชนชาวสุโขทัย และน่าจะมีดนตรีเล่นกันอย่างสนุกสนานมากมาย

ปีพาทย์นั้น ธนิต อยู่โพธิ์ (2530 : 128 – 132) ได้อธิบายถึงวงปีพาทย์สมัยสุโขทัยไว้ว่า ได้พบคำจารึก กล่าวถึงการรื่นเริงสนุกสนานหลังจากงานทอดกฐิน สมัยกรุงสุโขทัย ในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า “ เมื่อจักเข้ามาเวียงเวียงกันแต่อริญญิกพูน เท้าหัวลานดั่งดั่งกลอย ด้วยเสียงพาทย์เสียงพินเสียงเลื้อนเสียงขับ ”

ในหนังสือเดกุมิกถา (หรือไตรภูมิพระร่วง) ในสมัยสุโขทัยนั้นก็แสดงให้เห็นถึงปีพาทย์ไว้ว่า “ มีก้องดั่งเสียงพินพาทย์ ม้องกลองแตรสังข์อันเทพดาเป่าแลติในเมืองฟ้า ” หรือ “ ดึกกลองและฉิ่งแจ้งแต่ขับกับเสียง พินพาทย์นาคระบำเล่น ” ดังนี้

บรรดาท่านนักปราชญ์ ทางประวัติศาสตร์จะเห็นพ้องต้องกันว่า ศิลปกรรมและวัฒนธรรมของสุโขทัย กับลานนาไทย ต่างถ่ายเทไปมากันอยู่เสมอ จึงจำเป็นที่ต้องนำหลักฐานทางลานนาไทยที่ร่วมสมัยกันมาพิจารณาด้วย ซึ่งได้หลักศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน ซึ่งจารึกใน พ.ศ. 1913 คำจารึกหลักนี้มีข้อความตอนทีกล่าวถึงการรับพระสมณเฑียรซึ่งอาราธนาไปจากสุโขทัยว่า “ ให้ถือกระทงข้าวตอก ดอกไม้ได้เทียน ดีพาทย์ดังพิน ม้องกลองปี่สรในพิสนญชัย ทะเทียดกาหลแตรสังข์มานกั้งสตาลมรทงค์ดั่งเดือดเสียงเลศเสียงก้อง อีกทั้งคนโห่ร้องอ้อดาสรรท้านทั่วทั้งนครทริญชัยแล ”

เครื่องดนตรีในวงปีพาทย์ ตามหลักฐานเห็นว่ามี ม้อง กลอง ตะโพน และฉิ่ง กลองนั้นในไตรภูมิว่ากลองใหญ่ กลองรามและกลองเล็ก กลองใหญ่ก็คือ กลองทัดอย่างในวงปีพาทย์ กลองรามคือกลองขนาดย่อมหรือขนาดกลางก็น่าจะได้แก่ กลองที่เราใช้ในการแสดงหนังใหญ่ ซึ่งเรียกว่ากลองดั่ง ส่วนกลองเล็กก็อาจเป็นกลองขนาดเล็กอย่างกลองชาตรีนี้เอง ม้องก็คงจะไม่ใช่ม้องแต่ฆ้องโหม่งหรือฆ้องพู่ยต้องเป็นฆ้องหลาย ๆ ลูก อย่างฆ้องวง มิฉะนั้นก็จะไม่มีสิ่งที่จะใช้สำหรับบรรเลงให้เป็นเสียงสูงต่ำได้เลย ในไตรภูมิมีคำว่า ฉิ่งแจ้ง การเรียกชื่อเครื่องดนตรีในภาษาไทย โดยมากจะเรียกชื่อตามเสียง เพราะฉะนั้น ฉิ่ง ก็คือ ฉิ่ง อย่างเดียวกันปัจจุบันนี้ ส่วน “ ปี่ใน ” อย่างสมัยนี้ ก็เป็นปี่ของไทยแท้ มีลักษณะไม่เหมือน

ของชาติใด ทั้งรูปและวิธีปิด เปิดนี้ ก็น่าจะมีมาแต่สมัยสุโขทัยด้วย แต่อาจเป็นชื่อใดชื่อหนึ่งที่แปลไม่ออก จะเข้าเค้าอยู่ก็แต่คำว่าพาทยเท่านั้น เพราะมีคำที่นางสยว่า พาทยเป็นระนาดได้อยู่ 2 แห่ง แห่งหนึ่งใน ไตรภูมิว่า " ลางคนติกลองตีพาทยของติกรับ " อีกแห่งหนึ่งในศิลาจารึกวัดพระยืนว่า " ตีพาทยดังพิณฆ้อง กลอง " คำว่า ตีพาทย ทำให้นึกคิดว่าพาทยจะหมายถึงระนาดก็ได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น วงปีพาทยเครื่องห้าก็มีครบ เหมือนในปัจจุบันนี้แล้วตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัย แต่ถ้ายังไม่มีระนาดก็ต้องนับเป็น 5 ทั้งฉิ่งด้วย (ปี่ ตะโพน ฆ้องวง กลอง ฉิ่ง)

แสดงให้เห็นได้ว่า ปี่พาทยเริ่มเป็นวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทย เด่นชัดมาตั้งแต่สมัย กรุงสุโขทัย

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ความสำคัญของดนตรี ดำเนินสืบทอดเรื่อยมา ความผูกพันในวิถีชีวิตไทยที่มีต่อดนตรีไทย มิได้เลือนลางลดน้อยลงไปกว่าเดิม ในยามที่บ้านเมืองสงบ ผู้คนมักใช้ดนตรีในการพักผ่อนหย่อนใจ มีอิสระในการร้องรำทำเพลง ดังพบใน กำสรวลสมุทรวรรณคดี สำคัญในสมัยอยุธยาตอนต้น (อ้างในศรีศักร วัลลิโภดม และคนอื่น ๆ . 2535 : 20) กล่าวว่า

ยามพลบเสียงกึ่งกอง	กาหล แม่ฮา
เสียงแฉ่งเสียงสาวทรอ	ข้าวซู้
อยุธยาเมืองบน	มาโนช กุเฮย
แตรดลปขาวรู้	ข้าวสยาม

ในพระราชพิธีต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ ดนตรียังคงมีบทบาทดังกล่าวปรากฏใน ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กล่าวถึงขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ประกอบด้วยเรือขบวนดนตรี ไว้ว่า

ขุนพรหมพนาเวศเชื้อ	ดนตรี
เรือราชสุพิฆามณี	คู่ต้อง
ตระนาวตระหนักดี	โขนเทศ
ดลุปดุษเสียงเสียงกลองฆ้อง	หุ่ยหุ่ย กระหิมเสียง

นอกจากนี้สถาบันพระมหากษัตริย์ ยังทรงใช้ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ที่ช่วย ผ่อนคลายความเครียดจากการทรงงานประจำวันของพระองค์ท่าน ดังปรากฏในกฎหมายเถียรบาลของไทย ได้กำหนดตารางการทรงงานตอนค่ำของพระเจ้าแผ่นดินไว้ชัดเจน (อ้างถึงใน ณรงค์ เขียนทองกุล . 2539 : 132) กล่าวถึง ลำดับชั้นการทรงงานในตอนค่ำ ของพระมหากษัตริย์ ที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ดังนี้ " ...ค่ำแล้วหุ้ม 1 เบิกนอก พิภาดาการศึกษา 2 หุ้ม พิภาดาการเมือง 3 หุ้ม พิภาดาเนื้อคดีโบราณ 4 หุ้ม เรียกพระกระยาเสวย 5 หุ้ม เบิกโหรราชบัณฑิตยธรรม 6 หุ้มเบิกสภาคดนตรี 7 หุ้มเบิกนิยาย 8 หุ้ม 9 หุ้มเข้าบรรทม มหาดินม่าน เสด็จราชนุกิจถานาเทวี..."

เมื่อดนตรีเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่ง ที่มีบทบาทใช้ในการพักผ่อนในเวลาทรงงานของ พระมหากษัตริย์ จำเป็นที่จะต้องจัดหานักดนตรีที่มีฝีมือดี เข้ามาถวายการบรรเลง ราษฎรที่มีความสามารถ ทางดนตรีจึงได้รับการอุปถัมภ์ จากราชสำนักในฐานะไพร่ ไพร่ที่มีความสามารถทางดนตรีจะต้องมีหน้าที่

หลักคือ การบรรเลงดนตรีเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และบรรเลงดนตรีเพื่อขับกล่อมเจ้าขุนมูลนาย เพื่อให้เกิดเพลิดเพลินบันเทิงใจ เมื่อทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ เป็นที่ถูกใจแก่เจ้านาย ผู้บังคับบัญชา มีการให้รางวัลหรือให้บรรดาศักดิ์แก่นักดนตรีเหล่านั้น (ณรงค์ เขียนทองกุล . 2539 : 13) พระอัยการตำแหน่ง นาวพลเรือน สมัยกรุงศรีอยุธยา ระบุพนักงานพร้อมคักดินาไว้ดังนี้

พนักงานปีพาท

ขุนไฉนยไพเราะห์	นาคล 200
นายวง สีคน	นาคล 50
เลว	นาคล 30

สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี การดนตรีไทยในสมัยธนบุรี ทั้งปีพาทย์ มโหรี เครื่องสาย ไม่มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมขึ้นจากสมัยอยุธยา แต่ว่าเครื่องดนตรีของชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลายชาติ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยเฉพาะในด้านปีพาทย์ส่งผลกระทบต่อให้ ขอบเขตของการบรรเลงกว้างขวางขึ้น และมีผลต่อรูปแบบของการประสมวงดนตรีไทยด้วยเครื่องดนตรีเกิดขึ้นใหม่ ๆ เพลงไทยตลอดจนนักดนตรีไทย ที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้น วัฒนธรรมดนตรีไทย ปรับเปลี่ยนจากรูปแบบดนตรีเพื่อพิธีกรรมเป็นดนตรีเพื่อการฟังมากขึ้น

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก บ้านเมืองได้รับการฟื้นฟู ทำนุบำรุง และศิลปะการดนตรีมิได้ถูกละเลย ถึงแม้จะไม่เด่นชัดมากนัก อย่างไรก็ตามทั้งพระมหากษัตริย์ ไพร่ฟ้าประชาชน ส่วนใหญ่คือคนที่สืบเชื้อสายมาจากกรุงศรีอยุธยา ด้วยเหตุนี้ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จึงเป็นการสืบทอดของเดิมที่เคยใช้กันอยู่ ลักษณะของปีพาทย์ยังใช้ในสังคม 2 ลักษณะ ในพิธีกรรม และในมหกรรมแสดงเป็นหลักแล้วบรรเลงให้สอดคล้อง ตามเช่นนี้ โดยที่พิธีกรรมหรือการแสดงมหรสพ มักเป็นสิ่งที่มีความหมายชัดเจนแน่นอน การบรรเลงหรือการเลือกใช้ปีพาทย์ จึงพลอยถูกจำกัดแบบแผนไปด้วย (วิมาลา ศิริพงษ์ . 2538 : 84)

สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดดนตรีและนาฏศิลป์ ความเปลี่ยนแปลงในบทบาทของปีพาทย์จึงเกิดขึ้นเมื่อ พระองค์ทรงปรับปรุงการเล่นชนิดหนึ่งคือ การเล่นเสภา ได้ริเริ่มให้มีการบรรเลงปีพาทย์ ประกอบการขับเสภาขึ้น ดังปรากฏในบทไหว้ครูซึ่งแต่งในสมัยรัชกาลที่ 2 ว่า

เมื่อครั้งจอมนครินทร์แผ่นดินลับ
ครั้นมาถึงองค์พระทรงชัย

เสภาขับยังหาปีพาทย์ไม่
จึงเกิดมีขึ้นในอยุธยา

ทรงโปรดให้คนขับเสภาร้องลำนางส่งปีพาทย์ เหมือนทำนองมโหรี จึงเกิดมีเสภาส่งปีพาทย์ขึ้น (แสงโสม เกษมศรี และวิมล พงศ์พิพัฒน์ . 2515 : 204) จึงเป็นการพัฒนาปีพาทย์ไปสู่การบรรเลงเพื่อการฟัง ได้อีกส่วนหนึ่ง

สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงโปรดการฟ้อนรำ ขับร้อง แต่มิได้ทรงห้ามปราบแต่อย่างใด ศิลปะและวรรณคดีได้เจริญก้าวหน้าไปเป็นอันมาก สามัญชนพากันปลื้มเวลามาให้กับ

งานศิลปะด้วยวิธีการต่าง ๆ การที่คนไทยมีนิสัยรักศิลปะนั้นจะเห็นได้อีกทางหนึ่ง จากชาวยุโรปคนหนึ่ง ที่มาพำนักอยู่ในประเทศสยาม ได้ให้ข้อสังเกตว่า “ หมู่บ้านของชาวไทยเกือบทุกหมู่บ้าน จะต้องมียางดนตรีประจำอยู่ด้วย ” (วอลเตอร์ เอฟ เวลลา . 2514 อ้างถึงใน นิจ ทองโสภิต . 2514 : 84 แปล)

สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในด้านการดนตรีทรงมี พระบรมราชานุญาตให้พระราชวงศ์มียางดนตรีเป็นของตนเองได้ ให้ประชาชนเล่นดนตรีได้อย่างอิสระ การเรียนขับร้องดนตรี จึงกระจายมากขึ้น ลูกหลานบ้านใดทั้งชายและหญิงที่มีฝีมือ มีความสามารถทางดนตรี มีโอกาสได้เข้ามาอยู่ในวัง ในพระอุปถัมภ์ของพระราชวงศ์หรือขุนนางมากขึ้น เป็นการเพิ่มปริมาณของบุคคล และความรู้ในวิทยาการด้านดนตรีมากขึ้นเป็นลำดับ (พูนพิศ อมาตยกุล . 2524 : 22 อ้างถึง ในสงบศึก ธรรมวิหาร , 2540 : 24) ดังเช่น เมื่อคราวฉลองพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท พ.ศ. 2399 เจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ต่างนำวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่เข้ามาบรรเลงถึง 13 วง คาดว่าแต่ละวงคงจะมีนักดนตรีชาวบ้านเข้ามาบรรเลงขึ้นสังกัด กับเจ้านายต่าง ๆ อีกจำนวนมาก (มนตรี ตราโมท . 2538 : 23 -24) การที่ปี่พาทย์ได้รับความนิยมในหมู่เจ้านาย ขุนนาง ด้วยหน้าที่ใหม่ คือ การบรรเลงเพื่อการฟัง นับเป็นการก้าวใหม่ ของการปี่พาทย์ในสมัยรัตนโกสินทร์ที่เป็นแบบแผนชัดเจนขึ้น

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยกเลิกระบบไพร่ และทาส สถาปนาสังคมดนตรีเกิดการเปลี่ยนแปลง นักดนตรีเดิมนั้นอยู่ในอุปถัมภ์ของราชสำนักเป็นส่วนใหญ่ นักดนตรีอีกส่วนหนึ่งไม่ได้เข้าสังกัดของราชสำนักจึงต้องประกอบอาชีพอิสระ โดยบรรเลงดนตรีประกอบการแสดง ปรากฏการณ์อุปถัมภ์นักดนตรีนี้เกิดจากการที่ชนชั้นสูงใส่ใจในดนตรีไทย มีความสนใจที่จะพัฒนาการบรรเลงให้ดีขึ้น มีการอุปถัมภ์นักดนตรีฝีมือเอก ให้เข้าร่วมฝึกฝนตนเองในวงของตน ให้ความสนับสนุนในการผลิตผลงาน และพัฒนาฝีมือในการบรรเลง ผู้อุปถัมภ์สนับสนุนทั้งด้านดนตรีและเศรษฐกิจ ดนตรีไทยช่วงนี้จึงมีพัฒนาการทางวิชาการดนตรีอย่างสูง เกิดนักดนตรีอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากสามัญชนที่มีความรู้

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วงปี่พาทย์ และวงดนตรีประเภทอื่น ๆ เจริญทั้งคุณภาพและปริมาณ รัชสมัยของพระองค์ทรงทำนุบำรุงศิลปะประเภทนี้มาก โปรดเกล้าให้ตั้งกรมมหรสพ ซึ่งมีกรมโขนหลวงและกรมปี่พาทย์หลวง การอุปถัมภ์นักดนตรีในราชสำนักขยายตัวอย่างใหญ่หลวงในกรมพิณพาทย์หลวง กรมมหรสพ มีการบัญญัติราชทินนามสำหรับพระราชทานแก่นักดนตรีของกรมมหรสพ เพิ่มขึ้นจากที่เคยมีในรัชกาลที่ 5 ถึงกว่า 50 ชื่อ (มนตรี ตราโมท . 2527 : 37) ดนตรีไทยที่เกิดขึ้นมีการพัฒนาการอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชนชั้นสูงในหลายด้าน เช่น ภาษา การแต่งกาย กิริยาท่าทาง โครงสร้างดนตรี ความเฟื่องฟูของเพลงเถา ส่อให้เห็นลักษณะของการดนตรีแบบใหม่

ดนตรีไทยอีกส่วนหนึ่ง ได้แก่สามัญชนในสังคมทั่วไป ดนตรีของคนกลุ่มนี้จะปรากฏอยู่ใน 2 สถานการณ์ คือ พิธีกรรม และศิลปะการแสดง ซึ่งมีวัดเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่คล้ายผู้อุปถัมภ์ที่สำคัญ (วิมาลา ศิริพงษ์ . 2534 : 31) รองศาสตราจารย์นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล เสนอความสัมพันธ์เกี่ยวกับสามเหลี่ยมแห่งบ้าน วัด วัง ได้มีส่วนอย่างสำคัญในการหล่อเลี้ยง ศิลปวัฒนธรรม วัดมีส่วนสำคัญอย่างมากในการอุปถัมภ์ค้ำจุนดนตรีไทย (พูนพิศ อมาตยกุล และคนอื่น ๆ . 2532 : 1)

สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ เมื่อปี พ.ศ. 2477 รัฐบาลโอนข้าราชการจากกระทรวงวัง มาขึ้นกับกรมศิลปากร ทำให้สถานภาพนักดนตรีในวงปี่พาทย์ ในอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ รวมทั้งระบบอุปถัมภ์โดยพระมหากษัตริย์สิ้นสุดลงด้วย เมื่อสิ้นสุดยุคสมัยแห่งการเติบโตของปี่พาทย์ในราชสำนัก นักปี่พาทย์ที่เคยอยู่ในระบบอุปถัมภ์ของราชสำนักได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มหนึ่งเลือกที่จะเข้าสู่ระบบราชการของรัฐบาล ในระบบประชาธิปไตยและอีกกลุ่มหนึ่ง เลือกที่จะมีสถานะภาพนักดนตรีอิสระ อยู่นอกระบบราชการ นับว่าเป็นช่วงที่ดนตรีไทยเสื่อมโทรม แล้วสามารถกู้คืนได้ระดับหนึ่ง แต่พระองค์ทรงสนพระราชนิพนธ์ในดนตรีไทยทรงฝึกหัดจนทรงพระราชนิพนธ์เพลงได้

สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาญาณ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมโหรีขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อทรงพระราชนิพนธ์เพลง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมโหรีขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อทรงพระราชนิพนธ์เพลง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมโหรีขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อทรงพระราชนิพนธ์เพลง

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาญาณ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมโหรีขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อทรงพระราชนิพนธ์เพลง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมโหรีขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อทรงพระราชนิพนธ์เพลง

วัฒนธรรมดนตรีไทยโดยเฉพาะวงปี่พาทย์นั้น ตามหลักฐานที่ค้นคว้าได้ สามารถระบุได้ว่าเป็นวัฒนธรรมดนตรีคู่ชาติไทยมาตั้งแต่ก่อนกรุงสุโขทัย เป็นราชธานี ถึงแม้ว่ารูปแบบของวงปี่พาทย์และลักษณะของการบรรเลง มีลักษณะต่างจากปัจจุบันโดยสิ้นเชิง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมปี่พาทย์ได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมไทยโดยลำดับ อย่างไรก็ตามปี่พาทย์ ยังมีบทบาทในวิถีชีวิตของคนไทยมาโดยตลอด

2.2 ความเชื่อ ขนบประเพณี ของปี่พาทย์

ความเชื่อ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2539 : 173) อธิบายว่า ความเชื่อ (Belief Superstition) จัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม หมายถึง ความเห็นจริงด้วย ความนับถือ การยอมรับนับถือ ความเชื่อ แบ่งได้กว้าง ๆ เป็น 2 ประเภท คือ

1. ความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ (Supernaturalism) ได้แก่ ความเชื่อในภูติผี วิญญาณต่าง ๆ ความเชื่อดังกล่าวเป็นวิธีการ หรือความพยายามที่มนุษย์ใช้อธิบายโลกรอบ ๆ ตัวเอง ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องที่ไม่รู้ และอธิบายกันด้วยเหตุผลทางไสยศาสตร์ เพราะยังขาดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้นว่า เชื่อว่าฝนตกเพราะมี นาคให้น้ำหรือมีเทวดาเป็นผู้บันดาล ไฟแลบก็แสงจากนางเมขลาแล้วแก้ว ไฟผ่าก็เชื่อว่าเป็นเพราะรามสูรขว้างขวาน เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็คิดว่าเกิดจากความโกรธ ไม่พอใจของเทพเจ้า หรือภูติผีวิญญาณ หรือเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เบื้องหลัง บังคับให้เป็นไป อำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติจึงสามารถให้ทั้งผลดี และผลร้ายต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ ความเชื่อนี้จึงเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นพิธีกรรม ความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาตินี้ยังสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ความเชื่อที่มีอยู่ในรูปของศาสนา (Religion)

1.2 ความเชื่อที่เป็นไสยศาสตร์ (Magic)

2. ความเชื่อในธรรมชาติ ถือเป็นระบบความเชื่ออย่างหนึ่ง ที่มีพื้นฐานทางความคิด หรือ สมมติฐานที่ว่า จักรวาลของเรามีระบบการทำงาน มีการเคลื่อนไหวไปตามระบบของธรรมชาติ มากกว่าเกิดจากพลังหรือการควบคุมของอำนาจเหนือธรรมชาติอื่นใด โดยอธิบายได้จากผลการศึกษาทดลอง และความผิดพลาดที่มนุษย์ได้พยายามศึกษาทำความเข้าใจด้วยวิธีการที่เรียกว่า “ เป็นวิทยาศาสตร์ ” (Scientific) วิธีการนี้มีกระบวนการสำคัญขึ้นอยู่กับ การหาข้อเท็จจริง การหาผลสรุป เพื่อใช้อธิบายและคาดคะเนเหตุการณ์ หรือสิ่งที่ไม่รู้ทั้งหลาย โดยมีนักวิทยาศาสตร์เป็นศูนย์กลาง หรือเป็นผู้อธิบายปรากฏการณ์ของจักรวาล ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มากกว่าจะใช้การอธิบายด้วยศาสนาหรือไสยศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ซึ่งผู้คนในสังคมแบบนี้มักเห็นว่าศาสนา หรือ ความเชื่อในอำนาจลึกลับเป็นเรื่องมลายไร้เหตุผล (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช . 2533 : 4 – 5 อ้างถึงใน ภัทราวรรณ จันทรวิธราช . 2539 : 104)

ปีพาทย์เป็นดนตรีที่มีความเชื่อแฝงไว้ใน วัฒนธรรมของปีพาทย์เอง ความเชื่อในเรื่องต่างๆ ของกลุ่มนักดนตรีในวงปีพาทย์เป็นความเชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ นักดนตรีมีความเชื่อว่าเครื่องดนตรี เป็นของสูง มีครุฑคุ้มครอง ความเชื่อของนักดนตรีไทยในเรื่องดังกล่าว ทำให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ เป็นชนบประเพณี ปฏิบัติกันสืบมา

ครูดนตรีไทยในสมัยก่อน ๆ มีหลายท่านที่มีความเชื่อด้านโหราศาสตร์ นายเฉลิม บัวทั้ง (2530 : 15) ได้กล่าวถึง วิธีการรับศิษย์ของท่านพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ว่า “ ความรอบคอบของอาจารย์ คือ ต้องถาม วัน เดือน ปีเกิดก่อน ถ้าวันเดือนปีเกิดไม่สมพงศ์กับอาจารย์ ท่านก็ไม่รับไว้ เพราะโดยมากถือว่า คนเราถ้าวันเดือนปีเกิดไม่ถูกกัน การปกครองหรือการตั้งเดือนย่อมจะไม่มีผล การขัดกันอยู่บ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นท่านต้องเฝ้าถามให้ได้ความแน่ชัด เมื่อเห็นว่าวันเดือนปีพอจะไปได้ ท่านก็จะรับไว้ ”

ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ก่อนที่ท่านจะรับนายประสิทธิ์ ถาวรเป็นศิษย์ ท่านยังได้อ้างว่า “ หมอดูท่านนายไว้ว่า ห้ามรับคนนอกเข้าบ้าน ถ้าขึ้นรับไว้จะเกิดเรื่องใหญ่ ” (ประสิทธิ์ ถาวร . 2524 : 61)

ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับศิษย์เข้าไปเรียนดนตรีไทยในสมัยก่อนด้วย

ประเพณี

บุปผา ทวีสุข (ม.ป.ป. : 16) ให้ความหมายของ ประเพณีคือ ความประพฤติที่ชนหมู่ใดหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบทอดกันมาช้านาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบเป็นผิดประเพณี

วิไลเลขา ถาวรธนสาร และคนอื่น ๆ (2531 : 523) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประเพณีว่า หมายถึง การกระทำซึ่งประพฤติกันอยู่บ่อย ๆ จนเป็นนิสัย ความเคยชิน และมีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจนเป็นแบบอย่างมานาน

สังคมปัทมปาทย เป็นสังคมดนตรีที่มีการปฏิบัติในลักษณะที่เป็นชนบประเพณีเป็นส่วน ใหญ่ บางส่วนก็เป็นธรรมเนียมประเพณีบ้าง แต่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ด้านปัทมปาทยของบรรพบุรุษดนตรีของ ไทย มีการสืบทอดประเพณีที่เกิดจากความเชื่อต่างๆ ส่งผลให้เกิดพิธีกรรม ซึ่งเป็นชนบประเพณีเพื่ออนุชน ดนตรีในรุ่นหลัง ๆ ได้ประเพณีปฏิบัติสืบเนื่องต่อมา

วันครู

พิธีกรรมสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับดนตรีไทยจะกระทำใน วันพฤหัสบดี โดยถือว่าวัน พฤหัสบดี เป็นวันครู (ฌรณคัมภีร์ ปิฎกัรชต์ . 2540 : 26) เช่นพิธีไหว้ครู การรับศิษย์ เป็นต้น ชนบ ประเพณีในการฝากตัวเข้าเรียน นอกจากการเรียนดนตรีไทยแล้ว การเรียนหนังสือในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อมีพระชันษาได้ 4 ปี ทรงเริ่มการศึกษาชั้นประถมศึกษาตามแบบเก่ากับคุณ แสงเสมียน ประพัฒน์ ตรีณรงค์ (2516 : 60) ได้อธิบายตามที่ทรงเล่าไว้อย่างละเอียดว่า " ในเวลานั้น หนังสือเรียนยังไม่มีฉบับพิมพ์ แม่ต้องให้จ้างอารักษ์เขียนด้วยเส้นหาคาลลงในสมุดดำ เมื่อได้หนังสือมาแล้ว ถึงวันพฤหัสบดีอันถือกันทั่วไปจนทุกวันนี้ เป็น วันครู "

ก่านล

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538 : 94) ได้อธิบายความหมายของ ก่านล คือ เงินค่านับบูชาครูปัทมปาทย คือ พระปรคนธรรพ หรือพระนารท ซึ่งถือว่าเป็นครูเดิมของตนมีเทียน สำหรับจุดที่ตะโพนด้วย

มนตรี ตราโมท (2531 : 4) ได้อธิบายว่า ก่านลในชั้นแรกของการเรียนดนตรีนั้น ประกอบด้วย ดอกไม้รูป เทียน และเงินก่านล และอีกอย่างหนึ่งคือ ชันก่านล ซึ่งเป็นชันล้างหน้าใส่ ดอกไม้ รูปเทียน ผ้าขาวหรือผ้าเช็ดหน้า และเงินก่านล ซึ่งโบราณใช้ 6 บาท

พิธีการรับศิษย์นั้น นอกจากจะกระทำกันในวันพฤหัสบดี ซึ่งถือว่าเป็นวันครูดังกล่าว ข้างต้นแล้ว ศิษย์จะพียงนำ พาน ดอกไม้ รูปเทียน และของก่านล เพื่อฝากตัวต่อครู วิชาดนตรีเป็นวิชาที่ ถือว่าปฏิบัติเช่นนี้มาแต่อดีต (ฌรณคัมภีร์ ปิฎกัรชต์ . 2540 : 26) โดยผู้ปกครองนำเด็กถือชันดอกไม้ รูป เทียน ก่านล 6 บาท นำเข้ามาบอตัวกับอาจารย์ โดยนำไปบูชาเครื่องดนตรี

คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง (2521 : 27) อธิบายถึงการรับเด็กเรียนแบบเก่าไว้ว่า ต้องมี ผู้ใหญ่พาไปฝากผู้สอน ผู้เรียนต้องมี ดอกไม้ รูปเทียน ไปสักการะ ครูดนตรีผู้ล่วงลับไปแล้ว และเคารพ ครูผู้สอน จึงจะได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาฝึกฝนได้

นอกจากการเรียนดนตรีแล้ว การเรียนหนังสือของสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาดำรง ราชานุภาพ ใช้ก่านลในการฝากตัวเข้าเรียนด้วย (ประพัฒน์ ตรีณรงค์ , 2516 : 60 – 61) กล่าวถึงวัน พฤหัสบดี อันถือกันทั่วไปว่าเป็นวันครู ควรเริ่มเรียนหนังสือ เวลาเช้าให้บ่าวถือพานรอง หนังสือเรียนนั้นนำ หน้า พี่เลี้ยงอุ้มตัวฉันทเดินตาม มีบ่าวกั้นกลด คนหนึ่งบ่าวตามหลังอีกสองสามคน ถือพานเครื่องบูชา มีดอกไม้ รูปเทียน กับ ดอกเข็มและดอกมะเขือ กับทั้งหญ้าแพรก (ของเหล่านี้เป็นของอธิษฐาน ขอให้

ปัญญาแหลมเหมือนเข็ม มีความรู้มากเหมือนเมล็ดมะเขือ และรู้รวดเร็วเหมือนหญ้าแพรกขึ้น) เมื่อถึงสำนักครูภกพานหนังสือเข้าตรงหน้า จดรูปเทียน กราบไหว้ บูชาหนังสือ แล้วจึงเริ่มเรียน

คาถา

ประเพณีการรับศิษย์นั้น เมื่อผู้ที่ฝากตัวเป็นศิษย์นำกำนัล ได้แก่ ดอกไม้ รูป เทียน และของกำนัลอื่น ๆ สุดแต่ครูจะเรียกร้อมมาเคารพครูในวันพฤหัสบดี เมื่อครูรับ ดอกไม้ รูปเทียนแล้ว ครูจะจุดรูปเทียนขึ้นบูชาเทวดาอีกชั้นหนึ่ง แล้วให้อ่านคาถาให้ผู้เรียนที่เป็นศิษย์ว่าตาม เพื่อขอให้ครูเทวดาประสาทพร ให้เกิดสติปัญญาเฉลียวฉลาดที่จะเล่าเรียน เพราะตามคติทางดนตรีไทยถือว่า พระวิษณุกรรมเป็นนายช่างผู้ประสิทธิ์ประสาทเครื่องดนตรีทั้งหลาย แล้วยังมีครูเทวดาผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องอีกหลายท่าน เช่น พระประคนธรรพ พระปัญจสิขร เหล่านี้เป็นต้น เมื่อเวลาครูทำพิธี นั้น ชั้นแรกที่ศิษย์มาฝากตัว ครูจะต้องจุดรูปเทียน ตั้งนะโม 3 จบ แล้วว่าคาถาชุมนุมเทวดา ต่อจากนั้นว่าบทดอกไม้ รูปเทียน บทเชิญครูผู้ใหญ่มาประสิทธิ์ประสาทพร

คาถา ที่ใช้ในพิธีรับศิษย์นั้น มีลักษณะที่เป็นทั้งการกล่าวภาษาไทยสำหรับผู้ที่ไม่ถนัดที่จะใช้ภาษาบาลี และส่วนที่ร้อยกรองเป็นภาษาบาลี ใช้สืบทอดกันมาเช่น คาถาขอให้ครูเทวดาประสิทธิ์ประสาทพร (อุทิศ นาคสวัสดิ์ . 2526 : 201) ดังนี้

นะโม ข้าพเจ้าขอนมัสการ ข้าพเจ้าขอรับประทาน ซึ่งสติปัญญาให้เฉลียวฉลาด แม้ได้เห็นได้ยิน ได้ฟัง ในเครื่อง ดิด สี ตี เป่า ขั้บร้อง ฟ้อนรำ ขอให้ข้าพเจ้ามีปัญญามั่นคง ทรงจำไว้ได้ในสรรพดนตรีทุกอย่าง ให้มั่นคงไม่หลงลืม ให้มีความคิด ความรู้ ให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ สิทธิกัมมัง ครูอาจา รียัง ประสิทธิเม อายุ วรณะ สุขะ พละ มหาสุโข มหาลาโภ มหาไชโย

นักดนตรีไทยมักได้รับการสืบทอด พิธีกรรม คาถาม จากบรรพบุรุษ ซึ่งมีทั้งส่วนที่กล่าวเป็นภาษาบาลีบ้าง ภาษาไทยบ้าง ที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจและจดจำในความหมายของคำกล่าวนั้น ๆ และบางส่วนที่มีทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีอยู่ปะปนกัน คาถาดังกล่าวนั้น สามารถใช้ประกอบพิธีกรรมได้ทั้งสิ้นแล้วแต่ผู้กระทำให้จะสะดวกใช้อย่างใด พินิจ ฉายสุวรรณ กล่าวว่าสามารถแยกคาถาออกเป็น ส่วน ๆ ดังนี้ (กนก กล้ายมุก . 2541 : 48 – 49)

คาถาบูชา พระรัตนตรัย กล่าวดังนี้

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ (กล่าว 3 จบ)

พุทฺธบูชา มหาเดชวันโต ธรรมบูชา มหาปัญโญ สังฆบูชา มหาโมคฺควโห ติโลกนาถัง
อัคริ ตี พุทฺธูปผัง อหัง ชินเ อสิตติ กัปปโกฏิโย อภิรุโป มหาปัญโญ ทาเรนโต ปฏิกัตตัง นิพพานัง ปรมัง สุขัง

ทุติยัมปิ พุทฺธบูชา มหาเดชวันโต ธรรมบูชา มหาปัญโญ สังฆบูชา มหาโมคฺควโห ติโลกนาถัง
อัคริ ตี พุทฺธูปผัง อหัง ชินเ ทตฺวา อสิตติ กัปปโกฏิโย อภิรุโป มหาปัญโญ ทาเรนโต ปฏิกัตตัง นิพพานัง ปรมัง สุขัง

ตติยัมปิ พุทฺธบูชา มหาเดชวันโต ธรรมบูชา มหาปัญโญ สังฆบูชา มหาโมคฺควโห ติโลกนาถัง
อัคริ ตี พุทฺธูปผัง อหัง ชินเ ทตฺวา อสิตติ กัปปโกฏิโย อภิรุโป มหาปัญโญ ทาเรนโต ปฏิกัตตัง นิพพานัง ปรมัง สุขัง

คาถาชุมนุมเทวดา

สัคเค กาเม จรูเป คิริสิขรตเก จันตลิกเข วิมานเ ที่เป รัฏฐเ จ กาเม คารวณคหเน
เกหัตถุมหิ เขตเต ภูมมา จายันตุ เทวา ชลกลวิสเม ยักขคันธัพพนาคา ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิ
วรวจันัง สาธโว เม สุนันตุ ธรรมสวณกาโล อัยมภันตา ธรรมสวณกาโล อัยมภันตา ธรรมสวณกาโล
อัยมภันตา

คาถาบทดอกไม้ รูป เทียน

อิมัง ทีปิง บุปผัง วรัง คันธัง ครูอาจารย์ยัง ปฏิคัณหาหิ วันทา อาจารย์ยัง อุปาทไส
ยัง วินัสสันติ สิทธิการะ ปรปัชชา ตัสมิง ภวันเต

ทุติยัมปิ อิมัง ทีปิง บุปผัง วรัง คันธัง ครูอาจารย์ยัง ปฏิคัณหาหิ วันทา อาจารย์ยัง
อุปาทไสยัง วินัสสันติ สิทธิการะ ปรปัชชา ตัสมิง ภวันเต

ตติยัมปิ อิมัง ทีปิง บุปผัง วรัง คันธัง ครูอาจารย์ยัง ปฏิคัณหาหิ วันทา อาจารย์ยัง อุ
ปาทไสยัง วินัสสันติ สิทธิการะ ปรปัชชา ตัสมิง ภวันเต

เป็นต้น

สำหรับคาถาที่ใช้สำหรับครูแต่ละท่าน แต่ละสำนัก ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปตาม
แต่ท่านจะได้รับสืบทอดกันมา

ความเชื่อ ขนบประเพณีการไหว้ครู

พิธีกรรมไหว้ครู เป็นขนบประเพณีปฏิบัติ เกิดจากความเชื่อ เป็นลักษณะเฉพาะของ
วิชาที่เป็นศิลปะ ที่นอกจากแสดงความเคารพทศเวทให้คุณกับครูที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันและเสียชีวิตแล้ว
การกระทำทศเวทที่คุณยังแผ่ออกไปถึงเทพเจ้าที่วิชานั้น ถือว่าเป็นครูบาอาจารย์ด้วย การไหว้ครูของดนตรี
ไทยนั้นมีหลายอย่าง เวลาก่อนนอน เราสวดมนต์ไหว้พระแล้วก็ไหว้ครูอาจารย์ด้วย แต่ถ้าเป็นการประกอบ
พิธีไหว้ครูที่เป็นพิธีจริง เพราะถือว่าพระพหุสยดีเป็นครูทั่วทุกวิชา บ้านใดมีเครื่องเป่าพาทย์ มีผู้บรรเลง
เป็นหมู่คณะ มักจะประกอบพิธีไหว้ครูทุกปี

กระบวนการไหว้ครูนั้น นายมนตรี ตราโมท (2531 : 3 – 5) อธิบายว่า พิธีไหว้ครู
เริ่มด้วยพิธีสงฆ์ก่อน คือในวันพุทธตอนเย็นมีพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ รุ่งเช้าวันพฤหัสบดีถวายอาหาร
บิณฑบาต เมื่อพระสงฆ์เสร็จจกกิจแล้ว เริ่มพิธีไหว้ครู พิธีสงฆ์นี้หากไม่สะดวก ไม่มีก็ได้ คือ เริ่มด้วยพิธี
ไหว้ครูในวันพฤหัสบดีทีเดียว

สถานที่ประกอบพิธีไหว้ครูควรกว้างพอที่ศิษยานุศิษย์และผู้ร่วมพิธีนั่ง สิ่งที่ตั้งสำหรับ
ไหว้ต้องมี พระพุทธรูปและเครื่องบูชาพร้อมไว้ทางหนึ่ง ส่วนอีกทางหนึ่งจัดตั้งเครื่องดนตรีไทยต่าง ๆ ให้
เป็นระเบียบและสวยงาม โดยไม่ต้องจัดเป็นวง และต้องมีตะโพนลูกหนึ่ง ตั้งอยู่ด้วยเพราะในทางดนตรีไทย
ถือว่า ตะโพน สมมติแทนองค์พระปรคนธรรพ หากจะมีหน้าโขนตั้งด้วยก็ได้

หน้าโขนที่ควรตั้งคือ หน้าฤาษี พระปรคนธรรพ พระวิษณุกรรม พระปัจเจก
พระพิราพ และเพิ่มหน้าพระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระคเณศ ด้วยยิ่งดี

ส่วนเครื่องบูชากระยาบวช มีดอกไม้มัน รูป เทียน หัวหมู เป็ด ไก่ กุ้ง ปลา บายศรี
ปากชาม ขนมห่มแดง ห่มขาว ผลไม้ต่าง ๆ หากในพิธีไหว้พระพิราพ ด้วย ต้องมีเครื่องติดอีกชุดหนึ่ง
เหมือนเครื่องสดดังกล่าว เครื่องสังเวยเหล่านี้จะมีเป็นคู่หรือเพิ่มเติมอย่างไรก็ได้

ขันก้านล มีขันล้างหน้าใส่ดอกไม้รูป เทียน ผ้าขาว หรือผ้าเช็ดหน้าแลเงินก้านล ซึ่งโบราณใช้ 6 บาท ถ้าจะมีปีพาทย์บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีด้วยก็ได้ แต่ต้องมีขันก้านลเช่นเดียวกันให้ผู้บรรเลงปีพาทย์ครบทุกคนทั้งวง ครูผู้ทำพิธีนั่งขวามือขวา เมื่อได้จัดรูปเทียนบูชาเสร็จแล้ว ครูจะทำนํ้ามนต์ในขณะนั้นศิษย์และผู้ร่วมพิธี จดรูปเทียนบูชา อธิษฐานตามแต่ประสงค์ ผู้ร่วมพิธีเริ่มกล่าวโองการนำให้ผู้ร่วมพิธีกล่าวตาม เริ่มต้นด้วยบูชาพระรัตนตรัยและไหว้ครูบาอาจารย์ บิดามารดา ขอพรต่าง ๆ ตามแบบแผน แต่ละครูอาจผิดแผกแตกต่างกันบ้าง ปีพาทย์จะบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ตามที่ครูผู้กระทำการพิธีจะเรียก จากนั้นกล่าวถวายเครื่องสังเวย รอจนรูปหมดดอก กล่าวลาเครื่องสังเวย ต่อจากนั้นครูผู้เป็นประธานประพรมนํ้ามนต์ เติมเครื่องดนตรีและหน้าโขนต่าง ๆ จนครบถ้วน หลังจากนั้นประพรมนํ้ามนต์และเติมให้แก่วิศัย และผู้ร่วมพิธี เป็นเสร็จพิธี หลังจากพิธีไหว้ครูแล้ว จึงถึงพิธี “ครอบครู” ซึ่งจะทำติดต่อกันไป

2.3 การศึกษาปีพาทย์

รัตน ตันบุญเต็ก (2531 : 40 - 41) ได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาในลักษณะทั่ว ๆ ไปว่า

1. การศึกษาเป็นกิจการของมนุษย์ และสำหรับมนุษย์เท่านั้น
2. การศึกษา เป็นกระบวนการ มิใช่เป็นสิ่งที่คนเรารอบครอง หรือเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ความรู้ หรือทักษะ หรือลักษณะดีงาม เป็นเพียงหลักฐานที่แสดงว่าคนเราได้รับการศึกษา มิใช่เป็นตัวการศึกษา การศึกษาเป็นกระบวนการเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์
3. การศึกษา เป็นการพัฒนามนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ พัฒนารวมชาติแท้จริงภายในตัวมนุษย์ ใ้มนุษย์ได้เรียนรู้ และเติบโตไป
4. การศึกษาต้องมีทิศทางกระบวนการพัฒนามนุษย์นั้น มิใช่การศึกษาทั้งหมด การศึกษาต้องอาศัยองค์การการศึกษาช่วยชี้แนะ ให้ทิศทาง และปรุงแต่งใ้มนุษย์เจริญงอกงาม และจะต้องเป็นกระบวนการสองทาง คือ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ ผู้รับ
5. การศึกษาต้องเป็นไปด้วยเจตนา และเป็นเจตนาที่จะใ้ผู้ศึกษา เกิดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง เจริญงอกงามภายในตน
6. มนุษย์เท่านั้น ที่รับผิดชอบเรื่องการศึกษา วัตถุสิ่งแวดลอมทางกายภาพทั้งหลาย ช่วยใ้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ได้ แต่สิ่งเหล่านั้นมิใช่องค์การที่รับผิดชอบในการศึกษา

ปรัชญาการศึกษา มีความหมายมาก มิได้มีความหมายหนึ่งเดียว สามารถให้ความหมายเป็นกลาง ๆ ได้ว่า ปรัชญาการศึกษาคือ การนำปรัชญามาใช้ในเรื่องของการศึกษา เป็นการใช้ปรัชญาและวิธีของปรัชญา (รัตน ตันบุญเต็ก , 2531 : 42)

บทบาทของปรัชญานั้น จะมีส่วนช่วยในการวางแผน ในการดำเนินการทางการศึกษา บทบาทที่มองได้คือ ด้านเนื้อหา และวิธีการ ปรัชญา มีส่วนช่วยนักการศึกษาในด้าน การกำหนดเป้าหมาย หรือการกำหนดสิ่งอันมีค่าสูงสุด ในการดำเนินกิจการการศึกษา การศึกษามีไว้เพื่อชีวิตและควรเป็นชีวิตที่ดีในแง่วิธีการ วิธีการของปรัชญาคือ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความโดยใช้เหตุผลตามตรรกของตรรกวิทยาและด้วยการค้นหาเชิงญาณทัศน์ (insight) ปรัชญาไม่ใช่ความรู้ ที่เกิดจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) (วิทย์ วิศเวทย์ . 2526 : 33)

ปรัชญา มีความหมายว่า ความรักในความฉลาด คนเราเมื่อมีความรักในสิ่งใด ก็พยายามไฝหาในสิ่งนั้น เช่นรักคุณค่าของปรัชญาบัตรก็พยายามไฝหาให้ได้มาซึ่งปรัชญาบัตร เมื่อรักในศิลปวัฒนธรรมของเรา จึงไฝหาเกิดการศึกษาศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งด้านดนตรีไทยด้วย (วิมลศรี อุปรมย์ , ม.ป.ป. : 9) มีผู้กล่าวกันเสมอว่า การศึกษาคือการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในที่นี้จะให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมแคบ ๆ หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ภาษาวรรณคดี และศิลปะแขนงต่าง ๆ เมืองไทยสมัยโบราณสถานศึกษาสำคัญ ๆ ได้แก่ บ้าน วัดและวัง เป็นที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมเดิม เป็นการอนุรักษ์มากกว่าการเปลี่ยนแปลง (วิทย์ วิศทเวทย์ . 2526 : 28)

ดนตรีไทย มีลักษณะการถ่ายทอดโดยใช้ความทรงจำ ถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์ในลักษณะตัวต่อตัว ลักษณะการศึกษาดนตรี จึงแตกต่างจากการศึกษาดนตรีในระบบโรงเรียนเช่นปัจจุบัน

การรับเด็กเข้าเรียน

การเรียนต้องมีแบบแผน ประเพณีอย่างเก่า คือ ต้องมีผู้ใหญ่พาไปฝากผู้สอน ผู้เรียนต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปสักการะ ครูใหญ่ฝ่ายดนตรีผู้ล่วงลับไปแล้ว และเคารพครูผู้สอน จึงจะได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาฝึกฝนให้ (ชื่น ศิลปบรรเลง . 2521 : 27)

ครูอาจารย์ในอดีต ท่านได้บัญญัติข้อบังคับของท่านไว้ว่า กุลบุตร กุลธิดาที่มีความต้องการเรียนดนตรีไทยกับท่านแล้ว ต้องนำขันน้ำ ผ้าเช็ดหน้า ดอกไม้ ธูป เทียน กาน้ำแล้วแต่ท่านจะเรียกร้อง และมีผู้ปกครองคือบิดามารดา หรือปู่ ย่า ตา ยาย นำไปฝาก ความรอบคอบของอาจารย์ ก็คือต้องถามวัน เดือน ปี อายุก่อน ถ้าวัน เดือน ปี เกิดไม่สมพงศ์กันกับอาจารย์ ท่านไม่รับไว้ เพราะโดยมากถือว่าคนเราถ้า วัน เดือน ปี ไม่ถูกกัน การปกครองหรือตักเตือนย่อมจะไม่มีผล มีการขัดกันอยู่บ้าง ไม่มากนักน้อย ดังนั้นท่านต้องได้ถามให้ได้ความแน่ชัด เมื่อเห็นว่า วัน เดือน ปี พอจะไปกันได้ท่านก็จะรับไว้ โดยผู้ปกครอง นำเด็กถือขัน ดอกไม้ ธูป เทียนเข้าไปกราบ 3 ครั้ง และเปล่งเสียงขอเรียนดนตรีกับท่าน พร้อมทั้งจะเชื่อฟังคำตักเตือนทุกอย่าง แม้ทำความผิดก็เจียนตักเตือนได้ อาจารย์ก็จะรับไว้ แล้วนำดอกไม้ ธูป เทียน พร้อมทั้งขัน และเด็กไปที่เครื่องดนตรี แล้วให้เด็กกราบ 3 ครั้ง แล้วกล่าวคาถานำเด็กครบ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี สำหรับเด็กเข้าเรียน (เฉลิม บัวทั้ง . 2530 : 15)

สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อประกอบการสอน

การเรียนดนตรีที่จะเก่งเร็ว ต้องไปอยู่บ้านครู ชำนาญคนยังมาอาศัยกินในบ้านครู เรียนกันแต่เช้าจนเย็น ต้องหมั่นผสมวงและฝึกซ้อม ตอนกลางคืนครูอาจเรียกมาสอนเพลง ที่ท่านคิดขึ้นได้อย่างปัจจุบันทันด่วนก็มี การต่อเพลงอยู่ในวงจำกัด มีการหวงเพลง การเรียนต้องอาศัยความทรงจำเพียงอย่างเดียว เป็นการเรียนที่อยู่ในวงแคบ (ชื่น ศิลปบรรเลง . 2521 : 27)

หลักสูตร (เนื้อหาเพลงที่ใช้สอน)

การจัดการเรียนการสอนปีพาทย์ในสมัยโบราณ ครูเฉลิม บัวทั้ง (2530 : 15) อธิบายว่า ระเบียบปฏิบัติเป็นแบบแผนในการต่อเพลง ดังนี้

1. เพลงโหมโรงเย็น โดยเริ่มต่อเพลงสาธุการ ไปจนจบทั้งชุด เว้นเพลงตระโหมโรงไว้ 1 เพลง เมื่อมีการไหว้ครูประจำปีครั้งต่อไป สามารถจับมือ ต่อเพลงตระโหมโรงโดยใช้อุปกรณ์เหมือนเช่นเดิม

2. เพลงช้า เพลงอะไรก็ได้แล้วแต่ครูผู้สอนท่านจะต่อให้
3. เพลงลงสร
4. เพลงเวียนเทียน
5. เพลงพระฉัน
6. เพลงกราวรำ
7. เพลงเหาะ
8. เพลงเถา เริ่มต่อเมื่อเรียนถึงประมาณปีที่ 3
9. เพลงหน้าพาทย์ เริ่มต่อเมื่อเรียนถึงปีที่ 4
10. เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูง เมื่อเรียนปีที่ 5

พินิจ นายสุวรรณ (2539 : 80) ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกกระนาดเอกว่า เริ่มเรียนต้องฝึกฆ้องวงใหญ่ก่อน โดยเรียนเพลง " สาธุการ " ในชุดโหมโรงเย็น หรือที่บางท่านเรียกเพลงชุดนี้ว่า " สวดมนต์ฉันเช้า " หลังจากนั้นก็ต่อเพลงดังต่อไปนี้

1. เพลงชุดโหมโรงเย็น
2. เพลงชุดโหมโรงเช้า
3. เพลงช้า เพลงเร็ว
4. เพลงเรื่องลงสร
5. เพลงฉิ่งพระฉัน
6. เพลงวา
7. เพลงชุดนางหงส์

นักดนตรีไทยในสำนักดนตรี มีแบบแผนการเรียนแบบเข้ม มีวินัย มีขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกันระหว่างครูกับศิษย์ ระหว่างศิษย์กับศิษย์ แต่หลักสูตรก็มีความหลากหลายไปบ้างแต่โดยหลักการทั่วไปแล้ว การเรียนเริ่มต้นด้วยเพลงสาธุการ เพลงชุดโหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม เป็นต้น การเรียนเพลงชุดโหมโรงเย็น เพราะในการบรรเลงงานพิธีกรรม ไม่ว่าจะเป็นงานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานพิธีกรรมอื่น ๆ เพลงส่วนนี้ต้องใช้บรรเลงในงานเหล่านั้น แต่ละเพลงในชุดโหมโรงเย็น มีเพลงขนาดยาวหลายเพลง เช่น เพลงเข้าม่าน เชิด กลม กราวใน เป็นต้น เพลงในลักษณะสำคัญและใช้เป็นหลักในการเรียนก็คือ เพลงเรื่อง แต่ละสำนักดนตรีมีเพลงเรื่องที่ใช้สอนศิษย์มากมาย แตกต่างกันไป การรู้เพลงเรื่องมากย่อมหมายความว่านักดนตรีผู้นั้น ได้รู้จักเพลงเล็กเพลงน้อยที่จัดกลุ่มไว้ชัดเจน ในยุคที่นิยมนำเพลงเก่ามาแต่งขยายในอัตราสามชั้น และแต่งตัดเป็นชั้นเดียว และนำมาบรรเลงลดหลั่นที่เรียกว่าเพลงเถานั้น

ส่วนใหญ่ให้นักดนตรีนำทำนองเพลงเรื่องไปเป็นสมุฏฐานในการแต่งเพลง กระบวนการเหล่านี้เป็นการเรียนดนตรีไทยตามแบบแผนดั้งเดิม (ณรงค์ชัย ปิฎกวิทย์ . 2540 : 26)

วิธีสอน

การเรียนดนตรีไทย เรียนด้วยความจำ การสอนจึงเริ่มด้วยภาคปฏิบัติ เพียงอย่างเดียว ส่วนภาคทฤษฎี ไปสอนเมื่อสามารถปฏิบัติได้แล้ว การที่จะเลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดใด สำคัญอยู่ไม่น้อย เพราะเครื่องดนตรีแต่ละอย่างมีลักษณะการเล่นต่างกัน โดยใช้หู และความจำเป็นหลักการปฏิบัตินั้น บางอย่างใช้นิ้ว บางอย่างใช้ข้อ บางอย่างใช้ปอด ต้องใช้กำลังลมเป่า หากศิษย์ผู้ที่เลือกเรียนเครื่องดนตรีเลือกสิ่งที่ไม่เหมาะสม ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามความประสงค์ เพราะฉะนั้นผู้ที่เลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดใดนั้น จะต้องให้เหมาะสมกับตนเองด้วย (เสรี หวังในธรรม และสุจิตต์ วงษ์เทศ . 2527 : 120)

พิธีเริ่มการฝึกหัดและต่อเพลง การเริ่มฝึกหัดจะเริ่มตั้งแต่วันแรกที่นำมาฝากตัวเข้าเรียน กล่าวว่ามีชั้นขนาดกลาง 1 ชั้น ฝ่าเช็ดหน้า ดอกไม้ รูปเทียน กานธ 6 บาท นำเข้ามอบตัวกับอาจารย์โดยนำไปบูชาเครื่องดนตรี ตะโพนไทย ให้เด็กกราบ 3 ครั้ง แล้วกล่าวเป็นภาษาบาลีว่า “ อัคคี พหุบุพผัง อหัง วันทา ครูอาจารย์ สัพพะไสยง วินาสสันติ สิทธิ ประปะชา อิมัสมิง ภาวันตุเม ” พุติยัมปิ ตติยัมปิ (กล่าวเหมือนกัน) ให้เด็กกราบ 3 ครั้ง และครูนำไม้ตีฆ้องสองอัน ใส่มือเด็ก ให้เด็กพนมมือ พร้อมทั้งไม้ตีฆ้องแล้วนำกล่าวว่า “ อะหังวันทา ครูอาจารย์ สัพพะไสยง วินาสสันติ สิทธิประปะชา อิมัสมิง ภาวันตุเม ” แล้วครูจับมือเด็กพร้อมทั้งไม้ตีฆ้อง ตีเพลงสาธุการ 1 วรรค 3 ครั้ง เสร็จพิธีจับมือเด็ก โดยมักทำในวันพฤหัสบดี จับมือแล้วให้ผู้อื่นต่อเพลง ต่อไปอีกได้ (เฉลิม บัวทั้ง . 2530 : 15)

หน้าที่ของครูผู้สอนดนตรีไทยภาคปฏิบัติ คือ

1. ต้องสอนให้ผู้เรียน นั่งให้ถูกแบบแผนของการใช้เครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ ควรนั่งขัดสมาธิ หรือนั่งพับเพียบ แต่นั่งอย่างไรก็ตาม ต้องให้ท่าทางผึ่งผายอย่างอ่อนหลังขมข้อ
2. สอนให้จับเครื่องดนตรีให้ถูกลักษณะ
3. เริ่มสอนให้กระทำการเหล่านี้ให้เป็นเสียง โดยยังไม่ต้องเป็นเพลง เช่น เป่าพาทย์จะต้องฝึกหัดฆ้องวงก่อน เป็นต้น โดยครูจะจับมือให้ตีเพลงสาธุการ และต่อเพลงโหมโรงเย็นต่อไปแล้วจึงค่อยเลื่อนการต่อเพลงให้ยากขึ้น ตามลำดับตามความสามารถของศิษย์ในขั้นนี้ต้องสอนให้รู้จังหวะไปด้วย
4. ผู้เรียนคนใดมีที่ทำว่าจะเรียนเครื่องดนตรีชนิดต่อไปได้ดี ก็ให้เปลี่ยนเครื่องดนตรีแก่ผู้นั้น เช่น ผู้เรียนเป่าพาทย์เมื่อตีฆ้องวงได้พอสมควรแล้ว มีที่ทำว่าจะเป็นคนระนาดได้ให้เริ่มฝึกระนาดเอกให้
5. สอนให้รู้ว่าการทำอะไรใช้แทนกันได้ เปรียบเทียบทำนองอย่างนี้กับทำนองอย่างโน้น ถ้ามีความสามารถจะต่อเพลงเดี่ยวได้ ก็ให้ต่อเพื่อเป็นกำลังใจแก่ศิษย์

ปัจจุบันเรียนลัดกันมาก เพราะฉะนั้นแล้วแต่ครูจะวินิจฉัยว่าสมควรจะสอนอย่างไร (เสรี หวังในธรรม และสุจิตต์ วงษ์เทศ . 2527 : 120)

ในการสอนดนตรีไทยจะแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ สอนโดยตรง คือการต่อเพลงให้โดยตรงเรียกมาต่อทั้งวงแต่ละคนต้องประจำเครื่องดนตรีของตน จะเปลี่ยนเครื่องมือไม่ได้ต่อเพลงแล้วซ่อมให้แม่นยำ แบบที่

2 การสอนโดยอ้อม คือ สอนในสถานการณ์จริงเวลาไปบรรเลงในงานต่าง ๆ ครูจะเรียกเพลงให้เล่นตามสถานการณ์นั้น ๆ ทำให้ลูกศิษย์ทราบว่า เพลงนั้นใช้เล่นในพิธีการใด (อรรถวรรณ รัตนะพินาน . 2538 : 53)

นอกจากการสอนแบบปกติ ที่ครูดนตรีไทยมักปฏิบัติโดยทั่วไปแล้ว ครูดนตรีไทยบางท่านยังนำโน้ตมาประกอบการสอนด้วย ครูเยื่อ อุบลน้อยวงปี่พาทย์จากจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งท่านเป็นศิษย์ของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ด้วย ท่านได้กล่าวถึงวิธีการสอนปี่พาทย์ของท่านว่าใช้ตัวโน้ตเข้าช่วยในการสอน โดยใช้โน้ต โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด แทนการออกเสียง โถ่ง ดิง เนง เนง เต็ง ดิง เนง เนง ตุ เลงเต่ง เต่ง เต่ง ดิง เต่ง เต่ง เพราะเหตุผลที่ว่า สอนแบบเดิมนั้นไม่รู้ว่ โถ่ง มันอยู่ตรงไหน แต่ถ้าบอกเป็นโน้ตเด็กจะจำได้ดี โดยติดเสียง โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด ไว้ที่เครื่องดนตรี (กองบรรณาธิการ . 2539 : 47)

ครูเจริญใจ สุนทรวาทิน ศิลปินแห่งชาติ ผู้เป็นเอกหัตถ์ทางขับร้องและซอสามสายท่านได้เสนอวิธีสอนของท่านไว้ดังนี้

วิธีสอนของดิฉันจะกวาดขันในเรื่อง วรรคตอนท่วงจรด ไม่ว่าร้อง หรืออะไร ไม่ใช่สักแต่ว่าร้องได้ถูกต้องครบจังหวะ เพราะนั่นคือการร้องโดยเอาโครงสร้างไปก่อนแล้ว จึงค่อยมาประดับประดาต้องมีความประณีต ดิฉันยึดถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุดเพราะว่าศิลปะนี้ประณีต ถ้าเป็นแบบธรรมดาแล้ว มันก็ไม่ออกความรู้สึก มันจะไม่เห็นความงามและมันจะไม่ถึง

เวลาท่านสอน ท่านจะให้อัดเทปไปก่อนเป็นโครงสร้างแล้วไปฟัง จำให้แม่นแล้วค่อยมาปรับอีกที ทั้งการร้องและการปฏิบัติเครื่องดนตรี แล้วจึงมาปรับปรุงตรงนั้นนิดตรงนี้หน่อย การเรียนต้องมีรูปแบบที่ดีก่อน (กองบรรณาธิการ . 2538 : 31)

เวลาที่ใช้ในการเรียนและการฝึกซ้อม

สำนักดนตรีไทยบ้านบาตร ของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) (ชลิตา จันทร แก้ว . 2539 : 9 – 10) กล่าวถึงการจัดเวลาเรียนดนตรีว่า เริ่มตั้งแต่เช้ามีดเพื่อไล่มือ ฝึกซ้อมและทบทวนเพลงต่อเนื่องกันเป็นชั่วโมง ก่อนที่ถึงเวลาอาหารเช้า ช่วงสาย ป้าย เย็น คำ มีการต่อเพลงจากครูฝึกซ้อมวง หรือทบทวนเพลงเฉพาะบุคคลในสำนักหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มีกิจวัตรสำหรับผู้เรียนดนตรีดังนี้

ลูกศิษย์ที่อาศัยอยู่ภายในบ้าน จะตื่นนอนเวลาประมาณ 04.30 น. ทำธุระส่วนตัวเสร็จแล้วก็มาไล่ระนาดหรือซ้อมเพลง ต่างคนต่างแข่งขันกันในการไล่ระนาด แต่ต้องไม่ทำให้เกิดเสียงดังเพราะบุคคลภายในบ้านยังไม่ตื่น บางคนที่ทำอาหารทานเองก็จะไปประกอบอาหารที่ข้างล่าง ทำอาหารเสร็จแล้วก็นำมารับประทานร่วมกัน ช่วยกันทำความสะอาดเขตดูโรงเรียน (เรือนเครื่อง) เก็บกวาดบริเวณบ้าน พอถึงเวลา 09.00 น. ก็จะขึ้นไปเรียนดนตรี หยุดพักตอนเที่ยง ช่วงบ่ายก็ขึ้นไปซ้อมเพลง หรือบางคนอาจไปเที่ยวเล่นก็ได้ เวลาค่ำมีการซ้อมเพลง และบางครั้งคุณครูจะลงมาแนะวิธีการเรียนต่าง ๆ ให้จนกระทั่งเวลาประมาณ 23.00 น. ก็เข้านอน

ส่วนลูกศิษย์ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในบ้าน เมื่อถึงเวลาเรียนก็มาเรียน เรียนเลิกแล้วก็กลับบ้านของตนเอง

เมื่อถึงเวลาประมาณ 09.00 น. ลูกศิษย์ทุกคน ขึ้นไปบนโรงเรียน (เรือนเครื่อง) นั่งพับเพียบประจำเครื่องมือของตนเอง รอเวลาครูขึ้นมาสอน พอคุณครูขึ้นมาถึงทำความเคารพโดยการกราบ 1 ครั้ง คุณครูเดินไปนั่งที่ระนาบเอกซึ่งเป็นประจำ บรรยาการในการเรียนจะเป็นกันเอง บางครั้งคุณครูมีอารมณ์ขันและชวนคุย เมื่อสอนเสร็จแล้วท่านลงจากโรงเรียน ทุกคนทำความเคารพอีก 1 ครั้ง

การเรียนจะเรียนถึงเวลาประมาณ 12.00 น. ช่วงกลางวันไม่มีการเรียน และหยุดเรียนวันพระ เนื่องจากคุณครูถือศีล หรือหยุดวันที่คุณครูต้องไปสอนตามโรงเรียน

สื่อประกอบการสอน

สื่อที่ใช้ในการสอนของครูดนตรีไทย มักเป็นเครื่องดนตรีไทยที่ครูมีอยู่แล้ว หากเครื่องดนตรีมีน้อยไม่พอกับจำนวนผู้เรียนมักจะให้ผลัดกันเรียน ผลัดกันซ่อม สื่ออื่น ๆ มักไม่ปรากฏว่าครูโบราณท่านใช้อุปกรณ์ใด ๆ มาช่วยในการสอนมากนัก

จิตวิทยาในการสอน

การเรียนมิต้องเสียเงินทองอย่างใด มักเป็นธรรมเนียมว่าเมื่อครูผู้สอนไม่เรียกรังสิ่งใด จึงสำนึกในหน้าที่ว่าต้องหาทางตอบแทนบุญคุณ โดยรับใช้ปฏิบัติตามเวลาและโอกาสอันสมควร ครูดนตรีไทยท่านมีการใช้จิตวิทยาในการสอน หลาย ๆ อย่างบางครั้งท่านกระทำในลักษณะของกฎระเบียบบ้าง แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ บ้าง แล้วแต่ว่าครูแต่ละท่านมีวิธีการใด ในสำนักดนตรีบ้านบาตร ของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) (ชลิตา จันทรแก้ว . 2539 : 11) ท่านมีจิตวิทยาในการสอนอบรมศิษย์เช่น

เมื่อมีพิธีไหว้ครู ลูกศิษย์ทุกคนจะต้องมาร่วมพิธี เพราะในวันไหว้ครูนี้ถือเป็นประเพณีของการเคารพครู และเพิ่มความเป็นสิริมงคล ใครที่ต้องการจะมาขอมาลาโทษที่ทำให้ครูต้องโกรธหรือผู้ที่ประพฤติดลวงเกินครู ก็มาขอมาในวันนี้ โดยได้รับการยกโทษและให้อภัยจากครูเสมอ หรือใครที่มีเรื่องขุ่นข้องหมองใจต่อกัน ก็มาให้อภัยกันในวันนี้เช่นกัน สำหรับท่านครูนั่น ไม่ว่าศิษย์หรือผู้ใดก็ตามที่เคยทำให้ขุ่นเคืองหรือมีความไม่เข้าใจกันประการใด ถ้าได้มาขอสมอภัยในพิธีไหว้ครูประจำปีแล้ว ท่านถือว่าเลิกแล้วต่อกันเหมือนมิได้เกิดเรื่องนั้นขึ้นเลย และถ้าใครไม่มาร่วมพิธีไหว้ครู ผู้นั้นไม่ได้รับการต่อเพลงจากท่านครูเลยภายในปีนั้น จนกว่าในปีต่อไป มาร่วมพิธีไหว้ครู ได้เข้ามาเรียนที่บ้านบาตรเหมือนเดิม

การลงโทษของท่านครูนั่น ให้รู้หน้าที่เป็นผู้ลงโทษ หรือบางครั้งให้ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าเลือกการลงโทษด้วยวิธีใด เช่น การตี การไล่ระนาดเป็นเวลาหลายชั่วโมงติดต่อกันหรือการที่ไม่ได้ต่อเพลงกับท่านครูอีกต่อไป

การสอนดนตรีของท่าน มักจะได้ยิน ได้ฟัง จากบรรดาศิษย์ของท่านว่าท่าน ดุ แต่ท่านเป็นผู้ที่ให้เกียรติ ลูกศิษย์มาก พุดจาไพเราะ มีอารมณ์ขัน เรียกลูกศิษย์ของท่านนำฟัง เช่น เรียกอาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร ว่า เจ้าแก่ หรือไม่มักเรียกลูกศิษย์ที่มีอายุสูงหน่อยว่า พ่อแถม พ่อเถิด เป็นต้น แต่เหตุที่ท่านดุ นั้นน่าจะมาจากท่านมีลูกศิษย์ในความดูแลมากมายทั้งประจำ ไปกลับ การปกครองคงจะค่อนข้างยาก

ปัญหาในการควบคุมย่อมต้องมีมาก เพราะท่านมีลูกศิษย์มาก แต่ความดีของท่านทำให้ลูกศิษย์ลูกหาต่างกลัวเป็นที่สุด และด้วยเหตุนี้ทำให้การปกครองลูกศิษย์ในบ้านท่านง่ายขึ้น

การเสริมแรงนั้นมักไม่พบมากนัก ว่าครูจะเสริมแรงโดยการให้รางวัลสิ่งใดกับศิษย์ มีบ้างแต่น้อยมาก ส่วนมากเป็นการให้โอกาสในการแสดงฝีมือในโอกาสสำคัญ ๆ ต่าง มากกว่า

การลงโทษ สามารถจัดได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การลงโทษทางใจ ได้แก่ การลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำผิด เกิดความรู้สึกละอายเกรงกลัวต่อผลของการกระทำผิด และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้น วิธีการลงโทษทางใจนี้ทำได้หลายวิธี เช่น

- 1.1 การสั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือน เป็นการลงโทษที่เบาและทำได้ง่ายที่สุด
- 1.2 การดูดำ ฐูให้กลัว
- 1.3 การทำให้อาย เช่น การประจานด้วยคำพูดหรือการกระทำ ทำเป็นโกรธหรือเกลียด
- 1.4 การกักขัง ไม่ให้เด็กออกไปเล่น หรือไม่ให้ทำอะไรต่าง ๆ
- 1.5 การทำให้หมดความสนุกสนาน เป็นวิธีลงโทษที่ง่าย และครูมีโอกาสมาก
- 1.6 การปรับให้ทำการบ้านมาก ๆ ในการซ่อมเพลง

2. การลงโทษทางกาย ทำได้โดยการตี ตบ ทูบ หยิก เป็นต้น

การวัดผลประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผลครูปีพาทย์มักทำโดยตลอด โดยครูเป็นผู้สังเกต หากเพลงที่ต่อให้ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ดี ครูไม่ต่อเพิ่มเติมให้ บางครั้งพบว่าใช้วิธีการวัดผลโดยให้ปฏิบัติในงาน อาทิ ครั้งหนึ่งพิธีสมวารพระศพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุพันธุ์วงศ์วรเดชที่วังบูรพา ในตอนกลางวันครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เรียก นายมนตรี ตราโมท เข้าไปบรรเลงฆ้องวงใหญ่ แล้วท่านต่อเพลงลาวแพนฆ้องวงใหญ่ต่อเพลงจนจบในตอนกลางวัน และท่านให้ตีเวลากลางคืน ของวันนั้น เป็นต้น (มนตรี ตราโมท . 2524 : 47)

2.4 การสืบทอดในสายนักดนตรี

การสืบทอดในทางปีพาทย์นั้น มีลำดับขั้นตอน ในการสืบทอดหรือการศึกษาโดยเฉพาะทั้งในเรื่องของเพลงและเครื่องดนตรีดังนี้

เบื้องต้นเริ่มศึกษาเครื่องดนตรีที่เป็นหลักของวงปีพาทย์ เป็นเครื่องดนตรีที่รักษาเนื้อเพลงหลักไว้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ฆ้องวงใหญ่ เพลงที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้คือ เพลงสาธุการ ซึ่งเป็นเพลงแรกในชุดโหมโรงเย็น ถือกันว่าเมื่อเรียนเพลงสาธุการแล้ว ผู้เรียนเข้าใจวิธีการต่าง ๆ ในการใช้มือฆ้อง ซึ่งแจกแจงอยู่ในเพลงครบถ้วน

ก่อนที่ได้รับการสืบทอดทางวิชาการดนตรีไทยนั้น ต้องได้เข้าร่วมพิธีการไหว้ครูก่อนและได้รับการครอบจากครูผู้ทำพิธี เป็นลำดับไป เหมือนการเรียนวิชาสามัญที่จัดไว้เป็นลำดับ โดยมีขั้นตอนพิธีครอบดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นพิธีครอบโดยผู้เรียนเตรียมขันล้างหน้า ผ้าเช็ดหน้าสีขาว เงินกำไล ดอกไม้ รูปเทียน มามอบแก่ครูผู้ทำพิธีด้วยคารวะ และได้รับการจับมือให้ตีฆ้องวงใหญ่ ขึ้นต้นเพลงสาธุการ 3 ครั้งเป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นผู้เรียนไปต่อเพลงสาธุการจากครูท่านใด ที่ต้องการเรียนจนจบเพลงสาธุการได้ และต่อเพลงจนจบชุดโหมโรงเย็น (เว้นตระโหมโรงไว้)

ขั้นที่ 2 เมื่อได้เพลงชุดโหมโรงเย็นจบบริบูรณ์แล้ว ต้องเข้าพิธีครอบอีกครั้งหนึ่งด้วยอุปกรณ์ และวิธีการเช่นเดียวกับครั้งแรก เป็นการครอบเพื่อเรียนตระโหมโรง ซึ่งเว้นไว้ในการต่อเพลงโหมโรงเย็นครั้งแรก

ขั้นที่ 3 การสืบทอดเพลงหน้าพาทย์ระดับกลาง การสืบทอดเพลงหน้าพาทย์ ระดับกลาง หมายถึง ผ่านการเรียนเพลงหน้าพาทย์ระดับต้น ในชุดโหมโรงเย็นทั้งสิ้น เมื่อต้องการเรียนเพลงหน้าพาทย์ระดับกลาง จึงต้องเข้าพิธีครอบอีกเป็นครั้งที่ 3 โดยครูผู้เป็นประธาน จับมือให้ตีฆ้องวงใหญ่ เพลงตระบองกัน ซึ่งอยู่ในชุดโหมโรงกลางวัน จากนั้นก็ศึกษาเพลงโหมโรงกลางวันได้จนจบสิ้น

ขั้นที่ 4 หลังจากได้รับการถ่ายทอดความรู้ เพลงหน้าพาทย์ระดับกลางแล้ว ต้องศึกษาเพลงหน้าพาทย์ระดับสูงขึ้น ต้องเข้าพิธีครอบเป็นครั้งที่ 4 โดยได้รับการจับมือ ให้ตีฆ้องวงใหญ่ เพลงบาทสกุณี จากครูผู้เป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครู แล้วศึกษาเพลงหน้าพาทย์ระดับสูงได้จนหมดสิ้น หรือให้มากที่สุด

ขั้นที่ 5 ถือเป็นขั้นสุดท้ายคือครอบเพื่อเรียนเพลงหน้าพาทย์ระดับพิเศษ คือ เพลงองค์พระพิราพ ซึ่งถือเป็นเพลงสูงสุด โดยพิจารณาตนเองก่อนว่า ถึงเวลาอันสมควรหรือมีความจำเป็นในการนำไปใช้มากน้อยเพียงใด (ศิลป์ ตราโมท . 2538 : 27)

ชาวไทยมีนิสัยรักการดนตรี และขับร้องมาแต่โบราณกาล โดยสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาของตนให้มีจิตใจรักการดนตรี และขับร้อง สืบทอดกันมาโดยตลอด โดยต้องชวนชายเข้าไปเรียน กับอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเครื่องดนตรีนั้น ๆ โดยเฉพาะ เช่นผู้ใดต้องการ สีซอสامสายต้องไปฝึกกับพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) เป็นต้น ดังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า " จะเรียนอะไรจึงเรียนให้ดีแต่อย่างนั้นเสมือนกับการเรียนรู้ให้เป็นครูเขา นอกเหนือจากนั้นจัดเป็นความรู้รอบตัว เพียงเพื่อรู้ไว้ใช้ว่า ใส่บาแบกหาม "

มนุษย์เราถ้ามีความประสงค์จะเรียนสิ่งใด ภายในจิตใจต้องมุ่งฝึฝืนสนใจศึกษา เพียงสิ่งนั้นสิ่งเดียว เช่น นักดนตรี ดีได้ด้วยอาศัยการฝึกซ้อมเฉพาะอย่าง แม้เล่นได้ทุกอย่าง ความเป็นศิลปะย่อมไม่มี ต้องฝึกซ้อม โดยอาศัยความเพียร และครูดี ที่พร้อมประสิทธิ์ประสาทให้ จนเกิด ติดตา ติดหู ติดใจ

เมื่อมีผู้ได้รับการถ่ายทอด ในลักษณะของผู้มีความชำนาญในเครื่องดนตรี ผู้มีความสามารถเหล่านั้นต่างเกิดความมีทิฐิ ถือว่าตนเองมีความรู้ อย่างลึกซึ้งหาผู้ใดเสมอเหมือน สามารถมีวงดนตรีและบรรเลงได้โดยเพียงบรรดาศิษย์ที่สั่งสอนไว้โดยไม่มีการร่วมมือกับผู้ใด บางขณะยังมีการแข่งขันทับถมกันมาโดยตลอด เมื่อมีโอกาสแต่ละวง บรรเลงไปตามแบบฉบับของตน ฉะนั้นทุกวันนี้ดนตรีไทยจึงมีลักษณะการบรรเลงที่แตกต่างกัน แม้เพลงนั้นเป็นเพลงเดียวกันลักษณะการแสดงออกไม่เหมือนกัน ไม่มีแบบแผนหรือแนวทางในการบรรเลงที่ถือได้ว่าเป็นมาตรฐาน (ชัยพฤกษ์ 25 . 2525 : 33)

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ความเจริญของดนตรีไทยมีมาก มีครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้นหลายท่าน โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นักดนตรีไทยได้รับการอุปถัมภ์จากเชื้อพระวงศ์ และเจ้านายตามวังต่าง ๆ มีวังที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. กรมปี่พาทย์หลวง สังกัดในกรมมหรสพ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการ ที่สังกัดกระทรวงวัง เป็นวังหลวง มีนักดนตรีที่มีชื่อเสียงอยู่เป็นอันมาก เจ้ากรมปี่พาทย์หลวงในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แซ่ม สุนทรวาทิน) เจ้ากรมปี่พาทย์หลวงในสมัยรัชกาลที่ 6 คือ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)

2. วังบางขุนพรหม มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงรับกลุ่มนักดนตรีชาวบ้าน จากอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม คือ ครูปาน นิลวงศ์ และภายหลังได้รับวงดนตรีจากบ้านพาทย์โกสธ ซึ่งเคยประจำวังของสมเด็จพระเจ้าในกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ มาแทนวงของครูปาน นิลวงศ์

3. วังบูรพาภิรมย์ มีสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และวงดนตรีของสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ (วังบางคอกแหลม) มีนักดนตรีที่เป็นครูคนสำคัญคือ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) (ณรงค์ เขียนทองกุล . 2539 : 20 – 21)

เมื่อความนิยมในการแข่งขันดนตรีมีสูงขึ้น การแข่งขันของนักดนตรีมีมากขึ้น และมีการพัฒนาจนสามารถแยกได้ ตามลักษณะการบรรเลงดนตรี และผลงานการประพันธ์ดนตรี ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นสำนักดนตรีถึง 4 สำนักด้วยกันคือ สำนักของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แซ่ม สุนทรวาทิน) สำนักของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) สำนักจางวางทั่ว พาทย์โกสธ และสำนักหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

พื้นฐานของสำนักพระยาเสนาะดุริยางค์ (แซ่ม สุนทรวาทิน) และสำนักพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) มาจากสำนักเดียวกันคือครูช้อย สุนทรวาทิน สำนักดนตรีของท่านครูจางวางทั่ว พาทย์โกสธ พื้นฐานจากบ้านหลวงกัลยาณมิตร สำนักดนตรีของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มาจากบ้านครูสิน ศิลปบรรเลง จังหวัดสมุทรสงคราม แต่ก็ได้สามารถแบ่งได้ชัดเจนมากนัก เพราะการรับวัฒนธรรมดนตรียังมีพื้นฐานปะปนกันอยู่ เช่น หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และจางวางทั่ว พาทย์โกสธ ทั้งสองท่านก็เคยเป็นศิษย์ของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ด้วย

การประชันวงปี่พาทย์ที่วังบางขุนพรหม เมื่อ พ.ศ. 2466 ผลการประชันวงครั้งนั้นทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ในด้านดนตรีไทย มีการแบ่งสายด้านดนตรีชัดเจนมากขึ้น โดยแบ่งสำนักดนตรีไทยต่าง ๆ ชัดเจนมากขึ้น แต่ละสำนักดนตรีได้สร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์เพลงให้มีลักษณะเป็นของตนเอง เมื่อใดที่ได้ฟังจะเข้าใจว่า เป็นเพลงที่มาจากสำนักหรือบ้านใด การเรียกขานสำนักดนตรีใหญ่ ๆ เป็น 2 ทาง คือ “ ทางฝั่งโน้น ” และ “ ทางฝั่งนี้ ” (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ . 2517 : 80) ขึ้น

“ ทางฝั่งโน้น ” หมายถึง บทเพลง วิธีการขับร้อง และวิธีการบรรเลงที่ดำเนินในรูปแบบเดิม พยายามรักษาเพลง ที่เป็นแบบเดิม หรืออนุรักษ์แนวเดิมที่เคยบรรเลงมา โดยมีบ้านที่เป็นหลักใหญ่ คือ บ้านพาทย์โกสธ ส่วน “ ทางฝั่งนี้ ” หมายถึง บทเพลง วิธีการขับร้อง บรรเลง ที่ดำเนินในรูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัย รวมทั้งการประดับตกแต่งเพลงตามลีลา อารมณ์ของเพลงนั้น มีการสร้างกลวิธีใหม่และสอดแทรกอารมณ์เข้ากับเนื้อหาของเพลงนั้น โดยมีสำนักใหญ่ ๆ ได้แก่ สายพระยาเสนาะดุริยางค์

(แซ่ม สุนทรวาทิน) สายพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และสายหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

คำว่า “ ผิ่งโน้น ” และ “ ผิ่งนี้ ” นั้นยังมีการเรียกกันในลักษณะอื่น ๆ อีกเช่น ดังปรากฏในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระนางเจ้าสุชมลามาตรี พระราชเทวีในรัชกาลที่ 5 มีไปถึงพระโอรส คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ ขณะประทับทรงศึกษาอยู่ต่างประเทศ ฉบับหนึ่งดังนี้ “ ...เรื่องที่นายเสมอใจ เขาสอนให้รักใคร่ ทูมหม่อมโตนั้น เพราะแม่สั่งเขาไปด้วย เพราะแม่รู้ยู่เต็มใจว่า ชาวฟากข้างโน้น นั้น เป็นที่รังเกียจของเจ้านายเป็นอันมาก...”

ชาวฟากข้างโน้นนั้น เป็นคำเรียกพวกสกุล บุญนาท ซึ่งมีถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ทางฝั่งธนบุรีเป็นจำนวนมาก จึงเรียกกันว่า ชาวฟากข้างโน้น (จุลลตา ภักดีภูมินทร์ . 2521 : 80 – 81)

จากข้อความดังกล่าว อาจสังเกตได้ว่า สำนักดนตรีจากจางวางทั่ว พาทยโกศล นั้น มีถิ่นฐานอยู่ฝั่งฝั่งธนบุรี จึงอาจเรียกว่า “ ผิ่งโน้น ” ส่วนสำนักของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แซ่ม สุนทรวาทิน) พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่ตั้งของทั้ง 3 สำนัก อยู่ฝั่งพระนคร จึงเรียกว่า “ ผิ่งนี้ ” ด้วย

แม้ว่าจะมีผู้กำหนดให้นักดนตรีเป็นทาง “ ผิ่งโน้น ” หรือ “ ผิ่งนี้ ” อย่างไรก็ตามแต่ลักษณะการเรียนการสอนดนตรีไทยมีรูปแบบเป็นขนบปฏิบัติอยู่แล้ว การสืบทอดดนตรีไทยทั่วไป เราได้รับการสืบทอดกันมาเป็นลำดับ เป็นรุ่นเมื่อได้รับการสืบทอดหรือการถ่ายทอดวิธีการบรรเลง ตลอดจนเนื้อเพลงที่เป็นลีลา เป็นท่วงทำนองต่าง ๆ ก็รักษากันไว้ด้วยสมอง ด้วยความจำกันมาแต่โบราณ บางอย่างถึงคลาดเคลื่อนกันไปบ้าง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มาศสุภา สีสูกอง (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง “ พัฒนาการของการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยในรัตนโกสินทร์ ” พบว่า การศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยในสมัย รัตนโกสินทร์แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นการจัดการศึกษาโดยอิสระ ใช้บ้าน วัด และวัง เป็นสถานที่ศึกษา วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา เพื่อนำดนตรีไปใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ หลักสูตรเน้นการปฏิบัติเครื่องดนตรีเพื่อการนำไปใช้ที่สำคัญ ระยะที่ 2 เป็นการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษา เพื่อผลิตบุคลากรทางดนตรีไทย โดยมีหลักสูตร 2 ประเภท เพื่อผลิตศิลปิน และเพื่อผลิตครูผู้สอนดนตรีไทย ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการศึกษาวิชาชีพดนตรีในสมัยรัตนโกสินทร์ คือ การให้การสนับสนุนของผู้บริหารประเทศ การศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยได้พัฒนาขึ้นมาตามความต้องการผู้บริหารประเทศและความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญต่อการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทย คือ การถ่ายทอดที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้เป็นหลักฐานกับการไม่ได้คิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาทดแทนสิ่งที่สูญหายไป ทำให้การพัฒนาการศึกษาวิชาชีพดนตรีไทยไม่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีแนวทางการศึกษาค้นคว้ากับการสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทองในเรื่องของการศึกษาวิชาชีพดนตรี

ขวัญใจ อีลีย์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการเรียนการสอนดนตรีในประเทศไทย พบว่า การเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นการสอนตัวต่อตัว วิชาทฤษฎีเปิดสอนได้ตามสมควร ความพร้อมทางด้านบุคลากรยังขาดผู้สอนทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน มีเครื่องดนตรีเพียง

พอแต่ด้วยคุณภาพ ห้องซ้อมและห้องอื่นๆ มิใช่เพียงพอทั้งปริมาณและคุณภาพ อุปสรรคและปัญหาคือ นักศึกษาที่สมัครเรียนลดลงและผู้เข้าเรียนมีความรู้พื้นฐานทางด้านดนตรีน้อย ผู้บริหารไม่สนับสนุนและขาดงบประมาณ ด้านเนื้อหาที่สอนมีความเพียงพอที่จะนำไปใช้สอน ผลสัมฤทธิ์ของบัณฑิตส่วนใหญ่ยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงดนตรีศึกษาในประเทศ ควรจัดการศึกษาดนตรีให้มีความต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา

ทิศไย อายุเจริญ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการเรียนการสอนดนตรีไทยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการกำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยเป็นพิเศษ คือ มุ่งหวังให้นักเรียนมีความรู้ มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อดนตรีไทย โดยจัดครูเข้าสอนตามความสามารถและประสบการณ์ ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนมีการแสดงผลงานทางดนตรีไทย
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านการเตรียมการสอน จัดสอนโดยการสาธิตและการฝึกปฏิบัติ สื่อการสอนที่ใช้มาก คือ เครื่องบันทึกเสียงและประเมินผลโดยให้นักเรียนปฏิบัติจริงเป็นกลุ่ม ส่วนครูที่สอนนอกเวลาส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนเป็นรายบุคคล และมีการตั้งเกณฑ์ประเมินผลการเรียนเครื่องดนตรีไทย
3. ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ การขาดครูที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทย โดยเฉพาะ ขาดแคลนเครื่องดนตรีไทย และงบประมาณสนับสนุน
4. นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนดนตรีไทย

วิมาลา ศิริพงษ์ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง “ การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน ศึกษากรณีสกุลพาทยโกศล และสกุลศิลปบรรเลง ” มีเนื้อหาพอสรุปได้ดังนี้ คือ เป็นการศึกษาโดยเปรียบเทียบจากประเด็นหลัก 3 ประเด็น คือ การจัดองค์กรทางดนตรี ลักษณะทางดนตรี พิธีกรรมและโลกทัศน์ด้านดนตรีไทย พบว่าทั้งสองตระกูลมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ตระกูลพาทยโกศลเป็นองค์กรลักษณะบ้านพิณพาทย สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของตนโดยพยายามรักษาไว้ให้คงรูปแบบเดิมอย่างที่สุด ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบขององค์กรการทำงาน เพลงที่ใช้ในการถ่ายทอดวิชา หรือประกอบพิธีกรรม โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนตัวเองไปตามเงื่อนไขของบริบททางสังคม ในขณะที่ศิลปบรรเลงอยู่ในรูปของมูลนิธิหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประกอบกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ และเผยแพร่ดนตรีไทย พยายามขยายขอบเขตกิจกรรมดนตรีของตนออกสู่สาธารณะเพราะตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม และปรับเปลี่ยนตัวเอง เพื่อตอบรับเงื่อนไขทางสังคมอย่างเห็นได้ชัดเจนกว่า ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นตัวอย่างการเปรียบเทียบได้เป็นอย่างดี

เสนอห์ บุญช่วย (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการสอนวิชาดนตรี ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า

1. สภาพ หนังสือเพลงที่ใช้สอนมีเพียงพอ คุณภาพของหนังสือคู่มือการสอนดนตรีอยู่ในสภาพพอใช้ ห้องเรียนมีเพียงพอ งบประมาณสำหรับสื่อการสอนดนตรีมีน้อย นักเรียนเข้าร่วมผลิตสื่อน้อย ผู้บริหารสนับสนุนให้ใช้สื่อ การใช้สื่อการสอนดนตรีสอดคล้องกับเนื้อหา มีการใช้กิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายในบางบทเรียน

2. ปัญหา ขาดแคลนเครื่องดนตรีประเภททำห่านองครูไม่ได้รับการแนะนำจากศึกษานิเทศก์ในการใช้ และผลิตสื่อการสอน ครูดนตรีมีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดแคลนตู้เก็บสื่อการสอนดนตรี งบประมาณการผลิตและซ่อมแซมสื่อดนตรีไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสำหรับจัดซื้อสื่อ ครูไม่มีทักษะผลิตสื่อ

3. ความต้องการ สื่อการสอนดนตรีทาง วีดิทัศน์ พจนานุกรม สารานุกรมดนตรี ตู้เก็บสื่อการสอนดนตรี งบประมาณในการจัดซื้อ การสนับสนุนจากผู้ปกครองและองค์กรต่างๆ ในการจัดซื้อและจัดหาสื่อการสอนดนตรี การแนะนำในการใช้และวิธีเก็บรักษาสื่อการสอนดนตรี

ณรงค์ เขียนทองกุล (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง " มานุษยวิทยาการดนตรี : กรณีศึกษานานบางลำภู " มีเนื้อหาสรุปได้ ดังนี้ คือ ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของบ้านบางลำภู เน้นในเรื่องกระบวนการดำเนินงานวิชาชีพดนตรีของบ้านดนตรี พร้อมกับการวิเคราะห์ผลงานการประพันธ์เพลงของนักดนตรีในตระกูลนี้ รวมทั้งได้รวบรวมรายละเอียดของศิลปินเพลงไทยของบ้านบางลำภู ตั้งแต่ พ.ศ.2448 เป็นลำดับเรื่อยมาจนถึงชั้นลูกหลาน ทั้งเขยและสะใภ้ ผลงานที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของบ้านบางลำภูนั้น ทางขับร้องสืบเชื้อสายจากพระยาเสนาะดุริยางค์ (แซ่ม สุนทรวาทิน) ส่วนทางบรรเลงได้รับอิทธิพลมาจากวังบ้านหม้อ ต่อมาบรรเลงตามแนวของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

จิระศักดิ์ ย่านกลาง (2542 : บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีในโรงเรียนประถมศึกษาเขตเทศบาลตำบลนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์กับโรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนสาธิตสังกัดมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ใช้หลักสูตรดนตรีที่สร้างขึ้นเองครูมีวุฒิทางดนตรีโดยตรง มีชั่วโมงสอนประมาณ 14 – 18 ชั่วโมง / สัปดาห์ ทำแผนการสอนและเตรียมการสอนได้ดีกว่าทำให้ประสบผลสำเร็จในการสอนวิชาดนตรีในโรงเรียน ส่วนโรงเรียนประถมศึกษาเขตเทศบาลตำบลนางรอง ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ครูผู้สอนดนตรีไม่มีวุฒิทางดนตรีส่งผลให้ไม่สามารถเขียนแผนการสอนและเตรียมการสอนได้ จึงใช้บทเรียนสำเร็จรูป มีชั่วโมงสอน 22 – 25 ชั่วโมง / สัปดาห์ ทำให้ไม่สามารถ พัฒนาศักยภาพทางดนตรีตามที่ต้องการได้

กนก คล้ายมุข (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง " การสืบทอดปีพาทย์ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา " พบว่า ปัจจุบันอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวงปีพาทย์จำนวน 24 วง นักดนตรี 160 การสืบทอดของดนตรีส่วนใหญ่ มาจากบรรพบุรุษ บทบาทของปีพาทย์เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก การบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมในงานศพ การบรรเลงเพื่อประกอบการแสดงลดน้อยลงมาก กระบวนการสืบทอดปีพาทย์พบว่า ความเชื่อในการรับศิษย์เข้าเรียนปีพาทย์คลี่คลายลง พิธีกรรมในการจับมือเปลี่ยนแปลงไป สถานที่เรียนใช้บ้านครู มีเครื่องดนตรีเป็นสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน หลักสูตรเริ่มเปลี่ยนโดยนำเพลงมอญมาใช้สอนแทนเพลงชุดใหม่โรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม วิธีการสอนใช้วิธีสาธิตเป็นหลักการลงโทษด้วยการตีไม่นิยมใช้ เสริมแรงด้วยการชมเชยมากกว่าการให้รางวัล การวัดผล และประเมินผล ใช้วิธีการสังเกต

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของหลายชิ้นข้างต้นนี้ ผู้วิจัยคิดว่าสามารถใช้งานการศึกษาเหล่านี้ เป็นแนวทางในการศึกษา เรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัย การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ในครั้งนี้ เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย เอกสาร ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และออกปฏิบัติภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูล โดยได้ศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัด และวงปี่พาทย์ในปัจจุบัน จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมเอาไว้ มาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยในรูปแบบการบรรยาย โดยกำหนดแนวทางวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยดังขั้นตอน ต่อไปนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลเอกสารหลักฐาน ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสิ่งพิมพ์ได้แก่ เอกสาร วารสาร จุลสาร รายงานการสัมมนา และการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดปี่พาทย์ ซึ่งได้ทำการศึกษา ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
- 1.2 หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- 1.3 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล
- 1.4 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 1.5 ห้องสมุด วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
- 1.6 ห้องสมุดดนตรีสมเด็จพระเทพรัตน์ มหาวิทยาลัยมหิดล
- 1.7 ห้องสมุดประชาชนจังหวัดอ่างทอง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับนักดนตรีอาชีพสัมภาษณ์จากหัวหน้าคณะปี่พาทย์ และผู้เกี่ยวข้องในวงปี่พาทย์ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 34 คน ดังนี้

1. นายเสวย สังข์ทอง	หัวหน้าคณะเสวย สังข์ทอง
2. นายบุญมี เอี่ยมแท้	หัวหน้าคณะบุญมีบันเทิงศิลป์
3. นายวิชัย อินทร์สุวรรณ	หัวหน้าคณะสุนทร อินทร์สุวรรณ
4. นายกุหลาบ ศรีประพันธ์	หัวหน้าคณะกุหลาบ ศรีประพันธ์
5. นายประทวน แก้วกระมล	หัวหน้าคณะประทวน แก้วกระมล
6. นายเนตร สุวรรณรูป	หน้าคณะเนตร สุวรรณรูป
7. นายสำราญ ศรีประพันธ์	หัวหน้าคณะศรีประพันธ์
8. นางลิ้นจี่ ตรีนิต	หัวหน้าคณะแสง ตรีนิต
9. นายยุ้ย อามังกร	หัวหน้าคณะอามังกร
10. นายฉลอง วัฒนพันธ์	หัวหน้าคณะวัฒนพันธ์
11. นายไพโรจน์ เกื้อนดำ	หัวหน้าคณะไพโรจน์ รุ่งศิลป์

12. นายสุเทพ ยิ้มสะอาด	หัวหน้าคณะสุเทพ ยิ้มสะอาด
13. นายขจร บุญแสง	หัวหน้าคณะเพชรน้ำผึ้ง
14. นายจำเรียง พึ่งกระจ่าง	หัวหน้าคณะจำเรียง พึ่งกระจ่าง
15. นายมาเนตร์ สัมเช้า	หัวหน้าคณะเนตรภิรมย์ สัมเช้า
16. นายเบน กลัดแก้ว	หัวหน้าคณะเบน กลัดแก้ว
17. นายทองหล่อ น้อยแสง	หัวหน้าคณะเพชรน้ำค้าง
18. นายเพทาย วรรณทอง	หัวหน้าคณะ ท. บ้านเท็งศิลป์
19. นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์	หัวหน้าคณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์
20. นายวิชัย โพธิ์ระยา	หัวหน้าคณะวิชัย โพธิ์ระยา
21. นายล้วน กลิ่นช่อน	หัวหน้าคณะล้วน กลิ่นช่อน
22. นายอนุกุล ประดิษฐ์ศร	หัวหน้าคณะอนุกุล ประดิษฐ์ศร
23. นายปิยะ เชื้อเกสร	หัวหน้าคณะศิษย์ครูปอย
24. นายพิชิต ศรีเมือง	หัวหน้าคณะพิชิต ศรีเมือง
25. นายทศพร โคกบัว	หัวหน้าคณะพิกุลทอง
26. นายสมยศ ทองนิล	หัวหน้าคณะสมยศ ทองนิล
27. นายสมชาย อัมวัฒน์	หัวหน้าคณะสมชายบรรเลงศิลป์
28. นายเจียร โตสวัสดิ์	หัวหน้าคณะธนกิจศิษย์สาคร
29. นายชั้น เชื้อขำ	หัวหน้าคณะครูชั้น เชื้อขำ
30. นายโกศล มาลัยนาค	หัวหน้าคณะ ป. ศิษย์ประเสริฐ
31. นายสมพงษ์ แยมพราย	หัวหน้าคณะ ส. สมพงษ์ศิลป์
32. นายสองเมือง พันธุรัตน์	หัวหน้าคณะสองเมือง พันธุรัตน์
33. นายเลี้ยว ภูวิโรจน์	หัวหน้าคณะวิโรจน์ศิลป์
34. นายสัมเช้า สาสีผล	หัวหน้าคณะสัมเช้ามิตรสัมพันธ์

1.การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการใช้กระบวนการทางมานุษยวิทยา ดังนี้

3.1 การสังเกตสภาพการณ์การเรียนการสอนปีพาทย์ แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนปีพาทย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในระดับลึก และสังเกตการสอนแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation)

3.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จากหัวหน้าคณะปีพาทย์และผู้เกี่ยวข้องในวงปีพาทย์จังหวัดอ่างทอง

3.3 การบันทึกเสียงและบันทึกภาพ หัวหน้าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง สถานที่จัดการเรียนการสอนปีพาทย์ อุปกรณ์และสื่อประกอบการเรียนการสอน

ขั้นศึกษาข้อมูล

1. ถอดข้อมูลจากเทปบันทึกเสียง และเทปบันทึกภาพ จากการเก็บข้อมูล ภาคสนามแล้ว บันทึกเป็นรายลักษณะอักษร
2. ศึกษาเปรียบเทียบจากเอกสาร รายงานการวิจัย ตำราและหนังสือต่าง ๆ ทางวิชาการ รวมทั้งวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
3. ขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากหัวหน้าคณะผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องในวงปีพาทย์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อมูล
4. นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสาร และจากการเก็บข้อมูลภาคสนามมาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงแล้วเรียบเรียงเนื้อหา โดยจัดลำดับให้สัมพันธ์กัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาการสืบทอดและบทบาทปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ในหัวข้อเรื่องต่อไปนี้
 - 1.1 สภาพวงปีพาทย์ปัจจุบัน
 - 1.1.1 จำนวนคณะปีพาทย์ จำนวนนักดนตรีในคณะ
 - 1.1.2 ลักษณะการสืบทอดปีพาทย์ของหัวหน้าคณะปีพาทย์
 - 1.1.3 สายไต่ดนตรี
 - 1.2 บทบาทของวงปีพาทย์ปัจจุบัน
 - 1.2.1 ประกอบพิธีกรรม
 - 1.2.2 ประกอบการแสดง
 - 1.3 การจัดการเรียนการสอน
 - 1.3.1 การรับศิษย์
 - 1.3.2 สถานที่ อุปกรณ์ประกอบการสอน
 - 1.3.3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนปีพาทย์
2. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 ทฤษฎี Structural Functionalism ของ Alferd Reginald Radcliffe Brown (ฌรงค์ เขียนทองกุล, 2539 : 8) เนื้อหาสรุปได้ดังนี้คือ ความคิดที่ว่าระบบสังคมต่าง ๆ ประกอบไปด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่าง ๆ โครงสร้างทางสังคม คือแบบแผนที่อยู่ได้นาน โดยประชากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธกับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างจะได้มาจากการกระทำระหว่างสังคม บรรทัดฐาน และ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพฤติกรรมต้องทำความเข้าใจกับการคงอยู่และการสืบเนื่องของโครงสร้างและเสถียรภาพ ทาง

สังคม เน้นการศึกษาระบบเครือญาติ เพราะนั่นคือ หลักการจัดระเบียบสำคัญที่สุด ในสังคมที่ไม่รู้หนังสือ แรคคิลฟ์-บราวน์ ไม่สนใจว่าส่วนต่าง ๆ ของสังคมและสังคมทั้งระบบมีพัฒนาการมาอย่างไร

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R Theory) ทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น Associative Theory นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ พาฟลอฟ (Pavlov) วัดสัน (Watson) ธอร์นไดค์ (Thorndike) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พื้นฐานการกระทำของบุคคลขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (Passive) หน้าที่ของผู้สอนคือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

หลักการของทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนอง คือ

1. การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นตัวกระตุ้นที่ ทำให้เกิดการตอบสนอง หรือ พฤติกรรมการเรียนรู้
2. การฝึกฝน (practice) ได้แก่ การทำแบบฝึกหัด การฝึกซ้ำเพื่อให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาที่สัมพันธ์ โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ
3. การรู้ผลการกระทำ (feedback) ได้แก่ การที่สามารถให้ผู้เรียน ได้รู้ผลการปฏิบัติได้ทันที เพื่อจะให้ผู้เรียนได้ปรับพฤติกรรมได้ถูกต้อง
4. การสรุปเป็นกฎเกณฑ์ (Generalization) ได้แก่ การได้รับประสบการณ์ต่างๆ ที่สามารถสร้างมโนทัศน์ (Concept) จนกระทั่งสรุปเป็นกฎเกณฑ์ที่จะนำไปใช้ได้
5. การแยกแยะ (Discrimination) ได้แก่ การจัดประสบการณ์ ที่ผู้เรียนสามารถแยกแยะความแตกต่างของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
6. ความใกล้ชิด (Contiguity) ได้แก่ การสอนที่คำนึงถึงความใกล้ชิดระหว่าง สิ่งเร้า และการตอบสนอง เป็นต้น

การเสนอผลการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ ได้นำมาเรียบเรียงในรูปของการพรรณนาบรรยาย เป็นความเรียง และสรุปรายงานการวิจัย

บทที่ 4

การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

4.1 สภาพวงปีพาทย์ปัจจุบันในจังหวัดอ่างทอง

4.1.1 จำนวนคณะปีพาทย์ จำนวนนักดนตรีในคณะ

จากการศึกษาวงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง พบว่ามีคณะปีพาทย์จำนวน 34 คณะ ดังนี้

1. คณะเสวย สังข์ทอง มีนายเสวย สังข์ทอง เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 36 หมู่ 2 ตำบลบ้านรี อำเภอมะเมือง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14000 โทรศัพท์ 0-9966-1806 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายเสวย สังข์ทอง	บรรเลง	ระนาดเอก , ปี่	อายุ	66	ปี
2. นายโกวิท สังข์ทอง	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	28	ปี
3. นายวิสุทธิ ทัพพันธ์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	35	ปี
4. นายวีระ เจริญสาย	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	28	ปี
5. นายประยูร เฉลยสาร	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	71	ปี
6. นายเดช อาจคิดการ	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	40	ปี
7. นายเบิก แม้นทอง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	72	ปี
8. นายธวัชชัย คล่องณรงค์	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	25	ปี
9. นายประเดิม อาจคิดการ	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	23	ปี
10. นางเจริญ สังข์ทอง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	50	ปี
11. นางกิ่งกาญจน์ เจริญสาย	บรรเลง	นักร้อง , ฆ้องวงใหญ่	อายุ	30	ปี

2. คณะบุญมีบ้านเทิงศิลป์ มีนายบุญมี เอี่ยมแท้ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 21 หมู่ 5 ตำบลย่านซื่อ อำเภอมะเมือง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14000 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายชัน เอี่ยมแท้	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	53	ปี
2. นายชิต เอี่ยมแท้	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	51	ปี
3. นายประมวล พันธุ์ทวี	บรรเลง	ปี่	อายุ	55	ปี
4. นายเด่น ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	34	ปี
5. นายปรีชา เชื้อน้อย	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	35	ปี
6. นางสาวโบ อาจมั่งกร	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	18	ปี
7. นายขวัญชัย เอี่ยมแท้	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	27	ปี
8. นางสาวกาญจนา จันทโชติ	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	29	ปี
9. นางเป็งจี เอี่ยมแท้	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะฉิ่ง	อายุ	60	ปี
10. นายพยอม ตรีประพันธ์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	73	ปี

11. นายเกษม เอี่ยมแท้	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	45	ปี
12. นายวันสว่าง เอี่ยมแท้	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	25	ปี
13. นายอภิชาติ เอี่ยมแท้	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	27	ปี
14. นางสาวยุพิน เอี่ยมแท้	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	22	ปี
15. นางสาววราภรณ์ เอี่ยมแท้	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	23	ปี

3. คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ มีนายวิชัย อินทร์สุวรรณ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 25 หมู่ 5 ตำบลบ้านแห อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14000 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสำราญ สายวงค์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	37	ปี
2. นายอนันต์ สายวงค์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	30	ปี
3. นายสินชัย เข้มแข็ง	บรรเลง	ปี่	อายุ	50	ปี
4. นายเกียรติศักดิ์ สายวงค์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	26	ปี
5. นายพิพัฒน์ อินทร์สุวรรณ	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	30	ปี
6. นายเอนก สายวงค์	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	33	ปี
7. นายมนัส พุ่มวันเพ็ญ	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	40	ปี
8. เด็กหญิงกนกวรรณ วายวงค์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	16	ปี
9. นางสาวสุนทร อินทร์สุวรรณ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	63	ปี
10. เด็กหญิงเบญจมาภรณ์ สายวงค์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	10	ปี
11. นางสาวต้อย สายวงค์	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	39	ปี

4. คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์ มีนายกุหลาบ ศรีประพันธ์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 59 หมู่ 5 ตำบลย่านซื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14000 โทรศัพท์ 0-3562-5817 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสมคิด ศรีประพันธ์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	32	ปี
2. นายกุหลาบ ศรีประพันธ์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	67	ปี
3. นายสำราญ ขำประเสริฐ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	65	ปี
4. นายสำราญ ศรีประพันธ์	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	75	ปี
5. นายมงคล จำนงค์ไว	บรรเลง	ปี่	อายุ	78	ปี
6. นายปรีชา เชื้อน้อย	บรรเลง	กลองแขก	อายุ	37	ปี
7. นายยงยุทธ พลสุจริต	บรรเลง	กลองตะโพน	อายุ	36	ปี
8. นายเอก ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	25	ปี
9. นางเจริญ ศรีประพันธ์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	65	ปี
10. นายสายัณห์ ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	31	ปี
11. นายบอสรณ์ ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวัด	อายุ	31	ปี
12. นางตุ๊กตา เชื้อน้อย	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	36	ปี

5. คณะประทวน แก้วกระมล มีนายประทวน แก้วกระมล เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 28/1 หมู่ 8 ตำบลบ้านอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14000 โทรศัพท์ 0-3562-0322 , 0-1296-1719 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายประทวน แก้วกระมล	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	63	ปี
2. นายนเรชย์ เฉลิมทอง	บรรเลง	ปี่	อายุ	34	ปี
3. นายเหว่า ใจซื่อ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	45	ปี
4. นายสมชาย คำนวลมิตร	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	44	ปี
5. นายศิริ เฉลยภัก	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	63	ปี
6. นายเอื้อน เข้มแข็ง	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	70	ปี
7. นายชาญ ดีแน่น	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	18	ปี
8. นางสาวลูกน้ำ พูนสุด	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	35	ปี
9. นางสาวตวัน อยู่สุข	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	35	ปี
10. นายสำราญ สังข์ทอง	บรรเลง	ตะโพน	อายุ	25	ปี
11. นายปรีดา สังข์ทอง	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	23	ปี
12. นางสาวลูกกั๋ง รามวงษ์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	15	ปี
13. นางสุมาลี อ่อนลมุล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	40	ปี
14. นางสาวลูกแพะ อยู่สุข	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	20	ปี
15. นางสาวลูกแอน อยู่สุข	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	17	ปี

6. คณะนเรศ สุวรรณรูป มีนายนเรศ สุวรรณรูป เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 167/ก ตำบลบางปลากรด อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14130 เบอร์โทรศัพท์ 0-1948-7394 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายบุญธรรม สัมฤทธิ์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	62	ปี
2. นายวิเชียร เกิดผล	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	63	ปี
3. นายนัฐวุฒิ รักศิริ	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	25	ปี
4. นายวิโรจน์ สัมฤทธิ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	32	ปี
5. นายศิลปชัย สัญญ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	19	ปี
6. นายอืด รณรงค์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	19	ปี
7. นายวิรุณ บุญช่วย	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	19	ปี
8. นายเปลม วงศ์พระจันทร์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
9. นายชเนต คงดี	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	22	ปี
10. นายวีระ ดนตรี	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	55	ปี
11. นายนเรศ สุวรรณรูป	บรรเลง	ปี่	อายุ	45	ปี
12. นายบุญช่วย รักศิริ	บรรเลง	ปี่	อายุ	52	ปี
13. นายวิชา หาบุญมี	บรรเลง	ปี่	อายุ	52	ปี
14. นายสาโรจน์ หาบุญมี	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	34	ปี

15. นายสุวิทย์ แสงน้อย	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	24	ปี
16. เด็กชายนันทนท สุวรรณรูป	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	12	ปี
17. เด็กชายณพนรร์ สุวรรณรูป	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	8	ปี
18. นางจัญญ สดแสงจันทร์	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	71	ปี

7. คณะครุประพันธ์ มีนายสำราญ ครุประพันธ์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 153 หมู่ 5 ตำบลบางปลาจอก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14130 โทรศัพท์ 0-3566-1465 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสำราญ ครุประพันธ์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	75	ปี
2. นายเลิศสิน ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	65	ปี
3. นายเจียม ยี่สุนศรี	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	62	ปี
4. นายชา สุขอารมณ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	49	ปี
5. นางตุ๊กตา เชื้อน้อย	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่ , นักร้อง	อายุ	30	ปี
6. นายเพียว แซ่มแข็ง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	40	ปี
7. นายสินชัย แซ่มแข็ง	บรรเลง	ปี	อายุ	45	ปี
8. นายเข้า แซ่มแข็ง	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	50	ปี
9. นายชา ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	30	ปี
10. นายยงยุทธ พลสุจริต	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	30	ปี
11. นายเอก ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	25	ปี
12. นางเจริญ ครุประพันธ์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	50	ปี
13. เด็กชายสมปอง เทคอินทร์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	13	ปี

8. คณะแสง ดรีนิต มีนางลิ้นจี่ ดรีนิต เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 154/ค ตำบล ป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14130 โทรศัพท์ 0-3562-3335 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายชัยยุทธ ดรีนิต	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	45	ปี
2. นายจำรัส ดารารัตน์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	43	ปี
3. นายสุชิน ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	62	ปี
4. นายจำลอง ดารารัตน์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	53	ปี
5. นายประจวบ เกลยโชติ	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	40	ปี
6. นายวีระพจน์ สุขอารมณ์	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	35	ปี
7. นายสนอง ทรัพย์สำราญ	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	47	ปี
8. นางสาวสมศรี ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	28	ปี

9. คณะอาจมังก มีนายยุ้ย อาจมังก เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 8 หมู่ 3 ตำบล จะเข้ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 ปัจจุบันไม่ได้รับงานปีพาทย์ เนื่องจากนักดนตรีในคณะไปประกอบอาชีพอื่นที่มั่งคั่ง

10. คณะวัฒนพันธ์ มีนายฉลอง วัฒนพันธ์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 34 หมู่ 3 ตำบลชัยภูมิ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14140 โทรศัพท์ 0-3564-1388 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายทวี วัฒนพันธ์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	35	ปี
2. นายฉลอง วัฒนพันธ์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	75	ปี
3. นางสาวนวิรัตน์ วัฒนพันธ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่ , นักร้อง	อายุ	32	ปี
4. นางนกเอี้ยง เนียมรุ่งเรือง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	60	ปี
5. นายชำนาญ โพธิ์แกมแก้ว	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	65	ปี
6. นายสมจิตร เนียมรุ่งเรือง	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	60	ปี
7. นายจรัส รอดเรือง	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	60	ปี

11. คณะไฟโรจน์รุ่งศิลป์ มีนายไฟโรจน์ เกื่อนดำ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 34/2 หมู่ 2 ตำบลตรีนรงค์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14140 โทรศัพท์ 0-3561-3065 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายนิรุญตร์ เกื่อนดำ	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	20	ปี
2. นายสมาน บุญจันทร์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	50	ปี
3. นายไฟโรจน์ เกื่อนดำ	บรรเลง	ปี	อายุ	45	ปี
4. นายวิเชียร เกื่อนดำ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	48	ปี
5. นายสมคิด ศรีประพันธ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	32	ปี
6. นายสมพงษ์ เกื่อนดำ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	33	ปี
7. นายวิชัย เกื่อนดำ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	45	ปี
8. นายชาติ เกื่อนดำ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	40	ปี
9. นายฉลวย เกื่อนดำ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	32	ปี
10. นายสมจิตร เกื่อนดำ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	50	ปี
11. นายบุญเสริม เพ็ชรวิจิตร	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	52	ปี
12. นายจรัญ ภูมิดี	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	41	ปี
13. นายวิรัตน์ ภูมิดี	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	38	ปี
14. นายทองเจือ ภูมิดี	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	45	ปี
15. นายปรีชา เชื้อน้อย	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	43	ปี
16. นายชัยยุทธ พลสุจริต	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	28	ปี
17. นายจตุกฤษ เหล็กเพชร	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	25	ปี
18. นายแกะ บุญจันทร์	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	33	ปี

12. คณะสุเทพ ยิ้มสอาด มีนายสุเทพ ยิ้มสอาด เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 1 หมู่ 7 ตำบลยางซ้าย อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-3564-3178 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายพรศักดิ์ ยิ้มสอาด	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	35	ปี
2. นายชาติรี ยิ้มสอาด	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	29	ปี
3. นายบก กุศลเยี่ยม	บรรเลง	ปี่	อายุ	43	ปี
4. นางสาวสายจิตร์ ยิ้มสอาด	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	33	ปี
5. นายสุเทพ ยิ้มสอาด	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	65	ปี
6. นายวิสูตร ยิ้มสอาด	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	45	ปี
7. นายวิชัย พลอยแดง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	60	ปี
8. นายวิเชียร ทองชั้นลูก	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	47	ปี
9. เด็กชายวิศาล ยิ้มสอาด	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	15	ปี
10. นายสมควร โพธิ์วิจิต	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	30	ปี
11. นางสาวพัชรภรณ์ กันนุช	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	18	ปี
12. เด็กชายสฤกษ์ กันนุช	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	10	ปี
13. นายชูศักดิ์ ทองคำชู	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	25	ปี
14. นายขวัญชัย กันนุช	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	39	ปี
15. นางการะเกตุ กันนุช	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	37	ปี
16. นายเฉลย วงษ์เสงี่ยม	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	52	ปี
17. นายพิเชษฐ พาสุนทรย์	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	27	ปี
18. นางพิทรา ยิ้มสอาด	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	33	ปี
19. นายณรงค์ ทองแตง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	20	ปี
20. นายแสวง กลัดแก้ว	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	30	ปี
21. นางกุลณา ยิ้มสอาด	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	36	ปี

13. คณะเพชรน้ำผึ้ง มีนายขจร บุญเส็ง เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 8 หมู่ 7 ตำบลโคกพุทรา อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-9983-9940 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายเฉลียว กลิ่นซ้อน	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	66	ปี
2. นายทวี คงช้า	บรรเลง	ระนาด	อายุ	73	ปี
3. นายบัญชา ไหม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ปี่	อายุ	40	ปี
4. นายขจร บุญเส็ง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	63	ปี
5. นายโอภาส บุญเส็ง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	37	ปี
6. นางสาวกนกวรรณ บุญเส็ง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
7. นายทุเรียน รัตนชาติ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	44	ปี
8. นายทองหล่อ น้อยแสง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	65	ปี

9. นายนายชื่น ไม่ทราบนามสกุล บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	50	ปี
10. นายวิสูตร ไม่ทราบนามสกุล บรรเลง	ตะโพน	อายุ	48	ปี
11. นายทวย อินคำ บรรเลง	ตะโพน	อายุ	62	ปี
12. นายนพพร พยัคค์นนท์ บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	20	ปี
13. นายจำเรียง ฟังกระจ่าง บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	69	ปี
14. เด็กชายภาณุพงษ์ บุญเสียง บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	8	ปี
15. นายดำรงศักดิ์ บุญเสียง บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	15	ปี

14. คณะจำเรียง ฟังกระจ่าง มีนายจำเรียง ฟังกระจ่าง เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 48 หมู่ 7 ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-9074-8385 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสาคร ภูเหม บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	67	ปี
2. นายสำเร็จ ไม่ทราบนามสกุล บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	61	ปี
3. นายคง แจ่มแจ้ง บรรเลง	ปี่	อายุ	45	ปี
4. นางประมวล แจ่มแจ้ง บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	40	ปี
5. นายทุเรียน รัตนชาติ บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	40	ปี
6. นายสมพงษ์ ไม่ทราบนามสกุล บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	55	ปี
7. นายวิสูตร ไม่ทราบนามสกุล บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	45	ปี
8. นายนพพร พยัคค์นนท์ บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	30	ปี
9. นายเต็ด แจ่มกระจ่าง บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	16	ปี
10. นายตัม แจ่มกระจ่าง บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	15	ปี

15. คณะเนตรภริมย์ สัมเช้า มีนายมานะ สัมเช้า เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 77 หมู่ 2 ตำบลอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายมานะ สัมเช้า บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	35	ปี
2. นายสมจิตร ใหญ่โต บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	41	ปี
3. นายมงคล ไม่ทราบนามสกุล บรรเลง	ปี่	อายุ	45	ปี
4. นายอำนาจ อิมสะอาด บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	60	ปี
5. นายเสมอ เอี่ยมสำอางค์ บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	57	ปี
6. นายเสน่ห์ สัมเช้า บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	43	ปี
7. นายณรงค์ บุญชู บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	38	ปี
8. นางสาวณัฐ สัมเช้า บรรเลง	นักร้อง	อายุ	56	ปี
9. นายอำนาจ มะลิ บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	31	ปี
10. นายพนธ์ ทับทิมศรี บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	29	ปี

16. คณะเบน กัดแก้ว มีนายเบน กัดแก้ว เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 140 หมู่ 2 ตำบลอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-3569-1814 , 0-6032-1347 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสาคร ภูเหม	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	67	ปี
2. นายสุวิน สาธิผล	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	65	ปี
3. นายเบน กัดแก้ว	บรรเลง	ปี่	อายุ	45	ปี
4. นายสายันต์ เกกิงศรี	บรรเลง	ปี่	อายุ	38	ปี
5. นายทุเรียน รัตนชาติ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	38	ปี
6. นายคง แจ่มแจ้ง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	45	ปี
7. นายทวย อินทร์ดำ	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	60	ปี
8. นายสุชาติ งามอักษร	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	48	ปี
9. นางสาวอัญชลี กัดแก้ว	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	18	ปี
10. นายสัมเฒ่า ทองดี	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	30	ปี
11. นางทองคำ อาจมั่งกร	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	28	ปี
12. นายมนตรี สุขกลัด	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	37	ปี

17. คณะเพชรน้ำค้าง มีนายทองหล่อ น้อยแสง เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 75 หมู่ 2 ตำบลโคกพุทรา อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-1400-3821 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายทองหล่อ น้อยแสง	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	65	ปี
2. นายสำเร็จ บุญเสียง	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	39	ปี
3. นายละทวย อินทร์ดำ	บรรเลง	ปี่	อายุ	52	ปี
4. นายสมหวัง พยัคฆานนท์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	39	ปี
5. นายชลอ พยัคฆานนท์	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	50	ปี
6. นายโอภาส บุญเสียง	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	38	ปี
7. นายมานพ น้อยแสง	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	38	ปี
8. นายมารุต งามอักษร	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	27	ปี
9. นายทวี คงข้า	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	30	ปี
10. นางระเบียบ น้อยแสง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	61	ปี

18. คณะ ท.บันเท็งศิลป์ มีนายเพทาย บันเท็งศิลป์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 84 หมู่ 9 ตำบลยางซ้าย อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-3564-3215 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายครรชิต ตูฬิจิตร	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	22	ปี
2. นายนิรุต อินทร์สุวรรณ	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	22	ปี
3. นายจิรศักดิ์ เชื้อแดง	บรรเลง	ปี่	อายุ	19	ปี

4. นายนิรุต คล้ายอุณาทร	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
5. นายอุดร เชื้อบุญ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
6. นายวัชรวิระ บุญเรือง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	22	ปี
7. นายสาธู วรรณทอง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	19	ปี
8. นางสาวแสงเทียน วรรณทอง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	19	ปี
9. นายมนตรี ป่าบัด	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
10. นายสมชาย เชื้อบุญ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
11. เด็กชายสิทธิพนธ์ มาลาคำ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	11	ปี
12. นายอุไร สง่างาม	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	25	ปี
13. นายพยอม ทับช้าง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	57	ปี
14. นายบรรยง สุขพรรณ	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	32	ปี
15. นายสมยศ สุขพรรณ	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	28	ปี
16. นายสัญญา ประดับมุข	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	22	ปี
17. นายสุวิน คล้ายอุณาทร	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	32	ปี
18. นายเบิ้ม ทำทอง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	35	ปี
19. นายเสน่ห์ แก้วบวร	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	35	ปี
20. นางทับทิม มาลาคำ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	25	ปี

19. คณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ มีนายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 4 หมู่ 6 ตำบลไผ่จำศีล อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 โทรศัพท์ 0-3563-1862 ไม่มีนักดนตรีประจำคณะเพราะ ปัจจุบันนักดนตรีในคณะได้ไปประกอบอาชีพอื่น จึงไม่ได้รับงานปีพายุ

20. คณะผู้ใหญ่วิชัย โพธิ์ระย้า มีนายวิชัย โพธิ์ระย้า เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 56 หมู่ 5 ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 โทรศัพท์ 0-3562-2168 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายวิชัย โพธิ์ระย้า	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	58	ปี
2. นายประเดิม สดใส	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	35	ปี
3. นายมนัส โพธิ์ระย้า	บรรเลง	ปี	อายุ	30	ปี
4. นายอำนาจ ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	43	ปี
5. นายเฉลย บุญรอด	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	45	ปี

21. คณะล้วน กลิ่นช่อน มีนายล้วน กลิ่นช่อม เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 36 หมู่ 6 ตำบลคลองขนาด อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 ไม่มีนักดนตรีประจำคณะ เนื่องจากนายล้วน กลิ่นช่อน เสียชีวิต บุตรได้เตรียมขายเครื่องดนตรี เนื่องจากบุตรทุกคนไม่ได้ยึดการเล่นดนตรีเป็นอาชีพ

22. คณะอนุกรรมาธิการพิเศษ มีนายอนุสรณ์ ประดิษฐ์ศรี เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 124/1 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 โทรศัพท์ 0-3763-1707 , 0-9549-3008 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายอนุสรณ์ ประดิษฐ์ศรี	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	54	ปี
2. นายชัน ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	65	ปี
3. นายเฉลย ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	54	ปี
4. นายสมทรง ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	62	ปี
5. นายเหมา ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	25	ปี
6. นายบุญเทียน ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	16	ปี

23. คณะศิษย์ครูปอຍ มีนายปิยะ เชื้อเกสร เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 33/1 หมู่ 9 ตำบลม่วงเตี้ย อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 โทรศัพท์ 0-1445-7432 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสัญญาไชย วาริรักษ์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	32	ปี
2. นายปิ่น ศรีแก้ว	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	65	ปี
3. นายบัญชา เพิ่มพูน	บรรเลง	ปี	อายุ	32	ปี
4. นายปิยะ เชื้อเกสร	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	53	ปี
5. นายประสู อเนก	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	32	ปี
6. นายเบญจา อเนก	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	28	ปี
7. นายดำรง เชื้อเกสร	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	27	ปี
8. นายเฉลิม โพธิ์เจริญ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	25	ปี
9. นายคำนวน ทองแท้	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	27	ปี
10. นายสายชล วาริรักษ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	30	ปี
11. นายสิทธิชัย จันทรเทศ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	27	ปี
12. นายจิตกร เชื้อเกสร	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	20	ปี
13. นายสัญญา สีสวย	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	27	ปี
14. นายสุวิทย์ อเนก	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	24	ปี
15. นายพิเชต แสงสว่าง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	29	ปี
16. นายเสน่ห์ พรประดับ	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	40	ปี
17. นายขวัญชัย พึ่งชมพล	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	29	ปี
18. นางรัตดา เชื้อเกสร	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	47	ปี
19. นายศราวุธ แสงคำ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	21	ปี
20. เด็กชายเอก ญาณโกมุท	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	14	ปี

24. คณะพิชิต ศรีเมือง มีนายพิชิต ศรีเมือง เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 41/3 หมู่ 3 ตำบลห้วยคันแหล่น อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 โทรศัพท์ 0-3562-9882 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายพงษ์สวัสดิ์ ศรีเมือง	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	17	ปี
2. นายพิชิต ศรีเมือง	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	38	ปี
3. นายอรรถสิทธิ์ ทองปาน	บรรเลง	ปี่	อายุ	29	ปี
4. เด็กชายสุชิน ศรีเมือง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	12	ปี
5. เด็กชายธนากร จาตบุญนาถ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	12	ปี
6. นางสาวท ศรีเมือง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	37	ปี
7. นางสาวอัมพร นวลวิสัย	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	18	ปี
8. นายไพฑูรย์ ปิ่นเมฆ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	22	ปี
9. นายศักดิ์ศรี มาลัยวงศ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	22	ปี
10. นายสมศักดิ์ พงษ์ทอง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	23	ปี
11. นายชลอ คมคาย	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	60	ปี
12. นายวิชัย ศรีเมือง	บรรเลง	ระนาดเอกเหล็ก	อายุ	64	ปี
13. นายเฉลิม บัวบาง	บรรเลง	ระนาดทุ้มเหล็ก	อายุ	42	ปี
14. นายศราวุธ นวลวิสัย	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	15	ปี
15. นายประเวศ ศรีสุวรรณ	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	23	ปี
16. เด็กชายธีรพันธ์ นวลวิสัย	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	13	ปี
17. เด็กชายวรพงศ์ พวงพิกุล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	13	ปี
18. นายวิน ศรีสุวรรณ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	43	ปี
19. นายยงยุทธ ปิ่นเมฆ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	44	ปี
20. เด็กหญิงสมฤดี ศรีเมือง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	7	ปี

25. คณะพิกุลทอง มีนายทศพร โศกบัว เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 61 หมู่ 4 ตำบลบางจักร อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 โทรศัพท์ 0-3564-2461 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายทศพร โศกบัว	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	42	ปี
2. นายพิชิต สุกใส	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	60	ปี
3. นายสมศักดิ์ เทียนบุชา	บรรเลง	ปี่	อายุ	45	ปี
4. นายเรวัต วงษ์ปาน	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
5. นายสมชาย สุกใส	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	35	ปี
6. นายแสงว ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	59	ปี
7. นายเทวัญ ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	21	ปี
8. นางวาสนา โศกบัว	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	40	ปี
9. นายสมชาย เอี่ยมสะอาด	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	21	ปี

10. นายเอกชัย โคกบัว	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	20	ปี
----------------------	--------	---------------------	------	----	----

26. คณะสมยศ ทองนิล มีนายสมยศ ทองนิล เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 18/1 หมู่ 4 ตำบลหัวคันแหลน อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายถวัลย์ บุญชัย	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	26	ปี
2. นายสีนวน ระวรินทร์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	66	ปี
3. นายนิยม ปุยเงิน	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	47	ปี
4. นายพงษ์ศักดิ์ สุนทรพงษ์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	16	ปี
5. เด็กชายวัชร ทอนิล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	15	ปี
6. นายแพ คงสุวรรณ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	60	ปี
7. นายพยอม ทองนิล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	37	ปี
8. นายวิเชียร ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	58	ปี
9. นายปัญญา แก้วสุวรรณ	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	16	ปี
10. นายเสวก บุญชัย	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	42	ปี
11. นายถวิล บุญชัย	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	25	ปี
12. นายเอกชัย วงษ์ทองดี	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	15	ปี
13. เด็กชายจิรพันธ์ ทองนิล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	13	ปี
14. เด็กชายพงษ์พัฒน์ แก้วสุวรรณ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	10	ปี
15. เด็กชายสามารถ สายกุมาร	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	14	ปี

27. คณะสมชายบรรเลงศิลป์ มีนายสมชาย อัมวัฒน์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 110/2 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสุรัชย์ อัมวัฒน์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	20	ปี
2. นายสมชาย อัมวัฒน์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	42	ปี
3. นายสมชาติ อัมวัฒน์	บรรเลง	ปี	อายุ	35	ปี
4. นายขวัญชัย อัมวัฒน์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	33	ปี
5. นายสมประสงค์ จันอุไร	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	20	ปี
6. เด็กชายสายชล อัมวัฒน์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	14	ปี
7. นายจรัญ พงษ์สระ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	35	ปี
8. นายนิรพัฒน์ เนียมประเสริฐ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	20	ปี
9. นายคงกะพัน ปิ่นเพชร	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	19	ปี
10. นายเจด็จ ปิ่นเพชร	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	20	ปี
11. นายไพรวลัย ญาณโกมุท	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	18	ปี
12. นายสมาน ขาวอ่อน	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	19	ปี
13. นายกฤษณะ บัวสุวรรณ	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	19	ปี
14. นายสมประสงค์ ปิ่นเมฆ	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	18	ปี

15. นายชาญณรงค์ สนามเขต	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	28	ปี
16. นายณรงค์ชัย สนามเขต	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	21	ปี
17. เด็กชายปิยบุตร อัมวัฒน์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	10	ปี
18. นายบำรุง แจ่มสว่าง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	25	ปี

28. คณะชนกศึกษาศาสตร มีนายเจียร โตสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 128/2 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14110 โทรศัพท์ 0-3562-7014 มีนักดนตรีในคณะดังนี้

1. นายกิจจา โตสวัสดิ์	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	36	ปี
2. นายเจียร โตสวัสดิ์	บรรเลง	ระนาดทุ้ม , ปี	อายุ	58	ปี
3. นางสาวกรกมล จันทรส่อง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	17	ปี
4. นายสาคร ภูเหม	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	67	ปี
5. นางสาววันทา โตสวัสดิ์	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	30	ปี
6. นายอภิเชษฐ์ แจ่มจำรัส	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	25	ปี
7. นายสุรัชย์ ปานแดง	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	26	ปี
8. นางสาวเจียมจิต โตสวัสดิ์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	37	ปี
9. นายไพโรจน์ ญาณโกมุท	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	20	ปี
10. นายทองม้วน จันทรส่อง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	37	ปี
11. นางทองคำ อาจมั่งกร	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	60	ปี

29. คณะครูชั้น เชื้อข่า มีนายชั้น เชื้อข่า เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 205 ตำบลสามโก้ อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14160 โทรศัพท์ 0-3567-9101 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายประจิม สิทธิโชค	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	60	ปี
2. นายบุญช่วย ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	45	ปี
3. นายสง พงษ์บุญ	บรรเลง	ปี	อายุ	38	ปี
4. นายชั้น เชื้อข่า	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	60	ปี
5. นายประชิด สุกใส	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	46	ปี
6. นายป๋อง วงษ์ปาน	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	38	ปี
7. นายสมชาย สุกใส	บรรเลง	เปิงมาง , เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	29	ปี

30. คณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ มีนายโกศล มาลัยนาค เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 10 ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14160 โทรศัพท์ 0-1941-6784 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายคนอง จันทร	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	43	ปี
2. นางอารีย์ มาลัยนาค	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	36	ปี

3. นายบรรจบ พุ่มโต	บรรเลง	ปี่	อายุ	38	ปี
4. นายเอกราช พุทธฤทธิ์	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	19	ปี
5. นายมงคลชัย มาลัยนาค	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	17	ปี
6. นายสมพงษ์ สิงขานาญ	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	19	ปี
7. นายสมควร ตีมัน	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	18	ปี
8. นางวันเพ็ญ พุ่มโต	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	32	ปี
9. นางชุตีมา คล้ายเหมือน	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	26	ปี
10. นางสาวสำฤทธิ์ แยมพราย	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	37	ปี
11. เด็กชายศิลาปิน มาลัยนาค	บรรเลง	กลองคู่	อายุ	12	ปี
12. เด็กหญิงปรัชญาวลี มาลัยนาค	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	10	ปี
13. นายเอกริน อ้าว	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	19	ปี
14. นางสาวฐิติพร ราช	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	14	ปี
15. นางสาววันดี คล้ายเหมือน	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
16. เด็กชายประวัติศาสตร์ มาลัยนาค	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	5	ปี
17. นายเกษม ราช	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	47	ปี
18. นายแล สิงขานาญ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	45	ปี
19. นายเฉลย ราช	บรรเลง	ตะโพนมอญ	อายุ	41	ปี
20. เด็กชายภาณุวัต สิงขานาญ	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	11	ปี

31. คณะ ส.สมพงษ์ศิลป์ มีนายสมพงษ์ แยมพราย เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 115 หมู่ 2 ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14160 โทรศัพท์ 0-1384-2469 , 0-1948-6940 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสมพงษ์ แยมพราย	บรรเลง	ปี่	อายุ	46	ปี
2. นายประเสริฐ แยมพราย	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	75	ปี
3. นายนฤพล แยมพราย	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	19	ปี
4. นางสาวขวัญตา แยมพราย	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	24	ปี
5. นางสาวจุรีย์พร แยมพราย	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	23	ปี
6. นางสุชิน ทองนิล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	26	ปี
7. นายสมหวัง สุทนต์	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	28	ปี
8. นายมณี ไม่ทราบนามสกุล	บรรเลง	ตะโพน	อายุ	33	ปี
9. นายเอก สีโตทอง	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	17	ปี
10. นางสาวอัญชลี สีน้าเงิน	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	13	ปี
11. เด็กชายจักรกฤษณ์ พุทธฤทธิ์	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	10	ปี
12. เด็กชายเมธี บุญรอด	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	10	ปี

32. คณะสองเมือง พันธรัตน์ มีนายสองเมือง พันธรัตน์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 33/1 หมู่ 5 ตำบลแสวงหา อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14150 โทรศัพท์ 0-9017-4309 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายกิตินัย นาคศรี	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	19	ปี
2. นายกัมปนาท นาคศรี	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	20	ปี
3. นายภาณุวัฒน์ แร่รวมสิน	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	19	ปี
4. นายพิศิษฐ์ บุรณเกียรติสกุล	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	18	ปี
5. นายพิเชษฐ์ บุรณเกียรติสกุล	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	19	ปี
6. นายสมชาย จันทร์สุวรรณ	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	21	ปี
7. นายอนุชิต มณเฑียร	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	20	ปี
8. นายวิฑิต วงษ์นิล	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	20	ปี
9. นายจรัญ บุญกล้า	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	21	ปี
10. นายประทีป เพ็องขจร	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	21	ปี
11. นายชูเกียรติ พูลเกิด	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	25	ปี
12. นายประวิทย์ สอดคล้อง	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	20	ปี
13. นายอัศรพงษ์ ยิ้มละมัย	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	15	ปี
14. นางสาวสุกัญญา ยอดวัน	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	18	ปี
15. นางสาวสุธาทิพย์ อุ่นศรี	บรรเลง	ได้รอบวง	อายุ	15	ปี
16. นางสาวนิตยา พันธรัตน์	บรรเลง	นักร้อง	อายุ	30	ปี

33. คณะวิโรจน์ศิลป์ มีนายเลี้ยว ภูวิโรจน์ เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 69/1 หมู่ 7 ตำบลวังน้ำเย็น อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-1780-9176 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายกำจาย งามอักษร	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	50	ปี
2. นายสำเร็จ งามอักษร	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	53	ปี
3. นางสาวสมหมาย ภูวิโรจน์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	31	ปี
4. นางสาวราตรี ภูวิโรจน์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
5. นางสาววัลภา ภูวิโรจน์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	21	ปี
6. นายสำรวย ภูวิโรจน์	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	58	ปี
7. นายทรงพร ภูวิโรจน์	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	19	ปี
8. นายสมพงศ์ ปานสกุล	บรรเลง	ระนาดเอกเหล็ก	อายุ	25	ปี
9. นายเลี้ยว ภูวิโรจน์	บรรเลง	ปี	อายุ	45	ปี
10. นายอพิวัธ เพาะปลูก	บรรเลง	ระนาดทุ้มเหล็ก	อายุ	23	ปี
11. นายมารุต งามอักษร	บรรเลง	เครื่องหนัง	อายุ	18	ปี
12. นายสนั่น วรรณทอง	บรรเลง	เปิงมาง	อายุ	37	ปี

13. นายสำราญ ภูวิโรจน์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	55	ปี
14. นายสำเนา ปานสกุล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	50	ปี
15. นายมานะ วรรณทอง	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	35	ปี

34. คณะสัมชั่มิตรสัมพันธ์ มีนายสัมชั่ม สารีผล เป็นหัวหน้าคณะ อยู่บ้านเลขที่ 79 หมู่ 3 ตำบลสีบัวทอง อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง รหัสไปรษณีย์ 14120 โทรศัพท์ 0-1991-3420 มีนักดนตรีประจำคณะดังนี้

1. นายสายชล สารีผล	บรรเลง	ระนาดเอก	อายุ	30	ปี
2. นายสุชาติ สารีผล	บรรเลง	ระนาดทุ้ม	อายุ	42	ปี
3. นางนิตยา เกษนิ่ม	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	37	ปี
4. นางสุนีย์ นาคทอง	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	36	ปี
5. นางจำเนียร ประหยัดทรัพย์	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	31	ปี
6. นายปรีชา สารีผล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	33	ปี
7. นางสาวบังอร สารีผล	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	15	ปี
8. นายประยุทธ์ เพาะปลูก	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	36	ปี
9. เด็กชายมนัส เกษนิ่ม	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	15	ปี
10. นายประชา หนองน้ำขาว	บรรเลง	ฆ้องวงใหญ่	อายุ	33	ปี
11. นายสัมชั่ม สารีผล	บรรเลง	ปี	อายุ	64	ปี
12. นายณรงค์ มั่นเมือง	บรรเลง	ตะโพนไทย-มอญ , กลองแขก	อายุ	30	ปี
13. นายประทีป เฟื่องขจร	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะฉิ่ง	อายุ	20	ปี
14. เด็กชายสกล สารีผล	บรรเลง	ฆ้องวงเล็ก	อายุ	15	ปี
15. เด็กชายประนต เพาะปลูก	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	15	ปี
16. นายมารค งามอักษร	บรรเลง	เปิงมาง , กลองแขก	อายุ	19	ปี
17. เด็กชายวัชร วัฒนากุล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	15	ปี
18. เด็กชายพรชัย ประหยัดทรัพย์	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	15	ปี
19. เด็กชายศักดิ์ดา ชื่นเอี่ยม	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	15	ปี
20. เด็กหญิงสุตารัตน์ สารีผล	บรรเลง	เครื่องประกอบจังหวะ	อายุ	7	ปี

ตาราง 1 สรุปจำนวนคณะปีพาทย์ และจำนวนนักดนตรีในคณะ

ชื่อคณะปีพาทย์	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10-20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	61-70 ปี	71-80 ปี
1.คณะเสวย สังข์ทอง	นายเสวย สังข์ทอง	1.นายเสวย สังข์ทอง 2.นายโกวิทย์ สังข์ทอง 3.นายวิสุทธิ ทัพพันธ์ 4.นายวีระ เจริญสาย 5.นายประยูร เกลยสาร 6.นายเดช อาจคิดการ 7.นายเบิก แม้นทอง 8.นายธวัชชัย คล่องณรงค์ 9.นายประเดิม อาจคิดการ 10. นางเจริญ สังข์ทอง 11.นางกิ่งกาญจน์ เจริญสาย		/	/	/	/		/
2.คณะบุญมีบันเทิงศิลป์	นายบุญมี เอี่ยมแท้	1.นายชัน เอี่ยมแท้ 2.นายชิต เอี่ยมแท้ 3.นายประมวล พันธุ์ทวี 4.นายเด่น ไม่ทราบนามสกุล 5.นายปรีชา เชื้อน้อย 6.นางสาวโบ อาจมังกร 7.นายขวัญชัย เอี่ยมแท้ 8.นางสาวกาญจนา จันทโชติ 9.นางแป้งจี๋ เอี่ยมแท้ 10.นายพยอม ศรีประพันธ์ 11.นายเกษม เอี่ยมแท้ 12.นายวันสว่าง เอี่ยมแท้ 13.นายอภิชาติ เอี่ยมแท้ 14.นางสาวยุพิน เอี่ยมแท้ 15.น.ส.วราภรณ์ เอี่ยมแท้	/	/	/	/	/		/
3.คณะสุนทร อินทร์-สุวรรณ	นายวิชัย อินทร์สุวรรณ	1.นายสำเภา สายวงศ์ 2.นายอนันต์ สายวงศ์ 3.นายสินชัย เข้มแข็ง 4.นายเกียรติศักดิ์ สายวงศ์ 5.นายพิพัฒน์ อินทร์สุวรรณ 6.นายเอนก สายวงศ์ 7.นายมนัส พุ่มวันเพ็ญ 8.ด.ญ.กนกวรรณ สายวงศ์ 9.นางสุนทร อินทร์สุวรรณ 10.น.ส.ต้อย สายวงศ์ 11.ด.ญ.เบญจมาภรณ์ สายวงศ์	/	/	/	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปฎิพาทย	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักแสดงในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
4. คณะกุหลาบ ศรประพันธ์	นายกุหลาบ ศรประพันธ์	1. นายสมคิด ศรประพันธ์ 2. นายกุหลาบ ศรประพันธ์ 3. นายสำราญ ขำประเสริฐ 4. นายสำราญ ศรประพันธ์ 5. นายมงคล จำนงค์ไวก 6. นายปรีชา เชื้อน้อย 7. นายขงยุทธ พลสุจริต 8. นายเอก ไม่ทราบนามสกุล 9. นางเจริญ ไม่ทราบ นามสกุล 10. นายสายัณห์ ไม่ทราบ นามสกุล 11. นายบอัส ไม่ทราบ นามสกุล 12. นางตุ๊กตา เชื้อน้อย			/			/	/
5. คณะประทวน แก้วกระมล	นายประทวน แก้วกระมล	1. นายประทวน แก้วกระมล 2. นายนเรชย์ เฉลิมทอง 3. นายเหว่า ใจชื่อ 4. นายสมชาย คำนวมมิตร 5. นายศิริ เฉลยภัก 6. นายเอื้อน เข้มแข็ง 7. นายชาญ ดีแน่น 8. นางสาวลูกน้ำ พูนสุด 9. นางลำดวน อยู่สุข 10. นายสำรวย สังข์ทอง 11. นายปรีดา สังข์ทอง 12. นางสาวลูกกึ่ง รามวงษ์ 13. นางสมาลี อ่อนลมุล 14. นางสาวลูกแพะ อยู่สุข 15. นางสาวลูกแอน อยู่สุข			/			/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปีพาทย์	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
6. คณะนเรศ สุวรรณรูป	นายนเรศ สุวรรณรูป	1. นายบุญธรรม สัมฤทธิ์						/	
		2. นายวิเชียร เกิดผล						/	
		3. นายรัฐภูมิ รักศิริ		/					
		4. นายวิโรจน์ สัมฤทธิ์			/				
		5. นายศิลปชัย สัตยัญญ์	/						
		6. นายอัคร วรรณรงค์	/						
		7. นายวิรุณ บุญช่วย	/						
		8. นายเปลม วงศ์พระจันทร์		/					
		9. นายธเนศ คงดี		/					
		10. นายวีระ ดนตรี					/		
		11. นายนเรศ สุวรรณรูป				/			
		12. นายบุญช่วย รักศิริ					/		
		13. นายวิชา หาบุญมี					/		
		14. นายสาโรจน์ หาบุญมี			/				
		15. นายสุวิทย์ แสงน้อย		/					
		16. ด.ช.นันทนท สุวรรณรูป	/						
		17. ด.ช.ณพนรจ สุวรรณรูป	/						
		18. นางจรรยา สดแสงจันทร์							/
7. คณะตรประพันธ์	นายสำราญ ตรประพันธ์	1. นายสำราญ ตรประพันธ์							/
		2. นายเลิศสิน ไม่ทราบ นามสกุล						/	
		3. นายเจียบ ยี่สุนศรี						/	
		4. นายชา สุขอารมณ์				/			
		5. นางตุ๊กตา เชื้อน้อย			/				
		6. นายเพียว เข้มแข็ง			/				
		7. นายสินชัย เข้มแข็ง				/			
		8. นายเข้า เข้มแข็ง		/		/			
		9. นายชา ไม่ทราบนามสกุล		/					
		10. นายยงยุทธ พลสุจิวด		/					
		11. นายเอก ไม่ทราบ นามสกุล		/					
		12. นางเจริญ ตรประพันธ์				/			
		13. ด.ช.สมปอง เทศอินทร์	/						

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปฎิพาทย	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักแสดงในคณะ	ช่วงอายุ						
			10-20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	61-70 ปี	71-80 ปี
8. คณะแสง ดรีม	นางลิ้นจี่ ดรีม	1. นายชัยยุทธ ดรีม 2. นายจรัส ดารารัตน์ 3. นายสุชิน ไม่ทราบ นามสกุล 4. นายจำลอง ดารารัตน์ 5. นายประจวบ เฉลยโชติ 6. นายวีระพงษ์ สุอาภรณ์ 7. นายสนอง ทวีปสำราญ 8. นางสาวสมศรี ไม่ทราบ นามสกุล				/		/	
9. คณะอาจมั่งกร	นายอัย อาจมั่งกร	-							
10. คณะวัฒนพันธ์	นายฉลอง วัฒนพันธ์	1. นายทวี วัฒนพันธ์ 2. นายฉลอง วัฒนพันธ์ 3. นางสาวนวิรัตน์ วัฒนพันธ์ 4. นางนงเอียง เนียมรุ่งเรือง 5. นายชานาญ โพธิ์แกมแก้ว 6. นายสมจิตร เนียมรุ่งเรือง 7. นายจรัส รอดเรือง			/		/		/
11. คณะไฟโรจน์รุ่งศิลป์	นายไฟโรจน์ เกื่อนคำ	1. นายนิรุญตร์ เกื่อนคำ 2. นายสมาน บุญจันทร์ 3. นายไฟโรจน์ เกื่อนคำ 4. นายวิเชียร เกื่อนคำ 5. นายสมคิด ศรีประพันธ์ 6. นายสมพงษ์ เกื่อนคำ 7. นายวิชัย เกื่อนคำ 8. นายชาติ เกื่อนคำ 9. นายฉลวย เกื่อนคำ 10. นายสมจิตร เกื่อนคำ 11. นายบุญเสริม เพ็ชรวิจิตร 12. นายจรัญ ภูมิดี 13. นายวิรัตน์ ภูมิดี 14. นายทองเจือ ภูมิดี 15. นายปรีชา เชื้อน้อย 16. นายชัยยุทธ พลสุจริต 17. นายจตุกฤษ เหล็กเพชร 18. นายแกะ บุญจันทร์	/			/	/	/	

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปีพาทย์	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10-20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	61-70 ปี	71-80 ปี
12. คณะสุเทพ ยัมสอาด	นายสุเทพ ยัมสอาด	1. นายพรศักดิ์ ยัมสอาด 2. นายชาติ ยัมสอาด 3. นายบก กุลสเยี่ยม 4. น.ส.สายจิตร์ ยัมสอาด 5. นายสุเทพ ยัมสอาด 6. นายวิสูตร ยัมสอาด 7. นายวิชัย พลอยแดง 8. นายวิเชียร ทองชั้นลูก 9. ด.ช.วิศาล ยัมสอาด 10. นายสมควร ไพริวิจิต 11. น.ส.พัชรินทร์ กันนุช 12. ด.ช.สฤณี กันนุช 13. นายชูศักดิ์ ทองคำชู 14. นายขวัญชัย กันนุช 15. นางการเกตุ กันนุช 16. นายเจलय วงษ์เสรัมย์ 17. นายพิเชษฐ์ พาสุณฐ์ 18. นางพิทิวา ยัมสอาด 19. นายณรงค์ ทองแดง 20. นายแสงว กัดแก้ว 21. นางกุลนภา ยัมสอาด	/	/	/	/	/	/	
13. คณะเพชรน้ำผึ้ง	นายขจร บุญเสียง	1. นายเฉลียว กลิ่นซ้อน 2. นายทวี คงขำ 3. นายบัญชา ไม่ทราบนามสกุล 4. นายขจร บุญเสียง 5. นายโอภาส บุญเสียง 6. น.ส.กนกวรรณ บุญเสียง 7. นายทุเรียน รัตนชาติ 8. นายทองหล่อ น้อยแสง 9. นายชิน ไม่ทราบนามสกุล 10. นายวิสูตร ไม่ทราบนามสกุล 11. นายทวย อินดำ 12. นายนพพร พยัคค์นันท์ 13. นายจำเริญ พึ่งกระจำง 14. ด.ช.ภาณุพงษ์ บุญเสียง 15. นายดำรงศักดิ์ บุญเสียง	/	/	/	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปฎิพาทย	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
14. คณะจำเรียง พืงกระจ่าง	นายจำเรียง พืงกระจ่าง	1. นายสาคร ภูเหม 2. นายสำเริง ไม่ทราบ นามสกุล 3. นายคง แจ่มแจ้ง 4. นางประมวล แจ่มแจ้ง 5. นายทุเรียน รัตนชาติ 6. นายสมพงษ์ ไม่ทราบ นามสกุล 7. นายวิสูตร ไม่ทราบ นามสกุล 8. นายนพพร พยัคฆ์ 9. นายเตี๊ยะ แจ่มกระจ่าง 10. นายดัม แจ่มกระจ่าง				/		/	
15. คณะเนตรภิมย์ สั้มเข้า	นายมาเนตร์ สั้มเข้า	1. นายมาเนตร์ สั้มเข้า 2. นายสมจิตร ไหญ่โต 3. นายมงคล ไม่ทราบ นามสกุล 4. นายอำนาจ อิมสะอาด 5. นายเสมอ เอี่ยมสำอางค์ 6. นายเสน่ห์ สั้มเข้า 7. นายณรงค์ บุญชู 8. นางสาวณัฐ สั้มเข้า 9. นายอำนาจ มะลิ 10. นายพนธ์ ทับทิมศรี			/	/			
16. คณะเบน กลัด แก้ว	นายเบน กลัดแก้ว	1. นายสาคร ภูเหม 2. นายสุวิน สาลีผล 3. นายเบน กลัดแก้ว 4. นายสายันท์ เถกิงศรี 5. นายทุเรียน รัตนชาติ 6. นายคง แจ่มแจ้ง 7. นายทวย อินทร์ดำ 8. นายสุชาติ งามอักษร 9. น.ส.อัญชลี กลัดแก้ว 10. นายสมเข้า ทองดี 11. นางทองคำ อาจมั่งกร 12. นายมนตรี สุขกลัด	/	/	/	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปฎิพาทย	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
17. คณะเพชรน้ำค้าง	นายทองหล่อ น้อยแสง	1. นายทองหล่อ น้อยแสง 2. นายสำเร็จ บุญแสง 3. นายละทวย อินทร์คำ 4. นายสมหวัง พัทฒยานนท์ 5. นายชลอ พัทฒยานนท์ 6. นายโอภาส บุญแสง 7. นายมานพ น้อยแสง 8. นายมารุต งามอักษร 9. นายทวี คงคำ 10. นางระเบียบ น้อยแสง			/		/	/	
18. คณะ ท.บันเทิง ศิลป์	นายเพทาย บันเทิงศิลป์	1. นายครรชิต ดุฬิจิตร 2. นายนิรุต อินทร์สุวรรณ 3. นายจิรศักดิ์ เชื้อแดง 4. นายนิรุต คล้ายอุณาพร 5. นายอุดร เชื้อบุญ 6. นายวัชรวิระ บุญเรือง 7. นายสารุ วรรณทอง 8. น.ส.แสงเทียน วรรณทอง 9. นายมนตรี บำบัด 10. นายสมชาย เชื้อบุญ 11. ด.ช.สิทธิพนธ์ มาลาคำ 12. นายอุไร สว่างาม 13. นายพยอม ทับช้าง 14. นายรณรงค์ สุขพรรณ 15. นายสมยศ สุขพรรณ 16. นายสัญญา ประดับมุข 17. นายสุวิน คล้ายอุณาพร 18. นายเปี่ยม ทำทอง 19. นายเสน่ห์ แก้วบวร 20. นางทับทิม มาลาคำ	/	/	/	/	/	/	
19. คณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์	นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์	-							

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปฎิพาทย	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
20. คณะวิชัย โพธิ์ระย้า	นายวิชัย โพธิ์ระย้า	1. นายวิชัย โพธิ์ระย้า 2. นายประเดิม สดใส 3. นายมนัส โพธิ์ระย้า 4. นายอำนาจ ไม่ทราบ นามสกุล 5. นายเฉลย บุญรอด		/	/	/	/		
21. คณะล้วน กลิ่น- ซอ	นายล้วน กลิ่นซอ	-							
22. คณะนกุลพิเศษ ชัยชาญ	นายนกุล ประดิษฐ์ศร	1. นายนกุล ประดิษฐ์ศร 2. นายขัน ไม่ทราบนามสกุล 3. นายเฉลย ไม่ทราบนามสกุล 4. นายสมทรง ไม่ทราบ นามสกุล 5. นายเหมา ไม่ทราบนามสกุล 6. นายบุญเทียน ไม่ทราบนาม สกุล	/	/			/	/	/
23. คณะศิษย์ครูปอย	นายปิยะ เชื้อเกสร	1. นายสัญญาไชย วาริรักษ์ 2. นายปิ่น ศรีแก้ว 3. นายบัญชา เพิ่มพูน 4. นายปิยะ เชื้อเกสร 5. นายประสู อเนก 6. นายเบญจา อเนก 7. นายดำรง เชื้อเกสร 8. นายเฉลิม โพธิ์เจริญ 9. นายคำนวน ทองแท้ 10. นายสายชล วาริรักษ์ 11. นายสิทธิชัย จันทร์เทศ 12. นายจิตติกร เชื้อเกสร 13. นายสัญญา สีสวย 14. นายสุวิทย์ อเนก 15. นายพิเชต แสงสว่าง 16. นายเสน่ห์ พระประดับ 17. นายขวัญชัย พึ่งชมพล 18. นางรัตดา เชื้อเกสร 19. นายศรารุช แสงคำ 20. ด.ช.เอก ญาณโกมุท	/		/	/	/	/	

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปฎิบัติ	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อกรรมการในคณะ	ช่วงอายุ						
			10-20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	61-70 ปี	71-80 ปี
24. คณะพิชิตศรีเมือง	นายพิชิต ศรีเมือง	1. นายพงษ์สวัสดิ์ ศรีเมือง	/						
		2. นายพิชิต ศรีเมือง			/				
		3. นายอรรถสิทธิ์ ทองปาน		/					
		4. ด.ช.สุชิน ศรีเมือง	/						
		5. ด.ช.ธนากร จาดบุญนาถ	/						
		6. นางสาวท ศรีเมือง			/				
		7. น.ส.อัมพร นวลวิสัย	/						
		8. นายไพฑูรย์ ปิ่นเมฆ		/					
		9. นายศักดิ์ศรี มาลัยวงศ์		/					
		10. นายสมศักดิ์ พงษ์ทอง		/					
		11. นายชลอ คมคาย					/		
		12. นายวิชัย ศรีเมือง						/	
		13. นายเฉลิม บัวบาง				/			
		14. นายศราวุธ นวลวิสัย	/						
		15. นายประเวศ ศรีสุวรรณ		/					
		16. ด.ช.ธีรพันธ์ นวลวิสัย	/						
		17. ด.ช.วรพงศ์ พวงพิกุล	/						
		18. นายวิน ศรีสุวรรณ				/			
		19. นายยงยุทธ ปิ่นเมฆ				/			
		20. ด.ญ.สมฤดี ศรีเมือง	/						
25. คณะพิภูลทอง	นายทศพร โดกบัว	1. นายทศพร โดกบัว				/			
		2. นายพิชิต สุกใส					/		
		3. นายสมศักดิ์ เทียนนุชา				/			
		4. นายเรวัต วงษ์ปาน		/					
		5. นายสมชาย สุกใส			/				
		6. นายแสวง ไม่ทราบนามสกุล					/		
		7. นายเทวัญ ไม่ทราบนามสกุล		/					
		8. นางวาสนา โดกบัว			/				
		9. นายสมชาย เอี่ยมสะอาด		/					
		10. นายเอกชัย โดกบัว	/						
26. คณะสมยศทองนิล	นายสมยศ ทองนิล	1. นายถวัลย์ บุญชัย		/					
		2. นายสีนวน ระรวยริน						/	
		3. นายนิยม ปุยเงิน				/			
		4. นายพงษ์ศักดิ์ สุนทรพงษ์	/						
		5. ด.ช.วัชร ทองนิล	/						

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปีพาทย์	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
26. คณะสมยศ ทองนิล (ต่อ)	นายสมยศ ทองนิล	6. นายแพ คงสุวรรณ 7. นายพยอม ทองนิล 8. นายวิเชียร ไม่ทราบ นามสกุล 9. นายปัญญา แก้วสุวรรณ 10. นายเสวก บุญชัย 11. นายทวีล บุญชัย 12. นายเอกชัย วงษ์ทองดี 13. ด.ช.จริพันธ์ ทองนิล 14. ด.ช.พงษ์พัฒน์ แก้วสุวรรณ 15. ด.ช.สามารถ สายกุมาร	/		/		/		
27. คณะสมชาย บรรเลงศิลป์	นายสมชาย อัมวัฒน์	1. นายสุรัช อัมวัฒน์ 2. นายสมชาย อัมวัฒน์ 3. นายสมชาติ อัมวัฒน์ 4. นายขวัญชัย อัมวัฒน์ 5. นายสมประสงค์ จันอุไร 6. ด.ช.สายชล อัมวัฒน์ 7. นายจรัญ พงษ์สระ 8. นายนิธิพัฒน์ เนียมประเสริฐ 9. นายคงกะพัน ปิ่นเพชร 10. นายเจตต์ ปิ่นเพชร 11. นายไพรวลัย ญาณโกมุท 12. นายสมาน ขาวอ่อน 13. นายกฤษณะ บัวสุวรรณ 14. นายสมประสงค์ ปิ่นเมฆ 15. นายชาญณรงค์ สนามเขต 16. นายณรงค์ชัย สนามเขต 17. ด.ช.ปิยะบุตร อัมวัฒน์ 18. นายบำรุง แจ่มสว่าง	/			/			

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปฎิพาทย	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อพนักงานดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
28. คณะดนตรีศึกษา สาคร	นายเจียร โตสวัสดิ์	1. นายกิจจา โตสวัสดิ์ 2. นายเจียร โตสวัสดิ์ 3. น.ส.กรกมล จันทร์ส่อง 4. นายสาคร ภูเหม 5. น.ส.วันทา โตสวัสดิ์ 6. นายอภิเชษฐ์ แจ่มจำรัส 7. นายสุรัชย์ ปานแดง 8. น.ส.เจียมจิต โตสวัสดิ์ 9. นายไพโรจน์ ญาณโกมุท 10. นายทองม้วน จันทร์ส่อง 11. นางทองคำ อาจมั่งกร	/	/	/	/	/	/	
29. คณะครูชั้น เชื้อข้า	นายชั้น เชื้อข้า	1. นายประจิม สิทธิโชค 2. นายบุญช่วย ไม่ทราบนามสกุล 3. นายสงว พงษ์บุญ 4. นายชั้น เชื้อข้า 5. นายประชิด สุกใส 6. นายป้อง วงษ์ปาน 7. นายสมชาย สุกใส		/	/	/	/	/	
30. คณะ ป.ศิษย์ ประเสริฐ	นายโกศล มาลัย นาค	1. นายคนอง จันท 2. นางอารีย์ มาลัยนาค 3. นายบรรจบ พุ่มโต 4. นายเอกราช พุทธิ 5. นายมงคลชัย มาลัยนาค 6. นายสมพงษ์ สิงขานาญ 7. นายสมควร ตีมัน 8. นางวันเพ็ญ พุ่มโต 9. นางชุติมา คล้ายเหมือน 10. น.ส.สำฤทธิ์ แยมพราย 11. ด.ช.ศัลป็น มาลัยนาค 12. ด.ญ.ปรัชญาวลี มาลัยนาค 13. นายเอกริน ย่าง 14. น.ส.ชุลีพร ราช 15. น.ส.วันดี คล้ายเหมือน 16. ด.ช.ประวิติศาสตร์ มาลัยนาค	/	/	/	/	/	/	

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปีพาทย์	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อนักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
30. คณะ ป.ศิษย์ ประเสริฐ (ต่อ)	นายโกศล มาลัยนาค	17. นายเกษม ราชชา 18. นายแล สิงขานาญ 19. นายเฉลย ราชชา 20. ด.ช.ภาณุวัตร สิงขานาญ	/			/			
31. คณะ ส.สมพงษ์ ศิลป์	นายสมพงษ์ แยมพราย	1. นายสมพงษ์ แยมพราย 2. นายประเสริฐ แยมพราย 3. นายนฤพล แยมพราย 4. น.ส.ขวัญตา แยมพราย 5. น.ส.จุรีย์พร แยมพราย 6. นางสุชิน ทองนิล 7. นายสมหวัง สุทนต์ 8. นายมณี ไม่ทราบนามสกุล 9. นายเอก สโตทอง 10. น.ส.อัญชลี สีน้าเงิน 11. ด.ช.จักรกฤษณ์ พุทธฤกษ์ 12. ด.ช.เมธี บุญรอด	/			/			/
32. คณะสองเมือง พันธุ์รัตน์	นายสองเมือง พันธุ์รัตน์	1. นายกิตินัย นาคศรี 2. นายกัมปนาท นาคศรี 3. นายภาณุวัฒน์ แรจรวมสิน 4. นายพิศิษฐ์ บุรณเกียรติสกุล 5. นายพิเชษฐ์ บุรณเกียรติสกุล 6. นายสมชาย จันทร์สุวรรณ 7. นายอนุชิต มณฑะเชียร 8. นายวิฑิต วงษ์นิล 9. นายจรัส บุญกล้า 10. นายประทีป เฟื่องขจร 11. นายชูเกียรติ พูลเกิด 12. นายประวิทย์ สอดคล้อง 13. นายอัศรพงษ์ ยิ้มละมัย 14. น.ส.สุภาทิพย์ อุ่นศรี 15. น.ส.นิตยา พันธุ์รัตน์	/	/					

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปีพาทย์	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายชื่อผู้กตดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
33. คณะโรจน์ศิลป์	นายเลี้ยว ภูริโรจน์	1. นายกำจาย งามอักษร 2. นายสำเร็จ งามอักษร 3. น.ส.สมหมาย ภูริโรจน์ 4. น.ส.ราตรี ภูริโรจน์ 5. น.ส.วิธภา ภูริโรจน์ 6. นายสำรวย ภูริโรจน์ 7. นายทรงพร ภูริโรจน์ 8. นายสมพงศ์ ปานสกุล 9. นายเลี้ยว ภูริโรจน์ 10. นายอพิวัธ เพาะปลูก 11. นายมารุต งามอักษร 12. นายสนั่น วรรณทอง 13. นายสำราญ ภูริโรจน์ 14. นายสำเนา ปานสกุล 15. นายมานะ วรรณทอง	/	/	/	/	/		
34. คณะส้มเข้ามิตร ส้มพันธ์	นายส้มเข้า สารีผล	1. นายสายชล สารีผล 2. นายสุชาติ สารีผล 3. นางนิตยา เกษนิม 4. นางสุนีย์ นาคทอง 5. นางจำเนียร ประหยัดทรัพย์ 6. นายปรีชา สารีผล 7. น.ส.บังอร สารีผล 8. นายประยุทธ์ เพาะปลูก 9. ด.ช.มนัส เกษนิม 10. นายประชา หนองน้ำขาว 11. นายส้มเข้า สารีผล 12. นายณรงค์ มั่นเมือง 13. นายประทีป เพื่องขจร 14. ด.ช.สกล สารีผล 15. ด.ช.ประนต เพาะปลูก 16. นายมารค งามอักษร 17. ด.ช.วัชร วัฒนกุล 18. ด.ช.พรชัย ประหยัดทรัพย์	/	/	/	/	/	/	/

ตาราง 1 (ต่อ)

ชื่อคณะปีพาทย์	ชื่อหัวหน้าคณะ	รายนามักดนตรีในคณะ	ช่วงอายุ						
			10- 20 ปี	21- 30 ปี	31- 40 ปี	41- 50 ปี	51- 60 ปี	61- 70 ปี	71- 80 ปี
34. คณะส้มเข้ามิตร ส้มพันธ์	นายส้มเข้า สาริผล	19. ด.ช.ศักดิ์ดา ชื่นเอี่ยม	/						
		20. ด.ญ.สุตารัตน์ สาริผล	/						

หมายเหตุ คณะอาจมั่งกรและคณะประดิษฐ์สดแสงจันทร์ ไม่มีนักดนตรีประจำคณะ ปัจจุบันไม่รับงานปีพาทย์ เนื่องจากนักดนตรีในคณะไปประกอบอาชีพอื่นที่มั่นคง ส่วนคณะล้วน กลิ่นซ้อน เมื่อนายล้วน กลิ่นซ้อน เสียชีวิตลง บุตรไม่ได้สืบทอดคณะปีพาทย์ จึงไม่มีนักดนตรีประจำคณะ

4.1.2 ลักษณะการสืบทอดปีพาทย์ของหัวหน้าคณะปีพาทย์

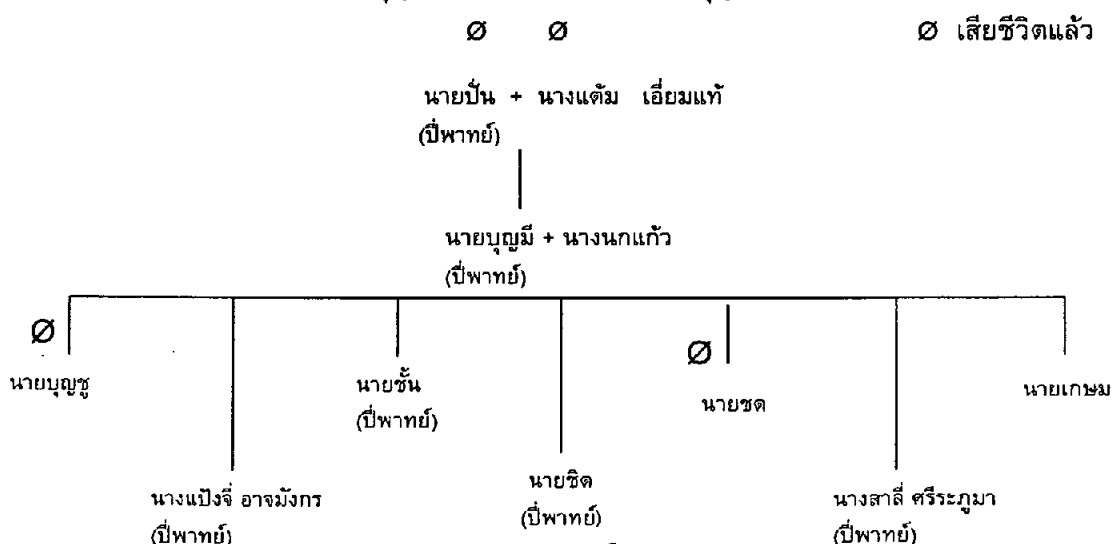
จากการศึกษาภาคสนาม พบว่า หัวหน้าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองมีลักษณะการสืบทอดปีพาทย์เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การสืบทอดปีพาทย์จากครอบครัวที่มีบรรพบุรุษเป็นนักปีพาทย์
2. การสืบทอดปีพาทย์จากการศึกษาดนตรี

4.1.2.1 การสืบทอดปีพาทย์จากครอบครัวที่มีบรรพบุรุษเป็นนักปีพาทย์

จากศึกษาพบคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีหัวหน้าคณะปีพาทย์ที่มีลักษณะการสืบทอดศิลปะเพื่อประกอบอาชีพด้าน ปีพาทย์ ภายในครอบครัวมาแต่บรรพบุรุษมีจำนวนคณะและลักษณะการสืบทอด ดังนี้

1. นายบุญมี เอี่ยมแท้ หัวหน้าคณะบุญมีบ้านเทิงศิลป์

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะบุญมีบ้านเทิงศิลป์

นายบุญมี เอี่ยมแท้ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2451 ปัจจุบันอายุ 94 ปี บิดาชื่อ นายปิ่น เอี่ยมแท้ มารดาชื่อ นางแต้ม เอี่ยมแท้ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ สมรสกับนางแต้ม เอี่ยมแท้ มีบุตรทั้งหมด 7 คน คือ

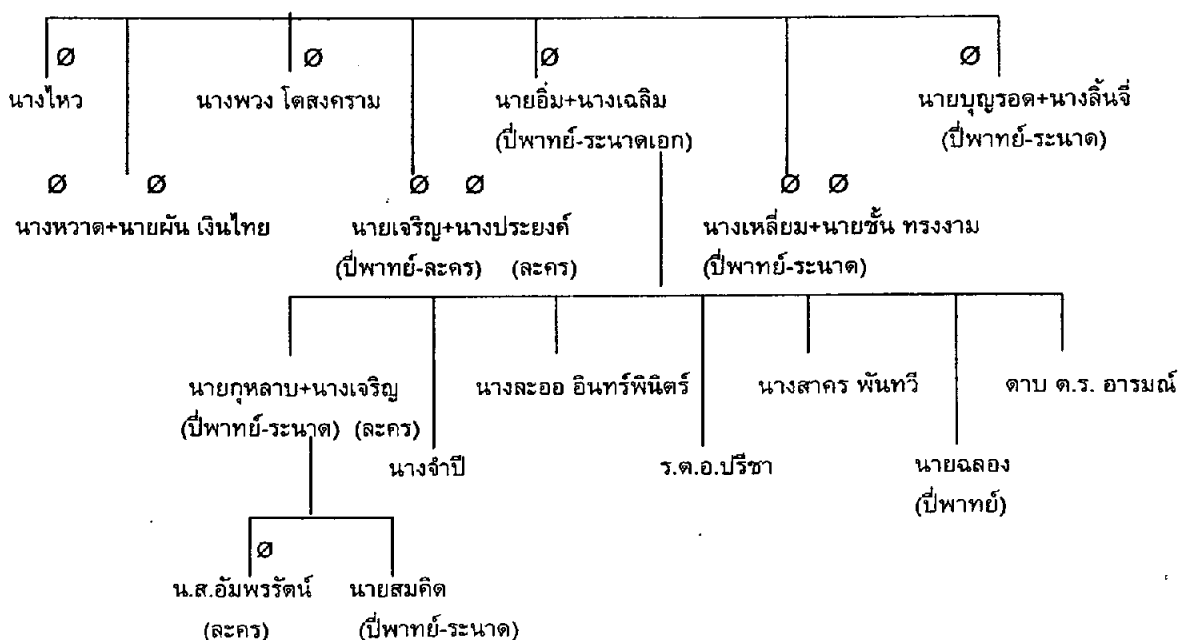
1. นายบุญชู เอี่ยมแท้	เสียชีวิตแล้ว
2. นางแบ่งจี อางม้งกร	อาชีพ ศิลปินละคร
3. นายชัน เอี่ยมแท้	อาชีพ รับจ้างบรรเลงดนตรี
4. นายชิต เอี่ยมแท้	อาชีพ รับจ้างบรรเลงดนตรี
5. นายชด เอี่ยมแท้	เสียชีวิตแล้ว
6. นางสาวลี ศรีระกามา	อาชีพ ศิลปินละคร
7. นายเกษม เอี่ยมแท้	-

นายบุญมี เอี่ยมแท้ ได้รับเครื่องปี่พาทย์จากบิดา อาชีพหลักของนายบุญมี เอี่ยมแท้ คือ รับจ้าง อาชีพเสริม คือ บรรเลงปี่พาทย์และแสดงละคร นายบุญมี และบุตรทุกคนมีความสนใจและรักทางดนตรีไทย รับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ทั้งไทยและมอญในงานต่าง ๆ พร้อมกับสะสมเครื่องดนตรี มีวงปี่พาทย์มอญทั้งหมด 4 ไค้ ปัจจุบันนายบุญมี เอี่ยมแท้ อายุมาก นางแบ่งจี บุตรสาวจึงรับหน้าที่เป็นผู้ดูแลคณะบุญมี บัณฑิตศิลป์ต่อจากนายบุญมี เอี่ยมแท้

2. นายกุหลาบ ศรีประพันธ์ หัวหน้าคณะกุหลาบ ศรีประพันธ์

๐ ๐

นายโอน + นางเขียน ศรีประพันธ์
(ปี่พาทย์) (ละคร)

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์

นายกุหลาบ ศรีประพันธ์ เป็นหัวหน้าคณะ "กุหลาบ ศรีประพันธ์" นายกุหลาบ เป็นบุตรคนโตในจำนวน 7 คนของนายอ้อม และนางแฉล้ม ศรีประพันธ์ เกิดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2479 จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดเจ้าบุญเกิด อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง อาชีพเดิมของบิดาคือการรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์โดยเป็นคนระนาดเอก ปัจจุบันบิดาเสียชีวิตแล้ว

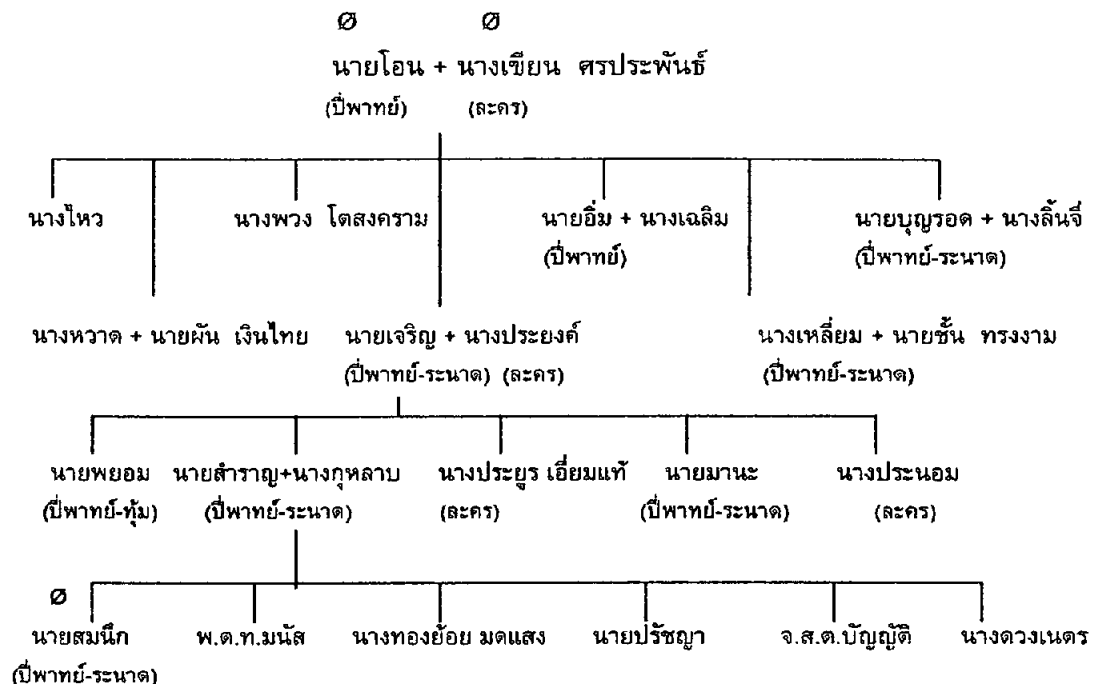
สกุลศรีประพันธ์เป็นสกุลที่รู้จักกันดีทั้งชาวอ่างทองและชาวนักดนตรีทั้งหลาย เนื่องจากเป็นสกุลที่มีลูกหลานสืบทอดเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายคน โดยเฉพาะ "ระนาดเอก" อันเป็นเครื่องดนตรีที่สกุลนี้โด่งดังมาก เช่น นายบุญรอด ศรีประพันธ์ , นายสำราญ ศรีประพันธ์ , นายกุหลาบ ศรีประพันธ์ และนายสมนึก ศรีประพันธ์

นายกุหลาบมีอาชีพหลักด้วยการรับจ้างบรรเลงดนตรีทั่ว ๆ ไป และมีอาชีพเสริมด้วยการค้าขาย เริ่มเรียนดนตรีครั้งแรกเมื่ออายุได้ 7 ปี โดยเรียนที่บ้านกับบิดาด้วยการฝึกฆ้องวงใหญ่ก่อนในเพลงสาธุการ นายกุหลาบเป็นคนที่มีเชื้อสายศิลปินดนตรีในสายเลือดอยู่แล้ว จึงสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว จำเพลงได้แม่นยำ ครั้นฝึกพื้นฐานได้ดีแล้วจึงไปอยู่กับอาบุญรอดผู้ซึ่งมีฝีมือด้านระนาดเอก ณ ที่นี้เองที่นายกุหลาบได้เรียนระนาดเอกเพิ่มเติมจนชำนาญ พร้อมทั้งต่อเพลงต่าง ๆ มากมาย อาบุญรอดนี้เป็นลูกศิษย์ครูสอนวงฆ้อง ดังนั้นนายกุหลาบจึงได้หลักวิชาดนตรีทั้งเรื่องของทางดนตรีและทางเพลง นายกุหลาบบรรเลงสู่สายตาประชาชนครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 9 ปี ในงานอุปสมบท ได้คำตอบแทนเป็นรางวัล 1 บาท รู้สึก ดีใจมาก ขณะนั้น ได้สังกัดอยู่กับคณะนายโอน ศรีประพันธ์ (ปู่) ที่บ้านเลขที่ 2 หมู่ 5 ตำบลย่านซื่อ อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง และเมื่ออายุได้ 34 ปี บิดาได้มอบให้เป็นหัวหน้าคณะพร้อม ๆ กับตั้งชื่อให้ว่าคณะ "กุหลาบ ศรีประพันธ์" ซึ่งขณะนั้นมีแต่เครื่องปี่พาทย์ไทย ต่อมาประมาณปี 2537 ได้ทยอยสร้างเครื่องมอญจนครบสมบูรณ์ นายกุหลาบสมรสกับนางเจริญ ศรีประพันธ์ มีบุตร 2 คน ดังนี้

1. น.ส.อัมพรรัตน์ ศรีประพันธ์ (เสียชีวิต)
2. นายสมคิด ศรีประพันธ์ รับจ้างบรรเลงปี่พาทย์

ครอบครัวของนายกุหลาบนี้ เป็นครอบครัวที่สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีอย่างแท้จริง และภรรยาก็เป็นนักละคร เมื่อมีทายาทก็ได้ถ่ายทอดมรดกนี้ให้สืบทอดไป โดยบุตรสาวได้รับมรดกด้านการละครไว้ และเข้าศึกษาวัฒนธรรมด้านนี้อย่างจริงจังที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง แต่น่าเสียดายที่ต้องเสียชีวิตก่อน ส่วนบุตรชายนั้นได้ศึกษาวิชาดนตรีที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองเช่นกัน ปัจจุบันมีอาชีพรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ นับว่าตระกูลศรีประพันธ์เป็นอีกตระกูลหนึ่งของจังหวัดอ่างทองที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมการดนตรีและการละครในเรื่องของการถ่ายทอด นายกุหลาบนั้นได้ถ่ายทอดให้กับทายาทและบุคคลทั่วไป แต่ปัจจุบันด้วยสภาวะเศรษฐกิจจำต้องช่วยกันหาเลี้ยงชีพ ดังนั้นเมื่อเว้นว่างจากงานบรรเลง นายกุหลาบและทุกคนในครอบครัวจึงช่วยกันทอดถั่วขาย เพื่อเป็นอาชีพเสริม ดังนั้นเวลาที่จะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ทั่ว ๆ ไป จึงต้องงดไปโดยสิ้นเชิง

3. นายสำราญ ทรประพันธ์ หัวหน้าคณะศรประพันธ์

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะศรประพันธ์

นายสำราญ ทรประพันธ์ เป็นหัวหน้าวงปีพาทย์คณะ “ศรประพันธ์” นายสำราญเป็นบุตรคนที่สองในจำนวนพี่น้อง 5 คน ของนายเจริญ และนางประยงค์ ทรประพันธ์ เกิดเมื่อเดือนกรกฎาคม 2470 จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 ที่โรงเรียนเทศบาลวัดแจ้ง อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง อาชีพหลักของบิดามารดาคือทำนา อาชีพเสริมคือ รับจ้างบรรเลงปีพาทย์และแสดงละคร โดยบิดาเป็นปีพาทย์ ส่วนมารดาเป็นละคร

ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า สกูลศรประพันธ์ เป็นสกูลที่รู้จักกันดีทั้งชาวอ่างทองและชาวดนตรีทั้งหลายทั่วไป เนื่องจากเป็นสกูลที่มีลูกหลานสืบทอดเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายคนโดยเฉพาะเครื่องดนตรีที่เรียกว่า “ระนาดเอก” นับเป็นเครื่องดนตรีที่สกูลนี้มีชื่อเสียงโด่งดังมาก นอกจากนายกุหลาบ ศรประพันธ์ และลูกหลานที่ตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอเมืองแล้ว ก็มีนายสำราญ ทรประพันธ์ และลูกหลานที่มีรกรากอยู่ที่อำเภอป่าโมกอีก

นายสำราญมีอาชีพสืบทอดจากบิดา คือ ทำนาและรับจ้างบรรเลงปีพาทย์ในงานทั่ว ๆ ไป ยกเว้นการบรรเลงปีพาทย์ประกอบลิเก เริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุได้ 9 ปี กับบิดาที่บ้าน โดยฝึกฆ้องวงใหญ่ก่อนในเพลงสาธุการ นายสำราญมีดนตรีในสายเลือดอยู่แล้ว จึงสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว จำเพลงได้แม่นยำ โดยก่อนหน้านั้น เมื่ออายุ 6 ปี ได้มีโอกาสติดตามบิดามารดาไปบรรเลงตามสถานที่ต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบและกรับ ครั้นบิดาได้ฝึกพื้นฐานบรรเลงเรื่องได้ประมาณ 1 ปี ก็สามารถบรรเลงรวมวงได้ นายสำราญได้บรรเลง ปีพาทย์สู่สายตาประชาชนครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 10 ปี ในงานบุญเข้าพรรษา ที่วัดอัมพวัน อำเภอป่าโมก โดยบรรเลงระนาดเอกร่วมกับเด็ก ๆ วัยเดียวกัน ในละแวกบ้านที่มาเรียนดนตรีกับบิดา ซึ่งมีประมาณ 16-17 คน ครั้งนั้นได้คำตอบแทนประมาณ 15 สตางค์ และต่อมาก็เป็นผู้

บรรเลงระนาดเอกให้กับคณะศรประพันธ์ตลอดมา โดยในบางครั้งก็มีโอกาสได้ไปบรรเลงร่วมกับคณะอื่นบ้าง เป็นครั้งคราว

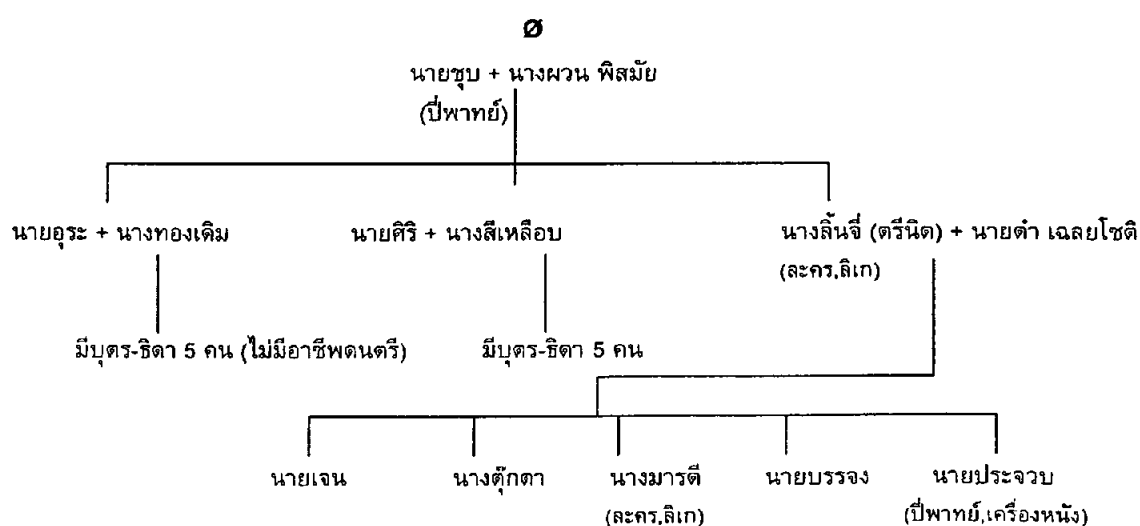
นายสำราญ ได้รับมรดกเครื่องเป่าพาทย์ไทยจากบิดาชุดหนึ่งและใช้มาตลอด มิได้สร้างเครื่องมอญเพิ่มเติมเหมือนหัวหน้าคณะอื่น ๆ โดยให้เหตุผลว่าเนื่องจากตนเป็นคนระนาดเอก มักถูกขอให้ไปบรรเลงแทบจะทุกคณะ จึงไม่มีเวลาดูแลเครื่อง และอีกประการหนึ่งเห็นว่าเป่าพาทย์มอญมีมากมายหลายคณะแล้ว แต่ก็พยายามฝึกเด็ก ๆ ขึ้นมาเป็นนักดนตรีอยู่หลายรุ่น

นายสำราญ ศรประพันธ์ สมรสกับนางกุหลาบ มีบุตรธิดารวม 6 คน ดังนี้

1. นายสมนึก ศรประพันธ์ (ถึงแก่กรรม)	อาชีพ	รับราชการทหาร และเป็นนักดนตรี (ระนาดเอก) ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วไปของวงการดนตรีไทย
2. พ.ต.ท.มนัส ศรประพันธ์	อาชีพ	รับราชการ
3. นางทองย้อย มดแสง	อาชีพ	อิสระ
4. นายปรัชญา ศรประพันธ์	อาชีพ	อิสระ
5. จ.ส.ต.บัญญัติ ศรประพันธ์	อาชีพ	รับราชการ
6. นางดวงเนตร ศรีเพชรเจริญ	อาชีพ	อิสระ

น่าเสียดายที่ครอบครัวของนายสำราญนี้ต้องสูญเสียนักดนตรีระดับฝีมือคือ นายสมนึก ศรประพันธ์ ด้วยวัยเพียง 45 ปี ถึงกระนั้นก็ตามบุตรชายของนายสมนึกคือ นายศราวุธ ศรประพันธ์ ก็ได้ สืบทอด วัฒนธรรมดนตรีนี้ไว้ แล้ว จากความรู้ความสามารถด้านดนตรีไทยนี้ ทำให้ช่วงหนึ่งของชีวิตนายสำราญได้มีโอกาสเข้าไปสอนดนตรีให้กับนักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จึงทำให้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน แม้กระทั่งปัจจุบันก็ได้รับเชิญให้ไปสอนดนตรีตามโรงเรียนต่าง ๆ อยู่เสมอ และที่บ้านของนายสำราญเองก็มีเด็ก ๆ มาเรียนดนตรีเสมอมิได้ขาด โดยนายสำราญได้ตั้งความหวังที่จะให้เขาเหล่านั้นเติบโตเป็นนักดนตรีที่มีความสามารถ และช่วยกันรักษามรดกทางดนตรีไทยสืบไป

4. นางลีนจี่ ตรีนิต หัวหน้าคณะแสงตรีนิต

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิการสืบทอดเป่าพาทย์คณะแสง ตรีนิต

นางล้นจี่ หรือนางจี ตรีนิต เป็นธิดาของนายทองซุบและนางผวน เกิดเมื่อเดือน 11 ปีวอก อายุ 69 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมปีที่ 4 ที่โรงเรียนเทศบาลวัดป่าโมก บิดาเป็นนักดนตรีและมารดาเป็นนักละคร ความสามารถของบิดาและมารดาเป็นที่กล่าวขานรู้จักกันทั่วไป

ถึงแม้นางล้นจี่มีสายเลือดของความเป็นนาฏศิลป์เต็มตัว แต่บิดามารดาไม่ได้ถ่ายทอดให้ แต่ด้วยใจรัก และผูกพันกับวัฒนธรรมด้านนี้ พออายุได้ 10 ปี ซึ่งขณะนั้นกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงชวนขวายเป็นเรียนกับครูแช่ม ไม่ทราบนามสกุล ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากบิดามารดาเป็นอย่างดี ขณะที่เรียนก็มีโอกาสติดตามครูไปแสดงตามที่ต่าง ๆ ได้ค่าตอบแทนตั้งแต่ 25 สตางค์ ไปจนถึง 1.50 บาท เมื่อเรียนจบแล้วจึงประกอบอาชีพ รับจ้างแสดงละครและลิเกเรื่อยมา โดยสังกัดอยู่กับคณะละครสำเนียง เมืองแก้ว ผู้เป็นพี่สาวและแสดงร่วมกับคณะอื่น ๆ เป็นครั้งคราว

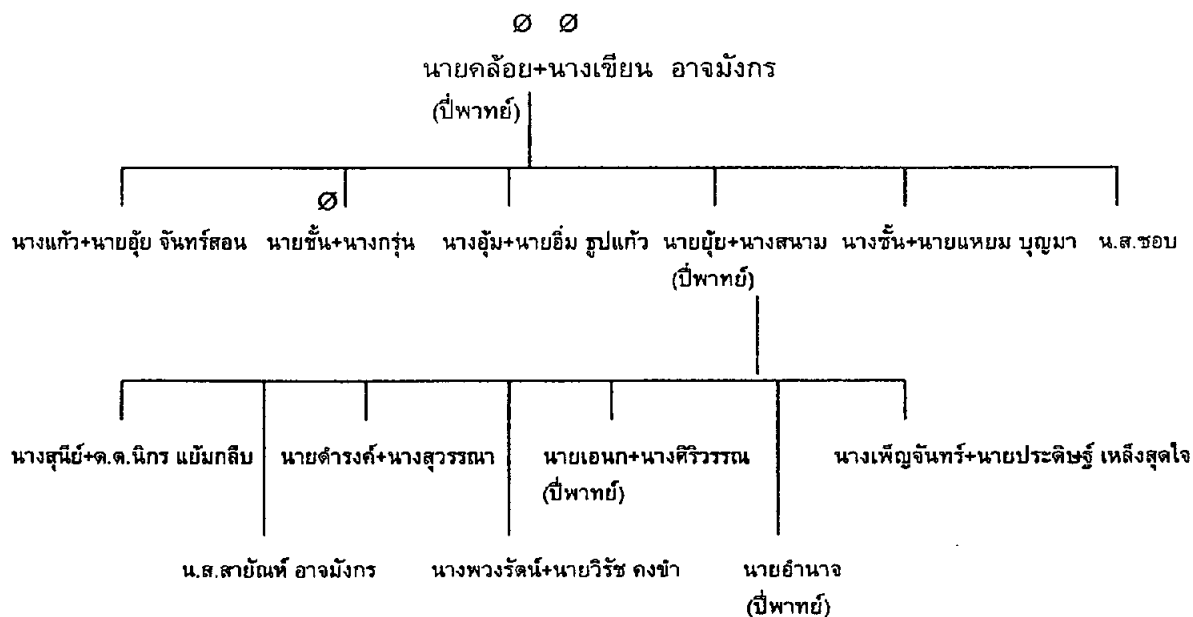
นางจี สมรสกับนายดำ เจลยโชติ (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดาด้วยกัน 5 คน คือ

1. นายเจน เจลยโชติ (ถึงแก่กรรม)
2. นางตุ๊กตา ไม่ทราบนามสกุล อาชีพ ทำไร่
3. นางมารตี เจลยโชติ อาชีพ แสดงละคร และลิเก
4. นายบรรจง เจลยโชติ อาชีพ พนักงานบริษัท
5. นายประจวบ เจลยโชติ อาชีพ รับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ และเครื่องหนัง

ต่อมานายทองซุบผู้เป็นบิดาถึงแก่กรรม มารดาได้แต่งงานใหม่กับนายแสง ตรีนิต หัวหน้าคณะปี่พาทย์มอญ “แสง ตรีนิต” ที่มีชื่อเสียงคณะหนึ่งของอำเภอป่าโมก แต่นางจีไม่ได้รับการถ่ายทอดหรือสนับสนุนให้เรียนดนตรีจากบิดา เนื่องจากบิดาเห็นว่านางจีเป็นผู้หญิง ไม่สะดวกที่จะเดินทางไปค้างคืนในที่ต่าง ๆ ในระยะหลังนายแสงไม่ได้รับงานปี่พาทย์มอญเลย เนื่องจากหานักดนตรีมาร่วมในวงยาก นักดนตรีบางคนหันไปประกอบอาชีพอื่น และเมื่อนายแสงถึงแก่กรรม นางจีจึงรับหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะแทน และยังคงใช้ชื่อเดิมว่า “แสง ตรีนิต”

ระยะหลังละครคณะสำเนียง เมืองแก้ว พี่สาวของนางจีได้เข้าร่วมกับคณะลิเกวัดสระแก้ว โดยมีนางสำเนียงเป็นผู้ควบคุมและดูแล ซึ่งได้รับงานการแสดงเรื่อยมาทั้งในจังหวัดอ่างทองและจังหวัดใกล้เคียง ปัจจุบันนางสำเนียงชรามาก จึงให้นางจีเป็นผู้ควบคุมและดูแลคณะละครและลิเกแทน นางจีจึงต้องรับภาระดูแลทั้งคณะลิเกและคณะปี่พาทย์ สมาชิกที่บรรเลงในคณะแบ่งเป็นสมาชิกวงปี่พาทย์ที่บรรเลงประกอบการแสดงลิเกและละคร

5. นายย้อย อางมังกร หัวหน้าคณะอางมังกร

ภาพประกอบ 5 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะอางมังกร

นายย้อย อางมังกร เป็นบุตรของนายคล้อยและนางเขียน เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2465 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดเทวราช

นายย้อยมีอาชีพรับจ้างบรรเลงปีพาทย์ เนื่องจากบิดาเป็นนักปีพาทย์ที่มีชื่อเสียง และนายย้อยเอง ก็ได้ยินดนตรีมาตั้งแต่เกิด เรียกได้ว่าชีวิตของนายย้อยนั้นถูกหล่อหลอมด้วยดนตรี จึงรักและผูกพันในดนตรีไทยมาก เมื่ออายุได้ 7 ปี บิดาเริ่มปลูกฝังดนตรีด้วยการฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ ซึ่งเป็นการฝึกหัดดนตรีขั้นพื้นฐานของนักดนตรีไทยทุกคน เมื่อฝึกหัดจนมีความสามารถในระดับหนึ่งแล้วบิดาจึงส่งไปเรียนเพิ่มเติมกับครูสำนักต่าง ๆ เช่น สำนักหลวงประดิษฐไพเราะ สำนักบ้านใหม่ทางกระบะ เป็นต้น จนมีความเชี่ยวชาญและสามารถควบคุมวงดนตรีได้ ครั้นอายุได้ 17 ปี บิดาได้ถึงแก่กรรม นายย้อยจึงทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะแทนเรื่อยมา โดยรับงานบรรเลงปีพาทย์ทั่ว ๆ ไป ทั้งปีพาทย์ไทยและปีพาทย์มอญ

เมื่อวัยเยาว์นายย้อยได้ติดตามบิดาไปบรรเลงปีพาทย์ตามงานต่าง ๆ งานแรกที่ได้บรรเลงคือ งานบวชนาคที่วัดเยื้องกงคาราม รู้สึกดีใจมากที่ได้บรรเลงร่วมกับผู้ใหญ่ ได้ค่าตอบแทนเป็นเงิน 1 บาท ต่อจากงานนั้นมาก็มีงานให้บรรเลงอยู่เป็นประจำ นายย้อยรับจ้างบรรเลงปีพาทย์จนกระทั่งอายุถึงเกณฑ์ทหาร และสามารถวิชาดนตรีที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้ กล่าวคือ นายย้อยมีหน้าที่พิเศษในการบรรเลงระนาดให้ผู้บังคับบัญชาฟังยามพักผ่อน ด้วยเหตุนี้จึงได้รับความเมตตาจากผู้บังคับบัญชาเป็นกรณีพิเศษ ทำให้ชีวิตในช่วงของการเป็นทหารนั้นไม่ลำบาก นายย้อยได้ยึดอาชีพรับจ้างบรรเลงปีพาทย์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน นายย้อยได้สมรสกับนางสนมมีบุตรธิดาด้วยกัน 7 คน คือ

1. นางสุนีย์ แยมกليب	อาชีพ	รับราชการ
2. นายสายันท์ อางมังกร	อาชีพ	ทำนา
3. นายดำรงค์ อางมังกร	อาชีพ	รับจ้าง
4. นางพวงรัตน์ คงชา	อาชีพ	รับราชการ
5. นายเอนก อางมังกร	อาชีพ	รับราชการ

นายสุเทพ ยิ้มสะอาด หัวหน้าวงปี่พาทย์มอญคณะ "สุเทพ ยิ้มสะอาด" เป็นบุตรของนายกุ่ม และนางจอม ยิ้มสะอาด เกิดเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2480 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนวัดจั่วราย และได้ศึกษาต่อที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 บิดาของนายสุเทพนั้นเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียง ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว

นอกจากนายสุเทพจะมีอาชีพทำนาแล้วยังรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ด้วย มีลูกศิษย์มากมาย สุเทพหรือแกละ จึงเป็นชื่อที่นักดนตรีอ่างทองรู้จักดี เพราะบรรพบุรุษจนถึงชั้นลูกหลานได้สืบสานศิลปดนตรีปี่พาทย์ทั้งไทยและมอญมาโดยตลอด นายสุเทพเองสนใจดนตรีมาตั้งแต่เด็ก ๆ เนื่องจากบิดาเป็นนักกลองยาวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี ครั้นอายุ 11 ปี จึงเริ่มเรียนดนตรีอย่างจริงจังที่บ้านบิดานั้นเอง กับอา นายเอ้ย และอา นายหลิ โดยหัดฆ้องวงใหญ่เป็นเครื่องมือนำ นายสุเทพเป็นผู้ที่เรียนดนตรีได้รวดเร็ว เนื่องจากมีใจรัก ประกอบกับมีสายเลือดศิลปินดนตรีมาโดยกำเนิดด้วย เมื่อมีความชำนาญขึ้นแล้วจึงหัดเครื่องมือนอื่น ๆ ต่อไป เป็นลำดับ ได้แก่ ฆ้องวงเล็ก ระนาดทุ้ม และระนาดเอก เป็นต้น

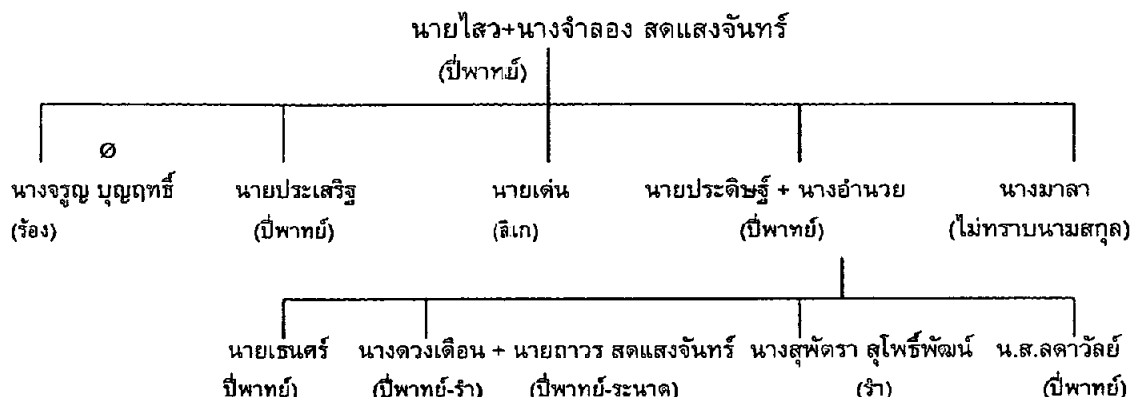
นอกจากเรียนเพิ่มเติมจากครูหลาย ๆ ท่านแล้ว นายสุเทพยังมีความขยันอดทนในการฝึกซ้อม เพราะการเรียนดนตรีนั้นหัวใจอยู่ที่การขยันหมั่นฝึกซ้อมบ่อย ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความชำนาญมีความแม่นยำ และมีฝีมือแก่กล้า นอกจากนี้ยังได้ชวนขวายศึกษาหาความรู้จากการฟังเทปบันทึกเสียงตลอดจนใช้วิธีครูพักลักจำจากนักดนตรีที่มีฝีมือที่ตนเองชื่นชอบด้วย นับได้ว่านายสุเทพเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนใฝ่รู้โดยแท้ ครั้นอายุได้ 28 ปี จึงได้สมรสกับนางสมพงษ์ มีบุตร 4 คน คือ

1. นางกระเถิด กันนุช	อาชีพ	ทำงานโรงงานและบรรเลงปี่พาทย์
2. นายพรศักดิ์ ยิ้มสะอาด	อาชีพ	บรรเลงปี่พาทย์
3. นางสาวจิต ยิ้มสะอาด	อาชีพ	บรรเลงปี่พาทย์ และนักร้อง
4. นายชาติรี ยิ้มสะอาด	อาชีพ	บรรเลงปี่พาทย์

ก่อนที่จะมีวงปี่พาทย์เป็นของตนเองนั้น ได้สังกัดอยู่กับนายเปรย ยิ้มสะอาด ผู้เป็นอา ภายใต้ชื่อคณะว่า ป.ยิ้มสะอาด ต่อมาได้สร้างวงศิลปินเป็นของตนเองชื่อว่า "คณะสุเทพ ยิ้มสะอาด" ซึ่งรับงานบรรเลงทุกประเภท ได้แก่ งานบวช งานแต่งงาน ทำขวัญนาคร เทศน์มหาชาติ และแม่แต่งงานศพ นายสุเทพได้สร้างเครื่องดนตรีไว้มากมายมีทั้งวงปี่พาทย์ไทย วงปี่พาทย์มอญ ตลอดจนเครื่องละครพระนาง ที่เป็นชุดรำเบ็ดเตล็ด คณะดนตรีของนายสุเทพนี้เป็นคณะที่รับบรรเลงประกอบในงานต่าง ๆ และประกอบการแสดงละครเบ็ดเตล็ด แต่จะไม่บรรเลงประกอบการแสดงลิเก

ปัจจุบันนายสุเทพ ได้ถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์มากมายมีทั้งที่เป็นทายาท และบุคคลทั่วไป ลูกศิษย์ที่นายสุเทพภูมิใจ คือ บุตรทั้งสี่คนและหลาน ๆ ได้แก่ นายวิสูตร ยิ้มสะอาด , นายวิฑูร ยิ้มสะอาด ส่วนลูกศิษย์อื่น ๆ ได้แก่ นายสมควร แจ่มวิถิ อยู่จังหวัดสุพรรณบุรี , นายชูศักดิ์ ทองคำชู , นายติระศักดิ์ วงเวียน เป็นต้น

7. นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ หัวหน้าคณะประดิษฐ์สดแสงจันทร์

ภาพประกอบ 7 แผนภูมิการสืบทอดป้าพทย์คณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์

นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ เป็นบุตรของนายไสว และนางจำลอง สดแสงจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2485 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อาชีพของบิดาคือ รับจ้างบรรเลงป้าพทย์

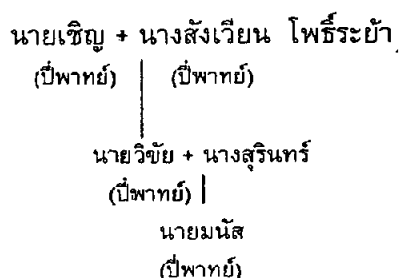
นายประดิษฐ์ มีอาชีพรับราชการครูอยู่ที่โรงเรียนชุมชนวัดนางโน เริ่มเรียนดนตรีไทยเมื่ออายุ 8 ปี จากบิดา ขณะนั้นอยู่ที่บ้านริ โดยเริ่มต้นฝึกหัดป้าพทย์ไทยก่อน และเครื่องดนตรีที่ฝึกหัดคือ ข้องวงใหญ่ เพลงที่เรียนเป็นพื้นฐานคือเพลงสาธุการ และต่อมาก็มีโอกาสฝึกหัดเครื่องมือนี่อื่น ๆ เป็นลำดับ นอกจากนี้ยังมีความสามารถขับร้องเพลงไทยด้วย

นายประดิษฐ์สมรสกับนางอำนวย สดแสงจันทร์ มีบุตรธิดาทั้งหมด 4 คนดังนี้

1. นายธเนศ สดแสงจันทร์ อาชีพ รับราชการ
2. นางดวงเดือน สดแสงจันทร์ อาชีพ รับราชการ
3. นางสุพัตรา สุโพธิ์พัฒน์ อาชีพ รับราชการ
4. น.ส.ลดาวัลย์ สดแสงจันทร์ อาชีพ รับราชการ

จากแผนภูมิจะเห็นว่า ตระกูลสดแสงจันทร์เป็นอีกตระกูลหนึ่งที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีป้าพทย์ที่มีนัยสำคัญอย่างต่อเนือง และบุตรธิดาของนายประดิษฐ์ทุกคนก็ได้สืบทอดเจตนารมย์ได้เป็นอย่างดี และน่าจะเป็นตระกูลดนตรีไทยที่มีนัยต่อไป

8. นายวิชัย โพธิ์ระย้า หัวหน้าคณะวิชัย โพธิ์ระย้า

ภาพประกอบ 8 แผนภูมิการสืบทอดป้าพทย์คณะวิชัย โพธิ์ระย้า

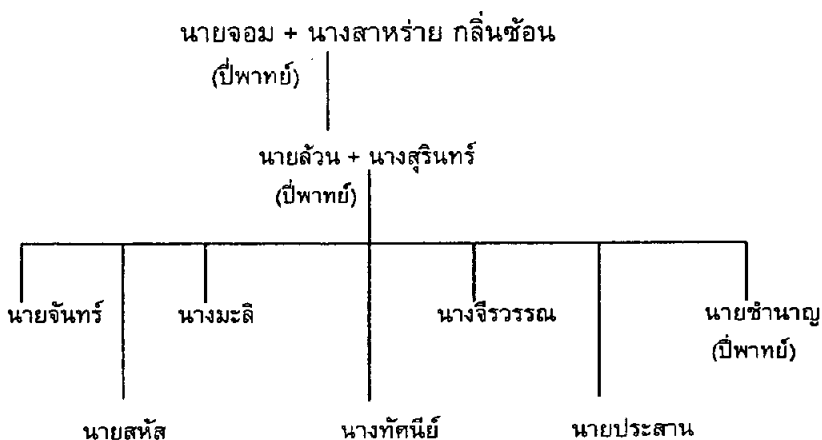
นายวิชัย โพธิ์ระย้า หรือที่ใคร ๆ เรียกขานนามว่า ผู้ใหญ่วิชัย เป็นบุตรของนายเชิญและนางสังเวียน โพธิ์ระย้า เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2487 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนโพธิ์ทองจินตามณี ทั้งบิดาและมารดาต่างมีอาชีพรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์

นายวิชัย มีอาชีพหลักเป็นผู้ใหญ่บ้าน และรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์เป็นอาชีพเสริมเนื่องจากบิดามารดาต่างก็เป็นดนตรีปี่พาทย์ ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่านายวิชัยได้ยีนดนตรีมาตั้งแต่เกิด ฉะนั้นชีวิตจึงได้รับการซึมซับด้วยเพลงดนตรีอยู่ตลอดเวลา เมื่ออายุได้ 8 ปี จึงเริ่มเรียนดนตรีไทยจากบิดาขณะนั้นอยู่ที่บ้านม่วงเตี้ย บิดาได้เริ่มต้นฝึกหัดระนาดเอกและปี่ให้ เมื่อมีความชำนาญแล้วจึงฝึกหัดเครื่องขึ้นอื่น ๆ เป็นลำดับต่อไป การเรียนดนตรีไทยของนายวิชัยนั้น นอกจากเรียนกับบิดาแล้วยังเรียนกับครูอื่น ๆ อีก ได้แก่ ครูสาคร ภูเหม , ครูปิ่น ศรีแก้ว และครูสำรวย แก้วสว่าง

ต่อมาได้มีโอกาสตั้งคณะ เนื่องจากมีเครื่องดนตรีที่บ้านทั้งเครื่องปี่พาทย์ไทย และเครื่องปี่พาทย์มอญ โดยเฉพาะเครื่องมอญนั้นมีถึง 10 โถง ให้ชื่อคณะว่า “ผู้ใหญ่วิชัย โพธิ์ระย้า” รับจ้างบรรเลงดนตรีในงานทุกประเภท

นายวิชัย โพธิ์ระย้า สมรสกับนางสุรินทร์ มีบุตร 1 คน คือ นายมนัส โพธิ์ระย้า ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ขณะเดียวกันก็มีหน้าที่เป็นคนเป่าปี่ให้กับคณะปี่พาทย์ของบิดา และลิเกคณะอนุชา สวนศรี (หลานของพงษ์ศักดิ์ สวนศรี) ถึงแม้ตระกูลโพธิ์ระย้าจะมีทายาทเพียงคนเดียว นายวิชัยผู้เป็นบิดาก็มิได้ผิดหวังเลย เพราะนายมนัสได้ดำเนินรอยตาม และสามารถที่จะเป็นหัวหน้าคณะสืบทอดจากบิดาได้ในอนาคต

9. นายล้วน กลิ่นซ้อน หัวหน้าคณะล้วน กลิ่นซ้อน

ภาพประกอบ 9 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะล้วน กลิ่นซ้อน

นายล้วน กลิ่นซ้อน เป็นบุตรของนายจอมและนางสาวราย กลิ่นซ้อน เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2471 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดมอญ บิดามีอาชีพรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์

นายล้วนมีอาชีพหลักรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ เนื่องจากบิดาบรรเลงดนตรีไทยได้ เมื่ออายุ 8 ปี จึงเริ่ม

เรียนฆ้องวงใหญ่อันเป็นการเรียนชั้นพื้นฐานจากบิดา ต่อมาเข้ากรุงเทพฯ และได้มีโอกาสศึกษากับครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ นายล้วนสมรสกับนางสุรินทร์ กลิ่นซ้อน มีบุตรถึง 11 คน แต่มีเพียงนายชำนาญ กลิ่นซ้อนเพียงคนเดียวที่เป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของตระกูลกลิ่นซ้อน

10. นายนกุล ประดิษฐ์ศร หัวหน้าคณะนกุลวิเศษชัยชาญ

๘

นายแต้ม + นางประจวบ ประดิษฐ์ศร

(ปีพาทย์)

นายนกุล + นางจีรพัฒน์

(ปีพาทย์)

นางกาญจนา

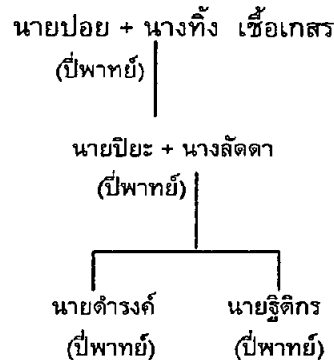
ภาพประกอบ 10 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะนกุลวิเศษชัยชาญ

นายนกุล ประดิษฐ์ศร เป็นบุตรของนายแต้ม และนางประจวบ ประดิษฐ์ศร เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2491 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนโพธิ์ปล้ำ บิดามีอาชีพรับจ้างบรรเลงปีพาทย์ แต่ได้เสียชีวิตแล้ว

นายนกุลมีอาชีพหลักรับจ้างทั่วไป และรับจ้างบรรเลงปีพาทย์เป็นอาชีพเสริม เนื่องจากบิดาเป็นนักดนตรี จึงสนับสนุนด้วยการส่งให้ไปเรียนกับครูแปลก ปานเอี่ยม ซึ่งเป็นตา อยู่ที่บ้านท่าช้าง ครูแปลกนี้เคยเป็นศิษย์สำนักคุณครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ขณะนั้นนายนกุลอายุประมาณ 10 ปี ครูแปลกได้เริ่มฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ก่อน และได้ฝึกหัดเครื่องดนตรีอื่น ๆ เป็นลำดับต่อมา เมื่ออายุได้ประมาณ 12 ปี จึงได้เป็นผู้บรรเลงระนาดเอก ครั้นครูแปลกเสียชีวิตแล้วประกอบกับนายนกุลต้องเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาต่อ บิดาจึงส่งเสริมให้ไปเรียนดนตรีเพิ่มเติมอีกกับครูหมัด ที่บ้านคูริยประณีต

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2521 ได้เริ่มสร้างเครื่องปีพาทย์มอญขึ้น และให้ชื่อคณะว่า "นกุลวิเศษชัยชาญ" นายนกุล ประดิษฐ์ศร สมรสกับนางจีรพัฒน์ มีบุตรสาวเพียง 1 คน คือ นางกาญจนา ประดิษฐ์ศร ซึ่งมีอาชีพค้าขาย แสดงให้เห็นว่าผู้ที่จะเป็นทายาทสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีของตระกูลประดิษฐ์ศรคงจะสิ้นสุดลง ด้วยสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันอาชีพรับจ้างบรรเลงดนตรีไม่สามารถดึงดูดให้หันมายึดเป็นอาชีพได้ ถ้าไม่มีทุนสร้างเครื่องหรือไม่มีการรดกทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นเมื่อมีอาชีพอื่นที่มั่นคงกว่า จึงหันไปยึดอาชีพเหล่านั้น แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีอาชีพรับจ้างบรรเลงดนตรีนั้น ต้องเกิดจากจิตใจที่รักและชอบจริง ๆ และนายนกุลก็เป็นคนอ่องทองอีกคนหนึ่งที่ได้สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีแล้ว

11. นายปิยะ เชื้อเกสร หัวหน้าคณะศิษย์ครูปอย

ภาพประกอบ 11 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะศิษย์ครูปอย

นายปิยะ เชื้อเกสร เป็นบุตรของนายปอย และนางทึง เชื้อเกสร เกิดเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2492 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดท่าชุมหม่ม บิดามีอาชีพรับจ้างบรรเลงปีพาทย์

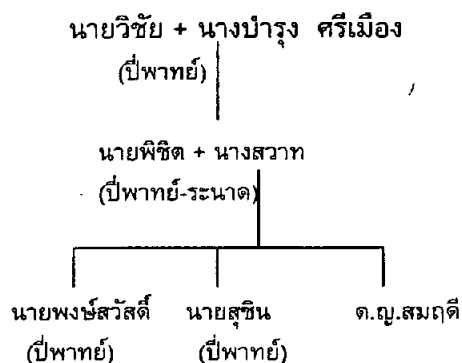
นายปิยะมีอาชีพหลักคือ รับราชการและมีอาชีพเสริมด้วยการรับจ้างบรรเลงปีพาทย์ นายปิยะเริ่มเรียนดนตรีกับบิดาเมื่ออายุ 7 ปี โดยเริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่ และเมื่อมีทักษะมากขึ้นจึงเรียนเครื่องมือนั้นอื่น ๆ เป็นลำดับ ครั้นอายุได้ 9 ปี จึงเริ่มออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ งานแรกที่บรรเลงคืองานอุปสมบทที่วัดใกล้เคียง บ้าน

ต่อมาจึงได้ตั้งวงปีพาทย์มอญคณะ “ศิษย์ครูปอย” ขึ้น โดยมีทั้งเครื่องปีพาทย์ไทยและปีพาทย์มอญ โดยเฉพาะเครื่องมอญนั้นมีทั้งหมด 8 โคง นายปิยะ เชื้อเกสรสมรสกับนางลัดดามีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ

1. นายดำรง เชื้อเกสร อาชีพ รับราชการที่วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี
2. นายจิตกร เชื้อเกสร จบการศึกษาระดับชั้นปีที่ 2 ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง

จะเห็นว่านายปิยะได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปีพาทย์ให้กับบุตรไว้ทุกคน และปัจจุบันทุกคนก็ได้สานต่อเจตนารมณ์ของนายปิยะได้เป็นอย่างดี ตระกูลเชื้อเกสรก็เป็นอีกตระกูลหนึ่งของอ่างทองที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปีพาทย์แก่ทายาทให้คงอยู่ตลอดไป

12. นายพิชิต ศรีเมือง หัวหน้าคณะพิชิต ศรีเมือง

ภาพประกอบ 12 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะพิชิตศรีเมือง

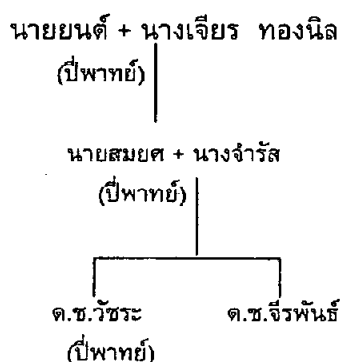
วงได้ จึงเริ่มออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ งานแรกคือ งานอุปสมบทที่บางจักร ในเพลงชุดโหมโรงเย็น สมัยนั้น ได้ค่าจ้างเป็นเงิน 20 บาท ซึ่งก็สังกัดอยู่กับคณะพิรุณทองของบิดานั่นเอง

ต่อมานายทศพรอายุประมาณ 25 ปี บิดาได้เลิกอาชีพรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ และใช้ชีวิตอยู่ในเทศบรรพชิต นายทศพรจึงรับหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะแทนบิดามาจนถึงปัจจุบันนี้ คณะพิรุณทองนี้มีทั้งเครื่องปี่พาทย์ไทยและมอญ ซึ่งบิดาเป็นผู้สร้างไว้ นอกจากนี้ยังมีชุดการแสดงประจำคณะไว้บริการ คือ ชุดรำมอญ ปัจจุบันรับจ้างบรรเลงในงานทั่ว ๆ ไป เช่น งานศพ ลิเก และงานไหว้ครู เป็นต้น นายทศพร โศกบัว สมรสกับนางปราณี มีบุตรธิดาด้วยกัน 3 คน คือ

1. นายเอกชัย โศกบัว กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยอ่างทอง, บรรเลงดนตรี
2. ด.ญ.ฐิตินันท์ โศกบัว กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนอมรวิทยาลัย
3. ด.ช.ทัศนัย โศกบัว กำลังศึกษาอยู่

จะเห็นว่านายทศพรได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ให้กับบุตร และในอนาคตคงจะได้เห็นศิลปินตระกูลโศกบัวได้สานต่อเจตนารมณ์ของนายทศพรได้เป็นอย่างดี นับเป็นอีกตระกูลหนึ่งของอ่างทองที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์แก่ทายาทให้คงอยู่ตลอดไป

14. นายสมยศ ทองนิล หัวหน้าคณะสมยศ ทองนิล

ภาพประกอบ 14 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะสมยศ ทองนิล

นายสมยศ ทองนิล เป็นบุตรของนายยนต์และนางเจียร ทองนิล เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2504 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนกำแพงมณีวิทยา บิดามารดามีอาชีพรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์และค้าขาย ปัจจุบันบิดาเสียชีวิตแล้ว

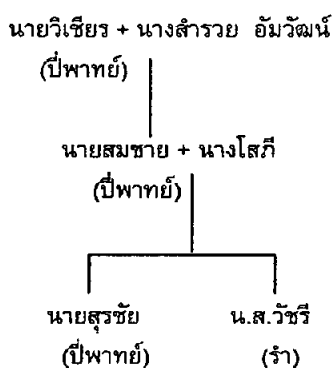
นายสมยศเริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุ 20 ปี โดยเริ่มเรียนที่บ้านครูที่สอนให้คือ ครูเจิม (ไม่ทราบนามสกุล) และนายเสวก บุญชัย ซึ่งเป็นพี่ชาย การเรียนดนตรีของนายสมยศนั้นได้เริ่มเรียนตามกระบวนการของการฝึกหัดดนตรีไทยทั่ว ๆ ไป คือ เริ่มจากการฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ก่อน จนกระทั่งฝึกหัดเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ยังชวนหาพัฒนาตนเองด้วยการเรียนเพิ่มเติมกับครูสาคร ภูเหม

ต่อมาอายุประมาณ 37 ปี จึงได้สร้างเครื่องปี่พาทย์ไทยและปี่พาทย์มอญ ทั้งหมด 4 โถง ตลอดจนตรวจขึ้น และรับจ้างบรรเลงตามงานทั่ว ๆ ไป เช่น งานบวช งานศพ เป็นต้น นายสมยศ ทองนิล สมรสกับนางจรัสมีบุตรด้วยกัน 2 คน คือ

1. ด.ช.วัชร ทงนิล กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นต้นปีที่ 3 ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
2. ด.ช.จิรพันธ์ ทงนิล กำลังศึกษาอยู่โรงเรียนวัดห้วยคันแหลน

จะเห็นว่านายสมยศพยายามที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ให้กับบุตรไว้ทุกคน และปัจจุบันทุกคนก็ได้สานต่อเจตนารมณ์ของนายสมยศได้เป็นอย่างดี ในอนาคตคงจะได้เห็นศิลปินของตระกูลทงนิล สืบทอดวัฒนธรรมปี่พาทย์ให้คงอยู่จังหวัดต่อไป

15. นายสมชาย อัมวัฒน์ หัวหน้าคณะสมชายบรรเลงศิลป์

ภาพประกอบ 15 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะสมชายบรรเลงศิลป์

นายสมชาย อัมวัฒน์ เป็นหัวหน้าปี่พาทย์มอญคณะสมชายบรรเลงศิลป์ นายสมชายเป็นบุตรของนายวิเชียร และนางสาว อัมวัฒน์ เกิดเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2507 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดลาดชะโด บิดามีอาชีพรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์

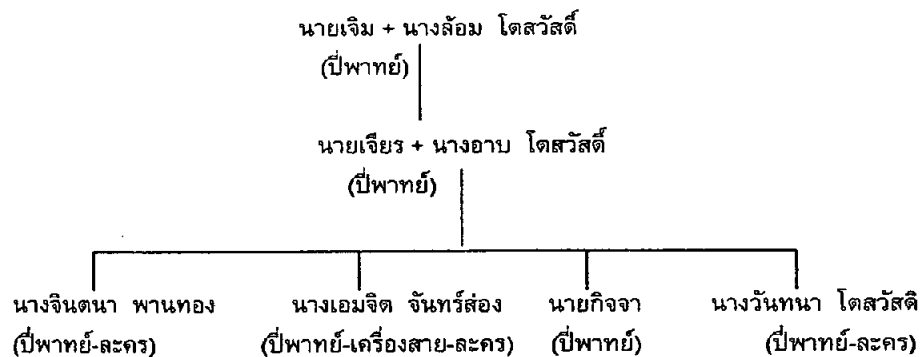
นายสมชายมีอาชีพเช่นเดียวกับบิดา คือ บรรเลงปี่พาทย์ นายสมชายคลุกคลีกับวงดนตรี ตั้งแต่เกิด ครั้นอายุได้ 9 ปี บิดาก็เริ่มสอนดนตรีให้ที่บ้าน ขณะนั้นอยู่ที่ตำบลจักราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ เพลงสาธุการ แล้วต่อยด้วยชุดโหมโรง และเมื่อชำนาญแล้วจึงเปลี่ยนเรียนเครื่องมือนี่อื่น ๆ จนบรรเลงได้ทุกเครื่องมือนอกจากบิดาเป็นครูคนแรกที่วางพื้นฐานให้แล้ว ท่านยังสนับสนุนให้นายสมชายได้เรียนเพิ่มเติมจากครูท่านอื่น ๆ อีก เช่น ครูแสง โกลบัว และประคองศิลป์ ซึ่งล้วนแล้วแต่ครูที่มากด้วยความรู้และประสบการณ์ ครั้นอายุได้ 10 ปี มีความสามารถบรรเลงดนตรีได้ดีแล้ว จึงเริ่มออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ งานแรกคือ งานอุปสมบทที่บ้านหน้าโคก เพลงที่บรรเลงในตอนนั้นคือ เพลงชุดโหมโรง สมัยนั้นได้ค่าจ้างเป็นเงิน 15 บาท

ต่อมาอายุประมาณ 40 ปี จึงได้ตั้งวงปี่พาทย์มอญ "คณะสมชายบรรเลงศิลป์" ขึ้น มีทั้งเครื่องปี่พาทย์ไทยและมอญ รับจ้างบรรเลงปี่พาทย์งานต่าง ๆ และบรรเลงปี่พาทย์ประกอบลิเก นายสมชาย อัมวัฒน์ สมรสกับนางโสภี (ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คือ

1. นายสุรัชย์ อัมวัฒน์ อาชีพ รับจ้างบรรเลงปี่พาทย์
2. น.ส.วัชร อัมวัฒน์ อาชีพ ละคร

จากประวัติครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่านายสมชายได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ให้กับบุตรธิดาไว้ทุกคน และปัจจุบันทุกคนก็มีอาชีพรับจ้างบรรเลงดนตรี และละคร นับว่าตระกูลอัมวัฒน์ก็เป็นอีกตระกูลหนึ่งที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรี ที่มั่นคงและยังคงอยู่ตลอดไป

16. นายเจียร โตสวัสดิ์ หัวหน้าคณะชนกกิจศิษย์สาคร

ภาพประกอบ 16 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะชนกกิจศิษย์สาคร

นายเจียร โตสวัสดิ์ เป็นบุตรของนายเจม และนางล้อม โตสวัสดิ์ เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2484 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดตลาดใหม่ บิดามีอาชีพรับจ้างบรรเลงปีพาทย์

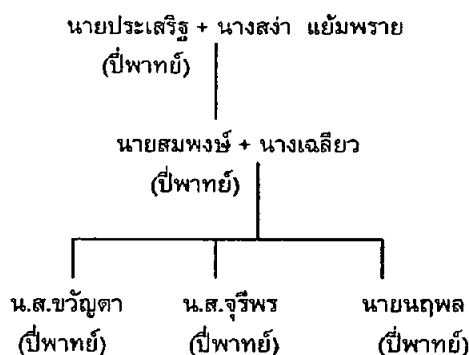
นายเจียรมีอาชีพเช่นเดียวกับบิดาคือ บรรเลงปีพาทย์และละคร นายเจียรคลุกคลีกับวงดนตรีตั้งแต่เกิด ครั้นอายุได้ 8 ปี บิดาก็เริ่มสอนดนตรีให้ที่บ้าน โดยเริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ ในเพลงชุดโหมโรงเย็น และเมื่อชำนาญแล้วจึงฝึกหัดเครื่องมืออื่น ๆ จนบรรเลงได้ทุกเครื่องมือ นอกจากบิดาเป็นครูคนแรกที่วางพื้นฐานให้แล้ว ท่านยังสนับสนุนให้นายเจียรได้เรียนเพิ่มเติมจากครูท่านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น ครูแปลก ครั้นอายุได้ 10 ปี มีความสามารถบรรเลงดนตรีได้ดีและแม่นยำแล้ว จึงเริ่มออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ งานแรกคืองานอุปสมบทที่บ้านตลาดใหม่ เพลงที่บรรเลงในตอนนั้นคือ เพลงชุดโหมโรง สมัยนั้นได้ค่าจ้างเป็นเงิน 10 บาท

ต่อมาอายุประมาณ 51 ปี จึงได้ตั้งวงปีพาทย์มอญชื่อว่าคณะ "ชนกกิจศิษย์สาคร" ขึ้น มีทั้งเครื่องปีพาทย์ไทยและมอญ รับจ้างบรรเลงงานทั่ว ๆ ไป นายเจียร โตสวัสดิ์ สมรสกับนางทองอาบ มีบุตรธิดาด้วยกัน 4 คน คือ

1. นางจินตนา พานทอง	อาชีพ รับจ้างบรรเลงปีพาทย์และละคร
2. นางเอมจิต จันทรส่อง	อาชีพ รับจ้างบรรเลงปีพาทย์, ละครและเครื่องสาย
3. นายกิจจา โตสวัสดิ์	อาชีพ รับจ้างบรรเลงปีพาทย์
4. น.ส.วันทนา โตสวัสดิ์	อาชีพ รับจ้างบรรเลงปีพาทย์และละคร

จากประวัติครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่านายเจียรได้พยายามถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปีพาทย์ให้กับบุตรธิดาไว้ทุกคน ปัจจุบันทุกคนก็มีอาชีพรับจ้างบรรเลงดนตรี และละคร นับว่าตระกูล โตสวัสดิ์นี้มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีที่มั่นคง และยังคงอยู่จังหวัดอ่างทองต่อไป

17. นายสมพงษ์ แยมพราย หัวหน้าคณะ ส. สมพงษ์ศิลป์

ภาพประกอบ 17 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะ ส.สมพงษ์ศิลป์

นายสมพงษ์ แยมพราย เป็นบุตรของนายประเสริฐ และนางสง่า แยมพราย เกิดเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2499 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดท่าชุมนุญ บิดามีอาชีพรับจ้าง บรรเลงปีพาทย์

นายสมพงษ์นั้นจำความได้ก็อยู่ในวงปีพาทย์แล้ว และเป็นธรรมดาที่บิดาหรือมารดาเป็นศิลปินก็มักจะถ่ายทอดให้แก่บุตรของตน บิดาของนายสมพงษ์ก็เช่นกันที่ได้พยายามอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ด้านดนตรี เมื่อนายสมพงษ์อายุ 10 ปี บิดาได้เริ่มฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ให้ และเมื่อมีทักษะมากขึ้นจึงเรียนเครื่องมือนี่อื่น ๆ เป็นลำดับ ครั้นอายุได้ 12 ปี จึงเริ่มออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ งานแรกที่บรรเลงคืองานอุปสมบทที่วัดแถว ละแวกบ้าน ต่อมาอายุประมาณ 38 ปี จึงได้ตั้งวงปีพาทย์มอญคณะ “ส.สมบุรณ์ศิลป์” ขึ้น ปัจจุบันนายสมพงษ์ มีอาชีพรับจ้างแสดงลิเก และรับจ้างบรรเลงปีพาทย์ นายสมพงษ์ แยมพราย สมรสกับนางเจลิยามีบุตรธิดาด้วยกัน 3 คน คือ

1. น.ส.ขวัญตา แยมพราย	อาชีพ	บรรเลงปีพาทย์
2. น.ส.จุรีพร แยมพราย	อาชีพ	บรรเลงปีพาทย์
3. นายณฤพล แยมพราย	อาชีพ	บรรเลงปีพาทย์

จะเห็นว่านายสมพงษ์ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปีพาทย์ให้กับบุตรธิดาไว้ทุกคน และปัจจุบันทุกคนมีอาชีพรับจ้างบรรเลงดนตรี นับว่าตระกูลแยมพรายนี้มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีที่มั่นคง

ประเภท เช่น งานบวช ทำขวัญนาค งานศพ และลิเก เป็นต้น นายเลี้ยว ภูวโรจน์สมรสกับนางสัมพันธ์ มีบุตรธิดา 2 คน คือ

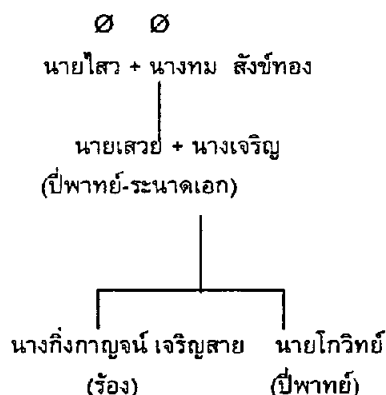
1. น.ส.วิมลภา ภูวโรจน์ กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยเทคนิคอ่างทอง
2. นายทรงพร ภูวโรจน์ กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี

จากประวัติทำให้ทราบว่า นายเลี้ยวได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีให้กับบุตรทั้งสองของตน ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าตระกูลภูวโรจน์นั้นคงจะสืบสานดนตรีไทยได้ต่อไป นอกจากทายาทแล้วนายเลี้ยวยังถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์อีกหลายคน แต่ภาวะปัจจุบันทำให้ต่างคนต่างก็หางานที่แน่นอนและรายได้ที่ดีกว่า ดังนั้นจึงแยกย้ายไปทำงานที่อื่น ๆ กันหมด แต่ก็ยังมีศิษย์ที่นายเลี้ยวประทับใจคือ นายสมพงษ์ ปานสกุล ซึ่งมีฝีมือดี และยังคงรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์สังกัดคณะวิโรจน์ศิลป์อยู่

4.1.2.2 การสืบทอดปี่พาทย์จากการศึกษาดนตรี

นอกจากการสืบทอดจากครอบครัวที่มีบรรพบุรุษเป็นนักปี่พาทย์แล้ว หัวหน้าคณะปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง พบว่ามีการสืบทอดที่เกิดจากการศึกษาดนตรี แล้วจึงก่อตั้งวงดนตรีไทยขึ้นเพื่อประกอบอาชีพ โดยที่บรรพบุรุษไม่มีผู้ใดเป็นนักดนตรี มีจำนวนคณะและลักษณะการสืบทอดดังนี้

1. นายเสวย สังข์ทอง หัวหน้าคณะเสวย สังข์ทอง

ภาพประกอบ 19 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะเสวย สังข์ทอง

นายเสวย สังข์ทอง เป็นบุตรของนายไสวและนางทม สังข์ทอง เกิดเมื่อเดือนมกราคม ปี พ.ศ.2479 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่โรงเรียนวัดรุ่ง (วิบูลย์วิทยาคม) บิดามารดามีอาชีพทำนา ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว

นายเสวยมีอาชีพเช่นเดียวกับบิดาคือ ทำงาน แต่ด้วยความสามารถพิเศษในด้านดนตรี จึงมีอาชีพเสริมอีกทางหนึ่งด้วยการรับงานบรรเลงปี่พาทย์ นายเสวยมีใจรักและชอบดนตรีไทยมาก ครั้นอายุ 15 ปีจึงได้เริ่มเรียนดนตรีไทยกับครูไสว สดแสงจันทร์ นับเป็นครูดนตรีไทยคนแรกที่วางพื้นฐานให้ โดยเริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่เป็นเครื่องมือแรก และเมื่อชำนาญแล้วจึงเรียนเครื่องมืออื่น ๆ อีกด้วย และต่อจากนั้นได้มีการพัฒนาฝีมือด้วยตนเองบ้าง ลักจำบ้างตามวัฒนธรรมของดนตรีไทย ๆ ไปที่มักจะปฏิบัติกัน

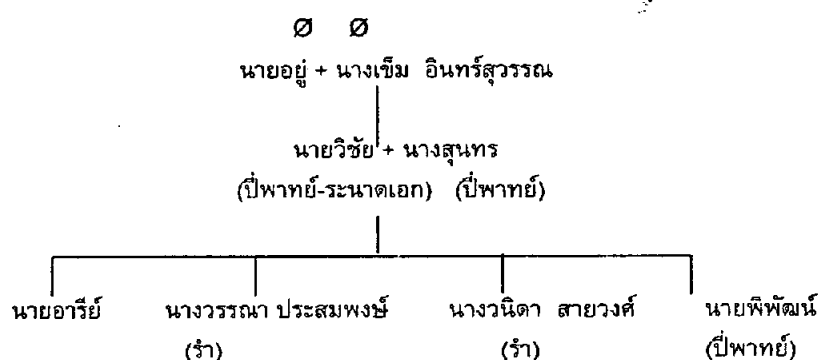
ครั้นอายุประมาณ 40 ปี จึงได้ตั้งคณะปี่พาทย์ขึ้น ให้ชื่อว่า "เสวย สังข์ทอง" ซึ่งก็รับจ้างบรรเลง

ปีพาทย์ตามงานต่าง ๆ มาจนถึงปัจจุบัน ด้วยความสามารถที่มีอยู่นี้ นอกจากจะได้ถ่ายทอดให้ทายาทที่เป็นลูกหลานแล้วยังไม่ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ทั่ว ๆ ไปด้วย ลูกศิษย์ที่นายเสวยชื่นชมคือ นายรุ่งสรวง ทัพพันธุ์ ซึ่งสามารถบรรเลงระนาดเอกและร้องเพลงไทยได้อย่างดีเยี่ยม ปัจจุบันรับราชการและสังกัดวงดนตรีไทยของเทศบาลกรุงเทพฯ นายเสวย สังข์ทองสมรสกับนางเจริญ มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คือ

1. นางกิงกาญจน์ เจริญสาย อาชีพ รับราชการ, รับบรรเลงปีพาทย์
2. นายโกวิทย์ สังข์ทอง อาชีพ รับจ้างทั่วไปและรับบรรเลงปีพาทย์

จากประวัติที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่านายเสวยมีความสามารถด้านดนตรีปีพาทย์และได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปีพาทย์นี้ให้กับบุตรธิดาไว้ทุกคน ปัจจุบันบุตรทุกคนถึงแม้จะมีอาชีพที่มั่นคงแล้วแต่ต่างก็มีอาชีพเสริมด้วยการรับจ้างบรรเลงดนตรีในงานต่าง ๆ นับว่าตระกูลสังข์ทองนี้มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยสู่ลูกหลาน และเป็นคณะหนึ่งของจังหวัดอ่างทองที่มีการสืบทอดทางด้านทายาทและลูกศิษย์

2. นายวิชัย อินทร์สุวรรณ หัวหน้าคณะสุนทรอินทร์สุวรรณ

ภาพประกอบ 20 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ

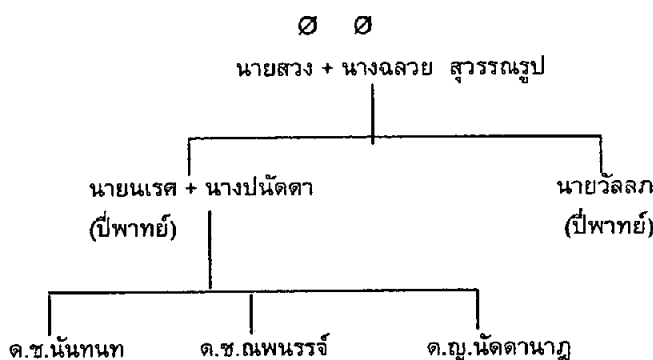
นายวิชัย อินทร์สุวรรณ เป็นบุตรของนายอยู่และนางเข็ม อินทร์สุวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2480 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดโพธิวงษ์ บิดาและมารดาเสียชีวิตแล้ว อาชีพหลักของนายวิชัยคือรับจ้างทั่วไป และมีอาชีพเสริมด้วยการบรรเลงปีพาทย์ นายวิชัยเริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุได้ 9 ปี ผู้ที่เป็นครูคนแรกคือ ครูสนิท ทรัพย์บำรุง ซึ่งได้สอนดนตรีขั้นพื้นฐานให้ โดยเริ่มด้วยการจับมือตีฆ้องวงใหญ่ และเมื่อมีความสามารถขั้นหนึ่งแล้ว จึงตามครูไปบรรเลงตามงานต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบตีเครื่องประกอบจังหวะประกอบการแสดงละครชาตรีในงานกำนัน ครั้นอายุได้ 19 ปี จึงฝึกหัดตีระนาดเอกกับผู้ใหญ่ประทวน (หัวหน้าคณะประทวน อ่อนละมูล) ณ ที่นี้เอง ที่นายวิชัยได้พบกับนางสุนทรบุตรสาวของนายประทวน ต่อมาทั้งคู่ได้สมรสกันและมีบุตรธิดาทั้งสิ้น 4 คน คือ

1. นายอารีย์ อินทร์สุวรรณ อาชีพ รับราชการตำรวจ
2. น.ส.วรรณฯ ประสมพงษ์ อาชีพ รับราชการครู
3. นางวนิดา สายวงศ์ อาชีพ รับราชการครู
4. นายพิพัฒน์ อินทร์สุวรรณ อาชีพ พนักงานบริษัท

หลังจากที่นายประทวนถึงแก่กรรมแล้ว หน้าที่หัวหน้าคณะจึงตกทอดมาถึงนายวิชัยและสมาชิกของ

คณะนายวิชัยก็มาจากลูกหลานแทบทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่าตระกูลอินทร์สุวรรณนี้ได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีสู่ลูกหลานได้อย่างต่อเนื่อง นับเป็นอีกตระกูลหนึ่งที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ของจังหวัดอ่างทอง

3. นายนเรศ สุวรรณรูป หัวหน้าคณะนเรศ สุวรรณรูป

ภาพประกอบ 21 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะนเรศ สุวรรณรูป

นายนเรศ สุวรรณรูป เป็นบุตรของนายสงและนางฉลวย สุวรรณรูป เกิดเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2500 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัจจุบันบิดามารดา เสียชีวิตแล้ว

นายนเรศ มีอาชีพรับราชการ แต่ด้วยความสามารถพิเศษในด้านดนตรี จึงมีอาชีพเสริมอีกทางหนึ่ง ด้วยการรับงานบรรเลงปี่พาทย์ นายนเรศมีใจรักและชอบดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็ก เริ่มเรียนดนตรีครั้งแรกเมื่ออายุ 7 ปี กับครูชิต แถบทอง โดยเริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ก่อนในเพลงชุดโหมโรงเช้าและโหมโรงเย็น และเมื่อชำนาญแล้วจึงเรียนเครื่องมือนี่อื่น ๆ เช่น ปี่ นอกจากครูชิตที่เป็นผู้วางพื้นฐานให้แล้ว ยังได้ชวนช่วยเรียนเพิ่มเติมกับครูพวน บุญจำเริญ อีกท่านหนึ่งด้วย นายนเรศเป็นผู้ที่ใฝ่เรียนใฝ่รู้ มีการพัฒนาฝีมือตนเองให้สูงขึ้น ๆ ขึ้นไป โดยพยายามถามผู้รู้และเรียนกับครูที่มีความชำนาญด้านต่าง ๆ เช่น เรียนเครื่องหนังกับครูกระแสด แก้วกำเนิด เรียนเพลงหน้าพาทย์กับครูสำราญ เกิดผล และครูวิเชียร เกิดผล เป็นต้น

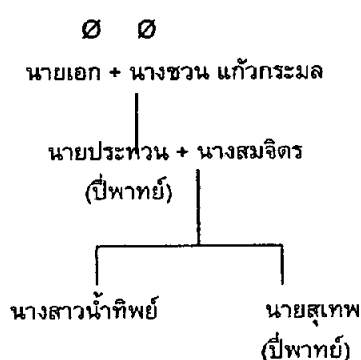
นายนเรศเริ่มออกบรรเลงดนตรีครั้งแรก เมื่ออายุได้ 8 ปี จึงมีโอกาสติดตามครูไปบรรเลงดนตรีตามที่ต่าง ๆ งานแรกคือ งานฉาปนกิจศพที่วัดแจ้ง ได้ค่าตอบแทน 10 บาท ในขณะนั้นไม่เคยคิดว่าค่าจ้างที่ได้รับนั้นน้อยนิด การที่ได้รับค่าตอบแทนกลับยิ่งทำให้เกิดอยู่เสมอว่าจะต้องทำให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก นับว่าเป็นขวัญกำลังใจที่ดีเยี่ยม ทำให้ภูมิใจในตัวเอง อีกทั้งเห็นคุณค่าและความสามารถของตน

ครั้นอายุได้ 20 ปี จึงได้ตั้งคณะปี่พาทย์และใช้ชื่อตนเองเป็นชื่อคณะคือ “นเรศ สุวรรณรูป” ปัจจุบันมีเครื่องปี่พาทย์มอญทั้งหมด 10 โถง รับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ทั่ว ๆ ไป ด้วยความสามารถที่มีอยู่นี้ นอกจากจะได้ถ่ายทอดให้ทายาทแล้วยังได้ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ทั่ว ๆ ไปด้วย นายนเรศ สุวรรณรูปสมรสกับนางปนัดดา มีบุตรธิดาด้วยกัน 3 คน คือ

1. ด.ช.นันทนท สุวรรณรูป	กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประจักษ์
2. ด.ช.ณพนวรรจ สุวรรณรูป	กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนประจักษ์
3. ด.ญ.นัตตานาฏ สุวรรณรูป	กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาล โรงเรียนประจักษ์

นายนเรศ มีน้องชายชื่อ นายวัลลภ สุวรรณรูป ซึ่งเป็นศิษย์วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง มีความสามารถด้านเป่าปี่ ปัจจุบันได้รับราชการอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ จากประวัติที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่านายนเรศมีชีวิตที่คลุกคลีอยู่กับการดนตรีมาตลอด และหน้าที่ที่ได้กระทำอย่างสมบูรณ์แล้วในฐานะคนไทย นั่นคือ การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ลูกหลานและศิษย์ทั่ว ๆ ไป ตระกูลสุวรรณรูปก็เป็นอีกหนึ่งตระกูล ที่มีการสืบวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ของจังหวัดอ่างทอง

4. นายประทวน แก้วกระมล หัวหน้าคณะประทวน แก้วกระมล

ภาพประกอบ 22 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะประทวน แก้วกระมล

นายประทวน แก้วกระมล เป็นบุตรของนายเอกและนางชวน แก้วกระมล เกิดเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2500 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดสุทธาตล ปัจจุบันบิดามารดาเสียชีวิตแล้ว

นายประทวนมีอาชีพค้าขาย แต่ด้วยความสามารถพิเศษในด้านดนตรี จึงมีอาชีพเสริมอีกทางหนึ่ง คือการรับงานบรรเลงปี่พาทย์ นายประทวนมีใจรักและชอบดนตรีไทย เริ่มเรียนดนตรีพื้นฐานครั้งแรกเมื่ออายุ 15 ปี กับครูเสี่ยมและครูแถม ไม่ทราบนามสกุล ที่จังหวัดลพบุรี โดยเริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ ก่อนด้วยเพลงสาธุการ และต่อมาได้เรียนเพิ่มเติมกับครูยงค์ งามวงศ์ บ้านโกงธนู จังหวัดลพบุรี ครั้นมีความสามารถพอสมควรแล้วจึงได้เรียนระนาดเอกกับครูสง อินทร์สุวรรณ ขณะที่เรียนอยู่นั้นก็ได้ติดตามครูไปบรรเลงดนตรีตามที่ต่าง ๆ งานแรกที่วัดบ้านอิฐ โดยรับหน้าที่เป็นผู้ตีเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งระยะแรก ๆ ก็รู้สึกประหม่ามาก ตีผิด ๆ ถูก ๆ แต่ด้วยความเมตตาของครูขณะที่ตีจังหวะผิดท่านก็จะแก้ไขและแนะนำให้ จนทำให้เกิดประสบการณ์มากมาย ต่อมาได้เปลี่ยนหน้าที่จากบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะมาเป็นคนประจำเครื่องต่าง ๆ เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ เป็นต้น ในสมัยก่อนการเรียนดนตรีนั้น ผู้เรียนต้องไปพักอยู่กับครู นายประทวนก็เช่นกันได้พักอาศัยและเรียนอยู่กับครูสงได้ระยะหนึ่งจึงกลับจังหวัดอ่างทอง และมาสังกัดอยู่กับคณะราชนครินทร์ลูกลมหาราช รับงานบรรเลงดนตรีอยู่ระยะหนึ่งจึงย้ายมาสังกัดคณะลิเกศิลป์

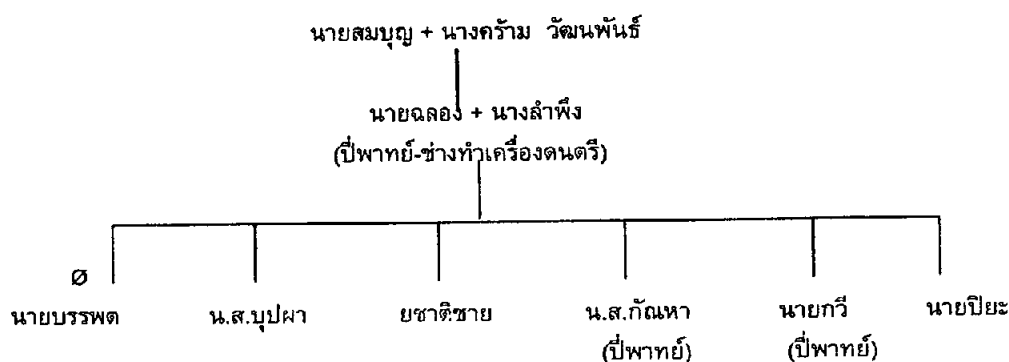
ประมาณปี พ.ศ.2528 นายประทวนจึงตั้งคณะปี่พาทย์เป็นของตนเองขึ้นโดยใช้ชื่อคณะว่า “ประทวน แก้วกระมล” ขณะนั้นอายุ 43 ปี ซึ่งได้รับงานบรรเลงปี่พาทย์อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน งานประจำคืองานบรรเลงปี่พาทย์ทั่ว ๆ ไป ในเรื่องความสามารถที่มีอยู่นี้ นอกจากจะได้ถ่ายทอดให้ทายาทแล้วยังได้ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ทั่ว ๆ ไปอีกด้วย ศิษย์ที่ประทับใจคือ นายสมาน และนายปรีชา ไม่ทราบนามสกุล อยู่ที่

ตำบลย่านซื่อ นางลาววัลย์และนางปราณี ซึ่งไม่ทราบนามสกุลเช่นกัน นายประทวน แก้วกระมล สมรสกับนางสมจิตร มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คือ

1. นางน้ำทิพย์ แก้วกระมล อาชีพ ค้าขาย
2. นายสุเทพ แก้วกระมล อาชีพ รับราชการทหารบก สังกัดกองดุริยางค์ทหารบก

จากประวัติข้างต้นจะเห็นว่านายประทวนเป็นผู้หนึ่งที่พยายามสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมดนตรีนี้ให้คงอยู่สืบไป มีการถ่ายทอดให้บุตรและลูกศิษย์ ในอนาคตคงจะได้เห็นศิลปินดนตรีตระกูลแก้วกระมลได้สานต่อเจตนารมณ์ ตลอดจนสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีได้เป็นอย่างดี

5. นายฉลอง วัฒนพันธ์ หัวหน้าคณะวัฒนพันธ์

ภาพประกอบ 23 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะวัฒนพันธ์

นายฉลอง วัฒนพันธ์ เป็นบุตรของนายสมบุญและนางศรีม วัฒนพันธ์ ไม่ทราบวันเดือนปีเกิดที่แน่นอน ปัจจุบันอายุ 74 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดมหานาม

นายฉลองมีอาชีพหลักคือ ทำนา และมีอาชีพเสริมคือ การรับจ้างบรรเลงดนตรี ครอบครัวยของนายฉลองไม่มีผู้ใดเป็นนักดนตรี แต่นายฉลองเองเป็นผู้ที่สนใจในเรื่องของดนตรีมาก ได้เห็นได้ฟังครั้งใดก็ตั้งใจเป็นสุข อยากบรรเลงได้ ในที่สุดจึงตัดสินใจเรียนอย่างจริงจังเมื่ออายุ 17 ปี โดยฝึกหัดฆ้องวงใหญ่เป็นอันดับแรก และต่อมาได้ฝึกหัดเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ ครูที่ฝึกสอนให้คือ ครูสำรวย งามชุม ครั้นมีความชำนาญจึงได้ออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ ได้ค่าตอบแทนครั้งละ 2 บาท ดีใจมากที่สามารถบรรเลงได้ การที่ได้ออกบรรเลงบ่อย ๆ ทำให้จำเพลงแม่นยำ เพราะต้องขยันฝึกซ้อมและเพลงบางเพลงได้บรรเลงบ่อย ๆ ทำให้จำได้ จึงเป็นแรงผลักดันให้มีมานะอดทนขยันฝึกซ้อม และต่อเพลงเพิ่มเติมจนสามารถบรรเลงดนตรีไทยได้ดี เมื่อมีบุตรจึงพยายามถ่ายทอดให้บุตรด้วยตนเอง จนสามารถบรรเลงได้ดี ณ จุดนี้เองที่นายฉลองคิดสร้างเครื่องปีพาทย์ขึ้นและรับงานทั่ว ๆ ไป เช่นเดียวกับคณะปีพาทย์อื่น ๆ ต่อมานายบรรพตบุตรชายคนโตได้เสียชีวิตลง ทำให้งานบรรเลงปีพาทย์ต้องหยุดชะงักชั่วคราว เนื่องจากความเศร้าโศกเสียใจ เมื่อคลายโศกแล้วนายฉลองจึงสร้างลูกหลานและลูกศิษย์อื่น ๆ ขึ้นมาทดแทน และดำเนินกิจการรับจ้างบรรเลงปีพาทย์ต่อไป

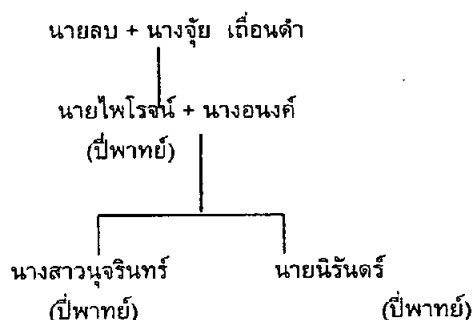
นอกจากความสามารถด้านการบรรเลงดนตรีแล้ว นายฉลองยังสามารถเลาผืนระนาดและขึ้นเครื่องหนึ่งได้อีกด้วย โดยแรก ๆ ก็ทำใช้เอง ต่อมาเมื่อมีผู้ติดต่อสั่งทำ ซึ่งได้ขายเป็นรายได้เพิ่มอีกทางหนึ่ง นายฉลองสมรสกับนางลำพึงมีบุตรด้วยกัน 6 คน คือ

1. นายบรรพต วัฒนพันธ์ ถึงแก่กรรม

2. น.ส.บุปผา วัฒนพันธ์	อาชีพ	รับราชการ
3. นายชาติชาย วัฒนพันธ์	อาชีพ	ทำนา
4. น.ส.กัณหา วัฒนพันธ์	อาชีพ	รับราชการ
5. นายกวี วัฒนพันธ์	อาชีพ	รับจ้าง
6. นายปิยะ วัฒนพันธ์	อาชีพ	รับจ้าง

เนื่องจากปัจจุบันสภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ นายฉลองมีความเห็นเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ คือ การประกอบอาชีพการเป็นเจ้าของกระบี่พาทย์นั้น มีรายได้ไม่แน่นอนไม่พอเลี้ยงชีพ ดังนั้นทายาทของนายฉลอง จึงไม่ได้ยึดอาชีพรับจ้างบรรเลงดนตรีเป็นอาชีพหลักต่างก็มุ่งหาอาชีพอื่น ๆ ที่มีรายได้แน่นอนกว่า ส่วนการรับจ้างบรรเลงดนตรีคงเป็นเพียงอาชีพเสริม ถึงแม้วัฒนธรรมดนตรีพาทย์ของครอบครัววัฒนพันธ์ จะไม่ได้ตกทอดมาก่อนแก่เช่นตระกูลอื่น ๆ ก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นอีกตระกูลหนึ่งที่ได้เริ่มต้นจรรโลงวัฒนธรรมพาทย์แล้ว และมีการสืบทอดวัฒนธรรมนี้ต่อไปอีกด้วย

6. นายไพโรจน์ เกื่อนดำ หัวหน้าคณะไพโรจน์รุ่งศิลป์

ภาพประกอบ 24 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะไพโรจน์รุ่งศิลป์

นายไพโรจน์ เกื่อนดำ เป็นบุตรของนายลบและนางจ้อย เกิดวันที่ 11 พฤษภาคม 2501 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนพิบูลย์วิทยาลัย อาชีพเดิมของบิดาคือเป็นนักดนตรี

นายไพโรจน์ มีอาชีพหลักคือ รับจ้างทั่ว ๆ ไป และมีอาชีพเสริมคือ การรับจ้างบรรเลงดนตรี นายไพโรจน์เป็นผู้ที่สนใจในเรื่องของดนตรี แต่สภาพปัจจุบันบิดามารดามักจะส่งให้บุตรของตนศึกษาในระดับสูง ๆ เพื่อหวังให้ได้มีอาชีพที่มั่นคง บิดามารดาของนายไพโรจน์ก็เช่นกัน ดังนั้นนายไพโรจน์จึงเริ่มเรียนดนตรีตามที่ใจชอบเมื่ออายุ 12 ปี โดยใช้เวลาวางจากเรียนหนังสือ และเครื่องดนตรีที่ฝึกหัดเป็นอันดับแรกคือ ข้องวงใหญ่ ครูที่ฝึกสอนให้คือ ครูมงคล จำนงค์ไวย และครูผวน บุญจำเริญ ครั้นบรรเลงได้แล้วจึงได้ออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ งานแรกในชีวิตที่ได้ออกบรรเลง คืองานฉาปนกิจศพที่วัดบ้านป่า ได้ค่าตอบแทน 50 บาท ดีใจมากที่สามารถบรรเลงได้ ต่อจากนั้นก็ขยันฝึกซ้อมและขยันต่อเพลง ทำให้มีเพลงมากขึ้นและจำเพลงได้แม่นยำขึ้นด้วย ระหว่างที่เรียนหนังสือก็หาประสบการณ์ให้กับตนเองไปเรื่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ

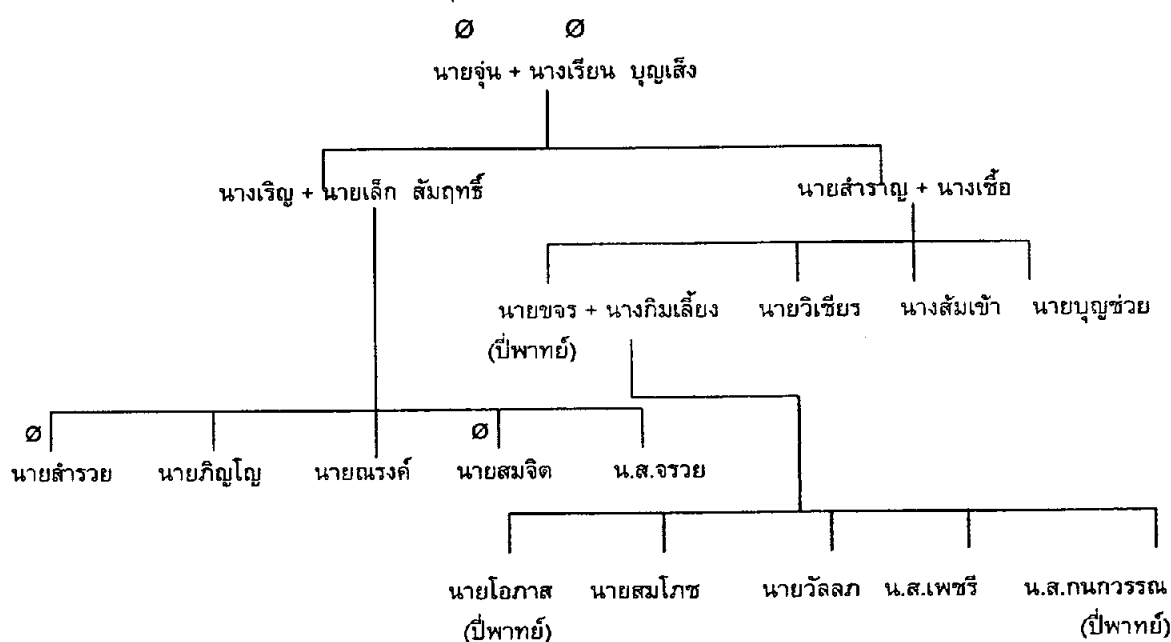
ครั้นอายุได้ 37 ปี ได้เป็นหัวหน้าคณะปีพาทย์ "ไพโรจน์รุ่งศิลป์" รับงานทั่ว ๆ ไป มีทั้งเครื่องปีพาทย์

ไทยและเครื่องปีพาทย์มอญ และเมื่อมีบุตรจึงพยายามถ่ายทอดให้บุตรด้วยตนเองจนสามารถบรรเลงได้ดี นอกจากลูกศิษย์ที่เป็นทายาทโดยตรงแล้วยังมีลูกศิษย์ทั่ว ๆ ไป ที่สนใจเรื่องดนตรีอีกมากมาย นายไพโรจน์ก็ถ่ายทอดให้ด้วยความเต็มใจ นายไพโรจน์สมรสกับนางอนงค์ เกื่อนคำ มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คือ

1. น.ส.นุจรินทร์ เกื่อนคำ อาชีพ รับจ้าง
2. นายนิรันดร์ เกื่อนคำ อาชีพ รับจ้าง

ชีวิตนายไพโรจน์ก็เป็นเช่นนักดนตรีอื่น ๆ ที่มีความรู้ความสามารถเรื่องดนตรีประกอบกับมีวงดนตรีเป็นของตนเอง ซึ่งมักจะมีการถ่ายทอดให้บุตรหลานต่อไป เพื่อจะได้มีนักดนตรีเป็นสมาชิกอยู่ในคณะของตน และช่วยกันทำมาหากิน แต่ปัจจุบันนี้อาชีพรับจ้างบรรเลงดนตรีเป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอน ทำให้นักดนตรีหลายคนและคณะปีพาทย์บางคนหันไปประกอบอาชีพอื่น แต่ครอบครัวเกื่อนคำก็ไม่หวั่นไหว มีอุดมการณ์แน่วแน่ในการที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านนี้ให้คงอยู่ต่อไปเช่นเดียวกับตระกูลอื่น ๆ ในจังหวัดอ่างทอง

7. นายขจร บุญเสียง หัวหน้าคณะเพชรน้ำผึ้ง

ภาพประกอบ 25 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะเพชรน้ำผึ้ง

นายขจร บุญเสียง เป็นหัวหน้าวงปีพาทย์มอญคณะ “เพชรน้ำผึ้ง” นายขจรเป็นบุตรของนายสำราญ และนางเชื้อ บุญเสียง นายขจรเกิดเมื่อเดือนพฤษภาคม 2482 ที่ตำบลทางพระ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดม่วงคัน บิดามารดามีอาชีพทำนา

เริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุ 13 ปี กับครูหนอม ด้วยความที่มีใจรักในเรื่องดนตรีจึงต่อเพลงได้อย่างรวดเร็ว เริ่มเรียนดนตรีด้วยการเรียนฆ้องวงใหญ่ก่อน และเพลงแรกที่ต่อคือ เพลงสาธุการ หลังจากนั้นก็หัดเครื่องมือนี่ ๆ ตามลำดับ ระหว่างเรียนก็ไปงานกับครู และทำหน้าที่เป็นคนตีเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น ครั้นอายุประมาณ 15 ปี จึงได้บรรเลงฆ้องวงใหญ่เป็นครั้งแรก

นายขจรเป็นผู้ที่มีความมานะพยายาม ทั้ง ๆ ที่บิดามารดาและญาติพี่น้องไม่มีใครสนใจศิลปะทางดนตรีเพราะต่างต้องช่วยกันทำมาหากิน นายขจรเป็นคนเดียวในตระกูลบุญเสียงที่หันมาชวนขวาศึกษาเรื่องดนตรีไทยจากครูหลาย ๆ ท่าน ได้แก่ ครูสาคร ภูเหม (ปัจจุบันเป็นครูพิเศษที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง) และครูช้อย แพรสาหร่าย เป็นต้น

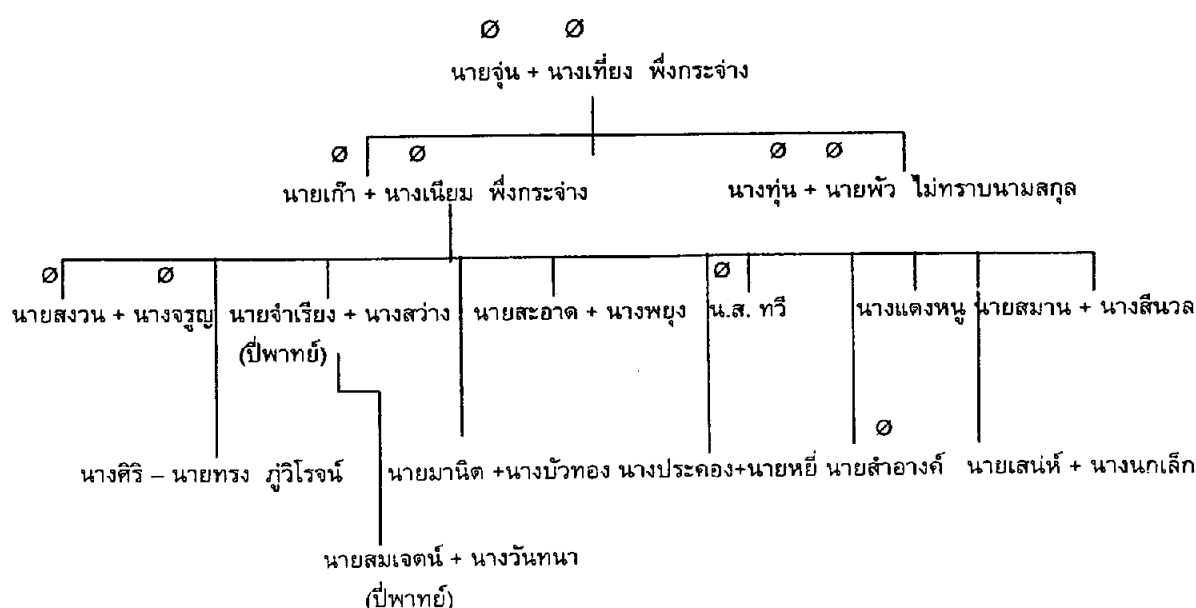
ในระยะแรก ๆ เคยสังกัดอยู่กับคณะเพชรน้ำค้าง คณะนายอเนก ชงกรานต์ทอง และคณะนายสาคร ภูเหม ต่อมาจึงคิดที่จะสร้างเครื่องดนตรีเป็นของตนเองบ้าง และในปี พ.ศ. 2538 จึงสร้างเครื่องเป่าพาทย์ไทย และเครื่องเป่าพาทย์มอญได้สำเร็จ โดยค่อย ๆ สะสมไปพร้อม ๆ กันและตั้งชื่อคณะว่า “เพชรน้ำผึ้ง” รับบรรเลงงานศพ โดยสมาชิกในคณะนั้นก็ฝึกซ้อมขึ้นมาเองบ้าง ขอยืมตัวผู้บรรเลงจากสังกัดคณะอื่นบ้างเป็นครั้งคราว ขณะเดียวกันนายขจรเองก็ไปร่วมบรรเลงกับคณะอื่นบ้างในกรณีที่คณะนั้น ๆ ขาดผู้บรรเลง

นายขจร บุญเสียง สมรสกับนางกิมเสียง มีบุตรธิดารวม 5 คน คือ

1.นายโอภาส บุญเสียง	อาชีพ	ทำนาและบรรเลงเป่าพาทย์
2.นายสมโภชน์ บุญเสียง	"	รับราชการ (ตำรวจ) ที่กรุงเทพฯ
3.นายวัลลภ บุญเสียง	"	ทำงานเทศบาล ที่กรุงเทพฯ
4.น.ส. เพ็ชรี บุญเสียง	"	ทำงานบริษัท
5.น.ส. กนกวรรณ บุญเสียง	"	ศึกษาสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

นอกจากนายขจรจะมีอาชีพทำนา และเป็นหัวหน้าวงเป่าพาทย์มอญคณะเพชรน้ำผึ้งแล้ว ยังเปิดบ้านสอนดนตรีให้กับเด็ก ๆ ในละแวกใกล้ ๆ บ้านที่มีใจรักในดนตรีอีกด้วย จากแผนภูมิจะเห็นว่า นายขจรมีความตั้งมั่นในการที่จะให้ลูกหลานได้สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีเป่าพาทย์นี้ต่อไป ยิ่งกว่านั้นได้สนับสนุน น.ส. กนกวรรณ บุญเสียง บุตรสาวคนสุดท้ายให้ได้ศึกษาในระดับสูงด้านวิชาดนตรีที่สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อจะได้นำความรู้มาเป็นประโยชน์ นับว่านายขจรเป็นผู้ที่ปลุกฝัง และวางพื้นฐานที่ดีให้กับทายาทอย่างถูกต้อง

8. นายจำเรียง ฟังกระจ่าง หัวหน้าคณะจำเรียง ฟังกระจ่าง

ภาพประกอบ 26 แผนภูมิการสืบทอดเป่าพาทย์คณะจำเรียง ฟังกระจ่าง

นายจำเรียง ฟังกระจ่าง เป็นข้าราชการที่เกษียณแล้ว และหันมายึดอาชีพทำเครื่องดนตรีไทย และเป็นหัวหน้าคณะปี่พาทย์มอญคณะ "จำเรียง ฟังกระจ่าง" นายจำเรียงเป็นบุตรชายของนายเก้า และนางเนียม ฟังกระจ่าง เกิดที่บ้านตาล เมื่อเดือนมกราคม 2476 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดไตรรัตนาราม บิดามารดามีอาชีพทำนาปัจจุบันเสียชีวิตหมดแล้ว

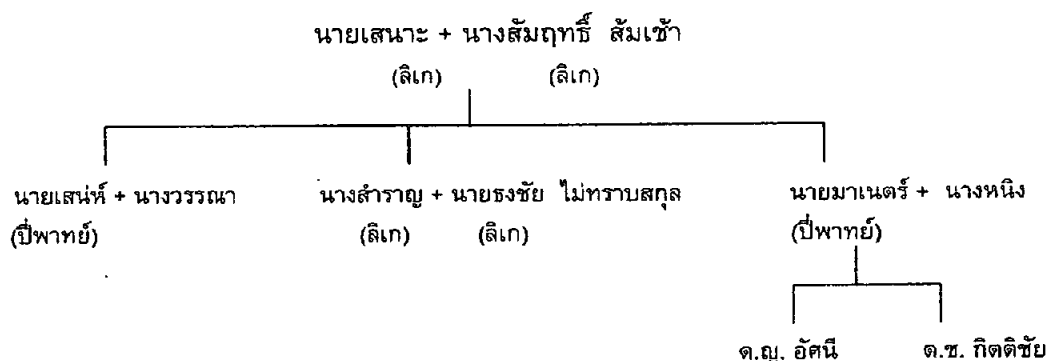
เริ่มเรียนดนตรีเมื่ออายุ 6 ปี กับครูบุญมี ซึ่งมีเครื่องมโหรี โดยนายจำเรียงฝึกเป็นคนตี ระนาดเอก เพลงที่เรียนส่วนใหญ่เป็นเพลงประเภทเพลงเถา เพลงสองชั้น ขณะที่ฝึกเรียนอยู่นั้นได้ไปงานเป็นระยะ ๆ โดยเป็นคนตีฉิ่ง ฉาบ, กรับและโหม่ง ครั้นอายุได้ 13-14 ปี ก็บรรเลงระนาดเอกเป็นครั้งแรก ในงานแต่งงานที่บ้านหนองแม่ไก่ ได้ค่าจ้างเป็นเงิน 3 บาท นับเป็นรางวัลที่ภูมิใจ เพราะสร้างกำลังใจให้แกร่งขึ้น ทำให้ขยันฝึกเรียนไม่รู้สึกท้อถอย เมื่อเรียนมากรู้มากก็ยิ่งชอบการบรรเลงดนตรีเป็นชีวิตจิตใจ แต่ต่อมาครูบุญมีได้ย้ายไปอยู่ที่บ้านศรีบัวทอง นายจำเรียงซึ่งมีใจรักดนตรีไทยจึงหันไปหัดปี่พาทย์เพิ่มเติมกับครูเจียกที่บ้านครุวัง โดยหุ้เงินกับเพื่อน ๆ เพื่อเป็นค่าตอบแทนให้ครู และครูเจียกนี่เองที่ได้ให้ความรู้ทั้งเพลงไทย และเพลงมอญแก่นายจำเรียง

เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นก็ไปแสดงตามที่ต่าง ๆ โดยสังกัดอยู่กับคณะนายฉลวยพยัคฆานนท์ ที่บ้านโคกพุทรา ครั้นเรียนอยู่กับครูเจียกได้ 2 ปีก็ต้องเลิก เนื่องจากเศรษฐกิจฝืดเคืองต้องไปรับจ้างงานก่อสร้าง จนกระทั่งเข้ารับการเกณฑ์ทหาร เมื่อออกมาจากการเกณฑ์ทหารแล้วก็บวชอีก 1 พรรษา และในปี พ.ศ. 2503 ได้เข้าทำงานเทศบาลที่กรุงเทพฯ อยู่แผนกกองรักษาความสะอาด เขตสาทร ถึงแม้จะห่างเหินจากวงการดนตรีที่ตนเองรักและชอบก็ตาม แต่ก็ไม่เคยปล่อยให้เวลาว่างเลยไป นายจำเรียงจะใช้เวลาวางผังเทปบันทึกเสียงเพลงไทยเสมอ และถ้ามีโอกาสก็จะไปนั่งฟังการบรรเลงดนตรีไทยตามงานต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ

เมื่อนายจำเรียงทำงานได้ประมาณ 1 ปี คือ ปี พ.ศ. 2504 ก็สามารถเก็บเงินสร้างวงปี่พาทย์ไทยได้ โดยซื้อมาจากครูช้อย แพรสาหร่าย เมื่อมีเครื่องดนตรีเป็นของตนเองแล้วได้ให้นายสมร ชาญอักษร เป็นผู้ดูแลแทน เนื่องจากตนเองต้องทำงานที่กรุงเทพฯ และในปีต่อ ๆ มาอีกค่อย ๆ สร้างวงปี่พาทย์มอญขึ้นอีกจนครบสมบูรณ์ นายจำเรียงทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ จนกระทั่งเกษียณอายุในปี พ.ศ. 2536 รวมเวลาทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ทั้งสิ้น 33 ปี หลังจากนั้นจึงกลับมาอยู่บ้านเดิมที่จังหวัดอ่างทอง

นายจำเรียงสมรสกับนางสว่าง มีบุตร 1 คน คือ นายสมเจตน์ ฟังกระจ่าง มีอาชีพรับจ้าง และช่วยบิดารับงานบรรเลงปี่พาทย์ จากสภาวะทางเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ต้องดิ้นรน การรับจ้างงานบรรเลงปี่พาทย์อย่างเดียวไม่สามารถเลี้ยงชีพได้ เพราะรายได้ไม่แน่นอน จึงต้องหางานประจำทำ ซึ่งมีรายได้ที่แน่นอนกว่า อย่างไรก็ตามนายจำเรียง ก็ใช้ชีวิตในบั้นปลายหลังเกษียณอย่างมีความสุข ด้วยการรับจ้างบรรเลงวงปี่พาทย์ทั้งไทยและมอญตามที่มีผู้มาจ้างวาน และรับจ้างเหลาผืนระนาดเอก ระนาดทุ้ม

9. นายมานะ สัมเข้า หัวหน้าคณะเนตรภิรมย์สัมเข้า

ภาพประกอบ 27 แผนภูมิการสืบทอดพี่ชายคณะเนตรภิรมย์ สัมเข้า

นายมานะ สัมเข้า เป็นหัวหน้าวงพี่ชายมอญคณะ“เนตรภิรมย์ สัมเข้า” นายมานะ เป็นบุตรของนายเสนาะและนางสัมฤทธิ์ สัมเข้า เกิดปี พ.ศ. 2511 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนวัดท่าอิฐ บิดามารดาเป็นศิลปินลูกเก ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว

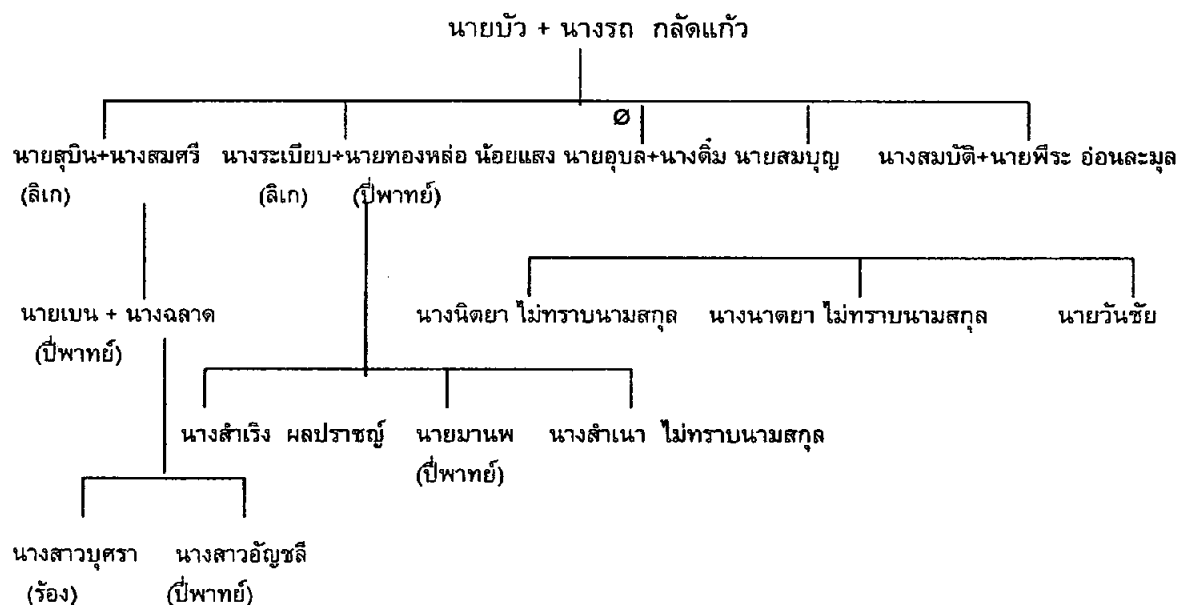
เริ่มหัดดนตรี เมื่ออายุ 9 ปี โดยตาม นายเสน่ห์ พี่ชายไปเรียนดนตรีที่บ้านครูสอนทองทุกครั้งที่เป็นวันหยุดเรียน ในสมัยก่อนนอกจากจะหยุดเรียนวันเสาร์-อาทิตย์แล้ว ยังมีวันหยุดเรียนทุกวันพระอีกด้วย เครื่องดนตรีที่นายมานะชอบมากคือ ระนาดเอก เมื่อฝึกระนาดเอกได้แล้วก็ฝึกหัดเครื่องมือนี่อื่น ๆ ด้วย เพราะถ้ามีใครขาดหายไปจะได้บรรเลงแทน ครั้นอายุได้ 12 ปี มีโอกาสเข้ากรุงเทพฯ และอยู่ที่นั่นเป็นเวลา 7 ปี เมื่อบิดาเสียชีวิต จึงกลับมาอยู่บ้านเกิด นายมานะได้บรรเลงระนาดเอกครั้งแรกในงานศพวัดพิชัยที่บึงกุ่ม ครั้นต่อมามีความคิดที่จะสร้างเครื่องดนตรีแบบคนอื่น ๆ บ้าง จึงมานะพยายามเก็บเล็กผสมน้อยค่อย ๆ สะสมเครื่องดนตรี จนปัจจุบันสามารถเป็นเจ้าของวงพี่ชายทั้งไทยและมอญ ขณะเดียวกันก็ได้ตั้งชื่อคณะว่า คณะเนตรภิรมย์ สัมเข้าด้วย เพื่อสะดวกในการเรียกขานของผู้ที่มาติดต่อ

การจัดตั้งคณะพี่ชายในระยะแรก ๆ นั้นก็อาศัยสมาชิกจากคณะอื่นบ้าง ระยะหลังจึงฝึกเด็ก ๆ แถวละแวกบ้านให้สามารถบรรเลงและออกปฏิบัติงานได้ ทั้งนี้นอกจากจะได้ความรู้แล้วยังได้เงินเป็นการหารายได้ให้กับเด็ก ๆ ด้วย แต่ปัจจุบันเศรษฐกิจตกต่ำมาก เด็ก ๆ สมาชิกที่ฝึกหัดไว้นั้น พอเรียนได้ในระดับหนึ่ง พอที่จะช่วยบรรเลงดนตรีให้คณะได้ต่างก็แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ปัจจุบันสมาชิกในคณะนอกจากจะเป็นเครือญาติแล้ว บางครั้งต้องอาศัยสมาชิกจากคณะอื่น ๆ บ้าง ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีกันของกลุ่มอาชีพนักดนตรีของเมืองอ่างทอง นายมานะ สัมเข้า สมรสกับนางหนึ่ง มีทายาท 2 คน คือ

1. ด.ญ. อัดนี สัมเข้า อายุ 6 ปี
2. ด.ช. กิตติชัย สัมเข้า อายุ 4 ปี

นายมานะตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสนับสนุนบุตรให้เรียนสูง ๆ และจะถ่ายทอดวิชาดนตรีนี้ให้เป็นมรดกสืบทอดไป ขณะเดียวกันถ้าบุตรไม่ชอบก็จะไม่บังคับ เพราะการดนตรีนี้ถ้าใจไม่รักบังคับอย่างไรก็ไม่เกิดผล อย่างไรก็ตามจะพยายามปลูกฝังวัฒนธรรมด้านนี้ให้คงอยู่สืบไป

10. นายเบน กัดแก้ว หัวหน้าคณะเบน กัดแก้ว

ภาพประกอบ 28 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะเบน กัดแก้ว

นายสุเบนหรือนายเบน กัดแก้ว เป็นหัวหน้านักปีพาทย์มอญคณะ "เบน กัดแก้ว" นายเบนเป็นบุตรของนายสุบินและนางสมศรี กัดแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2501 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง บิดามีอาชีพเป็นศิลปินลิเก และสามารถบรรเลงปีพาทย์ได้ด้วย

นายเบนเริ่มเรียนดนตรีอย่างจริงจังเมื่ออายุ 10 ปี นายเบนกล่าวว่า ตั้งแต่จำความได้ก็คลุกคลีอยู่ในวงปีพาทย์แล้ว และได้ยินเสียงปีพาทย์อยู่ทุกวัน ทำให้ซึมซับโดยไม่รู้ตัว พออายุ 4-5 ปี ก็สามารถตีฉิ่งประกอบการบรรเลงได้ ครั้นโตขึ้นจึงเริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่กับครูอุไร แก้วประดับ ชีวิตส่วนใหญ่มักจะตามบิดาไปกับวงดนตรีเสมอ และมีโอกาสได้ปฏิบัติด้วย ในสมัยก่อนไม่มีการนั่งสอนตัวต่อตัวเป็นชั่วโมง ๆ อย่างปัจจุบันนี้ ด้วยความเป็นเด็กช่างจำประกอบกับมีความสนใจด้านดนตรีสูงมาก จึงใช้เวลาเรียนเพียงประมาณ 1 ปี ก็จบเพลงในไหมโรงเช้าและไหมโรงเย็น ระหว่างที่เรียนนี้ก็มีโอกาสได้บรรเลงบ่อยครั้ง งานแรกที่ประทับใจ คือ การบรรเลงปีพาทย์มอญงานศพที่วัดตุม อำเภอวิเศษชัยชาญ ตอนนั้นรู้สึกดีใจในความสามารถของตนเองมาก ซึ่งค่าจ้างที่ได้ในงานนั้นก็เพียง 1 บาท แต่ก็นับว่ามากแล้ว เพราะในยุคนั้นค่าของเงินมาก ไม่เหมือนสมัยนี้ นับจากนั้นมาก็ได้บรรเลงประจำ และค่าตอบแทนที่ได้รับทุกครั้งนั้นก็ก็จะเก็บรวบรวมไว้จนเป็นเงินจำนวนมาก

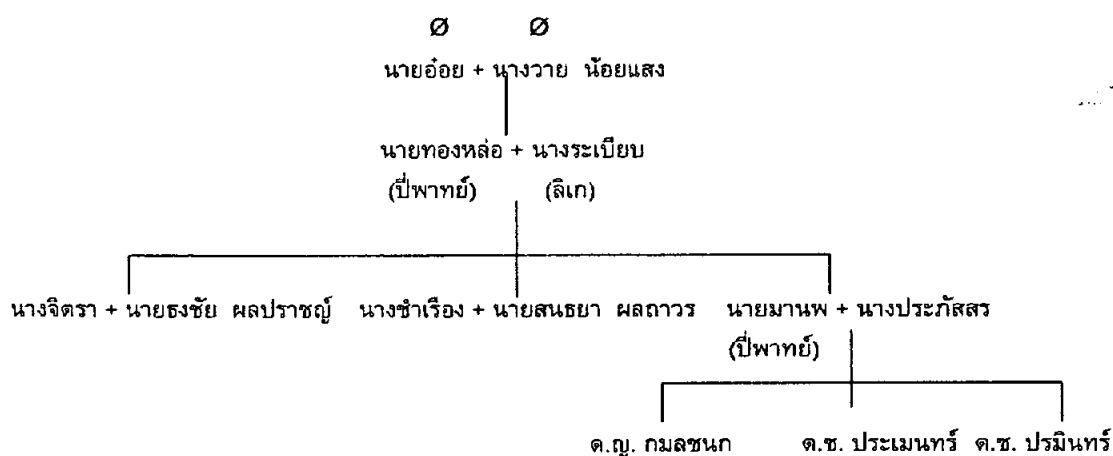
ประมาณอายุ 15 ปี ได้ติดตามครูช้อย แพรสาหร่ายกับครูสาคร ภูเหมเข้ากรุงเทพฯ และได้อาศัยอยู่แถวตลาดสวนพลู ซึ่งก็ติดตามไปกับคณะลิเกอยู่ที่นั่นประมาณ 2 ปี ในฐานะคนบรรเลงเครื่องหนัง หลังจากนั้นกลับมาอยู่อย่างทอง 1 เดือนแล้วจึงกลับไปอีก คราวนี้อยู่ที่สี่พระยา วิถีชีวิตของคณะพงษ์ศักดิ์ สวนศรีอีกประมาณ 2 ปี ณ ที่นี้ทำให้ได้ประสบการณ์มากมาย โดยได้มีโอกาสไปต่างจังหวัดบ่อย ๆ กับคณะลิเกพงษ์ศักดิ์ สวนศรี หลังจากนั้นก็กลับมาอยู่อย่างทอง และเมื่อปี พ.ศ. 2540 จึงได้สร้างเครื่องปีพาทย์ไทยและเครื่องปีพาทย์มอญเป็นของตนเอง

จากชีวิตการเป็นนักดนตรีทำให้ทราบว่าคุณเครื่องมือมีความสำคัญเท่ากัน ขาดคนใดคนหนึ่งไม่ได้ และปัญหาที่พบบ่อย คือ คนเป่ากับคนเครื่องหนังหายาก จึงคิดว่าน่าจะบรรเลงได้เอง คิดอยู่ไม่นานจึงชวนชาวหาดความรู้ด้วยตัวเอง โดยไปฝึกหัดเครื่องหนังกับครูเปี่ยม ศรีแก้ว และฝึกหัดเป่ากับ ครูพจน์ นาคปั้น สำหรับปีนั้น นายเบนเล่าว่าได้รับคำแนะนำจากครูพจน์ แล้วก็พยายามฝึกหัดด้วยตัวเอง ปีนี้เป็นเครื่องดนตรีที่หดยากพอสมควร แต่นายเบนมีความตั้งใจสูงที่จะเอาชนะอุปสรรคนั้นจึงได้บันทึกกับพ่อแก่ ให้ช่วยดลบันดาลให้สามารถฝึกหัดเป่าได้สำเร็จ และเป็นเรื่องที่น่ายกย่องที่นายเบนสามารถเป่าเป่าได้สำเร็จด้วยระยะเวลาฝึกเพียง 3 เดือนเท่านั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่านายเบนมีความมานะพยายามอย่างสูง มีใจมุ่งมั่นจนประสบผลสำเร็จ โดยมีครูเป็นขวัญและกำลังใจ ปัจจุบันนายเบนเป็นคนเป่าปี่วงปี่พาทย์มอญที่มีฝีมือดีคนหนึ่งของอ่างทอง นายเบน กลัดแก้ว สมรสกับนางฉลาด มีบุตร 2 คนคือ

1. น.ส. บุศรา กลัดแก้ว กำลังศึกษาด้านดนตรีอยู่ที่สถาบันพัฒนศิลป์ กรุงเทพฯ
2. น.ส. อัญชลี กลัดแก้ว กำลังศึกษาด้านดนตรีอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง

จากแผนภูมิ ทำให้ทราบว่าวัฒนธรรมดนตรีสำหรับตระกูลกลัดแก้วนั้นไม่สูญสิ้นมีผู้สืบทอดแน่นอน เนื่องจากบุตรสาว 2 คนของนายเบนนั้นเป็นนักดนตรีด้วยกันทั้งคู่ และที่สำคัญมีโอกาสศึกษาด้านดนตรีอยู่ในระดับสูง ซึ่งสามารถนำวิชาความรู้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง

10. นายทองหล่อ น้อยแสง หัวหน้าคณะเพชรน้ำค้าง

ภาพประกอบ 29 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะเพชรน้ำค้าง

นายทองหล่อ น้อยแสง เป็นบุตรคนเดียวของนายอ้อยและนางระเบียบ น้อยแสง เกิดเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2480 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโคกพุทรา อาชีพเดิมของบิดาคือ รับจ้างทั่วไป ส่วนมารดานั้นมีอาชีพตัดผม ปัจจุบันบิดาและมารดาเสียชีวิตแล้ว

นายทองหล่อ เริ่มเรียนดนตรีไทยที่คณะนายป่วน พักขมานนท์ ลูกของนายชโล พักขมานนท์ เมื่ออายุได้ 8 ปี โดยมีครูป่วนเป็นครูคนแรก เนื่องจากตระกูลพักขมานนท์นั้นอดีตเป็นเจ้าของคณะโขนและละครที่มีชื่อของจังหวัดอ่างทอง โดยเฉพาะนายเคลิ้มหัวหน้าคณะนั้นก็มีปากในการพากย์โขนที่ลือชื่อยิ่งนัก ณ ที่เองจึงเกิดนึกกระหายที่มีฝีมือเยี่ยมขึ้น นั่นคือ นายป่วนซึ่งเป็นบุตรชายคนโตของนายเคลิ้ม นายป่วนนี้มีน้องชายชื่อ นายฉลวย พักขมานนท์ (บิดานายชโล พักขมานนท์) ที่มีฝีมือทางฆ้องวงเล็ก นายทองหล่อ

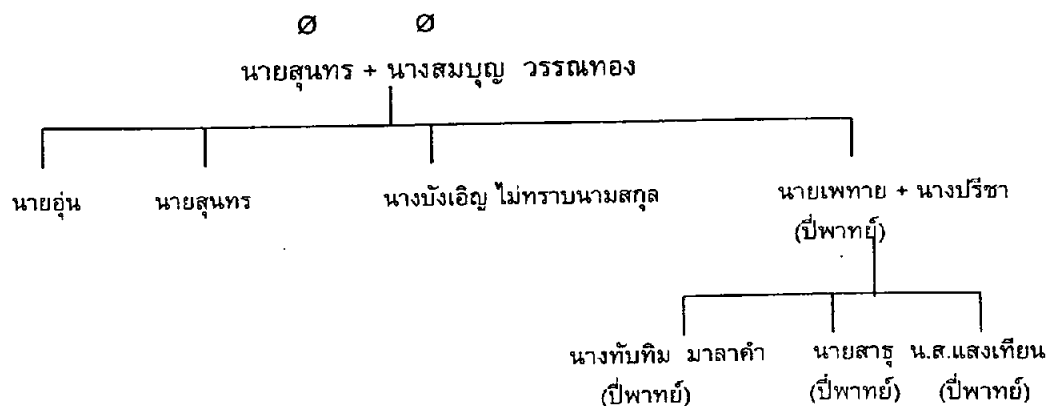
ใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับคณะนี้เปรียบประดุจญาติ การเรียนดนตรีของนายทองหล่อ นั้น เริ่มต้นด้วยเพลงสากล อันเป็นประเพณีมาแต่โบราณจนจบกระบวนของเพลงโหมโรงและเพลงอื่น ๆ เป็นลำดับ อย่างที่เคยกล่าวแล้วว่าในการฝึกเรียนดนตรีไทยในสมัยก่อนนั้น มักจะฝึกประสบการณ์ไปด้วย โดยให้ติดตามไปกับวงดนตรี และบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะไปก่อน ครั้นต่อเพลงมากพอและมีทักษะมากขึ้น จึงได้รับผิดชอบในการ บรรเลงเครื่องดนตรีตามที่ตนถนัด นายทองหล่อก็เช่นกัน ได้มีโอกาสติดตามนายป่วนและคณะไปตามงานต่าง ๆ จนกระทั่งอายุ 13 ปี จึงได้เป็นผู้รับผิดชอบบรรเลงระนาดเอกงานอุปสมบทที่วัดโคกพุทรา โดยบรรเลงเพลงในชุดโหมโรงเย็น ตอนนั้นได้ค่าจ้าง 1.50 บาท ดีใจมาก หลังจากนั้นมาก็ปฏิบัติหน้าที่ผู้บรรเลงระนาดเอกมาตลอด บางครั้งบรรเลงเครื่องดนตรีอื่นบ้านก็ตรงที่ผู้บรรเลงไม่เพียงพอ นายทองหล่อมีโอกาสไปเรียนดนตรีกับครูอีกหลายท่านที่กรุงเทพฯ และใช้ความรู้ความสามารถสังกัดอยู่กับคณะนายป่วน และนายฉวย จนกระทั่งนายทองหล่อได้รับความไว้วางใจให้รับผิดชอบดูแลเครื่องดนตรี จนถึงเป็นหัวหน้าคณะเมื่ออายุได้ 18 ปี ระยะเวลาหลังนายฉวยต้องพักงานชั่วคราว เนื่องจากเจ้าภาพที่มาติดต่อต้องการฆ้องมอญ 4 โคงบ้าง 6 โคงบ้าง บางครั้งถึง 8 โคงก็มี แต่คณะของนายฉวยมีเพียง 3 โคงเท่านั้น ประกอบกับสุขภาพไม่ค่อยดีและล้มป่วย นายฉวย ซึ่งเป็นบุตรชายจึงสร้างฆ้องมอญขึ้นอีก 2 โคง เพื่อเป็นของขวัญมอบให้แก่นายฉวยเป็นการให้กำลังใจและทางคณะเองก็จะได้รับงานบรรเลงได้ต่อไป ขณะเดียวกับนายทองหล่อและสมาชิกในคณะต่างก็พร้อมใจกันตั้งชื่อใหม่จากชื่อเดิมว่า คณะนายฉวยมาเป็นคณะ “เพชรน้ำค้าง”

นายทองหล่อ น้อยแสง สมรสกับ นางระเบียบ มีบุตร 3 คน ดังนี้

1. นางจิตร ผลปราชญ์ อาชีพ ตัดเสื้อผ้า
2. นางข้าวเรือง ผลถาวร “ รับจ้าง
3. นายมานพ น้อยแสง “ รับราชการและรับบรรเลงปี่พาทย์

จากประวัติครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่านายทองหล่อได้สัมผัสประสบการณ์ไว้มากมาย และก็ได้ดำเนินไปตามกฎธรรมชาติที่ว่า อาชีพที่เป็นมรดกของครอบครัวจะมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น นายทองหล่อก็เช่นกันไม่อาจฝ่าฝืนกฎธรรมชาตินั้นได้ นายมานพ บุตรชายคนสุดท้ายจึงได้ดำเนินรอยตามบิดาอยู่จนทุกวันนี้ ถึงแม้จะมีอาชีพข้าราชการที่มั่นคงแล้วก็ตาม สำหรับตระกูลน้อยแสงแล้ว นับว่าวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ได้รับการสืบทอดแล้วอย่างมั่นคง

12. นายเพทาย วรรณทอง หัวหน้าคณะ ท. บ้านเทิงศิลป์

ภาพประกอบ 30 แผนภูมิการสืบทอดปี่พาทย์คณะ ท. บ้านเทิงศิลป์

นายเพทาย วรรณทอง หัวหน้าคณะปี่พาทย์มอญ “ท. บันเทิงศิลป์” เป็นบุตรของนายสุนทรและนางสมบุญ วรรณทอง เกิดเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2493 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดจิวราย บิดารับราชการครู และมีความสามารถร้องเพลงไทยได้

ปัจจุบันนายเพทายมีอาชีพหลักด้วยการรับราชการ ตำแหน่งช่างเครื่องดนตรีไทย ที่วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง แต่ด้วยมีความสามารถในการบรรเลงดนตรีไทยทั้งปี่พาทย์ไทย ปี่พาทย์มอญ และซอฮูทางวิทยาลัยฯ จึงให้ช่วยสอนดนตรีในสาขาปี่พาทย์ด้วย

นายเพทายเริ่มเรียนดนตรีไทยเมื่ออายุ 11 ปี ครูที่สอนพื้นฐานด้านดนตรีไทยให้คนแรก คือ ครูเชมู โพธิ์ระย้า ซึ่งอยู่ที่บ้านคลองซุด ได้เริ่มฝึกหัดเรียนฆ้องวงใหญ่ในเพลงสาธุการก่อนจนกระทั่งจบไหมโรงเย็นจึงต่อเพลงเรื่อง เพลงเถา และเพลงเกร็ดประเภทสองชั้น ชั้นเดียว ขณะที่เรียนนั้นก็ได้ติดตามไปงานต่าง ๆ ฐานะเป็นผู้บรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ ครั้นอายุ 13 ปี จึงได้บรรเลงฆ้องวงใหญ่ ในชุดไหมโรงเย็น งานกฐินสามัคคีที่วัดศรีบุญชู เนื่องจากเป็นงานแรกที่ได้รับผิดชอบในการบรรเลงเครื่อง และได้รับค่าจ้าง 2 บาท รู้สึกดีใจมาก ทำให้มีกำลังใจว่าจะต้องพัฒนาฝีมือให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก โดยตั้งใจขยันฝึกซ้อมฝีมือด้วยความอดทน นายเพทายเรียนอยู่กับครูเชมู โพธิ์ระย้า 7 ปี และไปเรียนกับผู้ใหญ่วิชัย โพธิ์ระย้าอีก 3 ปี ต่อจากนั้นไปเรียนเครื่องสายเพิ่มเติมอีก 3 ปีกับครูชัว เมฆฉา และครูสาย เพชรงาม ที่บ้านจิวราย แต่ด้วยเป็นผู้ที่ไม่รู้จึงไปเรียนการเล่านีระนาดเอก นีระนาดทุ้ม ตลอดจนการฝึกเทียบเสียงกับครูสำรวย แก้วสว่าง ที่บ้านปากบาง จังหวัดสิงห์บุรี ขณะที่เรียนเป็นช่างเครื่องดนตรีไทยอยู่นั้น ได้เรียนเรื่องทางเพลงเพิ่มเติมอีกด้วย นายเพทายอยู่กับนายสำรวย แก้วสว่าง 5 ปีจึงกลับอ่างทอง และตั้งคณะเป็นของตนเอง โดยให้ชื่อว่า “ท.บันเทิงศิลป์” ขณะนั้นอายุประมาณ 25 ปี รับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ทั้งไทยและมอญในงานต่าง ๆ พร้อม ๆ กับสะสมเครื่องปี่พาทย์ไปเรื่อย ๆ จนครบสมบูรณ์ ทั้งเครื่องปี่พาทย์ไทยและเครื่องปี่พาทย์มอญ

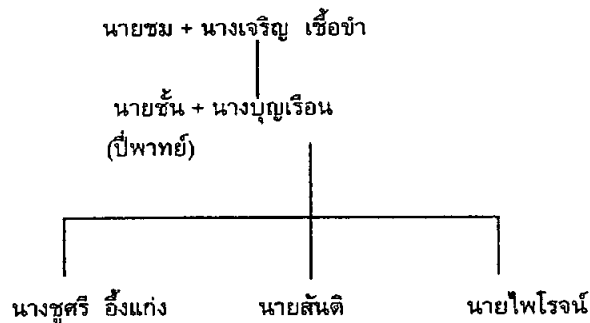
ในระยะเริ่มแรกของการตั้งคณะนั้น เวลาที่มีงานบรรเลงก็ขอแรงจากสมาชิกของคณะอื่น ๆ และการติดต่อสมัยนั้นก็ลำบากมาก เนื่องจากกระยะทางไม่สะดวก บางครั้งต้องใช้เวลาเป็นวัน ๆ ในการติดตามสมาชิกแต่ละคน ต่อมาปี พ.ศ. 2519 จึงมีความคิดที่จะสอนปี่พาทย์ให้กับเด็ก ๆ ทั้งที่เป็นลูกหลาน และนักเรียน ตลอดจนบุคคลทั่วไป ให้ความรู้ความชำนาญออกบรรเลงได้ จากที่ต้องใช้เวลาในการเดินทางไปขอแรงจากสมาชิกคณะอื่น ๆ ด้วยความมานะจนสามารถสร้างสมาชิกมากมาย ซึ่งสามารถแยกได้หลายวง นายเพทายสมรสกับนางปรีชา วรรณทอง มีบุตรธิดาด้วยกัน 3 คนคือ

1. นางทับทิม มาลาคำ	อาชีพ	รับราชการครู, บรรเลงปี่พาทย์
2. นายสาธุ วรรณทอง	“	กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นสูงปีที่ 1
สาขาปี่พาทย์ วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง
3. น.ส. แสงเทียน วรรณทอง	“	กำลังศึกษาอยู่สถาบันราชภัฏพระนคร
และบรรเลงปี่พาทย์ได้

จากประวัติแสดงให้เห็นว่า นายเพทาย วรรณทองได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีปี่พาทย์ให้ไว้แก่บุตรธิดาทั้ง 3 คน และมีลูกศิษย์อีกจำนวนมากมาย ได้แก่ นายครรชิต ตูวิจิตร, นายนิรุต อินทร์สุวรรณ, นายนิรุต คล้ายอุณาพร, นายแสวง มณีเนียม, นายอุดร เชื้อบุญ, นายสมชาย เชื้อบุญ, นายวินัย รักชาติดี, นายวัชรวิระ บุญเรือง, ด.ช. สิทธิพงษ์ มาลาคำ, นายมนตรี บำบัด, นายบอม ทับช้าง, นายอุไร สง่างาม,

นายสมยศ สุขพรรณ, นายอัยยง สุขพรรณ, นายวิเชียร อันเหลื่อ, นายเบิ้ม นี้อทอง, นายเสน่ห์ แก้วบวร, นายทวี ยอดแก้ว, นายโกวิท สำแดงฤทธิ์, นายจිරักดี เชื้อแดง, นายพิเชษฐ์ ผาสุขฤทธิ์ ฯลฯ เป็นต้น

13. นายชั้น เชื้อข้า หัวหน้าคณะครูชั้น เชื้อข้า

ภาพประกอบ 31 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะครูชั้น เชื้อข้า

นายชั้น เชื้อข้าเป็นบุตรชายของนายชม และนางเจริญ เชื้อข้า เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2485 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนวัดสามโก้ บิดามารดามีอาชีพทำนา

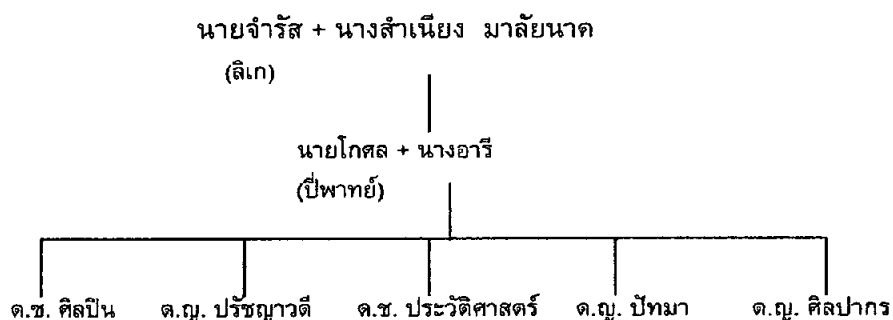
นายชั้นมีอาชีพทำนา และมีความสามารถทางดนตรี จึงรับจ้างบรรเลงปีพาทย์เป็นอาชีพเสริม นายชั้นเป็นผู้ที่สนใจดนตรีจึงชวนขวายเป็นเรียนโดยเริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 13 ปี ที่บ้านครูชิต สุกใส และครูบุญช่วย ไม่ทราบนามสกุล โดยเริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ และเมื่อชำนาญแล้วจึงเรียนเครื่องมือนี่ ๆ จนบรรเลงได้ทุกเครื่องมือ เมื่อมีความสามารถบรรเลงดนตรีได้ ครั้นอายุได้ 15 ปี จึงเริ่มออกบรรเลงตามงานต่าง ๆ ขณะนั้นได้ค่าจ้างเป็นเงิน 3 บาท

ต่อมาจึงได้ตั้งวงปีพาทย์มอญคณะ "ครูชั้น เชื้อข้า" ขึ้น มีทั้งเครื่องปีพาทย์ไทยและเครื่องปีพาทย์มอญ รับจ้างบรรเลงปีพาทย์ทั่ว ๆ ไป นายชั้น เชื้อข้า สมรสกับนางบุญเรือน มีบุตรธิดาด้วยกัน 3 คน คือ

1. นางชูศรี อึ้งแก่ง	อาชีพ	ทำนา
2. นายสันติ เชื้อข้า	"	
3. นายไพโรจน์ เชื้อข้า	"	พนักงานบริษัทโตโยต้า บางพลี

จากประวัติครอบครัวที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าทายาทของนายชั้นได้ยึดอาชีพอื่นที่มั่นคง และมีรายได้แน่นอน แต่สำหรับตัวนายชั้นเองนับว่าเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริงในการดำรงรักษาและช่วยสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีที่น่ายกย่องเป็นอย่างยิ่ง

14. นายโกศล มาลัยนาค หัวหน้าคณะ ป. ศิลป์ประเสริฐ

ภาพประกอบ 32 แผนภูมิการสืบทอดพี่พาทย์คณะ ป. ศิษย์ประเสริฐ

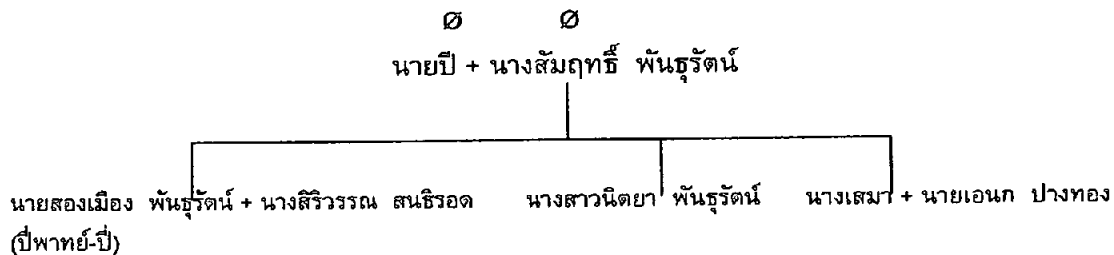
นายโกศล มาลัยนาคเป็นบุตรของนายจรัส และนางสาวเนียง มาลัยนาค เกิดเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2509 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนบรรหาร 4 สุพรรณบุรี บิดามีอาชีพเป็นศิลปินลิเก

นายโกศลเป็นนักดนตรีไม่สังกัดคณะใด มีอาชีพรับงานแสดงลิเก และรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ นายโกศลเป็นผู้ที่สนใจในเรื่องของดนตรีปี่พาทย์ แต่โอกาสที่จะได้เรียนกับครูมีน้อย จึงฝึกหัดด้วยตนเองบ้าน ลักจำจากบุคคลอื่นบ้าง จนมีความสามารถพอสมควร และตั้งวงปี่พาทย์มอญขึ้น ชื่อว่าคณะ "ป. ศิษย์ประเสริฐ" ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ที่ตำบลอบทม อำเภอสามโก้ จังหวัดอ่างทอง นายโกศล สมรสกับนางอารี มาลัยนาค มีบุตรธิดาด้วยกัน 5 คน คือ

1. ด.ช.ศิลปิน มาลัยนาค	กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนวัดท่าชุมนุญ
2. ด.ญ. ปรัชญาวดี มาลัยนาค	"
3. ด.ช. ประวิศศาสตร์ มาลัยนาค	"
4. ด.ญ. ปัทมา มาลัยนาค	"
5. ด.ญ. ศิลปากร มาลัยนาค	"

นายโกศลตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสนับสนุนบุตรธิดาให้เรียนสูง ๆ และจะถ่ายทอดวิชาดนตรีนี้ให้เป็นมรดกสืบทอด เนื่องจากบุตรธิดายังอยู่ในวัยเด็กจึงไม่สามารถที่จะทราบว่าเขามีใจรักหรือไม่ เพราะถ้าบุตรไม่ชอบก็จะไม่บังคับ การดนตรีนี้ถ้าใจไม่รัก บังคับอย่างไรก็ไม่เกิดผล อยากรู้ก็ตามจะพยายามปลูกฝังวัฒนธรรมด้านนี้ให้คงอยู่สืบไป

15. นายสองเมือง พันธรัตน์ หัวหน้าคณะสองเมือง พันธรัตน์

ภาพประกอบ 33 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะสองเมือง พันธรัตน์

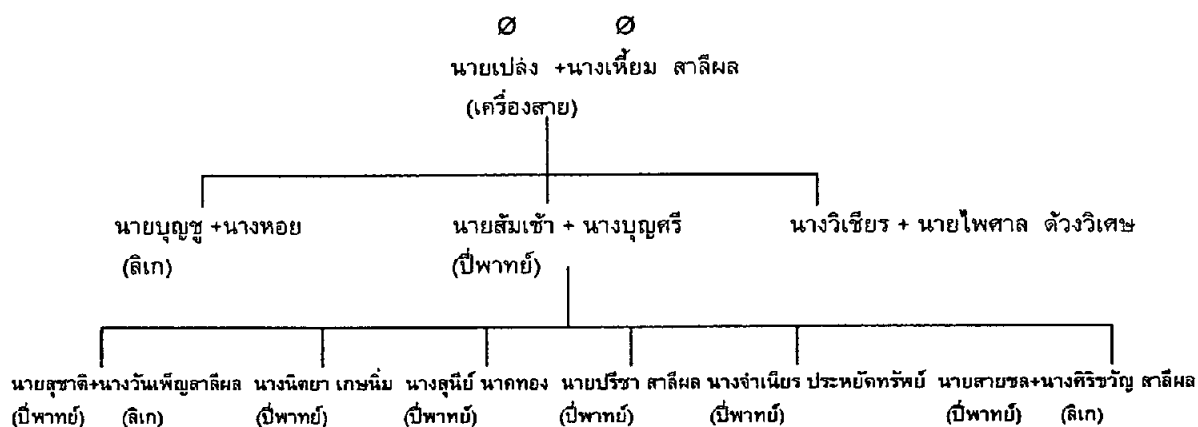
นายสองเมือง พันธรัตน์เป็นหัวหน้าวงปีพาทย์มอญคณะสองเมือง พันธรัตน์ นายสองเมืองเป็นบุตรคนแรกของนายปีและนางสาวฤทธิ พันธรัตน์ เกิดเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2512 ที่อำเภอศรีประจันต์ที่มาของชื่อ “สองเมือง” คือ บิดามารดาเป็นคนอ้างทอง แต่ไปกำเนิดบุตรคนแรกที่จังหวัดสุพรรณบุรี จึงได้ตั้งชื่อไว้เป็นที่ระลึกว่าเป็นคน “สองเมือง” (สองจังหวัด) นายสองเมืองจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนวัดศรีบัวทอง เดิมบิดามารดามีอาชีพรับจ้าง แต่ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้วทั้งคู่ นายสองเมืองนอกจากจะมีความสามารถด้านดนตรีไทย ซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังมีความสามารถด้านอื่น ๆ เป็นอาชีพรองได้เป็นอย่างดีเยี่ยมด้วย ได้แก่ รับสร้างหัวโขน การลงรักปิดทอง การแพทย์แผนโบราณ การจักสาน ทำขนมไทย และพิธีกรรมเชิญศาล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความสามารถด้านการอ่านและเขียนภาษาขอมได้ดีอีกด้วย ซึ่งความสามารถด้านนี้นายสองเมืองได้บอกว่า ถ้าผู้ใดสนใจก็ยินดีที่จะเผยแพร่และสอนให้ด้วยความเต็มใจ

นายสองเมืองเริ่มต้นเรียนดนตรีเมื่ออายุได้ 10 ปี โดยเรียนฆ้องวงใหญ่ก่อน ครูคนแรกที่วางพื้นฐานให้คือ ครูส้มเช้า สาสีผล (หัวหน้าคณะส้มเช้ามิตรสัมพันธ์) นอกจากนี้ยังได้เรียนเรื่องดนตรี เพิ่มเติมกับครูอาวูโสอีกหลายท่าน โดยไปพบท่านที่ทำงาน ที่บ้าน หรือแม้แต่รับท่านมาสอนที่บ้านตนเอง ซึ่งแต่ละท่านได้สอนและแนะนำวิธีการที่แตกต่างกันออกไป

สำหรับการศึกษาด้านดนตรีนี้ นายสองเมืองใช้เวลาอยู่ 10 ปี จนอายุได้ 20 ปี จึงได้อุปสมบทและอยู่ในเพศบรรพชิตเป็นเวลา 5 ปี นายสองเมืองกล่าวถึงความรู้สึกประทับใจอย่างไม่รู้ลืมที่ได้รับควมไว้วางใจในการฝึกสอนให้บรรเลงดนตรีครั้งแรกในงานบวชนาค ที่วัดทุ่งแฝก อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คำจ้างที่ได้รับในครั้งนั้น 20 บาท ซึ่งในระหว่างนั้นได้สังกัดอยู่กับคณะส้มเช้ามิตรสัมพันธ์ตลอดมาจนกระทั่งอุปสมบท และในช่วงที่อุปสมบทอยู่ที่วัดแสงห้านั้นก็ได้สอนดนตรีให้กับเด็กที่สนใจ เพราะวัดนี้มีเครื่องดนตรีทั้งปีพาทย์ไทยและปีพาทย์มอญ โดยมีชื่อคณะว่า “ศิษย์ปัญญา” ต่อมาเมื่อนายสองเมืองลาสิกขาบทแล้วก็ได้มาสอนที่บ้าน มีลูกศิษย์ตามมาเรียนมากมาย ใน 3 ปีแรก ได้ใช้ชื่อคณะว่า “ศิษย์ปัญญา” ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น คณะสองเมือง พันธรัตน์ ตามที่กล่าวมาแล้วว่านายสองเมืองมีลูกศิษย์มากมาย และลูกศิษย์ส่วนใหญ่ก็เป็นนักเรียน ดังนั้นงานที่รับจ้างบรรเลงจึงต้องเป็นวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ ลูกศิษย์ที่มีความประทับใจ ซึ่งเขาเหล่านั้นได้สามารถใช้ความรู้ด้านดนตรีเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อในระดับสูง ได้แก่ นายจิรศักดิ์ เชื้อแดง, นายอนุชิต มณฑิยร์ และนายจักรพงษ์ กลิ่นแก้ว

ปัจจุบันนายสองเมือง พันธรัตน์ สมรสแล้วกับนางสิริวรรณ แต่ไม่มีบุตรสืบสกุล นายสองเมืองกล่าวว่า ถึงแม้จะไม่มีทายาทสืบทอด แต่ก็ภูมิใจที่มีลูกศิษย์มากมายและพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ให้อย่างไม่ปิดบัง เพราะรักในความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่ายิ่ง และต้องการที่จะอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป

16. นายส้มเข้า สาลีผล หัวหน้าคณะส้มเข้ามิตรสัมพันธ์

ภาพประกอบ 34 แผนภูมิการสืบทอดปีพาทย์คณะส้มเข้ามิตรสัมพันธ์

นายส้มเข้า สาลีผล หัวหน้านักปีพาทย์มอญคณะ “ส้มเข้ามิตรสัมพันธ์” นายส้มเข้าเป็นบุตรของ นายเปล่งและนางเทียม สาลีผล เกิดเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2484 ที่บ้านแสวงหา จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนวัดแสวงหา บิดามารดามีอาชีพทำนา โดยเฉพาะบิดาเป็นเครื่องสายด้วย ปัจจุบันเสียชีวิตแล้วทั้งคู่ ดังนั้นอาชีพหลักคือ ทำนา ทำไร่อ้อย และอาชีพรองคือ รับจ้างบรรเลงปีพาทย์

นายส้มเข้าเริ่มเรียนดนตรีที่บ้านครูสะอื้น โดงาม เมื่ออายุ 7 ปี โดยมีนายเพ็ญเป็นครูคนแรก นอกจากนี้ยังชวนช่วยเรียนกับครูอีกหลาย ๆ ท่าน

ในช่วงที่เรียนอยู่นั้นก็ไปงานเป็นประจำ แรงบันดาลใจที่ทำให้นายส้มเข้ามุ่งมั่นกับการดนตรี นอกจากใจรักแล้ว มารดาก็เป็นส่วนหนึ่งด้วย เนื่องจากฐานะทางบ้านผดเคือง แทนที่จะอยู่บ้านเฉย ๆ จึงสนับสนุนให้เรียนดนตรี และนายส้มเข้าก็ไป ๆ มา ๆ เรียนดนตรีอยู่ที่บ้านครูสะอื้น จนกระทั่งอายุ 17 ปี เรียกว่าเรียนจนคนอื่น ๆ แยกย้ายกันไปหมด เหลือเพียงนายส้มเข้าเป็นลูกศิษย์กันกุฎคนเดียว นายส้มเข้าเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีรู้จักผู้คนมากมาย จึงมักมีเจ้าของเครื่องจำนวนมากมาหางาน บางครั้งนายส้มเข้าก็มาขอเช่าเครื่องดนตรี เริ่มแรกก็ใช้เครื่องดนตรีของนายสมบุญประสมบ้าง นายเจริญ ชอบชมบ้าง นายแบน พุ่มกล้าบ้าง นายขุนทอง ยิ้มละม้ายบ้าง นายส้มเข้าดำเนินชีวิตอยู่อย่างนี้ประมาณ 6 ปี ครั้นนายสะอื้นขายเครื่องดนตรีให้กับวัดแสวงหาแล้ว นายส้มเข้าจึงต้องไปคุมเครื่องที่นั่น แต่เนื่องจากไม่ค่อยมีงานบรรเลงจึงให้คนอื่นดูแลแทน

ต่อมาได้รับเครื่องดนตรีต่อจากนายสนโดยบังเอิญ เมื่อมีเครื่องดนตรีแล้วก็รับงานทั่วไป ครั้นอายุได้ประมาณ 30 ปี จึงเริ่มสะสมเครื่องดนตรี โดยได้เครื่องปีพาทย์มอญจากนายเปรยจำนวน 4 โถ่ง ต่อมาอีก 2 ปี ได้จากนายเสวย สังข์ทองอีก 2 โถ่ง และในที่สุดก็ต้องสร้างเครื่องเพิ่มเติมให้ครบชุด ครั้นมีเครื่องปีพาทย์มอญแล้วก็ไม่สบายใจ เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ด้านเครื่องมอญ จึงต้องไปซุ่มฝึกหัดพื้นฐานกับนายบัว ที่อำเภอ ศรีประจันต์ และได้ต่อมือต่อทางเพลงกับนายสำราญ ศรีประพันธ์ พอได้เพลงก็ต่อให้ลูก ๆ และสนับสนุนให้ลูก ๆ ไปเรียนเพิ่มเติมกับนายสำราญอีก

นายส้มเข้าสมรสกับนางบุญศรี สาลีผล มีบุตรธิดาด้วยกัน 6 คนคือ

1. นายสุชาติ สาลีผล อาชีพ นักการภารโรงที่วิทยาลัยการอาชีพ,

		บรรเลงปี่พาทย์
2. นางนิตยา เกษนิ่ม	"	ทำนา, บรรเลงปี่พาทย์
3. นางสุนีย์ นาคทอง	"	ทำนา, บรรเลงปี่พาทย์
4. นายปรีชา สาสีผล	"	ทำไร่อ้อย, บรรเลงปี่พาทย์
5. นางจำเนียร ประหยัดทรัพย์	"	ทำนา, ทำไร่อ้อย, บรรเลงปี่พาทย์
6. นายสายชล สาสีผล	"	บรรเลงปี่พาทย์

จะเห็นว่าทายาททั้ง 6 คนนั้น รับมรดกด้านวัฒนธรรมดนตรีจากนายสัมเชื้อทั้งสิ้น ทั้ง ๆ ที่แต่ละคนนั้นมีอาชีพหลักอยู่แล้ว และอาชีพรองที่มีความหมายเท่าอาชีพหลักก็คือ การรับจ้างบรรเลงปี่พาทย์ การถ่ายทอดนี้ได้รวมไปถึงหลาน ๆ ตัวเล็กตัวน้อยแทบจะทุกคนที่ต่างก็เป็นดนตรีกันทั้งนั้น นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีกับตระกูลสาส์ผล ที่สามารถนึกกำลังเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้นายสัมเชื้อยังถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์อีกหลายคน ลูกศิษย์ที่ประทับใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ คือ นายสองเมือง พันธรัตน์ และนายวัชร หมื่นสุวรรณ ครอบครัวสาส์ผลเป็นครอบครัวใหญ่ โดยทุกคนให้ความเคารพเชื่อฟังนายสัมเชื้อทั้งในฐานะหัวหน้าครอบครัว และหัวหน้าคณะ นับจากวัยเด็กที่เริ่มจำความได้จนถึงวัยหนุ่มฉกรรจ์นั้น ไม่เคยปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปเปล่าประโยชน์เลย ชีวิตที่คลุกคลีอยู่กับวงดนตรี มีทั้งล้ม มีทั้งลุก ซึ่งก็ไม่ได้ทำให้นายสัมเชื้อท้อแท้ แต่กลับสร้างความแข็งแกร่ง สิ่งที่ผ่านมาเหล่านั้น นับว่าเป็นการสั่งสมประสบการณ์ได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งนายสัมเชื้อได้สามารถนำมาปฏิบัติ และประสบผลสำเร็จจนทุกวันนี้

จากประสบการณ์ที่มากมายนั้น สามารถทำให้คณะปี่พาทย์ของนายสัมเชื้อดำเนินไปได้ อย่างราบรื่น ได้มีการนำระบบเทคโนโลยีมาประกอบการบรรเลง ทำให้เกิดความไพเราะเหมาะสมสมาชิกทุกคนจะต้องซ่อมและบำรุงรักษาเครื่องดนตรีได้ รู้จักการเก็บรักษาเครื่องดนตรีมี การแบ่งหน้าที่ที่ลงตัว ทุกคนต้องรักษากฎระเบียบ นอกจากจะรับงานบรรเลงแล้ว ถ้าเจ้าภาพต้องการชุดรำเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ก็มีเสนอให้ เรียกได้ว่าเป็นการจัดการแสดงแบบครบวงจร

ตาราง 2 สรุปลักษณะการสืบทอดปี่พาทย์ของหัวหน้าคณะ

ชื่อคณะปี่พาทย์	การสืบทอดจากครอบครัว ที่บรรพบุรุษเป็นนักดนตรี	การสืบทอดปี่พาทย์ จากการศึกษาดนตรี
1. คณะเสวย สังข์ทอง		/
2. คณะบุญมี บ้านเหิงศิลป์	/	
3. คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ		/
4. คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์	/	
5. คณะประทวน แก้วกระมล		/
6. คณะนเรศ สุวรรณรูป		/
7. คณะศรีประพันธ์	/	
8. คณะแสง ตรีนิด	/	

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อคณะปี่พาทย์	การสืบทอดจากครอบครัว ที่บรรพบุรุษเป็นนักดนตรี	การสืบทอดปี่พาทย์ จากการศึกษาดนตรี
9. คณะอาจมังกร	/	
10. คณะวัฒนพันธ์		/
11. คณะไพโรจน์รุ่งศิลป์		/
12. คณะสุเทพ ยิ้มสะอาด	/	
13. คณะเพชรน้ำผึ้ง		/
14. คณะจำเรียง พึ่งกระจ่าง		/
15. คณะเนตรภิรมย์สัมพันธ์		/
16. คณะเบน กลัดแก้ว		/
17. คณะเพชรน้ำค้าง		/
18. คณะท.บันเท็งศิลป์		/
19. คณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์	/	
20. คณะวิชัย โพธิ์ระย้า	/	
21. คณะล้วน กลิ่นช่อน	/	
22. คณะนุกูลวิเศษชัยชาญ	/	
23. คณะศิษย์ครูปอย	/	
24. คณะพิชิต ศรีเมือง	/	
25. คณะพิกุลทอง	/	
26. คณะสมยศ ทองนิล	/	
27. คณะสมชาย บรรเลงศิลป์	/	
28. คณะธนกิจศิษย์สาคร	/	
29. คณะครูชั้น เชื้อขำ		/
30. คณะป.ศิษย์ประเสริฐ		/
31. คณะส.สมพงษ์ศิลป์	/	
32. คณะสองเมือง พันธุรัตน์		/
33. คณะวิโรจน์ศิลป์	/	
34. คณะสัมพันธ์มิตรสัมพันธ์		/

4.1.3 สายนักดนตรี

จากการศึกษาภาคสนาม คณะปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทองนั้น สามารถแบ่งสายนักดนตรีตามลักษณะแนวการบรรเลง ขับร้องได้ดังนี้

4.1.3.1 สายพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ประกอบด้วยวงปี่พาทย์ ดังต่อไปนี้

1. นายกุหลาบ ศรประพันธ์ หัวหน้าคณะกุหลาบ ศรประพันธ์ เริ่มเรียนดนตรีกับบิดา คือ นายอ้อม ศรประพันธ์ ฝึกฆ้องวงใหญ่ในเพลงสาธุการ ต่อมาเรียนกับอาบุญรอด ศรประพันธ์ ซึ่งอาบุญรอด เป็นศิษย์ครูสอน วงฆ้อง ดังนั้นนายกุหลาบ จึงได้รับแนวทางการบรรเลงดนตรีทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)

2. นายสำราญ ศรประพันธ์ หัวหน้าคณะศรประพันธ์ เรียนดนตรีกับบิดา คือ นายเจริญ ศรประพันธ์ และปู่ คือ นายโอน ศรประพันธ์ ต่อมาเรียนกับอาบุญรอด ศรประพันธ์ ซึ่งเป็นศิษย์ครูสอน วงฆ้อง จึงได้รับอิทธิพลแนวทางการบรรเลงดนตรีทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)

3. นายฉลอง วัฒนพันธ์ หัวหน้าคณะวัฒนพันธ์ เรียนดนตรีกับครูสำรว ยาม ชุ่ม จึงได้รับแนวทางการบรรเลงดนตรี ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เพราะครูสำรว ยาม ชุ่ม เป็นศิษย์ของครูพริ้ง ดนตรีรส ซึ่งเป็นศิษย์พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)

4.1.3.2 สายหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประกอบด้วยวงปี่พาทย์ ดังต่อไปนี้

1. นายเสวย สังข์ทอง หัวหน้าคณะเสวย สังข์ทอง เรียนดนตรีกับครูไสว สดแสงจันทร์ เป็นคนแรก เริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่ก่อน ต่อมาเรียนปี่กับครูสมหวัง สดแสงจันทร์ และต่อมาเรียนดนตรีกับกำนันแสวง บ้านคล้ง ได้รับแนวทางการบรรเลงดนตรีสายหลวงประดิษฐไพเราะ

2. นายประทวน แก้วกระมล หัวหน้าคณะประทวน แก้วกระมล เริ่มเรียนดนตรีกับครูเสี่ยม และครูแถม ที่จังหวัดลพบุรีในเพลงสาธุการ โดยหัดฆ้องวงใหญ่ก่อน ต่อมาเรียนเพิ่มเติมกับครูยงค์ รามวงศ์ ที่บ้านไทรงาม จังหวัดลพบุรี และเรียนระนาดเอกกับครูสง อินทร์สุวรรณ จากการสัมภาษณ์ นายประทวน แก้วกระมล กล่าวว่าตนใช้แนวทางการบรรเลงดนตรี ทางหลวงประดิษฐไพเราะ

3. นายยุ้ย อาจมังกกร หัวหน้าคณะอาจมังกกร เริ่มเรียนดนตรีกับบิดา โดยหัดฆ้องวงใหญ่เป็นพื้นฐาน ต่อมาบิดาส่งไปเรียนดนตรีเพิ่มเติมที่สำนักหลวงประดิษฐไพเราะ จึงได้รับอิทธิพล และแนวทางบรรเลงดนตรีสายหลวงประดิษฐไพเราะ

4. นายสุเทพ ยิ้มสะอาด หัวหน้าคณะสุเทพ ยิ้มสะอาด เรียนดนตรีกับครูเฒ่า กับครูอีรี ต่อมาเรียนกับครูเขียว คงปรีชา และครูสังเวียน พงษ์ปรีชา ต่อมาเรียนดนตรีกับครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ จึงได้รับแนวทางการบรรเลงสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

5. นายขจร บุญเส็ง หัวหน้าคณะเพชรน้ำผึ้ง เริ่มเรียนดนตรีกับครูหอม ต่อมาเรียนดนตรีกับครูช้อย แพรสาหร่าย ครูสาคร ภูเหม ซึ่งอาจารย์พิเศษอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง และเรียนดนตรีกับครูสำรว แก้วสว่าง ซึ่งครูสำรว แก้วสว่าง เป็นศิษย์เอกของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ จึงทำให้นายขจร บุญเส็ง ได้รับแนวทางการบรรเลงดนตรีสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

6. นายเบน กลัดแก้ว หัวหน้าคณะเบน กลัดแก้ว เรียนดนตรีกับครูอุไร แก้วประดับ ต่อมาเรียนดนตรีกับครูช้อย แพรสาหร่าย และครูสาคร ภูเหม จึงทำให้นายเบน กลัดแก้ว ได้รับแนวทางการบรรเลงดนตรีสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

7. นายทองหล่อ น้อยแสง หัวหน้าคณะเพชรน้ำค้าง เรียนดนตรีกับครูป่วน พยัคฆานนท์ และนายฉลวย พยัคฆานนท์ ซึ่งนายฉลวย เป็นศิษย์หลวงประดิษฐ์ไพเราะ จึงทำให้นายทองหล่อ ได้รับแนวทางการบรรเลงสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

8. นายเพทาย วรรณทอง หัวหน้าคณะ ท.บันเท็งคิลปี เรียนดนตรีกับครูเชญ โพธิ์ระยา ข้องวงใหญ่ในเพลงสาธุการก่อน ต่อมาเรียนกับครูวิชัย โพธิ์ระยา ครูชัว เมฆมา และครูสาย เพชรงาม มีแนวทางการบรรเลงแบบดั้งเดิม ต่อมาเรียนเพิ่มเติมกับครูสำรวย แก้วสว่าง ซึ่งเป็นศิษย์เอกของหลวงประดิษฐไพเราะ ดังนั้นนายเพทาย วรรณทอง จึงได้รับแนวทางการบรรเลงสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

9. นายวิชัย โพธิ์ระยา หัวหน้าคณะวิชัย โพธิ์ระยา เริ่มเรียนดนตรีกับบิดาเป็นคนแรก ต่อมาได้เรียนกับครูสาคร ภูเหม ครูปิ่น ศรีแก้ว และครูสำรวย แก้วสว่าง ดังนั้นจึงได้รับแนวทางการบรรเลงดนตรีของสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

10. นายล้วน กลิ่นซ้อน หัวหน้าคณะล้วน กลิ่นซ้อน เริ่มเรียนดนตรีจากบิดา ต่อมาบิดาส่งไปเรียนดนตรีเพิ่มเติมที่สำนักครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ดังนั้นจึงได้รับแนวทางการบรรเลงดนตรีของสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ แต่ปัจจุบัน นายล้วน กลิ่นซ้อน เสียชีวิตแล้ว บุตรไม่ได้ยึดดนตรีเป็นอาชีพ จึงกำลังจะขายเครื่องดนตรี

11. นายนุกูล ประดิษฐ์ศรี หัวหน้าคณะนุกูลวิเศษชัยชาญ เรียนดนตรีกับครูแปลก ปานเอี่ยม ซึ่งเป็นตา ครูแปลก ปานเอี่ยมเป็นศิษย์สำนักครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ต่อมาครูแปลก เสียชีวิตได้ไปเรียนดนตรีเพิ่มกับครูหมัดที่ปาดุริยประณีต จึงได้รับแนวทางการบรรเลงสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

12. นายปิยะ เชื้อเกสร หัวหน้าคณะศิษย์นายปอย เริ่มเรียนดนตรีกับบิดานายปอย เชื้อเกสร โดยเริ่มเรียนข้องวงใหญ่ก่อนแล้วหัดเครื่องดนตรีอื่น ๆ นายปิยะกล่าวว่าคณะศิษย์นายปอยเดิมบรรเลงดนตรีตามแบบดั้งเดิม ต่อมาได้ส่งบุตรชายทั้ง 2 มาเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง และให้กลับไปถ่ายทอดวิชาให้กับคณะศิษย์ครูปอย จึงทำให้ได้รับแนวทางการบรรเลงตามสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

13. นายสมยศ ทองนิล หัวหน้าคณะสมยศ ทองนิล เริ่มเรียนดนตรีที่บ้านกับครูเจิม (ไม่ทราบนามสกุล) และนายเสวก บุญชัย ซึ่งเป็นพี่เขย ลักษณะแนวทางการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิม ต่อมาได้เรียนเพิ่มเติมกับครูสาคร ภูเหมา ซึ่งนายสาครเป็นศิษย์ครูสำรวย แก้วสว่าง ศิษย์เอกของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ จึงทำให้คณะสมยศ ทองนิล ได้รับอิทธิพลแนวทางการบรรเลงดนตรีตามสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

14. นายเจียร โตสวัสดิ์ หัวหน้าคณะธนกิจศิษย์สาคร เริ่มเรียนดนตรีกับบิดาและไปเรียนเพิ่มเติมกับครูแปลก (ไม่ทราบนามสกุล) ลักษณะแนวทางการบรรเลงดนตรีเป็นแบบดั้งเดิม ต่อมาครูสาคร ภูเหม ได้มาช่วยปรับแนวทางการบรรเลงให้กับคณะธนกิจศิษย์สาคร ทำให้มีแนวทางการบรรเลงตามสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

15. นายเลี้ยว ภูวิโรจน์ หัวหน้าคณะวิโรจน์คิลปี เริ่มเรียนดนตรีกับครูเจียน (ไม่ทราบนามสกุล) ต่อมาเรียนดนตรีกับครูฟ้อน (ใหญ่) ครูฟ้อน (เล็ก) ครูช้อย ครูเสนาะ และครูวงษ์ ป้องรักษา ซึ่งครูวงษ์ เป็นศิษย์ของครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ จึงทำให้นายเลี้ยว ภูวิโรจน์ ได้รับอิทธิพลแนวทางการบรรเลงดนตรีตามสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

16. นายสัมเข้า สาสิมผล หัวหน้าคณะสัมเข้ามิตรสัมพันธ์ เรียนดนตรีกับครูเพี้ย (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นคนแรก ต่อมาเรียนกับ ครูฟ้อน (ใหญ่), ครูตัน, ครูปรางค์ ครูเจียก

โลกสำราญ, ครูประเสริฐ และครูปอย เชื้อเกสร ลักษณะการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิม ต่อมาครูสำราญ ทรประพันธ์ได้สอนวิธีปรับทางดนตรีให้ จึงทำให้ได้รับอิทธิพลแนวทางการบรรเลงสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ

17. นางล้นจี่ ตรินิต หัวหน้าคณะแสง ตรินิต บิดามารดาเป็นนักดนตรี และนักละครที่มีชื่อเสียง แต่นางล้นจี่ ไม่ได้รับการสนับสนุนให้เรียนดนตรี ต่อมาบิดาเสียชีวิต มารดาได้แต่งงานใหม่ กับ นายแสง ตรินิต หัวหน้าคณะเป๊พาทย์มอญ “แสง ตรินิต” ที่มีชื่อเสียง แต่ก็ไม่รับการถ่ายทอดดนตรี เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้หญิง ต่อมาบิดาเสียชีวิต นางล้นจี่ ตรินิต จึงทำหน้าที่หัวหน้าคณะ นางล้นจี่ กล่าวว่า “ คณะแสงตรินิตใช้แนวทางการบรรเลงทางสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ”

18. นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ หัวหน้าคณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ เรียนดนตรีกับบิดา กล่าวว่า “ คณะของตนยึดแนวทางการบรรเลงแบบอย่างหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ”

4.1.3.3 สายจางวางทั่ว พาทย์โกศล มีจำนวนคณะเป๊พาทย์ที่ยึดปฏิบัติ ดังนี้

1. นายวิชัย อินทร์สุวรรณ หัวหน้าคณะสุนทร อินทร์สุวรรณ กล่าวว่าเดิมคณะยึดแนวทางการบรรเลงดนตรีสายหลวงประดิษฐ์ไพเราะ แต่ต่อมาตนเองให้นายสำรา สายะวงศ์ บุตรชาย เป็นผู้บรรเลงระนาดเอก นายสำรา สายะวงศ์ บุตรชายกล่าวว่า ตนเรียนดนตรีกับครูวิเชียร เกิดผล ยึดแนวทางการบรรเลงแบบอย่าง จางวางทั่ว พาทย์โกศล จากครูวิเชียร เกิดผล พร้อมทั้งปรับแนวทางการบรรเลงในคณะให้เป็นแนวทางเดียวกัน

2. นายนเรศ สุวรรณรูป หัวหน้าคณะนเรศ สุวรรณรูป เรียนดนตรีกับครูชื่อนายเรียน ต่อเนื่อง และเรียนกับนายสง ต่อเนื่องลักษณะการบรรเลงยังเป็นแบบดั้งเดิม ต่อมาเรียนเพิ่มเติมกับครูวิเชียร เกิดผล และนายสำรวย เกิดผล จึงได้รับอิทธิพลทางเพลงแบบอย่างจางวางทั่ว พาทย์โกศล

3. นายไพโรจน์ เกื่อนคำ หัวหน้าคณะไพโรจน์รุ่งศิลป์ เรียนดนตรีกับครูมงคล จ้างศ์ไว และครูผวน บุญจำเริญ ซึ่งครูผวน บุญจำเริญ เล่นประจำกับวงเป๊พาทย์บ้านใหม่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของนายสังเวียน เกิดผล จึงทำให้นายไพโรจน์ เกื่อนคำ ได้รับการสืบทอดทางเพลงแบบอย่าง จางวางทั่ว พาทย์โกศล จากครูผวน บุญจำเริญ

4. นายทศพร โกลบัว หัวหน้าคณะพิกุลทอง เรียนดนตรีกับบิดา คือ นายกุล โกลบัว โดยเริ่มหัดฆ้องวงใหญ่ มีลักษณะเป็นแบบดั้งเดิม ต่อมาได้เรียนดนตรีเพิ่มเติมกับ ครูวิเชียร เกิดผล จนสามารถบรรเลงรวมวงได้ จึงได้รับอิทธิพลทางเพลง แนวการบรรเลง ขับร้องตามแนวของ จางวางทั่ว พาทย์โกศล จากนายวิเชียร เกิดผล

4.1.3.4 สายที่ได้รับการถ่ายทอดจากสำนักดนตรีอื่นๆ ในต่างจังหวัด มีคณะเป๊พาทย์ ดังนี้

1. นายบุญมี เอี่ยมแท้ หัวหน้าคณะบุญมี บ้านเทิงศิลป์ เรียนดนตรีกับบิดา กับนายบัน เอี่ยมแท้ เริ่มต้นด้วยการฝึกระนาดเอก คณะนายบุญมี ไม่สามารถบอกได้ว่าสายใด แนวทางการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิม

2. นายจำเริญ พิงกระจ่าง หัวหน้าคณะเป๊พาทย์มอญจำเริญ พิงกระจ่าง เริ่มเรียนดนตรี กับครูบุญมี เป็นคนแรก ต่อมาเรียนกับครูเจียก ซึ่งมีแนวทางการบรรเลงแบบดั้งเดิม ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นสายใด

3. นายมานะ สัมเชื้อ หัวหน้าคณะนักร้อง สัมเชื้อ เริ่มเรียนดนตรีกับครูสอน ไม่ทราบนามสกุล ซึ่งมีลักษณะการบรรเลงแบบดั้งเดิมไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นแนวทางสายใด

4. นายพิชิต ศรีเมือง หัวหน้าคณะพิชิต ศรีเมือง เริ่มเรียนดนตรีกับบิดา คือ นายวิชัย ศรีเมือง เริ่มหัดฆ้องวงใหญ่ก่อน แล้วจึงศึกษาเครื่องอื่นต่อไป ลักษณะแนวทางการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิม ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นสายใด

5. นายสมชาย อัมวัฒน์ หัวหน้าคณะสมชาย บรรเลงศิลป์ เริ่มเรียนดนตรีกับบิดา เริ่มหัดฆ้องวงใหญ่ในเพลงสาธุการ ต่อมาเรียนเพิ่มเติมกับครูแสง โลกบัว และประคองศิลป์ ลักษณะแนวทางการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิม ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นสายใด

6. นายชั้น เชื้อข้า หัวหน้าคณะ “ครูชั้น เชื้อข้า” เริ่มเรียนดนตรีกับครูชิต สุขใส และครูบุญช่วย ไม่ทราบนามสกุล โดยเริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่ ลักษณะแนวทางการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิม ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นสายใด

7. นายโกศล มาลัยนาค หัวหน้าคณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ เริ่มเรียนดนตรีด้วยตนเอง อาศัยความสนใจ ต่อมาแต่งงานกับนางอารี มาลัยนาค เป็นบุตรของนายประเสริฐ เป็นนักดนตรีมีชื่อเสียง จึงได้รับคำแนะนำทางดนตรี ลักษณะการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิมไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นสายใด

8. นายสมพงษ์ แยมพร หัวหน้าคณะ ส. สมพงษ์ศิลป์ เริ่มเรียนดนตรีกับบิดา เริ่มฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ มีลักษณะการบรรเลงเป็นแบบดั้งเดิม ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นสายทางใด

4.1.3.4 สายที่ได้รับการถ่ายทอดจากหลายสำนัก มีคณะเป๊พาทย์ ดังนี้ คือ

1. นายสองเมือง พันธุรัตน์ หัวหน้าคณะสองเมือง พันธุรัตน์ เริ่มเรียนดนตรีกับครูสัมเชื้อ สาธิผล เรียนหน้าทับเครื่องหนังทุกชนิด และเดี่ยวปี่จากนายมงคล ศรีประพันธ์ ศิษย์ครูเขียน สุขสายชล ซึ่งครูเขียน สุขสายชล เรียนปี่ในจากจางวางทั่ว พาทย์โกศล นายสองเมือง เรียนทักษะระนาดจากพิติเรก วัฒนากร เป็นศิษย์ครูบุญยงค์ เกตุคง และเรียนเครื่องสายจากนายสมศักดิ์ ศึกษา ซึ่งเป็นศิษย์ครูสวัสดิ์ ภูเขาทอง เรียนกลบท - เพลงเรื่อง - เพลงหน้าพาทย์ การแต่งเพลงจากครูสำรวย งามชุ่ม ซึ่งเป็นศิษย์ครูพริ้ง ดนตรีรส ปัจจุบันได้ฝากตัวเรียนเพลงเรื่องเพิ่มเติมจากครูพินิจ ฉายสุวรรณ โดยการแนะนำของนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล จากการสัมภาษณ์นายสองเมือง พันธุรัตน์ กล่าวว่า “ คณะของตนไม่สามารถระบุได้ว่าคณะสองเมืองใช้แนวทางการบรรเลงตามสายใด เพราะยึดแนวทางการบรรเลงทั้ง 2 ผัง ”

ตาราง 3 สรุปสายนักดนตรีของหัวหน้าคณะเป๊พาทย์

ชื่อคณะเป๊พาทย์	สายพระยาเสนาะ- ดุริยางค์ (แหม่ม สุนทรวาทิน)	สายหลวง ประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)	สายจางวางทั่ว พาทย์โกศล	สายดนตรี แบบอย่าง ท้องถิ่น
1. คณะเสวย สังข์ทอง		/		
2. คณะบุญมี บ้านเท็งศิลป์				/
3. คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ			/	
4. คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์	/			-

ตาราง 2 (ต่อ)

ชื่อคณะปัทมายุ	สายพระยาเสนาะ- ดุริยางค์ (แซม สุนทรวาทิน)	สายหลวง ประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)	สายจางวางทั่ว พาทย์โกศล	สายดนตรี แบบอย่าง ท้องถิ่น
5. คณะประทวน แก้วกระมล		/		
6. คณะนเรศ สุวรรณรูป			/	
7. คณะศรประพันธ์	/			
8. คณะแสง ดรีนิต		/		
9. คณะอาจมั่งกร		/		
10. คณะวัฒนพันธ์	/			
11. คณะไพโรจน์รุ่งศิลป์			/	
12. คณะสุเทพ ยิ้มสะอาด		/		
13. คณะเพชรน้ำผึ้ง		/		
14. คณะจำเรียง ฟังกระจ่าง				/
15. คณะเนตรภิรมย์สัมพันธ์				/
16. คณะเบน กลัดแก้ว		/		
17. คณะเพชรน้ำค้าง		/		
18. คณะท.บันเทงศิลป์		/		
19. คณะประดิษฐ์สดแสงจันทร์		/		
20. คณะวิชัย โพธิ์ระยา		/		
21. คณะล้วน กลิ่นช่อน		/		
22. คณะนกุลวิเศษชัยชาญ		/		
23. คณะศิษย์ครูปอ		/		
24. คณะพิชิต ศรีเมือง				/
25. คณะพิกุลทอง			/	
26. คณะสมยศ ทองนิล		/		
27. คณะสมชาย บรรเลงศิลป์				/
28. คณะธนกิจศิษย์สาคร		/		
29. คณะครูชั้น เชื้อขำ				/
30. คณะป.ศิษย์ประเสริฐ				/
31. คณะส.สมพงษ์ศิลป์				/
32. คณะสองเมือง พันธุ์รัตน์	/		/	
33. คณะวิโรจน์ศิลป์		/		
34. คณะสัมพันธ์มิตรสัมพันธ์		/		

หมายเหตุ คณะสองเมือง พันธุ์รัตน์ บรรเลงทางสายพระยาเสนาะดุริยางค์ และสายจางวางทั่ว พาทย์โกศล

4.2 บทบาทของวงปีพาทย์ปัจจุบัน

สังคมของชาวไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอ่างทอง และจังหวัดใกล้เคียง จังหวัดอ่างทองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ทั้งสภาพภูมิศาสตร์หลาย ๆ ด้าน เศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนไปเพื่อความเหมาะสมในการดำรงชีวิต ในปัจจุบัน

จากการศึกษาภาคสนามคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 34 คณะ พบว่า บทบาท ของวงปีพาทย์ ยังมีหน้าที่บรรเลงในพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่บ้าง ดังนี้

4.2.1 การบรรเลงปีพาทย์ประกอบพิธีกรรม

1. พิธีไหว้ครู

พิธีไหว้ครู นิยมใช้ดนตรีและเพลงบรรเลงพิเศษ เฉพาะพิธีการนี้ จากการศึกษาภาคสนามพบว่า คณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองยังให้ความสำคัญกับพิธีไหว้ครูอย่างมาก โดยมักทำเป็นประจำทุกปี โดยมีจุดประสงค์เหมือนกันแต่แตกต่างกันที่ลักษณะของกระบวนการในพิธีกรรม 2 ลักษณะ คือ

1.1 ใช้วงปีพาทย์บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบการทำพิธีไหว้ครูเป็นประจำ

คณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองที่ใช้คณะปีพาทย์บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบการทำพิธีไหว้ครูเป็นประจำ ได้แก่ คณะบุญมีบันเทงศิลป์ ของนายบุญมี คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ ของนายวิชัย อินทร์สุวรรณ คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์ ของนายกุหลาบ ศรีประพันธ์ คณะนเรศ สุวรรณรูป ของนายนเรศ สุวรรณรูป คณะประทวน แก้วกระมูล ของนายประทวน แก้วกระมูล คณะแสง ดรีนิต ของนางล้นจี่ ดรีนิต คณะไฟโรจน์รุ่งศิลป์ ของนายไฟโรจน์ เกื้อนดำ คณะสุเทพ ยิ้มสะอาด ของนายสุเทพ ยิ้มสะอาด คณะเพชรน้ำผึ้ง ของนายขจร บุญสิงห์ คณะจำเริญ พึ่งกระจ่าง ของนายจำเริญ พึ่งกระจ่าง คณะ ท.บันเทงศิลป์ ของนายเพทาย วรรณทอง คณะนกุล ประดิษฐ์ศรี ของนายนกุล ประดิษฐ์ศรี คณะศิษย์ครูปอย ของนายปิยะ เชื้อเกษร คณะพิชิต ศรีเมือง ของนายพิชิต ศรีเมือง คณะพิกุลทอง ของนายทศพร โคกบัว กระสมชายบรรเลงศิลป์ ของนายสมชาย อัมวัฒน์ คณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ ของนายสมพงษ์ แยมพราย คณะสองเมือง พันธุ์รัตน์ ของนายสองเมือง พันธุ์รัตน์ คณะวิโรจน์ศิลป์ ของนายเลี้ยว ภูวิโรจน์ และคณะสัมเข้มีตรสัมพันธ์ ของนายสัมเข้ สาธิผล

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองทำให้ทราบว่าคณะปีพาทย์ที่ใช้วงปีพาทย์ประกอบการทำพิธีไหว้ครูเป็นประจำทุกปีมี 2 แบบ คือ ใช้นักดนตรีในคณะตนเองบรรเลงประกอบพิธีไหว้ครู อีกแบบหนึ่งคือ เชิญคณะปีพาทย์จากที่อื่นมาบรรเลงประกอบ เพราะนักดนตรีในคณะมีน้อย เชิญประธานในพิธีเป็นครูดนตรีไทยที่เป็นบุคคลสำคัญมาประกอบพิธี

1.2 ใช้วงปีพาทย์บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบการทำพิธีไหว้ครูบางครั้ง

คณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองที่ใช้วงปีพาทย์บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบการทำพิธีไหว้ครูบ้างเป็นบางครั้ง ได้แก่ คณะเสวย สังข์ทอง ของนายเสวย สังข์ทอง คณะศรีประพันธ์ ของนายสำราญ ศรีประพันธ์ คณะอาจมั่งกร ของนายอัยย์ อาจมั่งกร คณะวัฒน์พันธ์ ของนายฉลอง วัฒน์พันธ์ คณะเนตรภิรมย์สัวเข้ ของนายมานะตร สัมเข้ คณะเบน กลัดแก้ว ของนายเบน กลัดแก้ว คณะเพชรน้ำค้าง ของนายทองหล่อ น้อยแสง คณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ ของนายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์ คณะวิชัย โพธิ์ระยา ของ

นายวิชัย โพธิ์ระยา คณะล้วน กลิ่นช้อน ของนายล้วน กลิ่นช้อน คณะสมยศ ทองนิล ของนายสมยศ ทองนิล และคณะครูชั้น เชื้อข้า ของนายชั้น เชื้อข้า โดยเชิญประธานในพิธีเป็นครูดนตรีไทย ที่เป็นบุคคลสำคัญหรือไม่ ก็เป็นนักดนตรีในจังหวัดอ่างทอง บางครั้งจะจัดหาคณะปี่พาทย์มาบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธี และ บางครั้งไม่มี ปี่พาทย์บรรเลงเพลงหน้าพาทย์ เพียงประกอบพิธีกรรมโดยการกล่าวคำบูชาครูถวายเครื่องสังเวยครูและอื่น ๆ ตามขั้นตอน

2. พิธีกรรมทางศาสนา

ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม เปลี่ยนแปลงไป ประเพณีทำบุญมักทำกันอย่างรวดเร็ว โดยมักทำกันโดยมีการสวดมนต์เลี้ยงพระในช่วงเวลาเดียว เป็นระยะเวลาสั้น ๆ ปี่พาทย์จึงหมดบทบาท สำหรับดนตรีประกอบพิธีกรรมในส่วนนี้ เว้นแต่ในกรณีเจ้าภาพที่มีฐานะทางการเงินสูงมาก ๆ จึงมักจัดให้มีปี่พาทย์ร่วมบรรเลงประกอบพิธีกรรมด้วย แต่พบน้อยมาก งานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาที่มักจะใช้วงปี่พาทย์เป็นดนตรีประกอบเช่น

ประเพณีเทศน์มหาชาติ นั้นนับว่าเป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่ยังพบเห็นอยู่ในจังหวัดอ่างทอง อดีตจังหวัดอ่างทองตั้งอยู่ใกล้เมืองหลวงเก่าของไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ความเจริญรุ่งเรืองทางศาสนาในอดีตยังมีร่องรอยหลงเหลือตกทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งสังเกตได้จากจำนวนวัดมากมาย และยังมีวัดที่จัดพิธีเทศน์มหาชาติอยู่บ้าง คณะปี่พาทย์ยังได้มีโอกาสทำหน้าที่ในการบรรเลงประกอบการเทศน์มหาชาติทั่วไป และการเทศน์มหาชาติอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า “มหาชาติทรงเครื่อง” หรือ “มหาชาติออกตัว” โดยจัดขึ้นเพื่อเชิญชวนให้พุทธศาสนิกชน ได้มีโอกาสร่วมสร้างบุญ กุศล และเพื่อให้เกิดการสมจริง เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น จึงนิยมจัดผู้แสดงประกอบตามเนื้อหาของเรื่องที่ใช้ในการแสดงธรรม คือ เรื่องเวสสันดร มักใช้ผู้แสดงประกอบในกัณฑ์ชูชก จุลพน มหาพน กุมาร และมีหรี โดยมักใช้ตัวแสดงประกอบเป็นชูชก มีหรี กัณฑ์มหาพน ปี่พาทย์เป็นดนตรีทำหน้าที่บรรเลงประกอบการการเทศน์จบในแต่ละกัณฑ์ และยังคงบรรเลงประกอบการแสดง ของตัวแสดงตามเรื่องดังกล่าว การบรรเลงประกอบในแต่ละกัณฑ์ ปี่พาทย์ยังคงใช้เพลงประกอบกัณฑ์ดังนี้

กัณฑ์ทศพร	เพลงสาธุการ
กัณฑ์หิมพานต์	เพลงดวงพระธาตุ
กัณฑ์ทานกัณฑ์	เพลงพญาโคก
กัณฑ์วนปเวส	เพลงพญาเดิน
กัณฑ์ชูชก	เพลงเช่นเหล่า
กัณฑ์จุลพน	เพลงร่ำสามลา
กัณฑ์มหาพน	เพลงเชิดกลอง
กัณฑ์กุมาร	เพลงเชิดฉิ่ง เพลงโอด
กัณฑ์มีหรี	เพลงทยอย เพลงโอด
กัณฑ์สักบรรพ	เพลงเหาะ
กัณฑ์มหาราช	เพลงกราวนอก
กัณฑ์ฉกษัตริย์	เพลงตระนอน
กัณฑ์นครกัณฑ์	เพลงกลองโยน เพลงเชิด

การบรรเลงประกอบการเทศน์มหาชาตินั้น ในส่วนที่เป็นเพลงที่นักดนตรีบางคนจะไม่สามารถบรรเลงได้ จะเปลี่ยนเพลงเองตามความเหมาะสม ที่นักดนตรีไทยสามารถบรรเลงได้

การบรรเลงประกอบการเทศน์มหาชาติออกตัว หรือมหาชาติทรงเครื่อง ส่วนมากปีพาทย์มักทำหน้าที่บรรเลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงของตัวละครในเรื่องพระเวสสันดร เพลงที่ใช้เป็นเพลงหน้าพาทย์ง่าย ๆ เช่น เชิด โอต รั้ว และการบรรเลงประกอบการร้องทำนองกลอนสดแบบอย่างลิเก เป็นต้น วัดที่พบว่ามีใช้ปีพาทย์ประกอบการเทศน์มหาชาติออกตัว เช่น วัดพายทอง วัดป่าโมกวรวิหาร วัดปราสาท วัดเกตุ เป็นต้น นักแสดงประกอบการเทศน์มหาชาติที่เข้ามาแสดงในจังหวัดอ่างทอง เช่น คณะดวงแก้ว ลูกท่าเรือ จากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คณะขวัญจิต จากจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น

3. พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต

ดนตรีไทยมักเข้าไปมีบทบาทเป็นอย่างมากในอดีต ปัจจุบันพบว่า ปีพาทย์ส่วนร่วมอยู่บ้าง เช่น

ประเพณีบวช นอกจากพิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนาแล้วยังมีพิธีย่อยอีก เช่น แห่นาค อาบน้ำ นาค ทำขวัญนาค เลี้ยงรีนเร้ง ในแต่ละพิธีย่อย ๆ เหล่านี้ นิยมใช้ดนตรีและเพลงประกอบพิธีตามความเหมาะสมโดยตลอด ปัจจุบันยังได้พบเห็นอยู่บ้างถึงแม้ว่าจะมีไม่มากนัก สำหรับการในปีพาทย์บรรเลงประกอบในพิธีดังกล่าว แต่เนื่องจากสังคมของคนอ่างทอง อยู่ในลักษณะที่เป็นสังคมของคนดนตรีไทย คนทั่วไปมักพบเห็นดนตรีไทย ฟังดนตรีไทยอยู่บ้างพอสมควร จึงยังมีผู้นิยมใช้วงปีพาทย์สำหรับประกอบพิธีกรรมในประเพณีบวชนาคอยู่บ้าง

พิธีเกี่ยวกับการตาย เมื่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนความนิยมในการใช้ดนตรีไทยในการประกอบพิธีกรรมในการดำรงชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป พิธีกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนอ่างทองปรับเปลี่ยนไป พิธีกรรมต่าง ๆ มักถูกดนตรีตะวันตกคุกคาม ทำให้วัฒนธรรมไทยเปลี่ยนแปลงไป เหลือเพียงพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการตายเท่านั้นที่ยังนิยม ใช้ดนตรีไทยเพื่อเป็นการประโคมและมักเป็นวงปีพาทย์มอญมากกว่า การใช้วงปีพาทย์นางหงส์เหมือนอย่างแต่ก่อน

ปัจจุบันคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองมีการแข่งขันแข่งเพื่อบริการสังคมทั่วไปและเป็นวงดนตรีประเภทเดียวที่ยังสามารถใช้ประกอบอาชีพให้นักดนตรีไทยได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการสร้างฆ้องมอญจำนวนมาก เครื่องดนตรีในวงปีพาทย์มอญถือเป็นค่านิยมว่า หากงานใดติดต่องวงปีพาทย์มอญที่มีจำนวนฆ้องมอญมาก แสดงว่าเป็นงานใหญ่ เพราะทำให้ดูสวยงาม โอ้อำ สร้างความมีหน้ามีตาให้กับเจ้าภาพยิ่งนัก หัวหน้าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง จึงจัดหาจำนวนฆ้องมอญจำนวนมากไว้บริการสังคม

4.2.2 การบรรเลงปีพาทย์ประกอบการแสดง

จากการศึกษาภาคสนามคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีบทบาทในฐานะเป็นวงดนตรีประกอบการแสดง ดังนี้

1. ละคร

เดิมประชากรในท้องถิ่นในจังหวัดอ่างทองนิยมใช้ละครชาตรีเป็นละครแก่นบ และนิยมมหรสพลงกันทั่วไป ปีพาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดงเดิมเป็นวงปีพาทย์ชาตรีตามลักษณะเดิมของละคร เมื่อ

การแสดงมีการปรับปรุงมุ่งเน้นให้ความสนุกสนานแก่ผู้ชม ความสะดวกสบายในการจัดการแสดง จึงไม่คำนึงถึงรูปแบบแผนศิลปะรูปแบบเดิม การเล่นแบบชาตรีของเดิมจึงมีน้อย การแสดงจะออกไปทางละครนอก และละครพันทางเสียมากกว่า การเล่นเมื่อความนิยมมีมาก ก็ทำให้การละครเฟื่องฟูด้วย ปี่พาทย์ทำหน้าที่บรรเลงประกอบการแสดง ได้มีโอกาสทำหน้าที่ในฐานะดนตรีประกอบการแสดง เมื่อคณะละครได้รับการจ้างวานมาแสดง ได้มีโอกาสทำหน้าที่ในฐานะดนตรีประกอบการแสดง เมื่อคณะละครได้รับการจ้างวานมาแสดงทั้งในบริเวณพื้นที่ในจังหวัดอ่างทอง ตลอดจนต่างจังหวัดในอาณาเขตที่ระพีพาทย์จังหวัดอ่างทองจะมีส่วนร่วม ปี่พาทย์ในท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง จึงมีโอกาสได้กระทำหน้าที่ของผู้บรรเลงประกอบการแสดงอย่างทั่วถึงด้วย

ปัจจุบันละครชาตรีในจังหวัดอ่างทองมีสถานภาพเป็นละครที่แสดงเพื่อแก้แค้นมากกว่าที่จะเป็นมหรสพ ความนิยมคณะละครที่แสดงอยู่ในปัจจุบันได้แก่ คณะทองเจือ เปรมจิตร์ คณะทองเลี่ยม วิยรุ่น คณะเพยาร์ ป่าโมก คณะสำเภา ป่าโมก คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ คณะสำเนียงเมืองแก้ว คณะศิษย์จันทร์ฉาย เป็นต้น

ปัจจุบันความนิยมละครของสังคมลดน้อยลง คณะละครทุกคนล้วนมีปี่พาทย์ประจำคณะ เพื่อให้ประกอบการแสดง คำนึงถึงความสะดวก ความพร้อมเพรียงเหมาะสมในการแสดงด้วยและเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการคิดราคาในการจัดการแสดงให้ประหยัดขึ้น ทำให้ปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทองหมดบทบาทในฐานะดนตรีประกอบการแสดงละคร แต่จะมีบางคณะที่เล่นประจำกับคณะละคร เช่น คณะแสง ตรินิต เล่นประจำกับคณะละครสำเนียงเมืองแก้ว คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ รับบรรเลงปี่พาทย์และรับงานละครด้วย คณะนุกูลวิเศษชัยชาญเล่นประกอบคณะละครศิษย์จันทร์ฉาย

2. โขน

วงปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทองนิยมบรรเลงมี 2 ลักษณะ คือ

โขนหน้าไฟ เป็นการแสดงโขนที่นิยมนำมาแสดงก่อนที่มีการเผาศพ บริเวณหน้าเมรุ หรือใกล้เมรุตามความเหมาะสมของสถานที่ เจ้าภาพที่มีทุนทรัพย์นิยมว่าจ้างวงดนตรีและนาฏศิลป์มาแสดง จุดประสงค์ของญาติพี่น้องจัดเพื่อเป็นการเอาใจผู้เสียชีวิต

วงปี่พาทย์ใน มีจำนวนมากที่บรรเลงโขนหน้าไฟ ในลักษณะที่เจ้าภาพเป็นผู้ติดต่อโขนมาจากที่อื่น และให้วงปี่พาทย์ที่ประกอบอยู่ในงานเป็นวงบรรเลงประกอบการแสดง ส่วนใหญ่โขนแสดงเรื่อง "รามเกียรติ์" ซึ่งตัดตอนมาแสดง แล้วแต่จะตกลงกับเจ้าภาพ เช่น

ตอนนางลอย นางเบญจกายแปลงเป็นนางสีดา ทำตายลอยน้ำมา พระรามพระลักษมณ์เสียใจ หนุมานแนะนำให้หานางสีดาแปลงนั้นเผาไฟ เพราะหนุมานจับได้ว่า นางเบญจกายที่แปลงเป็นนางสีดา ลอยทวนน้ำมา นางเบญจกายทนความร้อนไม่ไหวเหาะหนีไป หนุมานตามจับได้

ตอนถวายลิง หนุมานและองคต เข้าไปหลอกฤาษีโคบุตร ให้นำไปถวายตัวเป็นทหารกับทศกัณฐ์ เพื่อจะลักกล่องดวงใจของทศกัณฐ์ที่ฝากไว้กับฤาษีโคบุตร

ตอนเข้าห้องวานรินทร์ หนุมานกับวิรุณจำบัง วิรุณจำบังหนีเข้าไปในถ้ำนางวานรินทร์ ถูกสาปเฝ้าต้อยหนุมานตามไปฆ่าวิรุณจำบังเสียชีวิต เป็นต้น

โขนสด เป็นโขนที่แสดงโดยมีลักษณะแตกต่างจากโขนประเภทอื่น คือ ไม่ปิดหน้าดำเนินเรื่องโดยไม่ใช้การพากย์ และเจรจาแต่ใช้วิธีร้องรายต้น รวดเร็ว ไม่เน้นความอ่อนช้อยมากนัก สดแทรกความสนุกสนาน เพื่อให้เป็นเข้ากับความเร็วของสังคมปัจจุบัน

ในจังหวัดอ่างทองไม่มีคณะโขนสด ส่วนใหญ่โขนสดที่มาแสดงในจังหวัดอ่างทองจะมาจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และมีคณะเป็พาทย์ประกอบการแสดงพร้อมแล้ว

3. ลิเก

จังหวัดอ่างทอง ตั้งอยู่ใกล้กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งในอดีตเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงเก่า น่าจะเป็นแหล่งที่พวกเจ้าเซ็นเข้ามาอาศัยอยู่มาก พบว่าปัจจุบันเป็นจังหวัดที่มีคณะลิเกมากมาย ทั้งที่สืบสายลิเกมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และคณะที่ตั้งใหม่ได้แก่ คณะมนตรี มนต์รัก คณะสมโภชน์ สมศักดิ์ คณะวัดสระแก้ว คณะพรายแก้วหลานพ่อก้าน คณะเดชาลูกป่าโมก คณะพิเชษฐเกตุไชโย เป็นต้น

แม้ว่ารูปแบบการแสดงลิเกพัฒนามากขึ้นทั้งด้านสถานที่แสดง การรำ การร้อง ผู้แสดง แต่ดนตรีประกอบการแสดงลิเกก็ยังเป็นวงเป็พาทย์ แตกต่างที่เดิมใช้วงเป็พาทย์เครื่องไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่ความนิยมในปัจจุบันมักใช้เครื่องดนตรีในวงเป็พาทย์มอญ อาจเนื่องมาจากความสง่างามของเครื่องดนตรี เมื่อตั้งเครื่องดนตรีบนเวทีแสดง และลิเกมักแสดงเรื่องเกี่ยวกับเมืองพม่า และเมืองมอญด้วย จึงสามารถใช้เป็พาทย์มอญบรรเลงประกอบได้ทีเดียว

การแสดงลิเกนั้นเจ้าภาพติดต่อลิเกมาแสดงโดยใช้วงเป็พาทย์ที่บรรเลงประกอบพิธีกรรมของงานนั้น มาร่วมบรรเลงประกอบการแสดงลิเกด้วย จากการศึกษาภาคสนามจากวงเป็พาทย์จำนวน 34 คณะ ในจังหวัดอ่างทอง พบว่า ลิเกทุกคณะจะมีเป็พาทย์สำหรับใช้ประกอบการแสดงมาด้วย ฉะนั้นวงเป็พาทย์ที่เจ้าภาพติดต่อมาประกอบพิธีกรรม จึงไม่มีหน้าที่ในการบรรเลงประกอบการแสดงลิเก แต่อย่างใด เนื่องจากการที่คณะลิเกมีวงเป็พาทย์ประกอบการแสดงมาด้วย จะทำให้ผลงานการแสดงของลิเกดีกว่า บทบาทของวงเป็พาทย์ในอำเภอบางบาลที่เคยทำหน้าที่บรรเลงประกอบการแสดงลิเกจึงหมดไปด้วย

นอกจากนี้พบว่าวงเป็พาทย์คณะแสงตรีนิธ ของนางลีนจี ตรีนิธ ได้ทำหน้าที่ดนตรีประกอบการแสดงให้กับลิเกคณะวัดสระแก้ว เป็นประจำ

4. มอญรำ

มอญรำ เป็นนาฏศิลป์ที่ใช้เป็พาทย์มอญเป็นดนตรีประกอบการแสดง โดยแสดงในงานศพแพร่หลายในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วงเป็พาทย์ในอำเภอบางบาลมีบทบาทในการบรรเลงประกอบการแสดงมอญรำด้วย โดยมากมาจากจังหวัดปทุมธานี เพราะเป็นจังหวัดที่เป็นต้นตำรับของมอญรำ จึงมักได้รับการติดต่อให้มาแสดงในงานที่เจ้าภาพค่อนข้างมีฐานะทางการเงิน แต่ปัจจุบันพบว่า การรำของมอญรำนั้น นอกจากชาวมอญแล้วยังพบในกลุ่มศิลปินคนไทยทั่วไป ลักษณะการรำจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยรำเป็นชุด ๆ ตามลักษณะนาฏศิลป์ไทยทั่วไป แต่ยังเรียกว่า มอญรำ ด้วยจังหวัดอ่างทองมีวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองตั้งอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นจึงมีการรำจากนักเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองไปแสดงตามงานอยู่เป็นประจำ

ปัจจุบันคณะเป็พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีบทบาทน้อยมากในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรมในสังคม จากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมที่เป็พาทย์ยังมีบทบาทอยู่คือ พิธีกรรมงานศพ และวงเป็พาทย์ที่ใช้ประกอบพิธีกรรม จะเป็นวงเป็พาทย์มอญเท่านั้น ที่ยังเป็นที่ยอมรับของเจ้าภาพทั่วไป ส่วนบทบาทในการบรรเลงเป็พาทย์ประกอบการแสดงนั้น พบว่าการแสดงและการละเล่นต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้วงเป็พาทย์ ทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการแสดงนั้น การละเล่นและการแสดงต่าง ๆ มักมีวงเป็พาทย์ประจำคณะอยู่แล้ว วงเป็พาทย์ในท้องถิ่นจึงไม่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบการแสดงเหมือนในอดีต คงเหลือแต่การแสดงที่

เรียกว่า รำมอญ เท่านั้นที่ยังพบเห็นว่าปีพาทย์ในท้องถิ่นยังมีบทบาทในฐานะดนตรีประกอบการแสดงในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่าจังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดหนึ่ง ฉะนั้นศิลปวัฒนธรรมของคนในปัจจุบัน จึงได้รับการส่งเสริมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะปีพาทย์นั้น นับว่าเป็นวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยที่คนในจังหวัดอ่างทองปัจจุบันรับสืบทอดมาเป็นอย่างมาก พบว่ามีวงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองจำนวนมากถึง 34 คณะ คณะวงปีพาทย์ส่วนใหญ่มีลักษณะการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่ยังมีส่วนหนึ่งที่ได้รับสืบทอดมาจากการเรียนปีพาทย์กับครูดนตรีไทยในท้องถิ่น และนอกท้องถิ่นด้วย เดิมนักดนตรีส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลดนตรีแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นนักดนตรีสายใด จากบรรพบุรุษ แต่มีนักดนตรีจำนวนไม่น้อยที่ได้ศึกษาหาความรู้ด้านเพลง วิธีการบรรเลงและอื่น ๆ จากครูดนตรีหลาย ๆ ท่าน และรับอิทธิพลดนตรีของครูเหล่านั้นมาปฏิบัติ เช่น ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นต้น

ปัจจุบันบทบาทของปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองเปลี่ยนแปลงไป มีความแตกต่างจากในอดีตมาก พบว่าวงปีพาทย์ปัจจุบันมีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมน้อยลงมาก มีเพียงพิธีกรรมในงานศพเท่านั้นที่ยังคงเรียกใช้ปีพาทย์โดยใช้ปีพาทย์มอญมากกว่าปีพาทย์ไทย บทบาทในการบรรเลงประกอบการแสดงลดลงมากเช่นกัน วงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองไม่มีบทบาทในการบรรเลงประกอบการแสดงเหมือนในอดีต

4.3 การจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีวิธีการรับศิษย์แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ

1. ผู้ปกครองของเด็กนำมาฝากเรียน

ครูดนตรีหลายท่านยังปฏิบัติเหมือนในอดีต โดยทำการรับศิษย์ที่ผู้ปกครองสนใจและมีความสมัครใจให้บุตรหลานเรียนดนตรีนำมาฝาก ส่วนหนึ่งผู้เรียนกับผู้สอนมักมีความสัมพันธ์ในฐานะเครือญาติซึ่งกันและกันด้วย สภาพของการเป็นเครือญาติกันมักทำให้ผู้เรียนมีกรอบจำกัดในการศึกษาดนตรีค่อนข้างน้อย มักมีความคุ้นเคยเป็นกันเองกับครูอยู่แล้ว ความเกรงกลัวครูจึงดูเหมือนน้อยกว่าศิษย์ปกติทั่วไป ศิษย์ที่ไม่ใช่เครือญาติ ครูดนตรีไทยทั่วไปมักยึดถือปฏิบัติโดยให้ผู้ปกครองนำมาฝากเรียน เพื่อผู้ปกครองได้รับรู้กฎระเบียบต่าง ๆ ของการเรียนดนตรีตามที่ครูดนตรีกำหนด และผู้ปกครองได้ทำการฝากฝังลูกหลานให้เรียนกับครูท่านนั้น ๆ ด้วย

คณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองพบว่า มีคณะสรประพันธ์ ของนายสำราญ สรประพันธ์ คณะนกุลประดิษฐ์สร ของนายนกุล ประดิษฐ์สร และคณะสองเมืองพันธุรัตน์ ของนายสองเมือง พันธุรัตน์ ที่ยังปฏิบัติเหมือนในอดีตอยู่

2. ผู้เรียนมาขอเรียนปีพาทย์จากครู

คณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองส่วนมากใช้วิธีที่ผู้เรียนที่มีความสนใจมาขอเรียนปีพาทย์จากครู บางครั้งศิษย์ที่รับเข้ามาเรียนปีพาทย์จะมีความสามารถทางการประกอบอาชีพทางปีพาทย์อยู่แล้ว แต่ต้องการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ลูกศิษย์ในลักษณะนี้ ครูมักเลือกบุคคลที่รู้จักใกล้ชิดหรือเคยรู้จักกันมาก่อน

การเลือกลูกศิษย์ที่จะเรียนปีพาทย์ทั้ง 2 วิธี ดังกล่าว พบว่าการเลือกรับศิษย์ที่ผู้ปกครองนำมาฝากในวิธีที่ 1 พบว่าเด็กมักมีความเต็มใจ สนใจ มากกว่า เพราะผู้ปกครองย่อมต้องถามความสมัครใจของเด็กมา

แล้ว แต่มิได้หมายความว่า ไม่มีปัญหาภายหลัง เนื่องจากการเรียนดนตรีไทยต้องให้ความเอาใจใส่ในการเรียนมาก เพราะเป็นการศึกษาในลักษณะของทักษะการปฏิบัติ ผู้เรียนจึงต้องใช้เวลากับการเรียนมาก มักพบว่าเด็กเบื่อหน่ายในระยะหนึ่งทำให้ไม่ประสบความสำเร็จได้มาก

ศิษย์ที่สมัครใจมาเรียนมาขอเรียนด้วยตนเอง ในวิธีที่ 2 โดยภาพรวมของปัจจุบันมักเป็นบุคคลที่มักมีประสบการณ์ทางด้านดนตรีอยู่แล้ว และมาขอเรียนเพิ่มเติมในด้านต่าง ๆ เช่น ทางเพลงของแต่ละเครื่องมือเดี่ยวแต่ละเครื่องมือ เช่น ระนาดเอก ปี่ใน เป็นต้น มักเป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาดนตรีเป็นอย่างมาก

ความเชื่อด้านโหราศาสตร์

ครูผู้สอนปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองไม่มีท่านใดที่มีความเชื่อด้านโหราศาสตร์ เรื่องการรับศิษย์ ไม่มีการดูดวงของผู้เรียนกับดวงของครูผู้สอนแต่อย่างใด และในสภาพปัจจุบันยังต้องพยายามหาศิษย์เรียนปีพาทย์ด้วยตนเอง โดยดูความเหมาะสมในด้านอื่น ๆ มากกว่าด้านโหราศาสตร์ เช่น ฐานะทางบ้านของเด็ก โอกาสในการศึกษาในโรงเรียนสามัญของเด็กมากกว่า โดยเลือกเด็กที่ผู้ปกครองมีฐานะไม่ดันทัก และไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียนสามัญในระดับที่สูง ๆ ขึ้นไปได้ จึงเป็นการช่วยเหลือเด็กให้มีวิชาความรู้ด้านดนตรีติดตัว ไว้ใช้ประกอบอาชีพในอนาคตข้างหน้าได้ด้วย อีกทั้งจำนวนเด็กที่สนใจเรียนปีพาทย์มีลดน้อยลงมาก ครูผู้สอนปีพาทย์จึงไม่ให้ความสำคัญเรื่องโหราศาสตร์ในการรับศิษย์แต่อย่างใด

4.3.1 การรับศิษย์

เมื่อได้ผู้เรียนดนตรีแล้วครูปีพาทย์ทำพิธีกรรมตามความเชื่อ ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต โดยปฏิบัติในลักษณะดังนี้คือ

วันที่ใช้ประกอบพิธี

เมื่อครูได้ตกลงใจรับเด็กหรือผู้สนใจเรียนปีพาทย์แล้ว ครูให้ผู้เรียนมาทำพิธีรับศิษย์ที่ถูกต้องตามขนบประเพณีที่ปฏิบัติสืบมา โดยจะทำในวันพฤหัสบดี ถือว่าเป็นวันครู ครูปีพาทย์ ตลอดจนนักดนตรีทั้งหมดที่พบ 34 คณะ ในจังหวัดอ่างทองล้วนผ่านขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมที่พึงกระทำในวันพฤหัสบดีเท่านั้น โดยต้องมีสิ่งของและทำพิธีกรรมดังนี้

กำนล

การเรียกร้อยค่ากำนล ของครูนับเป็นสิ่งที่นักดนตรีปฏิบัติสืบทอดกันมา และจัดว่าเป็นสิ่งที่นักดนตรีให้ความสำคัญมาก ส่วนค่ากำนลนั้นมักเป็นสิ่งของและเงินจำนวนแล้วแต่ว่าครูท่านนั้น ๆ เรียกร้อยอย่างไร ความแตกต่างของกำนลนั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ยึดถือปฏิบัติอย่างไร นายโกศล มาลัยนาค (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ผมเรียกร้อยค่ากำนลตามแบบที่ผมเคยจำเรียนมา ไม่เคยเพิ่มเติมสิ่งของหรือจำนวนเงินใด ๆ เลย เพราะถือว่าเป็นการปฏิบัติตามอย่างครูโบราณท่าน ฉะนั้นกำนลของผมมี ดอกไม้ รูป เทียน ชันล้างหน้า ผ้าขาวหรือผ้าเช็ดหน้า และเงิน 6 บาท

จากการศึกษาภาคสนามพบว่า การเรียกร้อยค่ากำนลในการรับศิษย์ของคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีความแตกต่างกันในแต่ละคณะ เพราะครูแต่ละท่านต่างได้รับการสืบทอดในเรื่องการเรียกร้อยค่ากำนลจากศิษย์ต่างกัน ดังนี้

ตาราง 3 แสดงการใช้ก้านลของครูปีพาทย์

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ก้านล		หมายเหตุ
		จำนวนเงิน	สิ่งของ	
1	นายเสวย สังข์ทอง	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	เล็กกิจการ
2	นายบุญมี เอี่ยมแท้	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, สุรา, บุหรี่	
3	นายวิชัย อินทร์สุวรรณ	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, สุรา, บุหรี่, ขันน้ำ, ผ้าขาว	
4	นายกุหลาบ ศรีประพันธ์	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, ขันน้ำ, ผ้าขาว	
5	นายประทวน แก้วกระมล	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	
6	นายเนตร สุวรรณรูป	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, ขันน้ำ	
7	นายสำราญ ศรีประพันธ์	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, ขันน้ำ	
8	นางลิ้นจี่ ตรินิต	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, สุรา, บุหรี่	
9	นายอุ้ย อาจมั่งกร	-	-	
10	นายฉลอง วัฒนพันธ์	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	
11	นายไพโรจน์ เกื้อนดำ	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	
12	นายสุเทพ ยิ้มสะอาด	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, หมากพลู, ยาสูบ, ขันขาว, ผ้าขาว	
13	นายขจร บุญเส็ง	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, ขันขาว	ไม่มีลูกศิษย์
14	นายจำเรียง ฟุ้งกระจ่าง	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	
15	นายมานะ สัมเข้า	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	
16	นายเบน กลัดแก้ว	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	เล็กกิจการ
17	นายทองหล่อ น้อยแสง	-	-	
18	นายเพทาย วรรณทอง	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, ขันขาว	เล็กกิจการ
19	นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์	-	-	
20	นายวิชัย โพธิ์ระยา	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน	เล็กกิจการ
21	นายล้วน กลิ่นช้อน	-	-	
22	นายบุญล ประดิษฐ์ตร	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, ขันน้ำล้างหน้า, ผ้าขาว	เล็กกิจการ
23	นายปิยะ เชื้อเกษร	12 บาท	ดอกไม้, ฐูป, เทียน, ขันน้ำ	

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	กำหนด		หมายเหตุ
		จำนวนเงิน	สิ่งของ	
24	นายพิชิต ศรีเมือง	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน, ชันขาว, ผ้าขาว	ถ้าเป็น เครื่องมอญก็ เพิ่มผ้าขาว, ชันล่างหน้า, สุราและบุหรี
25	นายทศพร โดกบัว	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน	
26	นายสมยศ ทองนิล	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน, สุรา	
27	นายสมชาย อัมวิวัฒน์	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน, ชัน	
28	นายเจียร โตสวัสดิ์	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน	
29	นายชั้น เชื้อข้า	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน	
30	นายโกศล มาลัยนาค	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน, ชันล่างหน้า, ผ้าขาว	
31	นายสมพงษ์ แยมพราย	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน, สุรา, บุหรี	
32	นายสองเมือง พันธรัตน์	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน, ชันล่างหน้า, ผ้าขาว	
33	นายเลี้ยว ภูวิโรจน์	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน, ชัน	
34	นายสัมเชื้อ สาริผล	12 บาท	ดอกไม้, รูป, เทียน	

คาถา คำกล่าวบูชาครู

คาถาที่ครูปี่พาทย์นิยมใช้โดยทั่วไปมีลักษณะแตกต่างกันตามแต่ที่ครูแต่ละท่านได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ บางท่านใช้คาถาที่เป็นภาษาบาลี บางท่านได้รับการสืบทอดมาเป็นภาษาไทย แต่จุดประสงค์การใช้มีลักษณะเป็นจุดเดียวกันเพื่อเป็นการระลึกบูชาพระคุณของครู ครูหลายท่านกล่าวดังนี้ (ใช้คำตามภาษาเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์)

นายเสวย สังข์ทอง (สัมภาษณ์) กล่าวถึงคาถาที่ใช้ในการบูชาครูเป็นภาษาบาลีว่า “อิมัง อัคคี พาหุบุปผัง วันทามิ อาจารย์ยัง สัพพะไสยง สิทธิปัจจสาปทัง อิมัสมิง ภาวันสุเต”

นายนเรศ สุวรรณรูป (สัมภาษณ์) กล่าวคำบูชาครูว่า “วิปัติปะฏิพาหะยะ อุกาสะวันทา ครูอาจารย์ยัง อัจฉินันตุ ประมั้นกะสัง บูชะนียัง สัพพะสิทธิ กะเรนตุมัง สิทธิเตชะง สิทธิพลัง สิทธิกิจจัง วันทามิตัง สัทธา”

นายสุเทพ ยิ้มสะอาด (สัมภาษณ์) กล่าวคำบูชาครูว่า “ตั้งนะโม 3 จบ อิมัง อัคคี พหุบุปผัง อหังวันทามิ อาจารย์ยัง อุบัติไสยง วิสันติ สิทธิปะทะปะทา อิมัสมิง ภะวันตุเต”

นางลีนจี ตรินิต (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “การกล่าวคำบูชาครูนั้น ไม่ได้ใช้เป็นภาษาบาลี แต่ใช้ภาษาไทย โดยกล่าวคำพูดที่ดี ๆ เป็นสิริมงคลกับตัวเอง ไม่มีคำกล่าวที่เป็นรูปแบบแต่อย่างใด”

ลักษณะของการกล่าวคาถาหรือคำบูชาครู โดยภาพรวม ๆ แล้วจะกระทำในลักษณะเดียวกันคือ กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย (ครูปี่พาทย์ทุกคนปฏิบัติเหมือนกัน) ต่อจากนั้นเป็นการกล่าวชุมนุมเทวดา (ครูปี่พาทย์บางท่านไม่ใช้) แล้วจึงเป็นการกล่าวคาถาบูชาครู

การกล่าวคาถาบูชาครูที่ครูปีฬาทย์ทั่วไปมักใช้กล่าวกันนั้น ทั้งที่เป็นภาษาบาลี และภาษาไทย มีลักษณะถ้อยคำ สำนวน แตกต่างกันในเรื่องสาระบ้างเล็กน้อย แต่ในความหมายของการกล่าวคล้ายคลึงกัน ลักษณะการกล่าวคาถา หรือคำบูชาครูจึงแล้วแต่ว่าครูท่านนั้น ยึดถือคำกล่าวลักษณะใด นำมาใช้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม วงปีฬาทย์ 4 วง คาถาที่นักดนตรีใช้มี 2 ลักษณะคือ ทั้งที่กล่าวเป็นภาษาบาลี และกล่าวเป็นภาษาไทย โดยแต่ละวงใช้ต่างกันดังนี้

ตาราง 5 แสดงการใช้คำบูชาครู

ภาษาไทย	ภาษาบาลี
1. นางลิ้นจี่ ตรีนิต	1. นายเสวย สังข์ทอง
2. นายเบน กัดแก้ว	2. นายบุญมี เอี่ยมแท้
3. นายทองหล่อ น้อยแสง	3. นายวิชัย อินทร์สุวรรณ
4. นายนุกูล ประดิษฐ์ศรี	4. นายกุหลาบ ศรีประพันธ์
5. นายทศพร โคกบัว	5. นายประทวน แก้วกระมล
6. นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์	6. นายนเรศ สุวรรณรูป
7. นายล้วน กลิ่นซ้อน	7. นายสำราญ ศรีประพันธ์
8. นายอุ้ย อาจมั่งกร	8. นายฉลอง วัฒนพันธ์
	9. นายไพโรจน์ เกื้อนคำ
	10. นายสุเทพ ยิ้มสะอาด
	11. นายขจร บุญเสียง
	12. นายจำเรียง ฟุ้งกระจ่าง
	13. นายเพทาย วรรณทอง
	14. นายวิชัย โมริระยา
	15. นายปิยะ เชื้อเกสร
	16. นายพิชิต ศรีเมือง
	17. นายสมยศ ทองนิล
	18. นายสมชาย อัมวัฒน์
	19. นายเจียร โตสวัสดิ์
	20. นายชั้น เชื้อจำ
	21. นายโกศล มาลัยนาค
	22. นายสมพงษ์ แยมพราย
	23. นายสองเมือง พันธุ์รัตน์
	24. นายเลี้ยว ภูวิโรจน์
	25. นายสัมเชื้อ สาลีผล

การสาบานตัวของศิษย์

การสาบานตนของศิษย์ต่อครูในพิธีกรรมรับศิษย์ ว่าจะซื่อสัตย์ต่อครู แม้ว่าในอดีตมีครูดนตรีไทยบางท่านเคยใช้ปฏิบัติอยู่บ้างนั้น จากการศึกษาภาคสนามคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ความเชื่อในเรื่องการสาบานต่อครูนั้น นักดนตรี ครูดนตรี ไม่มีผู้ใดให้ความสำคัญหรือมีความเชื่อในเรื่องการสาบานตนเลย

การจับมือ

ขนบประเพณีของการเรียนปีพาทย์อีกอย่างหนึ่งที่มักทำในพิธีการรับศิษย์คือ การจับมือหลังจากที่ครูนำศิษย์ทำพิธีคารวะครู อาจารย์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำพิธีจับมือโดยให้ศิษย์บรรเลงฆ้องวงใหญ่ด้วยเพลงสาธุการ ซึ่งถือว่าเป็นเพลงครู เป็นเพลงสำคัญที่สุดในบรรดาเพลงทั้งหมด โดยบรรเลง 1 วรรค 3 จบ เป็นอันเสร็จพิธี

นายนเรศ สุวรรณรูป (สัมภาษณ์) ประกอบพิธีจับมือศิษย์ดังนี้ “ผมทำพิธีจับมือหลังจากที่ทำพิธีเคารพครูใหญ่ทางดนตรีแล้ว โดยให้ศิษย์ที่ต้องการเรียนปีพาทย์ กราบเครื่องดนตรีที่ทำการจับมือ 3 ครั้ง โดยผมใช้ฆ้องวงใหญ่เป็นอุปกรณ์ในการจับมือ หลังจากนั้นส่งไม้ตีให้ศิษย์จับ แนะนำวิธีการตีฆ้องใหญ่พอเป็นสังเขป แล้วจึงจับมือศิษย์พร้อมไม้ตีฆ้อง บรรเลงเพลงสาธุการ 1 วรรค 3 ครั้ง และให้ศิษย์กราบเครื่องดนตรีอีก 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี”

เพลงสาธุการที่ใช้จับมือศิษย์ นับว่าเป็นเพลงสำคัญทางเพลงของครูแต่ละท่าน อาจมีมือฆ้องต่างกันบ้างเล็กน้อย มีลักษณะดังนี้

เพลงสาธุการฆ้องวงใหญ่ที่ใช้ประกอบพิธีจับมือ

--- ร	--- ม	--- ม	- ช - ล	----	- ล - ล	--- ช	--- ร
--- ล	--- ม	--- ม	- ช - ล	--- ล	----	--- ช	--- ล

นายนเรศ สุวรรณรูป (สัมภาษณ์) กล่าวถึงวิธีการจับมือศิษย์ว่า “เมื่อให้ศิษย์เคารพครูเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้ศิษย์กราบเครื่องดนตรีที่ทำการจับมือ 3 ครั้ง โดยใช้ฆ้องมอญวงใหญ่ แล้วจับมือศิษย์พร้อมทั้งไม้ตีฆ้อง บรรเลงเพลงประจำวัด 1 วรรค 3 จบ หลังจากนั้นให้ศิษย์กราบเครื่องดนตรีอีก 3 ครั้ง เสร็จพิธี”

เพลงประจำวัดฆ้องมอญวงใหญ่ที่ใช้ประกอบพิธีจับมือ

--- ช	--- ล	--- ท	--- ล	--- ช	--- ร	--- ม	- ฟ ช ล
--- ช	--- ล	--- ม	--- ล	--- ช	--- ร	--- ม	- ด ช ล

ในอดีตการเรียนปีพาทย์เริ่มเรียนจากเพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่องและเพลงอื่น ๆ เพราะสังคมไทยในอดีตนั้นให้ความสำคัญกับพิธีกรรมต่าง ๆ มาก ปีพาทย์มีบทบาทในการบรรเลงประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ ด้วย พิธีกรรม การจับมือในการจัดการเรียนการสอนปีพาทย์ในอดีตจึงใช้เพลงสาธุการ ซึ่งเป็นเพลงที่ใช้ในการบรรเลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดนตรีไทยมักไม่ได้ทำหน้าที่ประกอบ

พิธีกรรมต่าง ๆ ดังเช่นในอดีต ครูดนตรีไทยหลายท่านจึง ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ในปัจจุบันเพลงใหม่โรงเช้า โหมโรงเย็น นักดนตรีไม่ได้ใช้ประโยชน์จากเพลงดังกล่าว เพราะ สภาพของงานที่สนองต่อการบรรเลงดนตรีเปลี่ยนไป งานปี่พาทย์ส่วนใหญ่มักเป็นงานศพ ใช้ปี่พาทย์มอญบรรเลง เมื่อเป็นเช่นนี้ การเรียนปี่พาทย์จึงปรับเปลี่ยนไปตามโอกาส การใช้งานของดนตรีจึงมีผลให้เพลงที่ใช้ในการจับข้อมือและเครื่องดนตรี ในการรับศิษย์เปลี่ยนไป จากการจับมือด้วยฆ้องวงใหญ่ เพลงสาธุการ ปรับเปลี่ยนเป็นการจับมือด้วยฆ้องมอญวงใหญ่ เพลงประจำวัดไปด้วย

จากการศึกษา พบว่ามีครูผู้สอนปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ทั้ง 34 คณะ การจับมือเป็นแบบเดิม ด้วยฆ้องวงใหญ่ เพลงสาธุการ

จากการศึกษาพบว่า คณะปี่พาทย์จำนวน 34 วง มีชนบประเพณีในการรับศิษย์แตกต่างจากอดีตที่ต้องมีผู้ปกครองนำไปฝากเรียน ปัจจุบันครูดนตรีไทยรับศิษย์โดยต้องคัดเลือกศิษย์โดยไม่มีผู้ปกครองนำมาฝาก และมีศิษย์ที่สนใจศรัทธาต่อตัวครูผู้สอนดนตรีไทยมาขอเรียนด้วยตัวเองด้วยกำหนดที่ใช้ในการรับศิษย์มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ชน ผ้าเช็ดหน้า (ทั้งสองสิ่งนี้บางคณะไม่ใช้) ดอกไม้ รูป เทียน เงินจำนวนตามแต่ครูเรียกครอง คาถาที่ใช้ประกอบพิธีมี 2 ลักษณะ คือ มีใช้ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาบาลี ความเชื่อด้านโหราศาสตร์ และการสาบานไม่มีครูดนตรีไทยคนใดปฏิบัติ การจับมือครูดนตรีไทยใช้ฆ้องวงใหญ่ เพลงสาธุการ และครูผู้สอนปี่พาทย์ จะทำพิธีรับศิษย์เหมือนกันในวันพฤหัสบดี

4.3.2 สถานที่ สื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน

สถานที่

สถานที่เรียนเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในศาสตร์ใด ๆ บรรยาภาคในการจัดสถานที่เรียน มักเป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียนด้วย การจัดการศึกษาของไทยในอดีต โรงเรียนของไทยในสมัยนั้น คือ วัด พระสงฆ์เป็นครูสอนวิชาการคือ อ่าน เขียน คัดเลขและศึกษาพระศาสนา มีการสอนวิชาพิเศษ เช่น วิชาแพทย์แผนโบราณ วิชาช่างศิลป์ โหราศาสตร์ วิชาป้องกันตัว และวิชาดนตรี เป็นต้น สถานที่ที่ใช้เป็นโรงเรียนคือ หอฉัน หอสวดมนต์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ เมื่อพระฉันอาหารเสร็จแล้วก็เลี้ยงอาหารศิษย์ด้วย หลังจากนั้นจึงเป็นสถานที่เล่าเรียนต่อไป วัดจึงเป็นแหล่งที่ให้การศึกษาได้ดี เพราะมีความสัมพันธ์ที่เป็นวงจรเอื้ออำนวยต่อผู้เรียนและผู้สอน

การเรียนดนตรีเช่นกัน สถานที่เรียนมักเป็นบ้านครู ในอดีตคนไทยมักมีบ้านหลังใหญ่โดยเฉพาะในสังคมภาคกลางที่มีความเจริญด้านวัตถุ ต่างกับปัจจุบันที่ขนาดของบ้านเริ่มเล็กลงเพื่อความเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ในสังคมปัจจุบัน ที่ไม่เอื้อต่อการมีบ้านหลังใหญ่ สังคมของนักดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีลักษณะเป็นแบบเดียวกับสังคมทั่วไป บ้านครูดนตรีไทยส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะทางการเงินดี มักมีบ้านหลังใหญ่ เมื่อมีการเรียนการสอนดนตรีจึงมักกระทำกิจกรรมการเรียนการสอนในบ้านของครู และยังเกิดความสะดวกสำหรับผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนได้ตลอดเวลาที่ครูว่าง

จากการศึกษาวงปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทองพบว่า การจัดการเรียนการสอนปี่พาทย์มักทำใน 2 ลักษณะดังนี้

1. สถานที่จัดการเรียนการสอนในบ้านครู พบว่าบ้านของครูดนตรีไทยในอำเภอบางบาลมีบ้านที่ใช้เป็นสถานที่ทำการสอนปี่พาทย์ ดังนี้คือ

บ้านที่แยกเรือนเครื่องดนตรีไทยเป็นสัดส่วน

คณะปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทองมีคณะปี่พาทย์ที่มีเรือนเครื่องดนตรีแยกเป็นสัดส่วน คือ คณะนเรศ สุวรรณรูป

การแบ่งสัดส่วนของเรือนเครื่องดนตรีนั้นมีผลต่อการสอนดนตรีเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้เรียนไม่เบี่ยงเบนความสนใจจากการสอนของผู้สอน มีสมาธิดีกว่ากลุ่มที่ต้องเรียนในบ้านที่ไม่แยกเรือนเครื่องดนตรีกับครอบครัว เพราะสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้เรียนนั้นมีดนตรีเป็นหลัก ไม่มีสิ่งอื่นใดมาทำลายสมาธิของผู้เรียน

นายนเรศ สุวรรณรูป (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “บ้านผมมีหลายหลังเป็นร้านขายของด้วย คนพลุกพล่าน แยกหลังหนึ่งใช้เก็บเครื่องดนตรีและซ่อมเพลงต่อเพลงเด็ก ๆ เป็นสัดส่วนดี เด็กเล็ก ๆ และบุคคลอื่น ๆ ไม่เข้าไปยุ่งวุ่นวายหยาบจับ ข้ามเครื่องดนตรีเหมือนแต่ก่อน ซึ่งต้องคอยดูแลระวังมากแม้ว่าไม่เจตนา”

บ้านที่ไม่แยกเรือนเครื่องดนตรีไทย

คณะปี่พาทย์จำนวน 33 คณะ ยังใช้บ้านที่พักอาศัยเป็นสถานที่ไว้ใช้สอนและซ่อมเพลง บ้านหลังเล็กจึงมักมีปัญหา เครื่องดนตรีไทยมีขนาดใหญ่ไม่สามารถจัดเก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้เหมือนเครื่องดนตรีสากล เมื่อเวลาที่มีการเรียนการสอนมักปฏิบัติกันตามสภาพที่มีอยู่ ซึ่งมักทำให้มีปัญหามากมาย เช่น คนในครอบครัวของครูดนตรีไม่สามารถทำกิจกรรมตามที่ต้องการได้ในบางโอกาส ขณะซ่อมเพลงหรือต่อเพลงมีเสียงดังรบกวนผู้อื่น ทั้งในครอบครัวและบ้านใกล้เคียง เป็นต้น

นายสำราญ ศรีประพันธ์ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “บ้านผมเป็นบ้านสองชั้นผมจะเก็บเครื่องดนตรีไว้ชั้นบน เพราะเครื่องดนตรีไว้ชั้นล่างไม่เหมาะสม ชั้นล่างเป็นที่พักอาศัย เวลาซ่อมเพลงต่อเพลงเด็กเสียงไม่รบกวนสมาธิผู้ที่อยู่ชั้นล่างมากนัก และนักดนตรีที่ซ่อมเพลงหรือต่อเพลงก็มีสมาธิด้วย”

นักดนตรีส่วนใหญ่ต้องการให้มีเรือนสำหรับเก็บเครื่องดนตรีไทยเป็นสัดส่วน เพื่อใช้ซ่อมเพลงและต่อเพลง ตลอดจนการจัดเก็บเครื่องดนตรีเรียบร้อยเหมาะสมแก่การเคารพบูชาด้วย แต่เนื่องจากอาชีพนักดนตรีไทยไม่สามารถหารายได้ให้กับนักดนตรีมากเท่าที่ควร นักดนตรีส่วนใหญ่จึงไม่สามารถทำตามความต้องการของตนเองได้ จึงต้องเก็บรักษาเครื่องดนตรีไทยไว้รวมกับที่พักอาศัย

2. สถานที่จัดการเรียนการสอนนอกบ้านครู พบว่าสถานที่อื่น ๆ นอกบ้านครูปี่พาทย์ที่มักใช้เป็นสถานที่สอนปี่พาทย์ ดังนี้คือ

สถานที่ทั่วไป

การต่อเพลงนอกบ้านเป็นความเชื่อที่บรรดาครูดนตรีไทยยังยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมา เพราะเชื่อว่าเพลงไทยหลายเพลงห้ามไม่ให้ต่อในบ้าน เช่น เพลงบัวลอย ครูดนตรีไทยมักไปต่อให้ลูกศิษย์ตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น วัด ศาลาพักร้อนในหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสถานที่เหล่านี้ไม่เป็นการรบกวนในความรับผิดชอบของผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะเพลงประเภทนี้เป็นเพลงที่จัดว่าเป็นเพลงชั้นสูง การต่อเพลงจึงต้องมีความพิถีพิถันในการปฏิบัติมาก

นายสุเทพ ยัมสะอาด (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เพลงบัวลอยเมื่อครั้งที่ครูต่อให้ฉัน ครูให้ไปต่อที่ศาลาพักร้อนหลังบ้าน ห้ามต่อในบ้าน” ฉะนั้น จึงใช้ศาลาเป็นสถานที่เรียน ยังยึดถือปฏิบัติสืบต่อมาจนปัจจุบัน หาก

มีการต่อเพลง บัลดอย ให้กับลูกศิษย์คนใด ต้องไปตอนนอกบ้านทั้งสิ้น เพราะเชื่อว่าเพลงบัลดอยนี้หากทำการต่อในบ้านแล้วสิ่งอัปมงคลและอัปรีภัยจะเข้ามาสู่ผู้เรียนและผู้สอน

ตลอดจนเพลงมอญบางเพลงไม่นิยมต่อในบ้านเช่น เพลงยกศพ เป็นต้น เพราะส่วนใหญ่เป็นเพลงที่ใช้กับงานอวมงคล จึงยึดถือว่าไม่เป็นมงคลกับตัวผู้สอนและผู้เรียนด้วย ด้วยเหตุนี้สถานที่เรียนจึงเปลี่ยนเป็นในโอกาสอื่น ๆ เช่น เมื่อเวลาว่างงานศพตามวัดต่าง ๆ เป็นต้น

สถานที่แสดงดนตรี

การเรียนการสอนดนตรีไทยเกิดขึ้นได้ทุกโอกาสหากว่าผู้เรียนสนใจที่จะศึกษา ตลอดจนความเร่งรีบในการนำไปใช้ประโยชน์ การสอนลักษณะหนึ่งที่ครูดนตรีไทยมักทำคือ การสอนในขณะที่นำวงปี่พาทย์ออกไปแสดงยังที่ต่าง ๆ บางโอกาสมีความจำเป็นที่ต้องใช้เพลงใดเพลงหนึ่งขึ้น ครูดนตรีท่านจำเป็นที่ต้องต่อเพลงกันในช่วงเวลาที่ว่าง หยุดพักการบรรเลงซึ่งสามารถทำได้แม้ว่าไม่ทำให้ผู้เรียนสามารถจำเพลงได้อย่างแม่นยำ แต่เนื่องจากนักดนตรีไทย มีการเรียนเป็นขั้นตอนผ่านกระบวนการต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นความรู้ย่อมทำให้ผู้เรียนสามารถรับได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อได้ปฏิบัติบ่อย ๆ ครั้งสามารถจดจำนำไปใช้ได้เช่นกัน

นายโกศล มาลัยนาถ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “สมัยที่ผมเรียนปี่พาทย์ เพลงมอญหลาย ๆ เพลงไปต่อในงานทั้งนั้น ครั้งแรกจำไม่ค่อยได้แต่บรรเลงบ่อย ๆ ตามผู้ที่บรรเลงได้ไปบ้างก็ได้ไปเอง ไม่ต้องเสียเวลาไปต่อที่บ้านครูและครูมักไม่ค่อยต่อให้ด้วยสำหรับเพลงมอญ ปล่อยให้เหตุผลว่าเพลงมอญง่าย ไม่สลับซับซ้อนส่วนใหญ่มักใช้เวลาต่อเพลงไทย เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม เพลงเดี่ยวต่าง ๆ เสียมากกว่า”

การต่อเพลงในงานที่มีการแสดงดนตรีนั้นส่วนใหญ่เป็นเพลงที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน ไม่พิถีพิถันมากนัก สามารถทบทวนและจำไปปฏิบัติได้โดยใช้เวลาไม่มากนัก

สื่อและอุปกรณ์

เครื่องดนตรี

การเรียนการสอนปี่พาทย์ของนักดนตรีชาวจังหวัดอ่างทองเป็นการสอนศิลปะดนตรีที่มุ่งเน้นการปฏิบัติเครื่องดนตรี เพื่อนำไปใช้มากกว่าสอนทฤษฎี ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนของครูดนตรีไทย มักใช้อุปกรณ์เครื่องดนตรีไทยที่ครูมีอยู่แล้วเป็นสื่อประกอบการสอน เครื่องดนตรีไทยของครูนั้น มักสะสมเครื่องดนตรีที่มีลักษณะพิเศษของหายาก เช่น การสรรหาลูกฆ้องสัมฤทธิ์ กลองไม้ชิงชัน ระนาดเอกไม้ชิงชันอย่างดี เป็นต้น และยังมีไว้เพื่อประกอบธุรกิจงานต่าง ๆ ที่ชุมชนต้องการอยู่แล้วด้วย ลักษณะของเครื่องดนตรีที่ครูปี่พาทย์มีมักเป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณสมบัติดีเป็นเลิศ เพราะการมีเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพดี ย่อมส่งผลต่อขีดความสามารถในการปฏิบัติของผู้บรรเลงได้ส่วนหนึ่ง ฉะนั้นอุปกรณ์ที่ผู้เรียนปี่พาทย์ได้ใช้จึงเป็นอุปกรณ์ที่มีคุณภาพด้วย และครูผู้สอนยังสามารถใช้เป็นสื่อการสอนที่มีคุณภาพได้ด้วย

เครื่องดนตรีที่ครูปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทองใช้เป็นอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนให้กับศิษย์นั้น จำนวนเครื่องดนตรีมีจำนวนพอเพียงกับจำนวนผู้เรียน ต่างกับในอดีตที่เครื่องดนตรีมักมีไม่พอเพียงกับจำนวนผู้เรียน เพราะในอดีตการเรียนปี่พาทย์ใช้เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ เครื่องไทยเป็นอุปกรณ์และเรียนเพลงไทยเป็นส่วนใหญ่ เครื่องปี่พาทย์มอญไม่มีแพร่หลายทั่วไปเหมือนกับในปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันการเรียนปี่พาทย์เรียนโดยใช้เครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มอญเรียนเพลงมอญเป็นส่วนใหญ่ จำนวนเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์โดยเฉพาะฆ้องมอญนั้น ครูปี่พาทย์แต่ละท่านมีจำนวนหลายร้าน

นายไพโรจน์ เกื่อนดำ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ฆ้องมอญมีอยู่ 12 โคง หาดูกที่เรียนนั้นไม่มีจะเรียนเสียอีก” แต่ครูพิพากย์บางท่านมีจำนวนฆ้องมอญน้อย ใช้เครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ให้ศิษย์บรรเลงเป็นมือฆ้อง และถ้าศิษย์มีจำนวนมากใช้แบ่งเวลาเรียนเป็นรุ่น ๆ ไม่ให้ตรงกัน เพื่อความสะดวกในการใช้เครื่องดนตรี

ในปัจจุบันความนิยมพิพากย์มอญในสังคมมีมาก ทำให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างคณะดนตรีมากขึ้น โดยการสร้างฆ้องมอญจำนวนมากเพื่อไว้ใช้ในการบริการสังคม จึงเป็นผลดีให้กับการเรียนการสอนด้วย เพราะศิษย์ที่เรียนดนตรีจึงมีเครื่องดนตรีสำหรับใช้เรียนมาก ไม่ต้องแบ่งเวลากันเรียน ถึงแม้ว่าจุดประสงค์หลักของการสร้างเครื่องจำนวนเครื่องดนตรีไม่ได้เพียงเพื่อตอบสนองการเรียนการสอนก็ตาม

เทคโนโลยีสมัยใหม่

เทคโนโลยีสมัยใหม่นั้นเป็นสิ่งหนึ่งที่นักดนตรีไทยนำมาเป็นเครื่องช่วยสอน โดยมากนิยมใช้แถบบันทึกเสียงโดยมีจุดประสงค์การใช้ 2 ลักษณะคือ

1. ใช้เพื่อเป็นการเตือนความทรงจำ ลักษณะของการใช้แถบบันทึกเสียงเป็นเครื่องเตือนความทรงจำเป็นที่นิยมใช้มากในหมู่นักดนตรีทั่วไป เพราะการเปิดแถบบันทึกเสียงฟังในแต่ละครั้งย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้หลายทาง นอกจากเป็นการฟังเพื่อผ่อนคลายความเครียดแล้ว ยังสามารถใช้การฟังนั้นเป็นการทบทวนความจำเพลงต่าง ๆ ที่บางครั้งครูผู้สอนดนตรีหรือแม้แต่เด็กดนตรีทั่วไปที่ลืมหรือไม่แน่ใจว่าถูกต้องเพียงใด

2. ใช้เพื่อการต่อเพลงที่ไม่สามารถหาผู้ต่อเพลงให้ได้ ซึ่งภาษานักดนตรีไทยทั่วไปเรียกว่าการ “แกะเพลง” ซึ่งลักษณะการกระทำเช่นนี้บางครั้งนักดนตรีถือว่าเป็นเรื่องน่าอาย ปกปิดไม่ยอมบอกกันเพราะถือว่าเป็นการเรียนโดยไม่ผ่านกระบวนการที่ได้รับจากผู้สอนโดยตรง บรรดานักดนตรีจึงมักประณามกันเองว่า เพลงที่ต่อเองเรียนเองเหล่านั้น มักไม่สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามรูปแบบของเนื้อหาสาระทางดนตรีที่แท้จริง อาทิ การใช้มือฆ้อง เป็นต้น เพราะการฟังย่อมแปลความหมายได้หลายอย่าง ต่างจากการต่อเพลงตัวต่อตัวกับครูโดยตรง ที่ได้รับเนื้อหาสาระทางดนตรีอย่างถูกต้องแม่นยำมากกว่า แต่นักดนตรีบางท่านก็ไม่มีความคิดเช่นนี้ โดยให้เหตุผลว่า การหาเพลงใหม่ที่ไม่สามารถหาครูที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติเพลงนี้ ๆ ได้ แถบบันทึกเสียงสามารถใช้เป็นตัวแทนของครูได้ระดับหนึ่งด้วย

นายเสวย สังข์ทอง (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการใช้แถบบันทึกเสียง (เทปเพลง) ว่า “ผมใช้เทป แกะเพลงบ้างเหมือนกัน บางเพลงผมอยากบรรเลงได้เพื่อต่อให้เด็ก แต่ไม่สามารถหาผู้ต่อเพลงให้ได้ ผมจะใช้แกะจากเทป”

นายเพทาย วรรณทอง (สัมภาษณ์) กล่าวถึงวิธีการใช้แถบบันทึกเสียงว่า “ผมใช้เป็นเครื่องเตือนความจำ บางครั้งเพลงต่อมานานจำไม่ได้เวลาซ้อมลืม เปิดเทปฟังแต่บางครั้งไม่ได้เพลงใช้แกะก็มีนะ”

จากการศึกษาพบว่า สถานที่ที่ครูผู้สอนพิพากย์ในจังหวัดอ่างทองมักสอนศิษย์สามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ใช้บ้านครู เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนทั่วไป และการสอนนอกบ้านครู โดยมักเป็นการสอนเพลงสำคัญยังมีความเชื่อว่าจะต้องสอนนอกบ้าน ซึ่งทำการสอนตามวัดหรือสถานที่สาธารณะทั่วไปที่มีความเหมาะสม

4.3.3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนปีพาทย์

ในการจัดการเรียนการสอนปีพาทย์ สิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องกำหนดคือ เนื้อหาในการสอนปีพาทย์ ซึ่งปัจจุบันพบว่ามีความแตกต่างกัน ตามแต่ว่าครูท่านนั้น ๆ มีจุดประสงค์ ต้องการให้ศิษย์ แต่ละคนแต่ละรุ่น มีความรู้ ความก้าวหน้าทางดนตรีไทยไปในแนวทางใด ซึ่งครูผู้สอนจะกำหนดเนื้อหาดนตรี ป้อนให้กับศิษย์ เพื่อสนองความเจริญเติบโตทางดนตรี ตามแนวจุดประสงค์นั้น ๆ เช่น

1. เพื่อปฏิบัติตามประเพณีการเรียนการสอนปีพาทย์ตามแบบเก่า
2. เพื่อนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมในการประกอบอาชีพปัจจุบันเป็นแบบประยุกต์

การสอนปีพาทย์ของครูดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทอง มีลักษณะการบรรจุเนื้อหาเป็นหลักสูตรแตกต่างกันในแต่ละวงดังนี้

ตาราง 5 แสดงเนื้อหาการสอนของครูปีพาทย์

แบบเก่า	แบบประยุกต์
1. นายนเรศ สุวรรณรูป	1. นายเสวย สังข์ทองบุญมี เอี่ยมแท้
2. นายสำราญ ศรีประพันธ์	2. นายบุญมี เอี่ยมแท้
3. นางล้นจี่ ศรีนิต	3. นายกุหลาบ ศรีประพันธ์
4. นายสุเทพ ยัมสะอาด	4. นายประทวน แก้วกระมล
5. นายขจร บุญเลี้ยง	5. นายวิชัย อินทร์สุวรรณ
6. นายทองหล่อ น้อยแสง	6. นายวิชัย โพธิ์ระยา
7. นายนุกูล ประดิษฐ์ศรี	7. นายปิยะ เชื้อเกสร
8. นายเจียร โตสวัสดิ์	8. นายพิชิต ศรีเมือง
9. นายชั้น เชื้อขำ	9. นายเพทาย วรรณทอง
10. นายโกศล มาลัยนาค	10. นายทศพร โคกบัว
11. นายสองเมือง พันธุ์รัตน์	11. นายสมพงษ์ แยมพราย
12. นายเลี้ยว ภูวิโรจน์	12. นายสัมเชื้อ สาธิผล
13. นายฉลอง วัฒนพันธ์	13. นายอุ้ย อาจมังกร
14. นายจำเรียง พึ่งกระจ่าง	14. นายมานะ สัมเชื้อ
15. นายล้วน กลิ่นซ้อน	15. นายไพโรจน์ เกื้อนตา
16. นายประดิษฐ์ สดแสงจันทร์	16. นายเบน กลัดแก้ว
	17. นายสมชาย อัมวัฒน์
	18. นายสมยศ ทองนิล

การจัดกำหนดเนื้อหาในการสอนนั้น ยังมีความแตกต่างกันในเป้าหมายแต่ละวงด้วย ดังนี้

1. การสอนเป้าหมายแบบเก่า

ครูดนตรีไทยในอดีตวางแนวทางพื้นฐานไว้นั้น มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์จากเนื้อหาดนตรีในแต่ละชั้น พัฒนาไปสู่การเรียนรู้เป้าหมายในลำดับต่อไปได้ตามลำดับชั้น ครูไม่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้โดยเร็ว ศิษย์ทุกคนต้องผ่านหลักสูตรเนื้อหาเป็นขั้น ๆ ฉะนั้นพื้นฐานทางด้านเนื้อหาดนตรีของศิษย์ จึงมีสูงมาก และส่งผลให้ศิษย์สามารถนำไปใช้ได้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ในอดีต โดยลักษณะของดนตรีพิธีกรรมมักเป็นพิธีกรรมที่ใช้วงปี่พาทย์ เป็นดนตรีบรรเลงประกอบเป็นส่วนใหญ่ หากมองอย่างแท้จริง พบว่า นอกจากจุดประสงค์ดังกล่าวข้างต้นเพื่อเป็นการวางพื้นฐานทางดนตรีที่ดีแล้วนั้น ในสุดท้ายปลายทางที่ครูดนตรีไทยคาดหวังไว้ นอกจากเพื่อหวังให้เป็นนักดนตรีที่ดีมีฝีมือแล้วยังเพื่อประกอบอาชีพด้วย

ครูดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทองหลายท่านยังยึดถือ เนื้อหาดนตรีแบบเก่าอย่างโบราณใช้สอนศิษย์โดยวางเนื้อหาการเรียนเพลงต่าง ๆ ไว้เป็นขั้น

เพลงโหมโรงเย็น ประกอบด้วยเพลง ดังนี้

1. เพลงสาธุการ
2. เพลงตระโหมโรง
3. เพลงรวีสามลา
4. เพลงเข้าม่าน
5. เพลงปฐม
6. เพลงลา
7. เพลงเสมอ
8. เพลงรวีลาเตียว
9. เพลงเชิด
10. เพลงกลม
11. เพลงชำนานู
12. เพลงกราวใน
13. เพลงตันซุบ
14. เพลงลา

โหมโรงเช้า ประกอบด้วยเพลงต่าง ๆ ดังนี้

1. เพลงสาธุการ
2. เพลงเหาะ
3. เพลงรวีลาเตียว
4. เพลงกลม
5. เพลงชำนานู

เพลงเรื่อง ประเภทเพลงซ้ำมีการเรียนอยู่เป็นส่วนน้อย เพราะข้อจำกัดของโอกาสที่ใช้และองค์ความรู้ที่มีอยู่ไม่มากนัก จึงมีการเรียนเพลงประเภทนี้ ในบางคณะ เช่น

1. เพลงช้าเรื่องพระรามเดินดง
2. เพลงช้าเรื่องสร้อยสนตัด
3. เพลงช้าเรื่องเต่ากินผักบุ้ง
4. เพลงช้าเรื่องสีนวล
5. เพลงช้าเรื่องตะนาว

การจัดการสอนปีพาทย์ ของครูผู้สอนดนตรีในกลุ่มที่ยังอนุรักษ์การใช้ เนื้อหาแบบเก่า ทำพิธีจับมือศิษย์ด้วยเพลงสาธุการ ด้วยฆ้องวงใหญ่เครื่องปีพาทย์ไทย ตามแบบดั้งเดิมทุกประการ และ เริ่มเรียนด้วยเพลงในชุดโหมโรงเช้า และโหมโรงเย็นเหมือนกัน ต่างกันในส่วนการเลือกใช้เพลงโหมโรง เพราะครูบางท่านเลือกสอนโหมโรงเช้าก่อน บางท่านสอนเพลงโหมโรงเย็นก่อน และเพลงหลังจากนั้น มีความแตกต่างกันของการเลือกเพลงเรื่องด้วยแล้วแต่ท่านเห็นเหมาะสมเช่นใด เมื่อมีความสามารถบรรเลงในพิธีสวดมนต์เย็นฉันท้เข้าได้เรียบร้อยดีแล้ว จึงเริ่มเรียนเพลงมอญ โดยมักไม่สนใจว่าม้งานให้แสดงมากน้อยเพียงใด

นายนเรศ สุวรรณรูป (สัมภาษณ์) กล่าวถึงเนื้อหาการจัดเพลงในการสอนปีพาทย์ โดยใช้เพลงต่าง ๆ ดังนี้คือ เพลงโหมโรงเช้า เพลงโหมโรงเย็น เพลงเรื่องนกขมิ้น เพลงเรื่องสีนวล เพลงเรื่องเต่าเห่ เพลงเรื่องเต่ากินผักบุ้ง เพลงเรื่องตะนาว เพลงลงสาร เพลงเวียนเทียน หลังจากนั้นต่อเพลงมอญ เพลงเชิญผี เพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน เพลงสิบสองภาษา เพลงพม่ากลาง เพลงพม่าเล็ก ฯลฯ

การสอนของนายนเรศ สุวรรณรูป เนื้อหาช่วงแรกเป็นการเรียนเพื่อให้รู้หลักการ วิธีการทางดนตรี ไม่ได้มุ่งหวังเพื่อใช้ประโยชน์จากการต่อเพลงนั้น แต่เมื่อศิษย์มีความสามารถต่อจนจบแล้วจึงเริ่มให้ต่อเพลงเพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ โดยเริ่มต่อเพลงมอญดังกล่าวตามลำดับ

นายสุเทพ ยิ้มสะอาด (สัมภาษณ์) กล่าวถึงเนื้อหาการต่อเพลงให้กับศิษย์ว่า ใช้เพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม จนสามารถใช้บรรเลงในพิธีสวดมนต์เย็น ฉันท้เข้า ได้แล้ว จึงให้เรียนเพลงมอญโดยต่อเพลง ยกศพ เพลงประจำบ้าน เพลงประจำวัด เพลงมอญบางไส้ไก่ เพลงพม่ากลาง เพลงใบเกร็งหรือบางเกร็ง เพลงกระเซิง มอญล่องเรือ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาดนตรีที่ใช้ในการสอนของวงอื่น ๆ ในกลุ่มที่สอนโดยใช้แบบเนื้อหา ดั้งเดิมนั้น มีลักษณะเดียวกัน แตกต่างกันที่เพลงบางเพลงในกลุ่มเพลงเรื่อง หลังจากเมื่อต่อเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น ซึ่งแล้วแต่ว่าครูแต่ละท่านเห็นสมควรว่าต่อเพลงใดก่อน

2. การสอนปีพาทย์แบบประยุกต์

เนื้อหาการสอนแบบประยุกต์ นี้ยังพบว่ามีกลุ่มนักดนตรีที่ยึดถือปฏิบัติ โดยมากเป็นการปฏิบัติ ด้วยเกรงว่าผู้เรียนจะไม่ได้รับ ความรู้ทางดนตรีที่ถูกต้องตามแบบโบราณเสียบ้างและยังคำนึงถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันด้วย จึงต้องนำเนื้อหาทั้งสองแบบมาสอนผสมผสานกัน โดยแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1) ครูปีพาทย์จะเริ่มต้นด้วยการจับมือผู้เรียน ด้วยเพลงสาธุการตามแบบแผนดั้งเดิม และเริ่มต่อเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น จนจบแล้วหยุดเพียงเท่านั้น ต่อจากนั้นจึงให้เรียนเพลงมอญ เพื่อใช้ประกอบอาชีพจนสามารถออกงานได้ สลับไปกับการเรียนเพลงไทย

นายบุญมี เอี่ยมแท้ (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการใช้เนื้อหาแบบผสมผสานว่า “ผมจะให้เด็กต่อเพลงชุดโหมโรงเช้า โหมโรงเย็นเสียก่อน ต่อเพียงเท่านั้นเพราะเห็นว่า ถ้าเด็กสามารถตีเพลงโหมโรงได้แล้ว มือไม้จะแตกฉานดี เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ได้ต่อ เพราะส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้วจะให้

เด็กเรียนเพลงมอญเลย โดยเริ่มจากเพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน เพลงมอญต่าง ๆ ที่มีความจำเป็น ต้องใช้ในการบรรเลงปีพาทย์มอญประกอบงานศพ เด็กผมทุกคนต้องทำอย่างนี้เหมือนกันหมด"

นายประทวน แก้วกระมล (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการใช้เพลงสอนเด็กว่า "ผมจับมือเด็กด้วยเพลง สาธุการ แล้วต่อเพลงโหมโรงเย็นจนจบ ปฏิบัติตามโบราณสัณนิทหน้อยก่อน แล้วจึงต่อเพลงมอญ เห็นว่า น่าจะยึดโบราณไว้บ้าง ไม่ใช่ทิ้งเสียจนหมด แต่กว่าจะได้เพลงโหมโรงเย็นก็ใช้เวลาหลายเดือน บางคน 3 เดือนกว่าก็มี หลังจากนั้นก็ต่อเพลงมอญไว้ใช้ประกอบอาชีพกันเลย ต่อเรื่อยไป ตั้งแต่เพลงประจำวัน เพลงประจำบ้าน ใช้เพลงอะไรก็ต่อเพลงนั้น

2) ครูปีพาทย์ เริ่มต้นด้วยการจับมือผู้เรียนด้วยเพลงสาธุการ ตามแบบแผนดั้งเดิม แต่เมื่อ ถึงเวลาต่อเพลง เริ่มต่อเพลงมอญก่อน เพื่อให้เด็กสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

นายสมพงษ์ แยมพราย (สัมภาษณ์) กล่าวถึงเพลงที่ใช้สอนว่า "เวลาจับมือเด็กใช้เพลงสาธุการ แล้วก็ให้ต่อเพลงมอญกันเลย สำหรับเด็กในรุ่นหลัง ๆ เพราะถ้าต่อเพลงโหมโรงก่อน เด็กมักเลิกหมด เพลงที่ต่อเป็นเพลงที่ต้องใช้งานก่อน เช่น เพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน เพลงเชิญผี เพลงยกศพ เพลงใส่ไฟ เมื่อเห็นว่าได้เพลงมอญพอใช้งานได้แล้วให้ต่อเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่องเพลงพิธี กรรมต่าง ๆ เพื่อไว้เป็นทุนบ้าง"

นายพิชิต ศรีเมือง (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการใช้เนื้อหาเพลงที่สอนศิษย์ว่า "เดิมผมสอนศิษย์รุ่น แรก ๆ ผมสอนแบบดั้งเดิม เริ่มต้นต่อเพลงโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรม ต่าง ๆ แต่ มักพบปัญหาเด็ก เกิดความเบื่อหน่าย เพราะกว่าจะจบเพลงชุดโหมโรงเย็น ใช้เวลานาน เด็กบางคนหัวไม่ ดี เลิกเรียนก่อนจบเพลงชุดโหมโรงเย็นก็มีมาก บางคนจบโหมโรงเย็นแล้ว มีงานให้เด็กได้แสดงฝีมือน้อย มาก โอกาสที่ใช้แสดงมีเพียงครั้งเดียว เมื่อตอนปีพาทย์โหมโรงครั้งแรก ต่อมาจึงเปลี่ยนโดยให้เด็กเรียนปี พาทย์มอญก่อน โดยเริ่มเพลงประจำวัด เพลงมีขนาดสั้นกว่า จำวรรคเพลงได้ง่ายกว่า ลักษณะของมอญดี ง่ายขึ้น เมื่อต่อเพลงประจำวัดจบ ต่อหางเพลงเป็นเพลง 2 ชั้น โอกาสที่ให้เด็กได้แสดงฝีมือมีบ่อยมาก งานหนึ่งสามารถบรรเลงได้หลายครั้ง เช่น ทั้งเวลาเย็น และเวลาเช้า เด็กเขาปฏิบัติได้เขาก็มีกำลังใจ มีมานะ ที่จะเรียนต่อไปเรื่อย ๆ เมื่อเด็กสามารถบรรเลงเพลงพอใช้สำหรับการบรรเลงงานแล้ว เริ่มให้เด็ก เรียนฆ้องไทย ต่อเพลงโหมโรงเย็น โหมโรงเช้า ตามแบบดั้งเดิม สลับกับการซ้อมเพลงมอญไปด้วย รู้สึก ว่าได้ผลดี"

เมื่อเนื้อหาการเรียนการสอน ผ่านวิถีกระบวนการไประดับหนึ่ง จึงเริ่มมีการต่อเพลงเดี่ยวเพลง สำคัญ ให้กับศิษย์ด้วย ซึ่งแล้วแต่ว่าครูผู้สอนเป็นผู้พิจารณา

4.3.3.1 วิธีการสอน

บ้านเป็นสถานศึกษาแห่งแรกของเด็ก ครูคนแรกของเด็กคือแม่ ซึ่งเป็นผู้สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ ตั้งแต่คลอด แม่สอนทุกเรื่องตั้งแต่ กิน อยู่ หลับ นอน การเล่น หัดเดิน กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี ไปจนกระทั่งความรู้ในการประกอบอาชีพ

การสอนในบ้านเป็นการสอนแบบมุ่งปฐะ พ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ย่า ตา ยาย ต่างเล่าเรื่องสืบทอด ต่อ ๆ กันมาเป็นทอด ๆ ไม่มีการจดบันทึก ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการสื่อความหมายในด้านการพูด การฟัง เด็กเริ่มเรียนตั้งแต่ยังเป็นทารก เรียนจากการได้ยิน ได้ฟังเพลงกล่อมเด็ก เป็นการฝึก การฟังทางหู และทางตา ดูการเคลื่อนไหวของริมฝีปาก แม่จึงถ่ายทอดทักษะทางภาษาให้ลูกด้วยการร้องเพลง กล่อม

ให้นอน ถ่ายทอดภาษาท่าทางผ่านการสัมผัส การถ่ายทอดหรือปลูกฝังแนวความคิดต่าง ๆ แก่เด็กตอนใกล้หลับนั้นจะเกิดผลดี เพราะเป็นเวลาที่จิตใจเป็นสมาธิมากที่สุด

ตามวิถีชีวิตไทย การสั่งสอนมีความหมายกว้างคลุมถึงการให้การศึกษาอบรม เพื่อให้เด็กมีวิชาความรู้ เป็นผู้มีความประพฤติดี และเป็นผู้มีศีลธรรมดีงาม วิธีการสั่งสอนส่วนใหญ่เป็นการสั่ง การตักเตือน การแนะนำทางดี การห้ามปราม การเสริมกำลังใจ และการลงโทษ ทั้งนี้ผู้สั่งสอนได้แสดงน้ำใจที่รัก ห่วงใย และปรารถนาดีต่อศิษย์อย่างแท้จริง ศิษย์จึงมีความเคารพนับถือและสำนึกบุญคุณของครู หรือบุรุษธิดามีความเคารพและสำนึกบุญคุณของพ่อ แม่ อยู่เสมอ

เดิมการศึกษาดนตรีไทย อาศัยความใกล้ชิดเป็นแรงจูงใจ ในการปลูกฝัง ซึ่งอาจเริ่มที่บ้านผู้ปกครองเป็นนักดนตรีไทย การได้ยินหรือเคยชินนี้เอง จะเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว ผู้ที่มีฝีมือทางด้านดนตรีนั้นว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ เพราะต้องมีความทรงจำดีเลิศ เพราะการดนตรีไทย ไม่มีเครื่องบันทึกเสียงชนิดใดที่จะบันทึกได้ละเอียดลออ ตั้งแต่สมัยโบราณมา ใช้การสั่งสอนด้วยความทรงจำและปฏิบัติอย่างจริงจังจนเกิดความชำนาญ ทำนองเพลงอาจผิดเพี้ยนกันไปตามความนิยมและความสามารถของผู้สอน โดยมากครูจะสอนศิษย์ตามปฏิภาณ ความสามารถและความฉลาดของศิษย์ ผู้ใดมีความสามารถดีจะได้ทำนองที่แปลกไพเราะ และโสดใหม่ พิศดารกว่าผู้ไม่มีฝีมือ

จากการศึกษาดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทอง ที่ทำการสอนเป็พาทย์ให้กับศิษย์ทั่ว ๆ ไปมีวิธีสอนดังนี้

4.3.3.2 การเลือกเครื่องดนตรีให้ปฏิบัติ

การเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะสมควรกับผู้เรียน นับเป็นสิ่งสำคัญมากถึงแม้ว่าในวงเป็พาทย์เครื่อง ดนตรีจะมีลักษณะเป็นเครื่องตีเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ละอย่างใช้อยู่ระยะคล้ายกัน แต่เครื่องดนตรีบางชนิดต่างจากเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ในวงเป็พาทย์ที่ใช้ข้อ เพราะบางชนิดต้องใช้กำลังเป่าถ้าผู้เรียนเลือกเรียนเครื่องดนตรี ไม่เหมาะกับร่างกาย นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่อาจทำให้ผู้เรียนเป็พาทย์ไม่ประสบความสำเร็จ

การเลือกเครื่องดนตรีในวงเป็พาทย์ ให้ศิษย์เรียนของครูผู้สอนเป็พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง นั้นส่วนใหญ่ครูมักให้ฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ ทั้งผู้ที่เรียนในวงเป็พาทย์ และวงเป็พาทย์มอญ โดยให้เหตุผลว่า ฆ้องวงใหญ่เป็นหลักในการบรรเลง ถ้าผู้เรียน เรียนรู้ฆ้องวงใหญ่จนมีความแม่นยำดีแล้วหากจะเปลี่ยนเครื่องมือเป็นเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ ผู้นั้นจะสามารถนำองหลักของฆ้องวงใหญ่ใช้เป็นพื้นฐานในการแปลทำนองได้ดี (นายเพทาย วรรณทอง, สัมภาษณ์)

เมื่อครูผู้สอนเห็นว่าศิษย์ สามารถปฏิบัติฆ้องวงใหญ่ได้ดีแล้ว จึงจะให้ผู้เรียนเปลี่ยนเครื่องมือได้ โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ความเหมาะสมของผู้เรียน โดยครูจะเป็นผู้พิจารณาเองว่า แว่ว ไหวพริบของศิษย์ผู้นั้น ควรจะปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดใด เช่น ศิษย์ผู้ใดที่มีความแม่นยำเพลงมาก ให้เรียนฆ้องวงใหญ่ต่อไปเพื่อเป็นหลักของวง ผู้ที่มีไหวพริบดี เฉลียวฉลาด แม่นเพลง มีฝีมือดี จะให้ฝึกกระนาดเอก ผู้ที่ด้อยลงมาจะให้ฝึกกระนาดทุ้ม หรือฆ้องวงเล็ก ผู้ที่มีความอดทน กำลังดี มีไหวพริบ ให้เรียนเป็ ส่วนผู้ที่ดูไม่ขยันซ้อมแต่จังหวะดี ให้เรียนเครื่องหนึ่งเป็นต้น

2. ความเหมาะสมในการผสมวง โดยปกติศิษย์ที่สมัครเรียนเป็พาทย์ มักจะฝึกประสบการณ์อยู่กับครู อยู่ประจำวงดนตรีของครู ฉะนั้นบางครั้งครูจะพิจารณาว่า ในวงเป็พาทย์ของครูนั้นขาดผู้

บรรเลงเครื่องดนตรีชิ้นใด จะให้ศิษย์ปฏิบัติเครื่องดนตรีชิ้นนั้น เพื่อสามารถใช้ฝึกประสบการณ์ได้ดี ในโอกาสที่นำส่งปีพาทย์ไปบรรเลงในงานต่าง ๆ แต่ในภาพรวมครูมักดูความเหมาะสม ในการปฏิบัติด้วย

ส่วนผู้เรียนนั้นมักปฏิบัติตามคำแนะนำของครูผู้สอน ในการเลือกปฏิบัติเครื่องดนตรี เมื่อมีความสามารถปฏิบัติได้ดีแล้ว จึงเลือกเครื่องดนตรีชิ้นต่อไปที่ต้องการเรียนได้ นายสุเทพ ยิ้มสะอาด (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “สมัยผมเรียนต้องปฏิบัติเครื่องดนตรีให้ดีเป็นอย่าง ๆ ห้ามไม่ให้เล่นดนตรีหลาย ๆ ชิ้น แต่ไม่ได้ดีสักเครื่องมือเดียว” นอกเสียจากการเรียนปีพาทย์ที่ผู้เรียนเป็นผู้มาขอเรียนกรณีพิเศษ เช่น ต่อเพลงเดี่ยว เพลงสำคัญ ๆ การเลือกเครื่องดนตรีจึงขึ้นอยู่กับผู้เรียนจะเลือกเรียนเครื่องดนตรีชิ้นใด

เมื่อผู้เรียนได้เครื่องมือประจำตัวแล้ว การสอนเริ่มขึ้นด้วยการแนะนำเครื่องมือ วิธีการจับไม้ วิธีการบรรเลงตลอดจนทักษะต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติ

4.3.3.3 ลักษณะการถ่ายทอด

การถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีไทย ของนักดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทอง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ คือ เป็นการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก โดยลักษณะการถ่ายทอดของผู้สอนใช้วิธีสอน 3 แบบ คือ

1. ครูเป็นผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดให้ศิษย์ด้วยตนเอง

ในการสอนปีพาทย์ให้กับศิษย์ทั่วไป ครูจะเป็นผู้มีบทบาทมาก โดยเป็นผู้ทำการสอนด้วยตนเอง แนะนำทั้งภาคทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับภาคปฏิบัติที่มุ่งเน้นสอน ครูมักดูแลเอาใจใส่ เข้มงวดกวดขันในการฝึกฝนศิษย์ และต้องมีเวลาให้กับศิษย์อย่างเต็มที่ นายกุหลาบ ทรประพันธ์ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ผมต้องสอนเอง ถ้าให้เขาต่อกันเองแล้ว มือไม่มักเปลี่ยนแปลงไปหมด” ลักษณะการสอนโดยทั่วไปแล้วหากครูผู้สอนมีเวลา จึงมักทำการสอนเอง

2. ศิษย์รุ่นพี่เป็นผู้ถ่ายทอดแทนครู

การสอนของครูบางโอกาส ครูไม่มีเวลา หรือมีธุระไม่สามารถทำการสอนได้ในขณะนั้น ผู้ที่มีบทบาทเป็นตัวแทนของครู คือศิษย์รุ่นพี่ ที่ครูมีความไว้วางใจ ให้เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจในการสอนแทนครู ซึ่งพบในการจัดการเรียนการสอนปีพาทย์ตามแบบแผนดั้งเดิม

การสอนที่รุ่นพี่เป็นผู้สอนรุ่นน้องแทนครูนั้น กระทำเมื่อมีศิษย์ในสำนักดนตรีนั้น ๆ จำนวนมาก บางครั้งครูต้องเหนื่อยมากจึงมอบหมายให้ศิษย์รุ่นพี่สอนแทน แต่มักอยู่ในความดูแลของครูด้วย บางโอกาสพบว่า การที่รุ่นพี่สอนรุ่นน้องนั้นมักเกิดจากการเรียนเพลงต่าง ๆ ที่เกิดจากแลกเปลี่ยนเพลงที่ ศิษย์แต่ละคนมีความต้องการเรียนเพราะยังไม่ได้เพลงนั้น หรือบางครั้งต่อเพลงแล้ว ลืมเพลง จึงขอต่อกับรุ่นพี่ เพราะไม่กล้าต่อกับครูด้วย

3. ศิษย์รุ่นเดียวกันถ่ายทอดกันเอง

การเรียนการสอนปีพาทย์ต้องใช้เวลามาก การเรียนการสอนบางครั้งศิษย์ที่ต่อเพลงช้า ครูผู้สอนต้องใช้เวลามาก ศิษย์บางคนต่อเพลงแล้วลืมเพลง ไม่สามารถบรรเลงทบทวนได้ เพื่อนที่เรียนด้วยกัน จึงนับว่าเป็นผู้ที่ช่วยถ่ายทอดให้กันและกันได้เป็นอย่างดี เป็นการแบ่งเบาภาระให้ครูได้เป็นอย่างดี แต่การถ่ายทอดกันเองมักอยู่ในความดูแลของครู ซึ่งครูมักคอยดูแลแนะนำเพิ่มเติมให้และการต่อเพลงให้กับศิษย์ที่เป็นกลุ่มเป็นรุ่น นายสองเมือง พันธุรัตน์ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “การต่อเพลงให้กับศิษย์หลาย ๆ คนต้องต่อให้เขาไปพร้อม ๆ กันคนที่ต่อเพลงได้เร็ว บางครั้งต้องให้รอเพื่อนเพราะเวลาซ้อมง่าย คนที่ได้

เพลงเร็วเป็นผู้ช่วย ต่อให้เพื่อเขา แทนเราได้ด้วย เราคอยแต่เพียงแนะนำเพิ่มเติมให้เท่านั้น” นับได้ว่าเพื่อนศิษย์ด้วยกันมีส่วนในการต่อเพลงให้แกกันได้เป็นอย่างดี

4.3.3.4 วิธีการถ่ายทอดของครู

พบว่าครูดนตรีไทยทั่วไปในจังหวัดอ่างทองที่จัดการสอนปี่พาทย์มีวิธีการถ่ายทอดโดยใช้วิธีการสอนหลาย ๆ อย่าง เช่น

1. การถ่ายทอดโดยตรง

การบรรยาย

การบรรยายนับเป็นวิธีการสำคัญที่ครูผู้สอน นิยมใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั่วไป การบรรยายครูผู้สอนปี่พาทย์ใช้ในขบวนการต่อไปนี้

- บรรยายวิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นการแนะนำเครื่องดนตรี เช่น รูปร่างลักษณะทั่วไปการนำไปใช้ การเก็บรักษาเครื่องดนตรี เป็นต้น วิธีการปฏิบัติ เช่น การจับไม้ การนั่ง เป็นต้น

- บรรยายอบรม กิริยามารยาท ศิลธรรม การทำตัวเป็นคนดีในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญนอกเหนือจากการเรียนดนตรี ที่ครูดนตรีไทยให้ความสำคัญมากด้วยส่วนหนึ่ง

- บรรยายโดยใช้วิธีเปล่งเสียงให้ศิษย์ปฏิบัติตาม ในการสอนปี่พาทย์ของครูดนตรีไทยพบว่ามีครูจำนวนมากยังใช้วิธีการเปล่งเสียง บอกเพลงให้กับลูกศิษย์ โดยนิยมออกเสียงเพลงโดยความเข้าใจของครูและศิษย์ ร่วมกัน เช่น ทิง โนง โทง โถง เตง ตึง แนง แต่ง เป็นต้น ลูกศิษย์ได้ฟังเสียงจะบรรเลงตาม นับว่า ยังเป็นวิธีการที่ยังใช้อยู่มาก

การสาธิต

การสาธิต เป็นวิธีการสำคัญ ที่การเรียนปี่พาทย์ โดยเฉพาะการปฏิบัติ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม มากกว่าการต่อเพลงด้วยปากออกเสียง การสาธิตที่ครูดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทองใช้ปฏิบัติมี ดังนี้

- สาธิตเป็นตัวอย่าง เป็นการปฏิบัติโดยครูเป็นผู้บรรเลงเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ปฏิบัติตาม โดยมากครูมักจะมีเครื่องดนตรีประจำตัว เช่น ระนาดเอก บรรเลง เมื่อศิษย์ได้ฟังเสียงเพลงจากที่ครูบรรเลงเป็นตัวอย่างแล้ว ศิษย์จะบรรเลงตาม นับว่าเป็นวิธีการที่ปฏิบัติกันมาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การสาธิตเป็นตัวอย่างดังกล่าวนี้ บางครั้งครูอาจให้ศิษย์ที่นั่งเรียนอยู่ใกล้ ๆ สาธิต โดยการบรรเลงเครื่องดนตรีให้ดูได้

- จับมือให้ตี เป็นการสาธิตที่ครูมักทำกับศิษย์ที่ต่อเพลงยากมาก ๆ เมื่อครูสาธิตโดยการบรรเลงให้ฟังแล้วยังไม่สามารถปฏิบัติได้ จำเป็นที่ต้องปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นกว่าการสาธิตดังกล่าวข้างต้น แต่มักต้องใช้เวลามากทำให้ศิษย์คนอื่น ๆ ต้องรอ เพราะครูผู้สอนต้องปฏิบัติให้กับศิษย์เป็นรายบุคคล หากมีลูกศิษย์มาก ๆ ครูผู้สอนต้องเหนื่อยมาก จึงมักเป็นวิธีการสุดท้ายที่ครูปฏิบัติ

2. การสอนโดยอ้อม

การตามเพลง

การตามเพลง จัดเป็นวิธีสอนที่ครูสอนปี่พาทย์มักใช้ปฏิบัติอยู่บ้าง การตามเพลงบ่อย ๆ ทำให้เกิดความเคยชิน และเมื่อเคยชินมากขึ้น จะสามารถจำได้และบรรเลงได้ โดยที่ครูไม่ต้องต่อเพลงนั้น

เลย ลักษณะเพลงที่ครูปีพาทย์มักให้ศิษย์ตามจะเป็นเพลงประเภทเพลงมอญเป็นส่วนใหญ่ และมักจะบรรเลงในงานที่แสดงจริง ๆ

นายโกศล มาลัยนาค (สัมภาษณ์) กล่าวถึงวิธีการตามเพลงว่า “เมื่อก่อนครู มักไม่ใคร่เสียเวลาต่อเพลงมอญให้ มักให้ไปตามเอาเองในงาน ตามบ่อย ๆ ก็ได้ไปเอง”

การตามเพลงในปัจจุบัน มีปัจจัยหลายอย่าง เช่น เพื่อไม่ต้องเสียเวลาต่อเพลง บางครั้งเกิดจากการที่มีการประสมวงโดยนำ นักดนตรีจากต่างวงมารวมบรรเลง เพลงต่าง ๆ ที่ใช้ในการบรรเลงจึงหลากหลาย ผู้ที่ไม่ได้เพลงต้องตามเพลง เมื่อตามบ่อยครั้งขึ้นก็จำได้ด้วย

สอนในเหตุการณ์จริง

การสอนในเหตุการณ์จริง ยังพบว่าครูสอนปีพาทย์ยังใช้อยู่บ้างพอสมควร แต่มักเป็นการสอนทางทฤษฎี การนำดนตรีไทยไปใช้นายสัมเช่า สาธิผล (สัมภาษณ์) กล่าวถึง การสอนในเหตุการณ์จริงว่า “บางครั้งมีงาน เราก็สอนเขาไปด้วย เช่น พระสงฆ์ศาลาเราตั้งเพลงประเภทเพลงเร็วปฏิบัติบ่อยครั้ง เขาก็จะรู้เองว่า ถ้าพระสงฆ์ศาลาต้องบรรเลงเพลงเร็ว หรือบางครั้งช่วงเวลาใดบรรเลงเพลงใด ก็สอนเขาได้ เพราะปฏิบัติบ่อย ๆ ครั้ง

4.3.3.5 ขนบปฏิบัติของผู้เรียน

การเรียนดนตรีไทยในอดีต จะให้เป็นและเร่งรัดต้องไปอยู่บ้านครู การปฏิบัติด้วยของศิษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำ เพื่อให้เป็นที่รักและไว้วางใจของครู แต่เมื่อสังคมเจริญขึ้น ความเจริญทางด้านสื่อสารคมนาคม มีมากขึ้น การเดินทางมาเรียนดนตรีสะดวกขึ้น การที่ผู้เรียนจะต้องไปพักอาศัยอยู่บ้านครูเพื่อเรียนดนตรี จึงเปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันพบว่าศิษย์ที่เรียนปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทองจะไม่พักอาศัยอยู่กับครูเพราะบ้านอยู่ใกล้บ้านครู ถึงเวลาเรียนศิษย์มาเรียน เลิกเรียนแล้วก็กลับบ้าน

4.3.3.6 เวลาในการต่อเพลงและการฝึกซ้อม

การเรียนปีพาทย์ไทยในอดีต เวลาที่ใช้ในการต่อเพลงและฝึกซ้อมนั้น มักกระทำได้ดีทีเดียว เพราะศิษย์ที่ร่ำเรียนดนตรีมีเวลาว่าง เรียนปีพาทย์เพียงอย่างเดียวไม่ต้องเรียนวิชาสามัญในโรงเรียนดังเช่นปัจจุบัน การต่อเพลงและฝึกซ้อมเพลงปีพาทย์จึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืนตามแต่การกำหนดเวลาของสำนักดนตรีแต่ละสำนัก

จากการศึกษาพบว่า การเรียนปีพาทย์ของนักดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทอง มักใช้เวลาในช่วงค่ำ ๆ และในวันหยุดสุดสัปดาห์ จัดการสอนและซ้อมเพลง เนื่องจากช่วงเวลากลางวันในวันปกติเด็กต้องไปโรงเรียน

นายเพทาย วรรณทอง (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการเวลาในการต่อเพลง และซ้อมเพลงให้กับลูกศิษย์ของท่านว่า “วันจันทร์ – ศุกร์ เวลาเย็นหลังจากเด็กเลิกเรียนจากโรงเรียนแล้ว มาต่อเพลง จนถึงเวลาประมาณ 18.00 น. เด็กจะกลับไปรับประทานอาหาร ปฏิบัติภารกิจส่วนตัว หลังจากนั้นให้เด็กนำการบ้านมาทำด้วย ทำการบ้านเสร็จแล้วเริ่มต่อเพลง และซ้อม จนถึงเวลาประมาณ 21.00 น. วันเสาร์และวันอาทิตย์จะใช้เวลาวันหยุดได้มาก นัดซ้อมทั้งกลางวันและกลางคืน”

นายสัมเช่า สาธิผล (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการต่อเพลงและซ้อมเพลงว่า “กลางวันเด็กต้องไปโรงเรียน จะต่อเพลงตอนกลางคืน จนถึงเวลา 22.00 – 23.00 น. เด็กต้องค้างที่บ้านนี้ เวลา 05.00 น. ลูกซ้อมเพลงเป็นประจำทุกวัน วันเสาร์และวันอาทิตย์ ถ้าไม่มีงานต่อเพลงซ้อมกันด้วยเหมือนกัน

นายโกศล มาลัยนาค (สัมภาษณ์) กล่าวถึงระยะเวลาในการซ้อมเพลงว่า “เด็กจะซ้อมเพลงตอนกลางคืน กลางวันไม่ซ้อม จนเวลา 4 ทุ่มเลิก”

นายสองเมือง พันธุ์รัตน์ (สัมภาษณ์) กล่าวถึงเวลาในการสอนปี่พาทย์ว่า “ส่วนใหญ่จะต่อเพลงกันตอนกลางคืน เด็กไม่นอนค้าง เขามีตจิ่งไม่ได้ซ้อม”

นายนเรศ สุวรรณรูป (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการใช้เวลาในการต่อเพลงซ้อมเพลงว่า “ผมใช้เวลาตอนหลังเด็กเลิกเรียนต่อเพลง และให้ซ้อมจนคล่อง กลางคืนจะไม่สอนเลย เพราะเป็นภาระยุ่งยาก”

นายอนุกุล ประดิษฐ์ (สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ช่วงระยะเวลา 18.00 น. จะไม่ให้ซ้อมเพลงเพราะมีความเชื่อว่าเป็นช่วงเวลาที่คุณถือศีลภาวนา ต้องไปเริ่มซ้อมอีกครั้งในเวลา 18.30 น.”

วิธีสอนปี่พาทย์ของครูดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทอง พบว่าครูมักเลือกเครื่องดนตรีให้ศิษย์เรียน โดยดูความเหมาะสมและความสามารถของผู้เรียน ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ มีลักษณะการถ่ายทอด นอกจากครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดเองแล้ว ยังให้รุ่นพี่และศิษย์ด้วยกัน เป็นผู้ช่วยถ่ายทอดแทนครูด้วย การถ่ายทอดมักใช้วิธีการบรรยายและการสาธิตเป็นหลัก ผู้เรียนไม่พักอาศัยอยู่ที่บ้านครู และไม่ต้องช่วยครูทำงานต่าง ๆ เหมือนในอดีต การต่อเพลงและซ้อมเพลงโดยมากใช้เวลากลางคืน มากกว่าเพราะเป็นช่วงเวลาที่ผู้เรียนว่าง

4.3.3.7 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์

การเรียนการสอนปี่พาทย์ ครูผู้สอนกับศิษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา การสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดในการอยู่ร่วมกัน เริ่มจากการแสดงความเคารพ มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ครูปี่พาทย์แต่ละท่านต่างใช้จิตวิทยา อบรมสั่งสอนให้ศิษย์ เกิดความศรัทธา ในการอยู่ร่วมกัน เช่น การอยู่ร่วมกันเสมือนคนในครอบครัวเดียวกัน นายสำราญ ทรัพย์พันธ์ ให้ลูกศิษย์ของท่านใช้สรรพนามเรียกแทนตัวท่านว่า “พ่อ” ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก ย่อมทำให้การอบรมสั่งสอนปกครองดูแลเป็นไปด้วยดี อีกหลาย ๆ ท่านให้ศิษย์ใช้สรรพนามแทนตัวครู เป็นการนับถือในฐานะญาติ เช่น อา ลุง น้า หรือ พี่ ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันตามวิถีชีวิตของไทย

4.3.3.8 การลงโทษ

การลงโทษ หรือการทำโทษ ในกระบวนการเรียนการสอนของไทยสมัยก่อน หมายถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ครูใช้เพื่อให้นักเรียนได้รับความเจ็บปวด ทรมานทางกายหรือทางใจ ในระดับหนึ่งเพื่อบังคับบัญชาให้นักเรียนอยู่ในระเบียบแบบแผนที่กำหนด ควบคุมให้นักเรียนตั้งใจเรียนจนได้ผลดี ปกครองการเรียนให้นักเรียนอยู่ในระเบียบเพื่อที่ครูจะสอนได้สะดวก อบรมจิตใจ และฝึกฝนให้นักเรียนมีนิสัยและความประพฤติดีขึ้น และเป็นการดัดสันดานของนักเรียนด้วย การลงโทษให้ถูกต้องและเหมาะสมและก่อให้เกิดผลดีนั้น เป็นสิ่งที่ยาก

จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีวิธีการลงโทษ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. การลงโทษทางใจ

การลงโทษทางใจ ได้แก่ การลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกละอายและเกรงกลัวต่อผลของการกระทำผิด และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้น ซึ่งพบว่ามีวิธีการลงโทษทางจิตใจหลายวิธี ดังนี้

การสั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือน นับเป็นการลงโทษที่เบาและทำได้ง่ายที่สุด ที่พบว่า บรรดาครูผู้สอนปีพาทย์ทั้งหลายใช้เป็นปกติประจำ การลงโทษด้วยการสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนเป็นการทำโทษที่ง่ายที่สุด เมื่อครูเห็นว่าศิษย์คนใดปฏิบัติตัวไม่ถูกไม่ควรครูจะรีบตักเตือน สั่งสอน เพื่อมิให้ศิษย์หลงผิดกระทำถึงขั้นรุนแรงต่อไป

การดุด่า ฐู ให้กลัว เป็นวิธีลงโทษที่หนักกว่าการว่ากล่าวตักเตือน ยังพบว่ามีครูผู้สอนปีพาทย์จำนวนไม่น้อยที่ยังปฏิบัติอยู่

การปรับให้ทำการเรียนมากขึ้น ครูผู้สอนปีพาทย์ยังใช้อยู่บ้าง เช่น ให้ทำการบ้านมาก ๆ ซ้อมเพลงหลาย ๆ เที้ยว นายสองเมือง พันธรัตน์ (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการถูกลงโทษ โดยการปรับให้ทำการเรียนมากขึ้นว่า “ถ้าหากตีผิด ลืมเพลง ลงจะให้ซ้อมครั้งละ 1 ท่อน แล้วให้ตื่นไปวนมา 20 เที้ยวบ้าง 30 เที้ยวบ้างแล้วแต่ลงจะกำหนด”

นายเพทาย วรรณทอง (สังเกต) มักให้ลูกศิษย์บรรเลงซ้ำหลาย ๆ เที้ยวเมื่อเวลาที่ลูกศิษย์ บรรเลงผิด หรือลืมเพลง ซึ่งเป็นการลงโทษที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน เพราะลูกศิษย์ตื่นไปวนมาหลาย ๆ รอบ สามารถจำเพลงและปฏิบัติได้ถูกต้องแม่นยำมากขึ้น

การทำให้อับอาย ครูผู้สอนปีพาทย์ใช้วิธีการทำให้อับอายต่อเพื่อน นับเป็นการลงโทษที่พบด้วย นายโกศล มาลัยนาค (สัมภาษณ์) กล่าวถึงวิธีการลงโทษให้ลูกศิษย์อับอายว่า “ถ้าเขาเล่นกันเสียงดัง ถึงเวลานอนไม่นอน คุณกันไม่รู้จักเวลา ผมจะทำโทษด้วยการให้เดิน เพื่อให้อาย นับว่าใช้ได้ผลเหมือนกัน หลัง ๆ ไม่มีใครกล้า เพราะกลัวต้องเดิน”

2. การลงโทษทางกาย

การลงโทษทางกายเป็นการลงโทษทำให้ศิษย์ เกิดความเจ็บปวดทางร่างกาย เช่น การตี ขว้างด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

ในอดีตการลงโทษด้วยการตี ครูผู้สอนปีพาทย์ใช้กับศิษย์มาก ศิษย์ต้องระวังตัวในการเรียน เพราะหากปฏิบัติเครื่องดนตรีไม่ถูกใจครู ครูมักจะหยิบฉวยอุปกรณ์ที่ใกล้มือ ตีได้ โดยมากจะเป็นไม้ตีระนาดที่ครูถือสาธิตอยู่นั้น

นายขจร บุญเส็ง (สัมภาษณ์) กล่าวถึงการลงโทษด้วยการตีว่า “โดนครูตีหลายครั้ง บางครั้งตีในงานก็มี เช่น ครั้งหนึ่งตีฆ้องวงใหญ่แล้วเกิดผิด ครูนั่งตีระนาดอยู่ข้างหน้า หันหลังมาใช้ไม้ตีระนาดเอกซึ่งเป็นไม้แข็ง ตีที่ข้อมือ บวมขึ้นทันที อายุคนในงานด้วย เจ็บด้วย”

ในภาพรวมการสอนปีพาทย์ ครูผู้สอนในปัจจุบันไม่ใช้การตี แต่มักใช้วิธีดุ เสียงดังแทน เพราะ มีศิษย์จำนวนไม่น้อยที่เลิกเรียนปีพาทย์เพราะถูกครูตี ครูหลายท่านให้เหตุผลว่า “สมัยนี้ตีไม่ได้แล้วตีแล้วเด็กเลิกเรียนกันหมด” ทั้งที่ครูปีพาทย์ทุกคนต่างให้เหตุผลว่า การตีของครูเป็นการทำโทษเพื่อจุดประสงค์หลักคือ เพื่อต้องการให้ศิษย์หลบจำ และต้องการให้ได้ตักเตือนที่ใจครูต้องการ โดยไม่คิดเพื่อจะทำให้ศิษย์เจ็บตัวแต่อย่างใด วิธีการลงโทษของครูผู้สอน ปรับเปลี่ยนไป โดยครูต้องปรับตัวเป็นผู้เอาอกเอาใจศิษย์มากกว่า ต่างจากในอดีต ที่ศิษย์ต้องหมั่นปรนนิบัติ เอาใจครูผู้สอน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับสามารถสรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและบทบาทของวงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษากระบวนการสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่องการสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาข้อมูลระหว่าง พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2546 ขั้นตอนในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การเก็บข้อมูล (Data Collection) การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) และการเสนอผลการศึกษาวิจัย ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะปีพาทย์เกี่ยวกับการสืบทอดปีพาทย์ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ข้อมูลอย่างชัดเจนเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลเอกสารหลักฐาน จากเอกสารสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสาร วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และหนังสือที่เกี่ยวข้อง
2. ข้อมูลเกี่ยวกับนักดนตรีอาชีพ สัมภาษณ์จากหัวหน้าคณะปีพาทย์ และผู้เกี่ยวข้องในวงปีพาทย์ จังหวัดอ่างทอง จำนวน 34 คณะ
3. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสังเกตสภาพการเรียนการสอนปีพาทย์ การสัมภาษณ์แบบ มีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง หัวหน้าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาการสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ในหัวข้อเรื่องต่อไปนี้
 - 1.1 สภาพวงปีพาทย์ปัจจุบัน
 - 1.1.1 จำนวนคณะปีพาทย์ จำนวนนักดนตรีในคณะ
 - 1.1.2 ลักษณะการสืบทอดปีพาทย์ของหัวหน้าคณะปีพาทย์

1.1.3 สายนักดนตรี

1.2 บทบาทของวงปี่พาทย์ปัจจุบัน

1.2.1 ประกอบพิธีกรรม

1.2.2 ประกอบการแสดง

1.3 การจัดการเรียนการสอน

1.3.1 การรับศิษย์

1.3.2 สถานที่ อุปกรณ์ประกอบการสอน

1.3.3 กระบวนการจัดการเรียนการสอนปี่พาทย์

2. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 ทฤษฎี Structural Functionalism ของ Alferd Reginald Radcliffe Brown (ณรงค์ เขียนทองกุล, 2539 : 8) เนื้อหาสรุปได้ดังนี้คือ ความคิดที่ว่าระบบสังคมต่าง ๆ ประกอบไปด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่าง ๆ โครงสร้างทางสังคม คือแบบแผนที่อยู่ได้นาน โดยประชากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างจะได้อมาจากการกระทำระหว่างสังคม บรรทัดฐาน และ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพฤติกรรมต้องทำความเข้าใจกับการคงอยู่และการสืบเนื่องของโครงสร้างและเสถียรภาพ ทางสังคม เน้นการศึกษาแบบเครือญาติ เพราะนั่นคือ หลักการจัดระเบียบสำคัญที่สุด ในสังคมที่ไม่รู้หนังสือ แรคคลิฟฟ์-บราวน์ ไม่สนใจว่าส่วนต่าง ๆ ของสังคมและสังคมทั้งระบบมีพัฒนาการมาอย่างไร

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R Theory) ทฤษฎีนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น Associative Theory นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ พาฟลอฟ (Pavlov) วัตสัน (Watson) ธอร์นไดค์ (Thorndike) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า พื้นฐานการกระทำของบุคคลขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (Passive) หน้าที่ของผู้สอนคือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาการสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้

5.1.1 สภาพและบทบาทของวงปี่พาทย์ปัจจุบัน

จำนวนวงปี่พาทย์

วงปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 34 คณะ มีนักดนตรีทั้งหมด 398 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 342 คน หญิง 56 คน นักดนตรีมีอายุระหว่าง 10 – 30 ปี มากที่สุด อายุ 71 ปีขึ้นไป

น้อยที่สุด นักดนตรีในวงปี่พาทย์ของจังหวัดอ่างทอง ยังมีการสืบทอด สู่เยาวชนปัจจุบันมาก ในขณะที่นักดนตรีอาวุโสลดน้อยลงมาก

ลักษณะการสืบทอดปี่พาทย์ของหัวหน้าคณะปี่พาทย์

พบว่าในจังหวัดอ่างทอง มีการสืบทอดปี่พาทย์เป็น 2 ลักษณะคือ การสืบทอดปี่พาทย์ที่ดำเนินมาจากครอบครัวนักดนตรีไทยตั้งแต่บรรพบุรุษ จำนวน 18 คณะ และการสืบทอดอีกลักษณะหนึ่งคือเป็นวงดนตรีที่ดัดขึ้นใหม่ จำนวน 16 คณะ โดยได้รับการถ่ายทอดดนตรีจากครูดนตรีภายในจังหวัด และท้องถิ่นอื่น ๆ

สายนักดนตรี

หัวหน้าคณะปี่พาทย์ของจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่เป็นนักดนตรีที่ได้รับอิทธิพลดนตรีในด้านเพลง แนวทางการบรรเลงดนตรี ในลักษณะดนตรีแบบอย่าง ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มากที่สุด จำนวน 18 คณะ รองลงมาเป็นสายดนตรีที่ยังเป็นดนตรีแบบท้องถิ่นที่ไม่ได้รับอิทธิพลดนตรีจากครูดนตรีที่ใดเลย จำนวน 8 คณะ เป็นวงดนตรีที่ได้รับอิทธิพลดนตรีจากแบบอย่างจางวางทั่วพาทย์โกศล จำนวน 5 คณะ และสายพระยาเสนาะดุริยางค์ (แซ่ม สุนทรวาทิน) จำนวน 4 คณะ

บทบาทของดนตรี

วงปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรม 2 ลักษณะ คือ

1. ในฐานะดนตรีประกอบพิธีกรรม พบว่าพิธีกรรมที่ปี่พาทย์ยังมีบทบาทอยู่ คือ พิธีกรรมในงานศพ วงปี่พาทย์ที่ใช้ประกอบ เป็นวงปี่พาทย์มอญเท่านั้น ส่วนพิธีกรรมอื่น ๆ เช่น พิธีกรรมในการทำบุญ พิธีกรรมงานบวชภาค พิธีกรรมในงานแต่งงาน วงปี่พาทย์มีบทบาทน้อยมาก

2. บทบาทในการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบการแสดงนั้น วงปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีบทบาทในการบรรเลงประกอบการแสดงน้อยมาก มีเพียงการบรรเลงประกอบการแสดงรำมอญหน้าศพเท่านั้น ส่วนการบรรเลงประกอบการแสดงอื่น ๆ เช่น โขนสด ลิเก มักมีปี่พาทย์ประกอบประจำคณะอยู่แล้ว

5.1.2 กระบวนการสืบทอดปี่พาทย์

ชนบประเพณีและความเชื่อในการรับศิษย์

วงปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ส่วนใหญ่ยังมีชนบประเพณีในการรับศิษย์เหมือนในอดีต คือต้องมีผู้ใหญ่ หรือผู้ปกครองนำมาฝาก แต่พบว่า ปัจจุบันครูดนตรีไทยรับศิษย์ต่างจากอดีต คือต้องคัด

เลือกศิษย์โดยไม่มีผู้ปกครองนำมาฝาก และมีศิษย์ที่สนใจศรัทธาต่อตัวครูผู้สอนดนตรีไทยมาขอเรียนด้วยตัวเองด้วย กำนัลที่ใช้ในการรับศิษย์ ได้แก่ ดอกไม้ ฐูป เทียน เงิน จำนวนตามแต่ครูเรียกร้อง คากาที่ใช้ประกอบพิธีมี 2 ลักษณะ คือ มีใช้ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาบาลี การจับมือ ครูดนตรีไทย มักใช้ฆ้องวงใหญ่ บรรเลงเพลงสาธุการ ทำพิธีรับศิษย์ในวันพฤหัสบดี

สถานที่ อุปกรณ์ และสื่อประกอบการสอน

สถานที่ที่ครูปี่พาทย์มักสอนศิษย์จำแนก เป็น 2 ลักษณะ คือ ใช้บ้านครู เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนทั่วไป และการสอนนอกบ้านครู โดยมักเป็นการสอนเพลงสำคัญยังมีความเชื่อว่าต้องสอนนอกบ้าน ซึ่งมักทำการสอนตามวัด หรือสถานที่สาธารณะทั่วไปที่มีความเหมาะสม มีการต่อเพลงในงานแสดงดนตรีด้วย สื่อและอุปกรณ์ ที่ครูใช้ในการสอน เป็นเครื่องดนตรีที่ครูมีอยู่แล้ว จำนวนเครื่องดนตรีมีพอให้ผู้เรียนใช้เรียน สื่อประกอบการเรียนการสอน พบว่ามีการใช้แถบบันทึกเสียงประกอบบ้าง แต่มักเป็นการใช้เพื่อเป็นการเตือนความจำของครูผู้สอน แต่ไม่พบว่าเคยเปิดให้ผู้เรียนฟังก่อนเรียนแต่อย่างใด

กระบวนการสอนปี่พาทย์

เนื้อหาของเพลงที่ครูดนตรีไทย ใช้สอนปี่พาทย์มีลักษณะเป็น 2 แบบ คือ สอนเนื้อหาแบบเก่าอย่างโบราณ เริ่มเรียนปี่พาทย์เครื่องไทย ต่อเพลงตามแบบแผนโบราณดั้งเดิม คือ โหมโรงเย็น โหมโรงเช้า เพลงเรื่อง เพลงพิธีกรรมต่าง กลุ่มที่สอนเนื้อหาดนตรีแบบประยุกต์ คือแบบเก่ากับแบบใหม่เรียนผสมผสานกันทั้งเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ และเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์มอญปรับเปลี่ยนกัน การสอนมิได้เพียงแต่สอนเนื้อหาการปฏิบัติเท่านั้น แต่ครูยังได้สอนทฤษฎีที่เหมาะสมตามสภาพ กำลัง ของผู้เรียนจะฟังใช้ประโยชน์ดนตรีไทยควรรู้ ทั้งลักษณะทั่วไปของเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ การนำปี่พาทย์ไปใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ

วิธีสอน

ครูมักเลือกเครื่องดนตรีให้ศิษย์เรียน โดยดูความเหมาะสมและความสามารถของผู้เรียน ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ การถ่ายทอด นอกจากครูจะเป็นผู้ถ่ายทอดเองแล้ว ยังให้รุ่นพี่และศิษย์ด้วยกัน เป็นผู้ช่วยถ่ายทอดแทนครูด้วย การถ่ายทอดมักใช้วิธีการบรรยายและการสาธิตเป็นหลัก ผู้เรียนมักไม่พักอาศัยอยู่ที่บ้านครู และไม่ต้องช่วยครูทำงานต่าง ๆ เหมือนในอดีต การต่อเพลงและซ้อมเพลงโดยมากใช้เวลากลางวัน มากกว่าเพราะเป็นช่วงเวลาที่ผู้เรียนว่าง

อภิปรายผล

จากการศึกษา การสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง มีประเด็นสำหรับอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1 สภาพและบทบาทของปีพาทย์ในปัจจุบัน

คณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันมีจำนวน 34 คณะ ไม่ประกอบอาชีพทางด้านปีพาทย์ 3 คณะ มีนักดนตรี 398 คน เพศชาย 342 คน เพศหญิง 56 คน สาเหตุที่จังหวัดอ่างทอง มีจำนวนคณะปีพาทย์มากถึง 34 คณะ เนื่องจากจังหวัดอ่างทอง ตั้งอยู่ใกล้พื้นที่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งในอดีตพื้นที่นี้เคยเป็นแหล่งที่มีความเจริญด้านวัฒนธรรมของภาคกลาง รวมทั้งวัฒนธรรมด้านปีพาทย์ และมีการสืบทอดวัฒนธรรมด้านนี้จากบรรพบุรุษต่อเนื่องมา จะเห็นว่ากลุ่มผู้มีอายุระหว่าง 11 – 30 ปี มีจำนวนมากที่จะสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีต่อไป โดยมีการสืบทอดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สืบทอดดนตรีมาจากครอบครัวนักดนตรีไทยในอดีต ซึ่งสอดคล้องตามทฤษฎี Structural Functionalism ว่าระบบสังคมต่าง ๆ ประกอบไปด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งโครงสร้าง คือแบบแผนที่อยู่ได้นาน คนในสมัยบรรพบุรุษมีวัฒนธรรมอย่างไรย่อมกระทำการกิจกรรม เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นต่อมาด้วย และยังคงรักษาสืบทอดไปแม้ว่าต้องปรับเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างให้เหมาะสมกับช่วงเวลานั้น ๆ นักดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทอง มีลักษณะการสืบทอดปีพาทย์ตามทฤษฎีดังกล่าวนี้ด้วย

2. สืบทอดดนตรีจากครูปีพาทย์ ภายในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น สอดคล้องตามทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ที่ว่า นวัตกรรมต่าง ๆ ของสังคม ย่อมแพร่กระจายสู่สังคมต่าง ๆ ได้ นักดนตรีไทยในจังหวัดอ่างทอง ได้รับวัฒนธรรมปีพาทย์ จากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในสังคมอื่น ๆ เช่นจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ในสมัยที่ท่านมีชื่อเสียง นักดนตรีในจังหวัดอ่างทองหลายท่านได้ฝากตัวเป็นศิษย์ท่าน รับวัฒนธรรมด้านปีพาทย์จากครูท่านนี้มากมาย

ลักษณะสายนักดนตรีในการสืบทอดวัฒนธรรมปีพาทย์จังหวัดอ่างทอง มีลักษณะเป็นดนตรีแบบอย่างดั้งเดิมมาก่อน ต่อมาได้รับดนตรีแบบอย่างของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และอิทธิพลดนตรีจากแบบอย่างของ จางวางทั่วพาทย์โกศล ด้วย แต่ปัจจุบันเมื่อครูดนตรีไทย นักดนตรีไทย เปิดใจกว้างมากขึ้น ลักษณะการหวนวิชาลลดลง นักดนตรีสามารถหาความรู้จากครูดนตรีได้ทั่วไป มีผลทำให้เกิดการปรับทางดนตรี โดยใช้ทางเพลง วิธีการปฏิบัติ ทั้ง 2 แบบ คือ ไปใช้ปฏิบัติจนไม่สามารถแยกได้เด่นชัดว่า นักดนตรีไทยในปัจจุบันเป็นสายใดสายหนึ่ง และนักดนตรีส่วนใหญ่ไม่ยึดติดกับความเป็นแบบสายใด

บทบาทของปีพาทย์ในปัจจุบัน จากหายไปจากสังคมของคนไทยมาก พิธีกรรมในงานศพเท่านั้นที่ปีพาทย์ยังมีบทบาทเหนียวแน่น อันเนื่องมาจากยังไม่มีวงดนตรีประเภทใดมาแทนที่ได้ดีเท่าวงปีพาทย์มอญ และวงปีพาทย์ที่มีอยู่ในจังหวัดอ่างทอง ต่างปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สนองตอบตามความต้องการของสังคมได้เป็นอย่างดี ปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมากต่อบทบาทของปีพาทย์ในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย เกิดจากความเจริญทางด้านวัตถุ และการรุกรานของวัฒนธรรมตะวันตก

ส่วนการบรรเลงปีพาทย์ประกอบการแสดงนั้น ถึงแม้ว่าการแสดงศิลปะพื้นบ้าน หรือนาฏศิลป์ไทย โดยทั่วไปยังใช้ดนตรีไทย เช่น วงปีพาทย์ เป็นดนตรีประกอบการแสดงก็ตาม แต่การปรับตัวของธุรกิจการ

แสดง เพื่อให้สามารถแข่งขัน เพื่อให้สามารถแข่งขัน เพื่อความอยู่รอดได้ ทำให้วงปีพาทย์ ในฐานะวงดนตรีประกอบการแสดง มีบทบาทอยู่ในวงจำกัด ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น สอดคล้องตามทฤษฎีการรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับระบบสังคม สังคมใหม่จะรับนวัตกรรมใหม่เร็ว มีระบบค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคม ในลักษณะที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้า

ในอนาคตจึงเป็นเรื่องน่าห่วงอย่างยิ่งสำหรับ สภาพของวงปีพาทย์มีแนวโน้มที่อยากจะหาผู้สืบทอดต่อไป แม้กลุ่มผู้สืบทอดในลักษณะครอบครัวก็ตาม เนื่องจากบทบาทของปีพาทย์ลดลงเรื่อย ๆ ผู้สืบทอดไม่เล็งเห็นถึงประโยชน์การนำไปใช้ในการดำเนินวิถีชีวิต

5.2.2 กระบวนการสืบทอดปีพาทย์ในปัจจุบัน

กระบวนการสืบทอดปีพาทย์ของนักดนตรีไทยจังหวัดอ่างทองปัจจุบัน มีลักษณะที่ยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ไว้ในบางกระบวนการ และบางกระบวนการถูกปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของสังคมด้วย

การรับศิษย์ จะทำพิธีรับศิษย์ในวันพฤหัสบดี เหมือนในอดีต การรับศิษย์ส่วนใหญ่ยังต้องมีผู้ใหญ่ หรือ ผู้ปกครองนำมาฝากฝัง แต่มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมคือ ปัจจุบันพบว่าครูดนตรีไทยรับศิษย์โดยคัดเลือกศิษย์โดยไม่มีการนำผู้ปกครองนำมาฝากด้วย นั้นเกิดจากสังคมทั่วไปมองว่าวิชาความรู้ด้านดนตรีไทยไม่สามารถ นำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้เหมือนอย่างแต่ก่อน และบทบาทของปีพาทย์มีน้อยลงดังกล่าวข้างต้น ความเจริญด้านการศึกษามีมาก เด็กต้องเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ จึงไม่มีเวลาให้กับศิลปะด้านนี้มากนัก การสืบทอดปีพาทย์ของนักดนตรี จึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก ครูปีพาทย์ต้องมองหาเด็กที่มีความเหมาะสมทั้งด้านครอบครัว ด้านการศึกษา มาฝึกหัดเพื่อความอยู่รอด ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่มาก สังเกตได้จากวงปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ปัจจุบันไม่มีเด็กฝึกหัดปีพาทย์ เนื่องจากขาดผู้ที่สนใจ ใส่ใจอย่างจริงจัง แม้ว่ามีศิษย์กลุ่มหนึ่ง ที่สนใจศรัทธาต่อตัวครูผู้สอนดนตรีไทยมาขอเรียนด้วยตัวเองด้วยก็ตาม แต่เป็นเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น

กานลที่ใช้ในการรับศิษย์ ได้แก่ ขัน ผ้าเช็ดหน้า ดอกไม้ รูป เทียน และเงินจำนวนตามแต่ครูจะเรียกกรอง เหมือนในอดีต กาตาที่ใช้ประกอบพิธีมี 2 ลักษณะ คือ ใช้ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาบาลี การจับมือศิษย์ ครูดนตรีไทย ใช้ฆ้องวงใหญ่ บรรเลงเพลงสาธุการ แต่มีครูดนตรีไทยจำนวนหนึ่ง จับมือให้กับศิษย์ด้วยฆ้องมอญวงใหญ่ บรรเลงเพลงประจำวัด แสดงให้เห็นว่านักดนตรีไทยยังยึดถือ ขนบปฏิบัติที่สืบทอดมาแต่ในอดีต แต่มีการปรับเปลี่ยนพิธีกรรมบางส่วนในการจับมืออันเนื่องมาจากจุดประสงค์ คือ ต้องการมุ่งเน้นที่จะให้ศิษย์เรียนเพลงมอญ ตามกระแสการใช้ประโยชน์ดนตรีไทยในปัจจุบัน

สถานที่ สำหรับใช้เป็นที่จัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ยังใช้บ้านครูเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน หากต่อเพลงต้องห้าม ตามความเชื่อที่ว่าห้ามต่อเพลงในบ้าน ยังใช้สถานที่อื่น เช่น วัด เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน แสดงให้เห็นว่าแหล่งที่ให้การศึกษาดนตรีนั้น บ้านยังเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ที่สำคัญ เช่นในอดีต

เนื้อหาที่ใช้สอนต่างไปจากเดิม คือ มีการใช้เพลงมอญเข้ามาเป็นหลักในการสอน เนื่องมาจากบทบาทการใช้ดนตรีไทยในสังคมมีความต้องการใช้วงปี่พาทย์มอญมากกว่าวงปี่พาทย์ไทย ดังนั้นเนื้อหาที่ครูจัดให้กับศิษย์จึงเป็นการจัดเพื่อตอบสนองการใช้ประโยชน์ดนตรีในสังคมมากกว่า แต่เนื่องจากดนตรีไทยยังถูกปลูกฝังด้วยความเชื่อสืบต่อมา ครูดนตรีบางท่านยังยึดถือขนบปฏิบัติแบบเก่าอยู่ โดยไม่คำนึงถึงเปลี่ยนแปลงของสังคม และอีกส่วนหนึ่งได้ปรับปรุงการใช้เนื้อหาทั้งแบบเก่าและแบบใหม่รวมกัน เพื่อเป็นการสนองตอบการใช้งานในปัจจุบันไปพร้อม ๆ กับรักษามรดกปฏิบัติแบบเก่า

วิธีสอน ยังเป็นแบบเดิม คือการเรียนแบบตัวต่อตัว มีครูเป็นศูนย์กลางการเรียน อันเนื่องมาจากมาจากเหตุที่ ดนตรีไทยเป็นวิชาที่ต้องพัฒนากระบวนการเรียนเป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบแบบแผนตามที่ครูโบราณกำหนดไว้ เป็นศาสตร์และศิลป์ที่ต้องการเรียนรู้ด้วยการเอาใจใส่อย่างจริงจัง ทั้งผู้เรียนและผู้สอน จึงยากที่จะใช้วิธีการจัดการเรียนการสอน แบบอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ดีเท่ากับการสอนแบบมุขปาฐะ

ในอนาคตสภาพการจัดการเรียนการสอนปี่พาทย์ น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการแข่งขันเพื่อการอยู่รอดในสังคม ลักษณะการเรียนเพื่อมุ่งการใช้ประโยชน์ จนไม่ได้สนใจหลักการที่แท้จริงของปี่พาทย์เหมือนในอดีต ที่บรรพบุรุษสั่งสมสืบทอดมา แหล่งวิทยาการด้านปี่พาทย์ต้องเปลี่ยนสภาพจากบ้าน เป็นโรงเรียน สภาพการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมเลือนหายไป ขาดผู้อนุรักษ์อย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการสืบทอดปี่พาทย์ในจังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษา และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

5.3.1 ข้อเสนอแนะด้านการศึกษาและการแก้ปัญหา

ผลการศึกษาจะเห็นสภาพบทบาทของปี่พาทย์ และกระบวนการสืบทอดปี่พาทย์ ในลักษณะการจัดการเรียนการสอน ตามสภาพปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาทางมานุษยวิทยาการดนตรี และแนวทางในการศึกษาทางดนตรีศึกษา พอเป็นตัวอย่างของการจัดการเรียนสอนปี่พาทย์ ที่น่าสนใจ

ด้านสภาพและบทบาทของวงปี่พาทย์ ควรมีการจัดตั้งเป็นกลุ่ม ชมรมต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อเป็นการอนุรักษ์จำนวนคณะปี่พาทย์ แก้ปัญหาการแข่งขันทางธุรกิจปี่พาทย์ และปัญหาการขาดแคลนนักดนตรี และยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักดนตรีด้วย

ด้านการจัดการเรียนการสอนนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดนตรีไทย ควรจัดหาวิธีการส่งเสริม อนุรักษ์ งานด้านดนตรีไทย โดยเฉพาะการเรียนการสอนปี่พาทย์แบบดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหาย เพื่อให้เกิดการสืบทอด ศิลปะวิทยาการเหล่านี้ ต่อคนรุ่นหลัง ทำให้ทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพด้านดนตรีไทย

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

การศึกษาของผู้วิจัยข้างต้น เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ยังมีรายละเอียดในแง่มุมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น

1. ศึกษาเรื่องปีพาทย์ ในด้านการสร้างเครื่องดนตรีในคณะปีพาทย์
2. ศึกษาวิธีการการสร้างสรรคผลงานดนตรี ของนักดนตรีในวงปีพาทย์แต่ละท่าน
3. ศึกษาธุรกิจการจัดการคณะปีพาทย์
4. ศึกษารายละเอียดการสืบทอดปีพาทย์ ในกลุ่มอื่น ๆ ที่ยังประกอบอาชีพในการบรรเลงปีพาทย์เป็นหลัก โดยทำวิจัยเพิ่มเติมแบบเจาะลึก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนก คล้ายมุข . (2541). *การสืบทอดปีพาทย์ในอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* วิทยานิพนธ์ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กรกฎ หลีกเพชร . (2524). *รายงานการสัมมนา . ดนตรีไทยเพื่อจริยธรรมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประกายพริก.
- กองบรรณาธิการ. (2538). *เคารพพไพหัว 80 ปี ครูเจริญใจ สุนทรวาทิน ศิลปินแห่งชาติผู้เป็นเอตทัคคะทางขับร้องและซอสามสาย. วารสารเพลงดนตรี , 2 (3) , 29 – 35 .*
- (2539). *อุบลน้อยศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ ปีพาทย์รุ่งเยาวี้อย่างเขาวัง เมืองเพชรบุรี. วารสารเพลงดนตรี. 1 (4) , 43 – 49 .*
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา. จังหวัดอ่างทอง : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.*
- กุหลาบ ศรีประพันธ์. 13 สิงหาคม 2545. *หัวหน้าคณะกุหลาบ ศรีประพันธ์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.*
- 10 กันยายน 2545. *หัวหน้าคณะกุหลาบ ศรีประพันธ์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.*
- โกศล มลายีนาก. 1 สิงหาคม 2545. *หัวหน้าคณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.*
- 12 กันยายน 2545. *หัวหน้าคณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.*
- ขจร บุญเส็ง. 4 สิงหาคม 2545. *หัวหน้าคณะเพชรน้ำผึ้ง . สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.*
- 8 ตุลาคม 2545. *หัวหน้าคณะเพชรน้ำผึ้ง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.*
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2537). *อ้างถึงใน ณรงค์ เส็งประชา. (2539). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย . พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์ . หน้า 45 .*
- เจียร โตสวัสดิ์. 1 สิงหาคม 2545. *หัวหน้าคณะธนกิจศิษย์สาคร. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.*
- 15 กันยายน 2545. *หัวหน้าคณะธนกิจศิษย์สาคร. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.*
- จำเรียง ฟังกระจ่าง. 1 สิงหาคม 2545. *หัวหน้าคณะจำเรียง ฟังกระจ่าง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.*
- 7 กันยายน 2545. *หัวหน้าคณะธนกิจศิษย์สาคร. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.*
- ฉลอง วัฒนพันธ์. 20 สิงหาคม 2545. *หัวหน้าคณะวัฒนพันธ์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.*
- 5 ธันวาคม 2545. *หัวหน้าคณะวัฒนพันธ์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.*
- 20 ธันวาคม 2545. *หัวหน้าคณะวัฒนพันธ์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 3.*
- เฉลิม บัวทอง. (2530). *ไหว้ครู. งานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร : แอัสเสทการพิมพ์.*
- (2533). *อัตชีวประวัติของเฉลิม บัวทอง. สัจจิบัตรงานพระราชทานเพลิงศพนายเฉลิม บัวทอง. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.*
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2539). *วัฒนธรรมปีพาทย์มอญของไทย . ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 27 , มหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน ชลบุรี.*
- (2540). *ระบบครอบครว้นักดนตรีไทย การเปลี่ยนแปลงจากยุคสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเกษตรอุตสาหกรรม. ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 24 . นครราชสีมา : บริษัทสมบุรณ์การพิมพ์.*
- ชลิดา จันทรแก้ว. (2539). *สำนักดนตรีไทยบ้านบาตร. รายงานการศึกษา.*
- ชัน ศิลปบรรเลง. (2521). *ผู้เรียนดนตรีและนักดนตรี. ดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 11 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.*

ชิน ศิลปบรรเลง. (2534). การดนตรีไทย . ที่ระลึกงานพระราชเพลิงศพคุณหญิงชิน ศิลปบรรเลง.

กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ ณ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.

ชิน ศิลปบรรเลง และลิขิต จินดาวัฒน์. (2521). ดนตรีไทยศึกษา . กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.
ชโลมใจ กลั่นรอดและคณะ. (2544). ปีพาทย์อ่างทอง : สถานภาพ แนวโน้มการสืบทอดและพัฒนาอาชีพ.

วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง.

ณรงค์ เขียนทองกุล. (2539). มานุษยวิทยาการดนตรี : กรณีศึกษานานบางสำกุ. วิทยานิพนธ์

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณรงค์ เส็งประชา.(2539). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพมหานคร. โอ.เอส พรินต์ติ้งเฮาส์.

ณรงค์ชัย ปิฎกักรัตน์. (2540). พิธีไหว้ครูดนตรีไทย ครั้งที่ 3. (อัดสำเนา).

..... (31 กรกฎาคม 2540). สำนักดนตรีไทยกับการเรียนการสอนตามแบบแผนดั้งเดิม. สยามรัฐ ,
หน้า 26 .

..... (ม.ป.ป.). สังคตินิยม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ธนิธ อยู่โพธิ์. (2530). หนังสือเครื่องดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนต. (กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 80 ปีของธนิธ อยู่โพธิ์).

ทศพร โคกบัว. 14 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะพิณกลทอง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.

..... 7 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะพิณกลทอง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.

ทองหล่อ น้อยแสง. 2 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะเพชรน้ำค้าง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.

..... 15 ตุลาคม 2545. หัวหน้าคณะเพชรน้ำค้าง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.

นุกูล ประดิษฐ์ศรี. 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะนุกูลวิเศษชัยชาญ. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.

..... 25 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะนุกูลวิเศษชัยชาญ. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.

นเรศ สุวรรณรูป. 12 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะนเรศ สุวรรณรูป. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.

..... 5 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะนเรศ สุวรรณรูป. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.

..... 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะนเรศ สุวรรณรูป. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 3.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. (2517). อ้างถึงในณรงค์ เขียนทองกุล. (2539). มานุษยวิทยาการดนตรี : กรณี

ศึกษานานบางสำกุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 19.

บุญมี เอี่ยมแท้. 11 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะบุญมีบ้านเทิงศิลป์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.

..... 5 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะบุญมีบ้านเทิงศิลป์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.

บุปผา ทวีสุข. (ม.ป.ป.). คติชาวบ้าน. ม.ป.ท.

เบน กลัดแก้ว. 5 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะเบน กลัดแก้ว. สัมภาษณ์ . ครั้งที่ 1.

..... 10 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะนเรศ สุวรรณรูป. สัมภาษณ์ . ครั้งที่ 2.

ประดิษฐ์ สดแสงจันทร์. 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะประดิษฐ์ สดแสงจันทร์. สัมภาษณ์.

ประทวน แก้วกระมล. 15 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะประทวน แก้วกระมล. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.

..... 5 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะประทวน แก้วกระมล. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.

ประพัฒน์ ตรีนรงค์. (2516). พระราชประวัติและงานสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาอดิศัยราชานุภาพ.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์.

- ประสิทธิ์ ถาวร. (2524). ครูผู้เสมือนพ่อ . อนุสรณ์คำนิ่งในวาระฉลองรอบร้อยปีเกิด หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย.
- ประเสริฐ แยมกิ้นฟิง และคนอื่น ๆ . (2537). สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2537). วัฒนธรรมกับการพัฒนา . คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ปิยะ เชื้อเกษตร. 14 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะศิษย์ครูปอย. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
..... 13 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะศิษย์ครูปอย. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- พิทยา สายหู. (2538). โรงเรียนกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. ข้าราชการครู. 15 (4) หน้า 7 .
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พินิจ ฉายสุวรรณ. (2539). การฝึกหัดระนาดเอกแบบโบราณ. เพลงดนตรี. 3 (1) , 80 – 82 .
- เพทาย วรรณทอง. 22 กุมภาพันธ์ 2545. หัวหน้าคณะ ท.บัณฑิตศิลป์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.
..... 7 เมษายน 2545. หัวหน้าคณะ ท.บัณฑิตศิลป์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.
..... 5 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะ ท.บัณฑิตศิลป์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 3.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2524). อ้างถึงในสงบศึก ธรรมวิหาร. (2540). ดุริยางค์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 24 .
..... (2529). ดนตรีวิจิตร. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : สยามสมัย.
- พูนพิศ อมาตยกุล และคนอื่น ๆ . (2532). นามานุกรมศิลปินเพลงในรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์.
กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์.
- พิชิต ศรีเมือง. 6 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะพิชิต ศรีเมือง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.
..... 10 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะพิชิต ศรีเมือง. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.
- ไพโรจน์ เกื้อนดำ. 15 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะไพโรจน์รุ่งศิลป์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.
..... 7 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะไพโรจน์รุ่งศิลป์. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.
- มนตรี ตราโมท. (2524). คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะกับข้าพเจ้า. อนุสรณ์คำนิ่งในวาระฉลองรอบร้อยปี
เกิดหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย.
- (2527). อ้างถึงในวิมาลา ศิริพงษ์. (2534). การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีในสังคมไทย
ปัจจุบัน ศึกษากรณี สกลพาทย์โกสัลและสกลศิลปบรรเลง. ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 30.
..... (2530). วงดนตรีไทยและการบรรเลงดนตรีไทย. งานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 19.
กรุงเทพมหานคร : แอสเสทการพิมพ์.
- (2531). การไหว้ครูและครอบครูดนตรีไทย. หนังสือที่ระลึกงานไหว้ครูและครอบครูดนตรีไทย
ประจำปีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช 2531. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2537). ไหว้ครูดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : นิลนารการพิมพ์.

- มนตรี ตราโมท. (2538). ม.ต. ปกิณกนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 (2538). อ้างถึงในณรงค์ เขียนทองกุล. (2539). มานุษยวิทยาการดนตรี : กรณีศึกษากัน
 บางลำภู. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวัฒนธรรมศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหิดล, หน้า 16.
- มนตรี ตราโมท. (2540). ดุริยางค์ศาสตร์ไทย ภาควิชาการ. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์แพร่พันธุ์ตั้ง
 เซ็นเตอร์จำกัด.
- มานะ สัมเข้า. 5 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะเนตรกรรมสัมเข้า. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.
 9 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะเนตรกรรมสัมเข้า. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.
- ยุ้ย อาจมั่งกร. 22 กุมภาพันธ์ 2545. หัวหน้าคณะอาจมั่งกร. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.
 12 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะอาจมั่งกร. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.
 10 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะอาจมั่งกร. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 3.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 . พิมพ์ครั้งที่ 5 .
 กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด
- รัตนา ตันบุญเต็ม. (2531). ปรัชญาการศึกษา. งานส่งเสริมวิจัยและตำรา กองบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ล้นจี ตรินิต. 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะแสงตรินิต. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1.
 27 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะอาจมั่งกร. สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2.
- ล้วน กลิ่นซ้อน. 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะล้วน กลิ่นซ้อน. สัมภาษณ์ .
- เลี้ยว ภูวิโรจน์. 7 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะวิโรจน์ศิลป์. สัมภาษณ์.
- วิชัย โพธิ์ระยา. 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะวิชัย โพธิ์ระยา. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
 25 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะวิชัย โพธิ์ระยา. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- วิชัย อินทร์สุวรรณ. 11 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะสุนทร อินทร์สุวรรณ. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะสุนทร อินทร์สุวรรณ. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2526). ปรัชญาการศึกษาไทย 2411 – 2475 (ชุดปรัชญาการศึกษาไทยอันดับ 1).
 กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ห.จ.ก.พันธ์พิบบลิซซิ่ง.
- วิมลศรี อุปรมย์. (ม.ป.ป.). ดนตรีในระบบการเรียนการสอน (สำหรับชั้นประถม มัธยม และอุดมศึกษา).
 กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ ห.จ.ก. รวมใจสหกิจ.
- วิมาลา ศิริพงษ์. (2534). การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษากรณีสกุลพาทยโกศลและ
 สกุลศิลปบรรเลง. ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขามานุษยวิทยา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิมาลา ศิริพงษ์. (2538). พัฒนาการปีพาทย์สมัยรัตนโกสินทร์. เพลงดนตรี, 1(4), 80 – 105.
- ศิลป์ ตราโมท. (2538). การสืบทอดตามประเพณีนิยม. เพลงหน้าพาทย์ : มรดกทางวัฒนธรรมและการสื
 ทอด. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์.
- ศรีตักกร วลีโถม และคนอื่น ๆ. (2535). ดนตรีและนาฏศิลป์กับเศรษฐกิจและสังคมสยาม.
 กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2540). ดุริยางค์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชาย อัมวัฒน์. 15 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะสมชายบรรเลงศิลป์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.

- สมชาย อัมวัฒน์. 11 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะสมชายบรรเลงศิลป์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- สมพงษ์ แยมพราย. 1 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะ ส.สมพงษ์ศิลป์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
- 10 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะ ส.สมพงษ์ศิลป์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- สมยศ ทองนิล. 1 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะสมยศ ทองนิล. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
- 10 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะสมยศ ทองนิล. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- ส้มเช้า สาลีผล. 22 กุมภาพันธ์ 2545. หัวหน้าคณะส้มเช้ามิตรสัมพันธ์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
- 5 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะส้มเช้ามิตรสัมพันธ์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- 10 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะส้มเช้ามิตรสัมพันธ์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 3.
- สองเมือง พันธรัตน์. 22 กุมภาพันธ์ 2545. หัวหน้าคณะสอง พันธรัตน์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
- 5 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะสอง พันธรัตน์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- 9 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะสอง พันธรัตน์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 3.
- สุเทพ ยิ้มสะอาด. 22 กุมภาพันธ์ 2545. หัวหน้าคณะสุเทพ ยิ้มสะอาด. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
- 2 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะสอง พันธรัตน์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- 10 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะสอง พันธรัตน์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 3.
- สุมาลี นิมนานภาพ. (2529). ดนตรีวิจิตร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชนจำกัด
- เสรี หวังในธรรม และสุจิตต์ วงษ์เทศ. (2527). โสมส่องแสง : ชีวิตดนตรีไทยของมนตรี ตราโมท.
- กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- เสวย สังข์ทอง. 22 กุมภาพันธ์ 2545. หัวหน้าคณะเสวย สังข์ทอง. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
- 12 สิงหาคม 2545. หัวหน้าคณะเสวย สังข์ทอง. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- 10 กันยายน 2545. หัวหน้าคณะเสวย สังข์ทอง. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 3.
- สำราญ ศรีประพันธ์. 11 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะศรีประพันธ์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 1.
- 25 ธันวาคม 2545. หัวหน้าคณะศรีประพันธ์. สัมภาษณ์. ครั้งที่ 2.
- แสงโสม เกษมศรี และวิมล พงศ์พิพัฒน์. (2515). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325 – 2394). นครหลวงฯ : มิตรรนาการพิมพ์.
- อนุমানราชธน, พระยา. (ม.ป.ป.) อ้างถึงในบุปผา ทวีสุข. (ม.ป.ป.) คติชาวบ้าน. ม.ป.ท. หน้า 13 .
- อรรธรณ รัตนะพิมาน. (2538). ครูเชื้อ ดนตรีรส ผู้ปฏิญาณว่าจะสอนจนกว่าจะหมดแรง. ดนตรีไทย มัธยมศึกษาครั้งที่ 14 . ม.ป.ท.
- อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2522). ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : เทพนมิตการพิมพ์.
- (2526). การไหว้ครูดนตรี . 48 ปีของข้าพเจ้ากับบทความบางเรื่อง. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์.

ภาคผนวก ก

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่มลักษณะคล้ายอ่างน้ำ ไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้และแร่ธาตุ สภาพดินเป็นดินเหนียวปนทราย พื้นที่บางแห่งในอำเภอเมืองอ่างทอง อำเภอป่าโมก อำเภอโพธิ์ทองและอำเภอแสวงหา มีชั้นทรายใต้ดินเป็นจำนวนมาก พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำนาปลูกข้าวทำไร่ ทำสวนและทำไร่นาสวนผสม

ลักษณะพื้นที่ของจังหวัดอ่างทองเป็นที่ราบลาดต่ำจากทิศเหนือลงไปทางทิศใต้ กล่าวคือระดับพื้นที่ของอำเภอแสวงหา อำเภอสามโก้ สูงกว่าอำเภอโพธิ์ทอง อำเภอวิเศษชัยชาญ อำเภอไชโย และลาดต่ำลงไปทางอำเภอเมืองอ่างทอง อำเภอป่าโมกตามลำดับมีแม่น้ำไหลผ่าน ๒ สายคือแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำน้อย

ลักษณะภูมิอากาศ

อยู่ในเขตร้อนชื้น รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้
ฤดูกาล มี ๓ ฤดู คือ

ฤดูร้อน เดือนมีนาคม-พฤษภาคม อากาศร้อนจัดในเดือนเมษายนอุณหภูมิเฉลี่ย ๓๕.๕ องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เดือนมิถุนายน-ตุลาคม ฝนตกหนักเดือนพฤษภาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๘๑๘.๘ มิลลิเมตร เฉลี่ยน้ำฝนตลอดปี ๑๑๘๒.๐ มิลลิเมตร ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยประมาณ ๗๑.๕ %

ฤดูหนาว เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ อากาศแห้งแล้งและหนาวเย็นในเดือนพฤศจิกายน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ ๑๔.๓ องศาเซลเซียส

ประชากร

จังหวัดอ่างทอง มีประชากรทั้งสิ้น ๒๘๐,๘๘๑ คน เป็นชาย ๑๓๕,๑๘๓ คน หญิง ๑๔๕,๘๐๕ คน (ข้อมูลเมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๔) ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ๔๘,๘๑๑ บาท (ข้อมูลปี ๒๕๔๐)

เขตการปกครอง

จังหวัดอ่างทอง แบ่งการปกครองออกเป็น ๗ อำเภอ ๗๓ ตำบล ๕๑๓ หมู่บ้าน ๗๑,๓๓๔ หลังคาเรือน เทศบาล ๑๐ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๕๕ แห่ง (ข้อมูลปี ๒๕๔๔) อำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอไชโย อำเภอป่าโมก อำเภอโพธิ์ทอง อำเภอแสวงหา อำเภอวิเศษชัยชาญ อำเภอสามโก้

สาธารณูปโภค

แหล่งน้ำ จังหวัดอ่างทองมีแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง และ บึง มากมาย และมีแม่น้ำสายสำคัญ

ไหลผ่าน ๒ สายคือแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำน้อย นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติอีกหลายแห่งเช่น ลำสามไก่ ลำน้ำสิบสองของลำห้วยไผ่ ลำท่าแดง คลองบางแก้ว บึงสำเภาลอย ยังมีบึงซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่อำเภอสามโก้อีกด้วย

ระบบไฟฟ้า มีระบบไฟฟ้าครอบคลุมทั้งจังหวัด

ระบบประปา มีระบบประปาจังหวัดและประปาหมู่บ้านครอบคลุมทั่วพื้นที่

การคมนาคม มีรถยนต์โดยสารประจำทางระหว่างจังหวัดและภายในจังหวัดสะดวกสบาย และปลอดภัย สมัยก่อนใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันมีการสร้างถนนมากขึ้น แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัด

ทางหลวงแผ่นดิน มีถนนหมายเลข ๓๒ (สายเอเชีย) จากกรุงเทพมหานคร ถึงจังหวัดอ่างทอง ระยะทาง ๑๐๘ กิโลเมตร

ทางหลวงจังหวัด มีรถประจำทางติดต่อกันระหว่างจังหวัด อันมี ลพบุรี สุพรรณบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา และมีรถยนต์โดยสารประจำทางภายในจังหวัดติดต่อกันทุกหมู่บ้าน ทุกอำเภอ เนื่องจาก จังหวัดอ่างทองมีขนาดเล็ก จึงสามารถเดินทางได้ครบทั้ง ๗ อำเภอ ภายใน ๑ วัน ซึ่งแต่ละอำเภอ มีสิ่งดีประจำท้องถิ่น สร้างสรรค์ด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านที่น่าภาคภูมิใจยิ่ง

การสื่อสาร

การไปรษณีย์โทรเลขจังหวัดอ่างทอง มีที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลขสาขา ตั้งอยู่ทุกอำเภอ เพื่อบริการประชาชน

โทรศัพท์ ชุมสายโทรศัพท์ในจังหวัดอ่างทอง ได้เปิดบริการแก่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และประชาชนชาวอ่างทอง โดยมีเลขหมายที่ให้บริการจำนวน ๑๑๐๕๘ เลขหมาย

บริการสาธารณสุข

มีโรงพยาบาลประจำจังหวัด ๑ แห่ง โรงพยาบาลประจำอำเภอทุกแห่ง ๗ แห่ง โรงพยาบาลเอกชน ๑ แห่ง สถานอนามัยประจำตำบลทุกตำบล ๕๑๓ แห่ง สถานพยาบาลเอกชนและคลินิกเอกชน ๘๔ แห่ง

สถานพยาบาลดังกล่าวมีบริการทั้งแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนไทย

ความเป็นมาของจังหวัดอ่างทอง

ชื่อเมืองอ่างทองเริ่มปรากฏในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือประมาณ ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา ในอดีตสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น อ่างทองเป็นที่รู้จักในนามเมืองวิเศษชัยชาญ ซึ่งพระยาโบราณราชธานินทร์(พร เดชะคุปต์) ครั้งดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลกรุงเก่าได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงประวัติเมืองวิเศษชัยชาญในคราวเสด็จประพาสมณฑลกรุงเก่า และมณฑลนครสวรรค์ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๔ ความตอนหนึ่งว่า " เมืองวิเศษไชยชาญนี้เดิมข้าพระพุทธเจ้ามีความเห็นร่วมกับพระดำริพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพว่าคงจะได้ตั้งขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระ

พระนเรศวรมหาราชเมื่อชนะทัพมหาอุปราชาที่ดอนพระเจดีย์ เพราะท้องถื่นนี้เป็นทางเดินกองทัพไปยังหนองสาหร่ายแต่ครั้งข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาต่อมาก็เห็นด้วยเกล้าฯว่าน่าจะเป็นเมืองที่ตั้งมาแต่แผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชาเสียแล้วด้วย เมื่อครั้งพระเจ้าหงสาวดีแต่งพระยาพะสิมผู้เป็นอา ยกทัพเข้ามาตั้งยังเมืองสุพรรณบุรีนั้น เป็นในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา สมเด็จพระนเรศวรกับสมเด็จพระเอกาทศรถเสด็จยกทัพเรือขึ้นไปตั้งยังเมืองวิเศษไชยชาญ แล้วจึงเสด็จยกโดยทางบก ไปตั้งทัพหลวงตำบลสามชนอนดีทัพพระยาพะสิม ณ เขาพระยาแมนแตกไป ภายหลังเมื่อทรงชนะข้าศึกมา คงจะทรงเห็นว่าท้องที่นี้อยู่ใกล้กับสุพรรณ ทั้งเป็นท่าข้ามทางเดินเข้ามารุง

และพม่าก็มักจะยกกองทัพมาจู่โจมสุพรรณ จึงตั้งเมืองขึ้นกันแม่น้ำน้อยตอนล่างไว้และเอาการที่มีชัยแก่ข้าศึกมาให้เป็นชื่อเมือง แต่ถึงแม้จะตั้งในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา ข้าพระพุทธเจ้าก็เห็นด้วยเกล้าฯว่าคงเป็นด้วยพระดำริของสมเด็จพระนเรศวรนั่นเอง "

ที่มาของชื่อเมืองอ่างทองมีข้อสันนิษฐานเป็น ๓ นัย

นัยแรก น่าจะมาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มลักษณะเป็นแอ่งคล้ายอ่าง อันเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่อุดมสมบูรณ์

นัยที่สอง น่าจะมาจากชื่อของลำน้ำที่เรียกว่า บางคำทอง เนื่องจากปรากฏชื่อในโคลงนิราศซึ่งแต่งแต่ครั้งกรุงเก่า ว่าด้วยการตามเสด็จพระราชดำเนินเมืองนครสวรรค์ว่า

" ลูถึงบางน้ำชื่อ คำทอง
น้ำป่วนบึงเป็นฟอง คว่างคว้าง "

บางกระแสกล่าวว่าอาจเพี้ยนมาจากชื่อของแม่น้ำลำคลองในย่านนั้นที่ราษฎรเรียกว่า ปากน้ำประจำทอง ซึ่งเป็นทางแยกแม่น้ำหลังศาลากลางจังหวัดและส่วนในเข้าไปเรียกว่าแม่น้ำสายทอง ซึ่งปัจจุบันดินเขินไม่ได้ใช้แล้ว

นัยที่สาม เชื่อว่าน่าจะมาจากชื่อบ้านอ่างทอง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในหนังสือชุมนุมนิพนธ์เรื่องสร้างเมืองตอนหนึ่งว่า "เมืองอ่างทองดูเหมือนจะตั้งเมื่อครั้งสมเด็จพระนเรศวร เดิมชื่อเมืองวิเศษไชยชาญ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำน้อยที่ลงมาจากเมืองสรรค์ อยู่มา แม่น้ำน้อยตื้นขึ้น ฤดูแล้งใช้เรือไม่สะดวก ในราวปลายสมัยกรุงธนบุรี หรือต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ภายหลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ จึงได้ย้ายเมืองออกมาตั้งบริเวณตรงข้ามวัดไชยสงคราม ทางฝั่งตะวันตก ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และเปลี่ยนชื่อเป็น " เมืองอ่างทอง "

เมืองอ่างทอง เปรียบเป็นชานเมืองของกรุงศรีอยุธยา เป็นสมรภูมิในการศึกกับพม่าตลอดมา ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ไทย เช่น ชาวบ้านบางระจัน เป็นต้น

อ่างทอง เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเกษตรกรรม ดังนั้น อาชีพของชาวอ่างทองส่วนใหญ่คือ การทำนา ทำสวน ดำเนินชีวิตด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติไว้ได้เป็นอย่างดี อ่างทองเป็นดินแดนแห่งวัฒนธรรมพื้นบ้าน เนื่องจากยังคงมีความเป็นอยู่ และดำรงชีวิตแบบชนบทไทยภาคกลางไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ ชาวอ่างทองมีอุปนิสัย ขยันขันแข็ง อุตุน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา รักความสงบ และเนื่องจาก อ่างทอง อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร จึงได้รับสมญาว่า " เมืองอูข้าวอุ่น้ำ " ของภาคกลาง

ภาคผนวก ข

ภาคผนวก ข

ตารางการสัมภาษณ์หัวหน้าคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

ชื่อคณะปีพาทย์	สัมภาษณ์ ครั้งที่ 1	สัมภาษณ์ ครั้งที่ 2	สัมภาษณ์ ครั้งที่ 3
1. คณะเสวย สังข์ทอง	22 กุมภาพันธ์ 2545	12 สิงหาคม 2545	10 กันยายน 2545
2. คณะบุญมีบันเท็งศิลป์	11 สิงหาคม 2545	5 กันยายน 2545	-
3. คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ	11 สิงหาคม 2545	11 ธันวาคม 2545	-
4. คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์	13 สิงหาคม 2545	10 กันยายน 2545	-
5. คณะประทวน แก้วกระมล	15 สิงหาคม 2545	5 กันยายน 2545	-
6. คณะนเรศ สุวรรณรูป	12 สิงหาคม 2545	5 กันยายน 2545	11 ธันวาคม 2545
7. คณะศรีประพันธ์	11 ธันวาคม 2545	25 ธันวาคม 2545	-
8. คณะแสงว ทรีนิต	11 ธันวาคม 2545	27 ธันวาคม 2545	-
9. คณะอาจมังก	22 กุมภาพันธ์ 2545	12 สิงหาคม 2545	10 ธันวาคม 2545
10. คณะวัฒนพันธ์	20 สิงหาคม 2545	5 ธันวาคม 2545	20 ธันวาคม 2545
11. คณะ ไพโรจน์รุ่งศิลป์	15 สิงหาคม 2545	7 กันยายน 2545	-
12. คณะสุเทพ ยิ้มสะอาด	22 กุมภาพันธ์ 2545	2 สิงหาคม 2545	10 ธันวาคม 2545
13. คณะเพชรน้ำผึ้ง	4 สิงหาคม 2545	8 ตุลาคม 2545	-
14. คณะจำเรียง พึ่งกระจำ	1 สิงหาคม 2545	7 กันยายน 2545	-
15. คณะเนตรภริมย์สัมพันธ์	5 สิงหาคม 2545	9 กันยายน 2545	-
16. คณะเบน กลัดแก้ว	5 สิงหาคม 2545	10 กันยายน 2545	-
17. คณะเพชรน้ำค้าง	2 สิงหาคม 2545	15 ตุลาคม 2545	-
18. คณะ ท.บันเท็งศิลป์	22 กุมภาพันธ์ 2545	7 เมษายน 2545	5 สิงหาคม 2545
19. คณะประดิษฐ์สดแสงจันทร์	11 ธันวาคม 2545	-	-
20. คณะวิชัย โพธิ์ระยา	11 ธันวาคม 2545	25 ธันวาคม 2545	-
21. คณะล้วน กลิ่นซ้อน	11 ธันวาคม 2545	-	-
22. คณะนุกุลวิเศษชัยชาญ	11 ธันวาคม 2545	25 ธันวาคม 2545	-
23. คณะศิษย์ครูปอย	14 สิงหาคม 2545	13 กันยายน 2545	-
24. คณะพิชิต ศรีเมือง	6 สิงหาคม 2545	10 กันยายน 2545	-
25. คณะพิกุลทอง	14 สิงหาคม 2545	7 กันยายน 2545	-
26. คณะสมยศ ทองนิล	1 สิงหาคม 2545	10 กันยายน 2545	-
27. คณะสมชายบรรเลงศิลป์	15 สิงหาคม 2545	11 กันยายน 2545	-
28. คณะชนกิจศิษย์สาคร	2 สิงหาคม 2545	15 กันยายน 2545	-
29. คณะครูชั้น เชื้อข่า	2 สิงหาคม 2545	11 กันยายน 2545	-
30. คณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ	1 สิงหาคม 2545	12 กันยายน 2545	-
31. คณะ ส.สมพงษ์ศิลป์	1 สิงหาคม 2545	10 กันยายน 2545	-
32. คณะสองเมือง พันธุ์รัตน์	22 กุมภาพันธ์ 2545	5 สิงหาคม 2545	9 กันยายน 2545
33. คณะวิโรจน์ศิลป์	7 สิงหาคม 2545	-	-
34. คณะสัมพันธ์มิตรสัมพันธ์	22 กุมภาพันธ์ 2545	5 สิงหาคม 2545	10 สิงหาคม 2545

ภาคผนวก ค

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การสืบทอดปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

1. ชื่อคณะ.....
2. หัวหน้าคณะ ปีพาทย์ ชื่อ.....นามสกุล.....
3. ที่อยู่ปัจจุบัน.....
.....เบอร์โทรศัพท์.....
4. รายชื่อนักดนตรีประจำคณะปีพาทย์

[illegible]

5. การสืบทอดปีพาทย์ของหัวหน้าคณะปีพาทย์

.....

.....

.....

.....

6. สายนักดนตรี

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. การรับงานบรรเลงปีพาทย์ประกอบพิธีกรรม

7.1 พิธีกรรมทางศาสนา.....

.....

.....

.....

7.2 พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต.....

.....

.....

.....

7.3 ประกอบการแสดง.....

.....

.....

.....

8. การจัดการเรียนการสอนปีพาทย์

8.1 การรับศิษย์.....

.....

.....

8.2 ความเชื่อด้านโหราศาสตร์.....

.....

8.3 พิธีการรับศิษย์.....

8.3.1 วันประกอบพิธี.....

.....

8.3.2 กำนัล.....

.....

.....

- 8.3.3 คำกล่าวบูชาครู.....
.....
.....
- 8.3.4 การสาบานตัวของศิษย์.....
.....
- 8.3.5 การจับมือ.....
.....
.....
- 8.4 สถานที่เรียน.....
.....
.....
.....
- 8.5 สื่อและอุปกรณ์
- 8.5.1 เครื่องดนตรี.....
.....
.....
.....
- 8.5.2 เทคโนโลยีสมัยใหม่.....
.....
.....
.....
- 8.6 เนื้อหาดนตรีที่ใช้สอน.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
- 8.7 วิธีสอน
- 8.7.1 การเลือกเครื่องดนตรีให้ปฏิบัติ.....
.....
.....
.....
.....
.....

8.7.2 ลักษณะการถ่ายทอด.....

8.7.3 วิธีการถ่ายทอดของครู.....

8.7.4 ขนบปฏิบัติของผู้เรียน.....

8.7.5 เวลาในการฝึกซ้อมและต่อเพลง.....

8.7.6 การลงโทษ.....

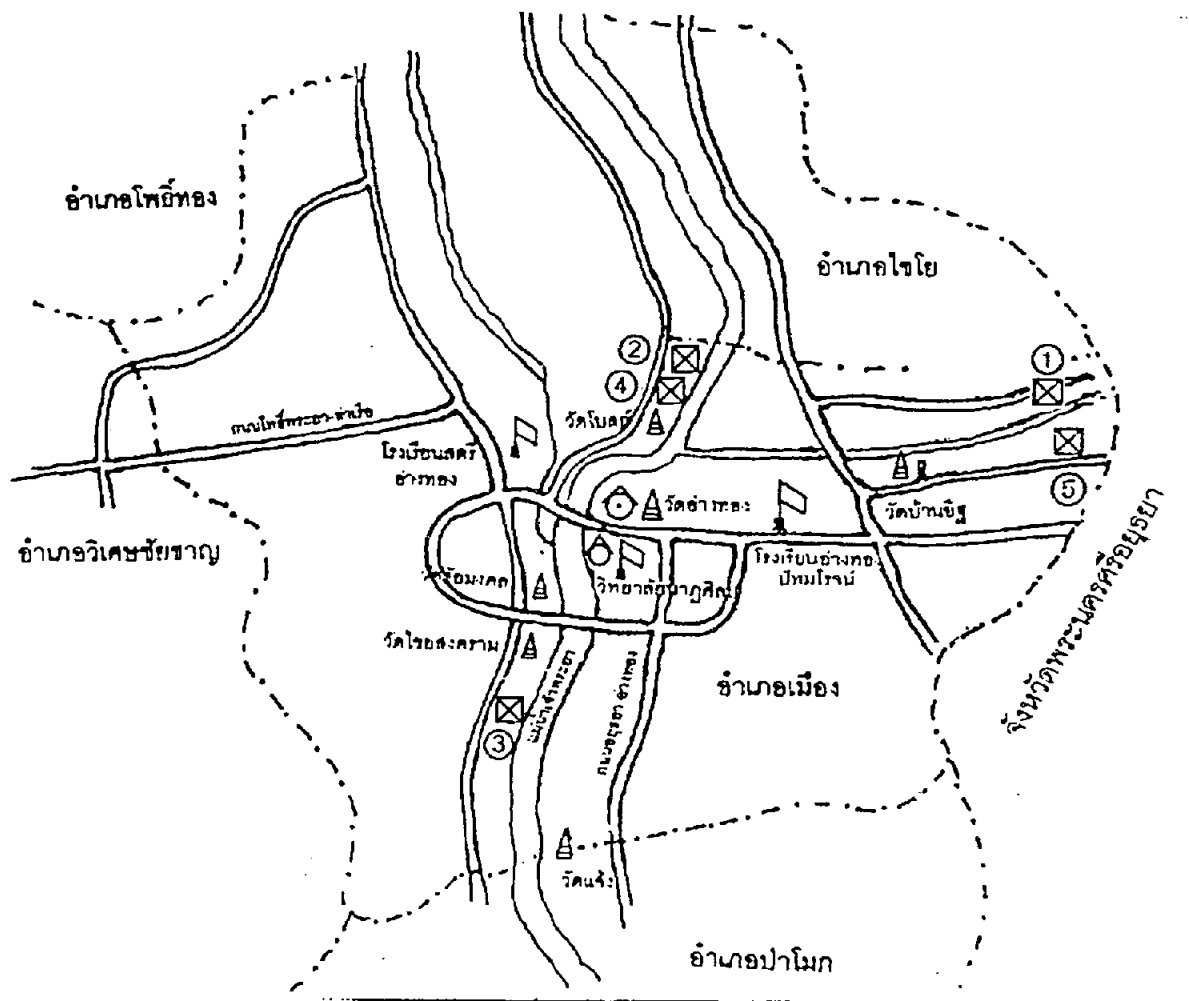
ผู้ให้ข้อมูล (ชื่อ –นามสกุล).....
 วัน/เดือน/ปี.....ที่ให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ง

ภาคผนวก ง
แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในจังหวัดอ่างทอง

แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอเมือง

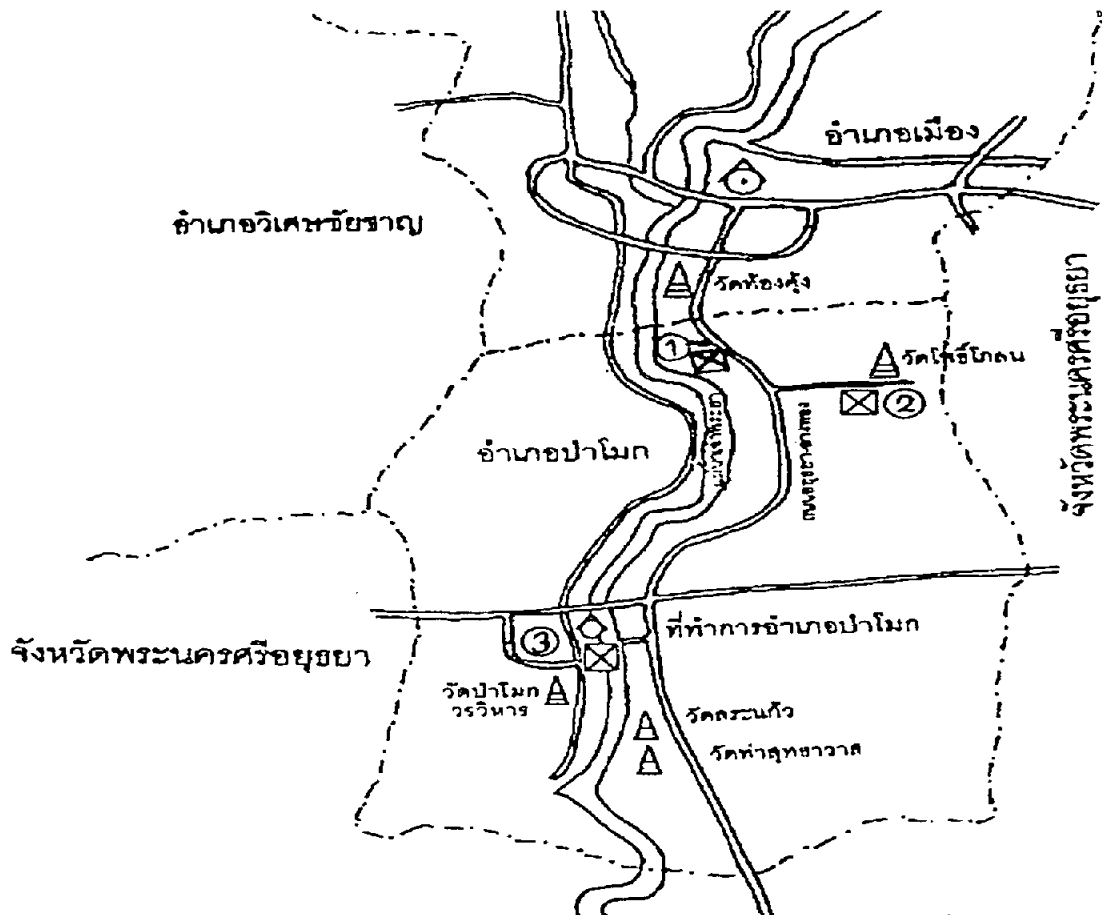
1. คณะเสวย สังข์ทอง
2. คณะบุญมีบันเทงศิลป์
3. คณะสุนทร อินทร์สุวรรณ
4. คณะกุหลาบ ศรีประพันธ์
5. คณะประทวน แก้วกระมล

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอเมือง

แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอป่าโมก

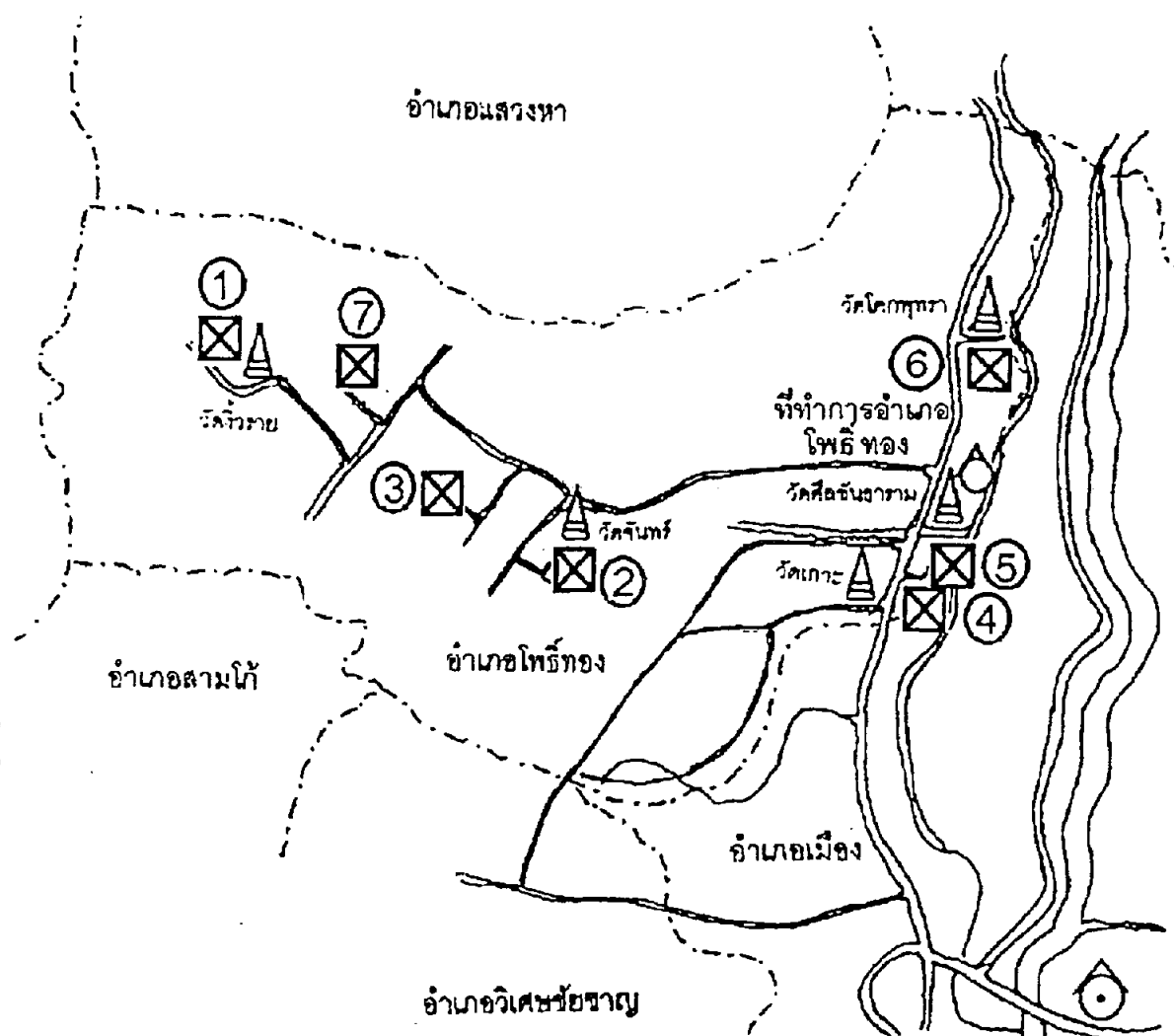
1. คณะเรศ สุวรรณรูป
2. คณะศรีประพันธ์
3. คณะแสงตรีนิท

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอป่าโมก

แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปี่พาทย์ในอำเภอโพธิ์ทอง

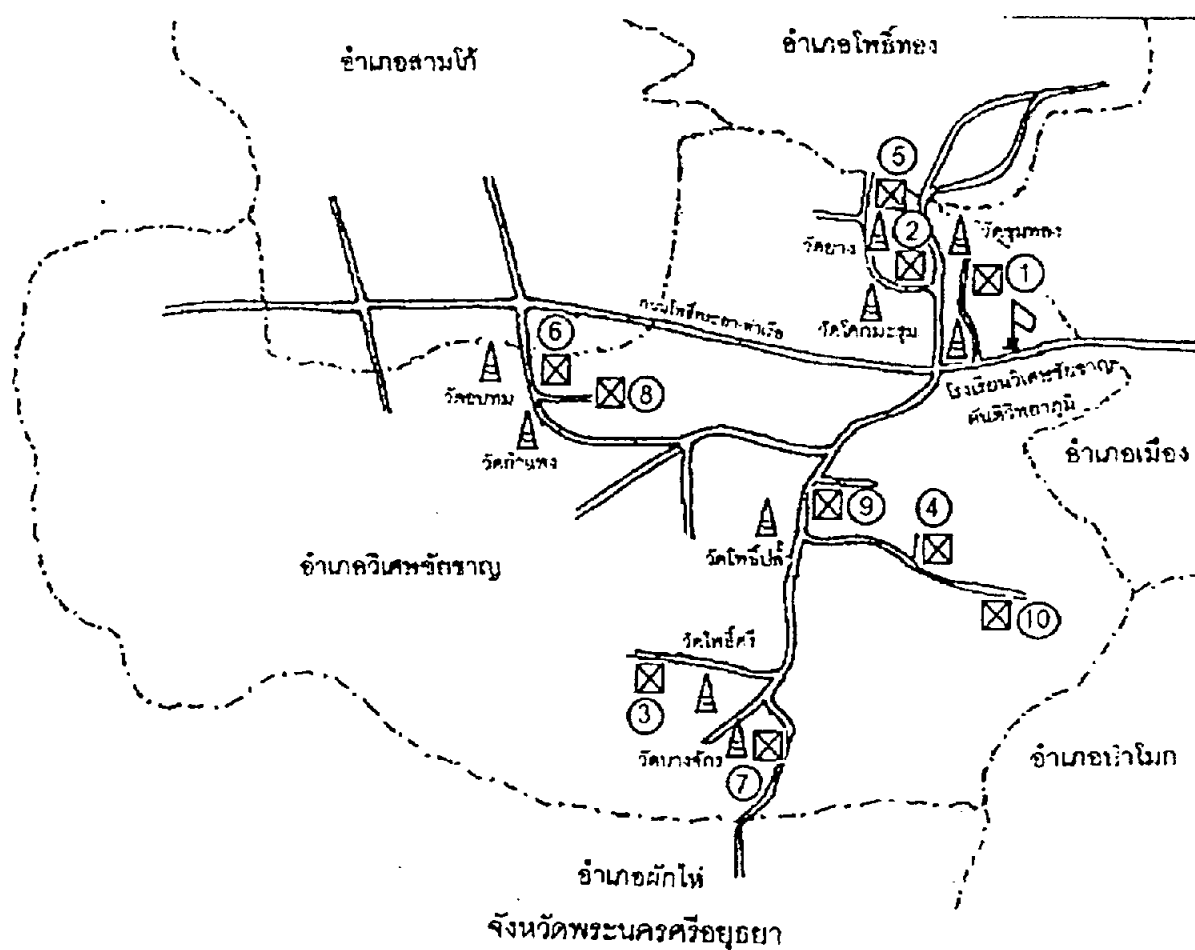
1. คณะสุเทพ ยิ้มสะอาด
2. คณะเพชรน้ำผึ้ง
3. คณะจำเริญ ฟังกระจ่าง
4. คณะเนตรภริมย์สัมพันธ์
5. คณะเบน กลัดแก้ว
6. คณะเพชรน้ำค้าง
7. คณะ ท.บ้านเท็งศิลป์

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปี่พาทย์ในอำเภอโพธิ์ทอง

แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปี่พาทย์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ

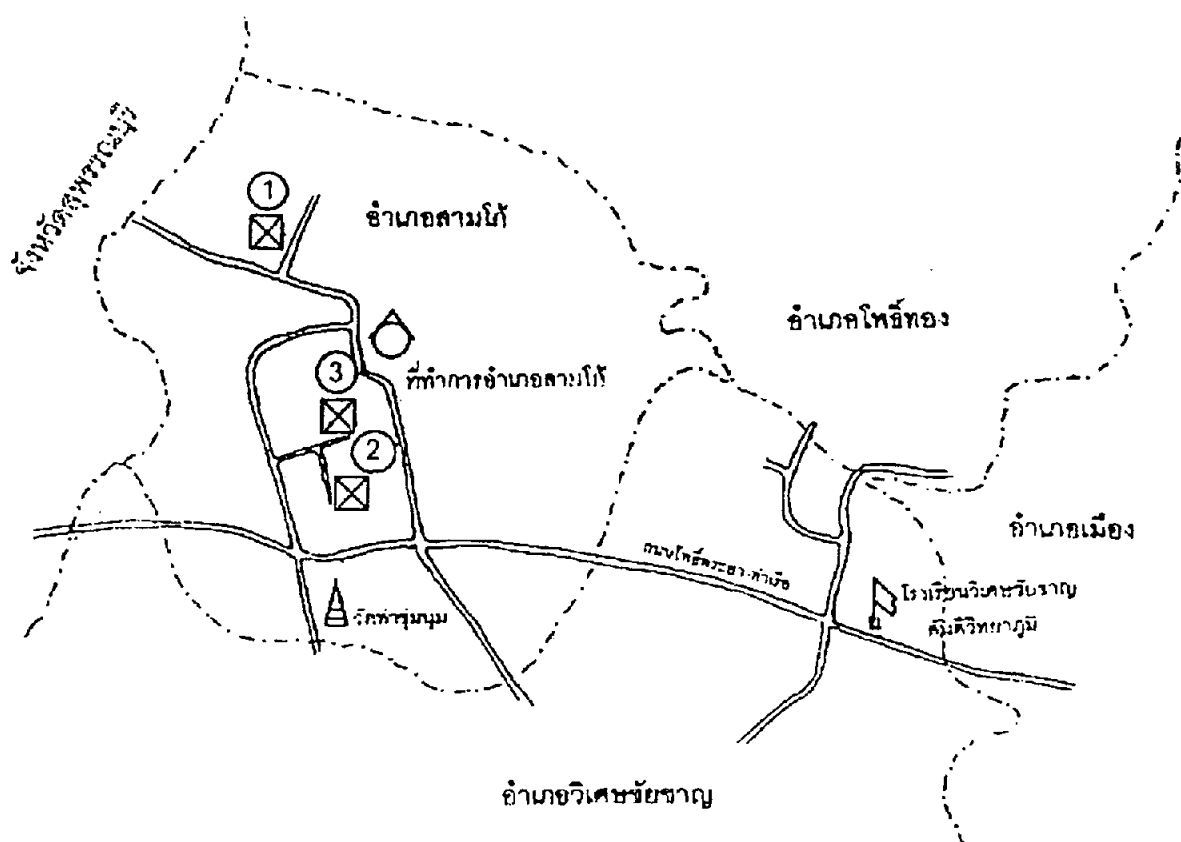
1. คณะประดิษฐ์สดแสงจันทร์
2. คณะวิชัย โพธิ์ระย้า
3. คณะล้วน กลิ่นซ้อน
4. คณะนกุลวิเศษชัยชาญ
5. คณะศิษย์ครูปอย
6. คณะพิชิต ศรีเมือง
7. คณะพิกุลทอง
8. คณะสมยศ ทองนิล
9. คณะสมชายบรรเลงศิลป์
10. คณะธนกิจศิษย์สาคร

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปี่พาทย์ในอำเภอวิเศษชัยชาญ

แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอสามโก้

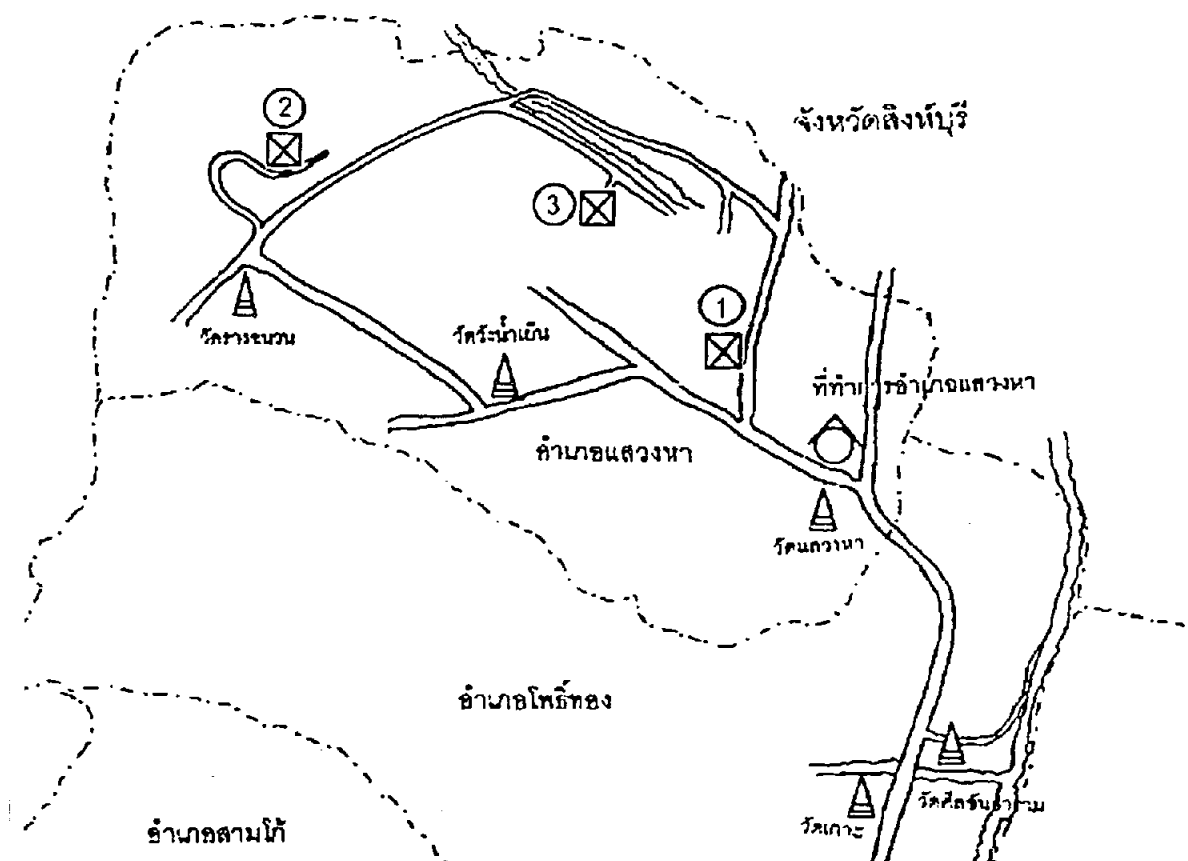
1. คณะครูชั้น เชื้อข้า
2. คณะ ป.ศิษย์ประเสริฐ
3. คณะ ส.สมพงษ์ศิลป์

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอสามโก้

แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอแสวงหา

1. คณะสองเมืองพันธุรัตน์
2. คณะวิโรจน์ศิลป์
3. คณะสัมชั่มมิตรสัมพันธ์

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งคณะปีพาทย์ในอำเภอแสวงหา

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวรสสุคนธ์ อินคง
วันเดือนปีเกิด	12 กุมภาพันธ์ 2518
สถานที่เกิด	จังหวัดปราจีนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 29 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี 25000
ตำแหน่ง	นักประชาสัมพันธ์ 4
สถานที่ทำงาน	สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	นาฏศิลป์ชั้นต้น จากวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
พ.ศ. 2538	ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง จากวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
พ.ศ. 2540	กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2546	ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร